

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK HALKBİLİMİ AÇISINDAN ÜLKÜ MECMUASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr Ebru ŞENOCAK

HAZIRLAYAN
Nurettin ÖZDOĞAN

ELAZIĞ - 2011

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TÜRK HALKBİLİMİ AÇISINDAN ÜLKÜ MECMUASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK

HAZIRLAYAN

Nurettin ÖZDOĞAN

Jürimiz, ... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1. Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK**
- 2. Prof. Dr. Şener DEMİREL**
- 3. Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK**
- 4. Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM**
- 5. Yrd. Doç. Dr. Birol AZAR**

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve ..... sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Türk Halkbilimi Açısından Ülkü Mecmuası****Nurettin ÖZDOĞAN****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı****Halk Edebiyatı Bilim Dalı****Elazığ – 2011; Sayfa: IX+259**

Ülkü Mecmuası, Atatürk'ün direktifleriyle kurulmuş bir mecmuadır. Ankara Halkevi'nin kurulmasından sonra yayım hayatına başlamıştır. Halkevleri toplumun her kesimine açık evlerdir. Buralarda toplumu eğitmek için çeşitli kurslar düzenlenmiştir. Ülkü Mecmuası, Ankara Halkevi'nin aylık çalışmalarını raporlar halinde yayımlamıştır. Ayrıca memleketin her tarafında halkevlerinin açılması için tavsiye ve telkinlerde bulunmuştur. Yeni açılan halkevlerine rehber olmuş, ayrıca bu halkevlerinin çıkarmış olduğu dergilerin yazılarını değerlendirmiştir. Bu dergiler aracılığı ile memleketin her tarafında köy anketleri yapılmıştır. Bu anketlerin kıymete haiz olanlarını Ülkü Mecmuası'nda neşretmiştir. Türk folkloru açısından önemli bir kaynak niteliği taşıyan Ülkü Mecmuası sayılarında folklor araştırma yöntem ve tekniklerini yayımlayarak okuyucuları eğitmeye çalışmıştır. Mecmuaya yazı yazanların her şeyden önce vatani için bir şeyler yapan ve bundan da karşılık beklemeyen insanlardan oluştuğu görüşü savunmuştur.

Ülkü Mecmuası Türk toplumunun hızlı bir şekilde ilerlemesi yolunda ilk adımları atmıştır. Milli bir kültür birliği sağlanması yolunda çalışmalar yapılmış, her açıdan bir kültür seferberliği başlatmıştır.

Halk Edebiyatı açısından eşsiz bir kaynak niteliği taşımaktadır. Belki günümüze kadar adını bilmediğimiz birçok halkevine ait dergilerin isimleri ve de bu dergilerde yayımlanan yazıların künyesini de bulabiliriz. Türk folkloru açısından çok önemli

bilgileri içinde taşımaktadır. Halkevleri Haberleri adı altında memleketin birçok yerinden Ankara Halkevleri'ne gelen dergilerden neşredilen yazıların önemli olanları Ülkü Mecmuası'nda yayımlanmıştır. Ülkü Mecmuası'nın çıkan sayıları diğer halkevlerine sürekli gönderilmiştir. Fakat diğer halkevi dergileri sürekli çıkarılmadıkları gibi sayılarını da sürekli olarak Ankara Halkevi'ne göndermemişlerdir. Ülkü Mecmuası'nda yayımlanan yazıların büyük çoğunluğunu diğer halkevlerinden gönderilen yazılar teşkil etmektedir. Bu yazılar genellikle köy anketleri ve derlemelerinden oluşmaktadır.

Ülkü Mecmuası Türk folklor araştırmaları için bir başlangıç noktası olmuş ve bu yolda çalışma yapılanlara örnek olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Ülkü Mecmuası, Ankara Halkevi, Folklor, Halkevi Haberleri.

ABSTRACT**Postgraduate Thesis****Ülkü Mecmuası in Terms of Turkish Folklore****Nurettin ÖZDOĞAN****Firat University****Institute of Social Sciences****Department of Turkish Language and Literature****Field of Folk Literature****Elazığ, 2011; Page: IX+259**

Ülkü Mecmuası was founded by command of Atatürk. It started to be published after Ankara People's House was founded. People's Houses are open for every segment of the society. Various courses were held in these houses to educate the society. Ülkü published the monthly studies of Ankara People's House in the form of reports. Besides, Atatürk suggested to found people's houses throughout the country. He also guided newly-opened people's houses and evaluated the magazines published by them. Through these magazines, rural surveys were conducted throughout the country, Ülkü Mecmuası published the valuable surveys. As an important source of Turkish Folklore, Ülkü Mecmuası tried to educate readers by publishing folklore research methods and techniques. It was asserted that the writers of the magazine should be the people who did something for their homeland without expecting any payoff.

Ülkü Mecmuası took the first steps towards the fast improvement of Turkish society. It helped to study on the formation of cultural union and started a cultural mobilization.

It has the characteristics of a unique source of Turkish Folklore. We can find the names of the magazines that belong to many people's houses about whose names we probably have not heard. We can also find the tags of the articles published in these magazines. The magazine involves very important information about Turkish Folklore. The important ones of the articles which had arrived from various parts of the country to

Ankara People's House were published in the magazine. The volumes of Ülkü Mecmuası were constantly sent to other People's Houses. However, magazines of other people's houses did not work constatly, nor were they regularly sent to other people's houses. Many of the articles published in the Ülkü Mecmuası are composed of articles sent to other people's houses.

Ülkü Mecmuası was a starting point for Turkish Folklore Studies and set an example for researchers of the field.

Key Words: Atatürk, Ülkü Mecmuası, Ankara People's House, Folklore, News from People's Houses.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	VI
ÖN SÖZ	VIII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ	1
HALKEVLERİNİN KURULUŞU VE ANKARA HALKEVİ'NİN	
ÇALIŞMALARI.....	1
1. Halkevleri Kuruluncaya Kadar Türk Halkbilimi'nin Geçirdiği Evreler	1
2. Halkevlerinin Kuruluş Süresi ve Yapılanmaları.....	5
3. Ankara Halkevi (Kuruluş ve Çalışmaları)	15
4. Ankara Halkevi'nin Yayım Faaliyetleri	20
4.1. Kitaplar ve Dergiler	22
5. Halkevleri İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	36

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRK HALKBİLİMİ AÇISINDAN ANKARA HALKEVİ VE ÜLKÜ

MECMUASI

1.1. Türk Halk Bilimine Katkıları	39
1.2. Halkbilimi ve İlgili Teorik Yazılar	45
1.3. Halkbilimiyle İlgili Haber ve Konferanslar	54

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÜLKÜ MECMUASI'NDA TÜRK HALKBİLİMİNİN DİĞER FAALİYET

ALANLARI

2.1. Hayatın Dönüm Noktaları	86
2.1.1. Doğum Âdetleri	86
2.1.2. Evlenme Âdetleri	90
2.2. İnanışlar.....	106
2.3. Halk Oyunları	113
2.4. Seyirlik Oyunlar	127
2.4.1. Köy Seyirlik Oyunları	127

2.4.2. Kukla	136
2.4.3. Orta oyunu	139
2.5. Halk Müziği.....	142
2.6. Çocuk ve Büyüklerin Oyunları.....	161
2.7. Belirli Günler.....	165
2.7.1. Hıdrellez	165
2.7.2. Savaş Bayramı.....	167
2.7.3. Bayram, Halkevleri ve Halk Odaları Bayramları	168
2.8. Halk Mimarisi.....	168
2.9. Giyim – Kuşam.....	173
2.10. El Sanatları	176
2.11. Halk Mutfağı	184
2.12. Etnografya	190
2.13. Ülkü Mecmuası’nda Türk Halk Edebiyatı Unsurları.....	192
2.13.1. Manzum Türler	192
2.13.2. Mensur Türlerine Ait Yazılar	203
2.14. Ülkü Mecmuası’nda Yayımlanan Köy Anketleri.....	213
SONUÇ	238
KAYNAKÇA	240
ÖZGEÇMİŞ	259

ÖN SÖZ

Türk folklor araştırmaları tarihinde 1908–1920 arası “Türkçü Dönem”, 1920; 1938 arası ise “Sentezci Dönem” olarak adlandırmaktadır. Sentezci dönem Halkevlerinin kurulması ve faaliyette bulunması açısından oldukça önemlidir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Halkevleri Projelerini Ankara merkezli olarak faaliyete geçirmiştir. Türk Halk bilimi açısından Ankara Halkevi’nin süreli yayım olarak çıkarmış olduğu Ülkü Mecmuası’nda yayımlanan folklor ve ayrıca folklorla ilgili inceleme araştırma ve derleme yazılarını bir bütün olarak değerlendirmesi, Türkiye Cumhuriyetinin folklorla bakışını ortaya koyacak niteliktedir.

Türk Halk Bilimi Açısından Ülkü Mecmuası adlı çalışmamız Önsöz ve Giriş dışında İki Bölüm, Sonuç, Öz Geçmiş ve Kaynakçadan oluşmaktadır.

Giriş, “Halkevlerinin kuruluşu ve Ankara Halkevlerinin Çalışmaları” adını taşımakta olup Ankara Halkevi’nin kuruluş sürecindeki yapılanmalar ve Ankara Halkevinin kuruluş çalışmaları, yayım faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir.

Brinci bölüm; “Türk Halkbilimi açısından Ankara Halkevi ve Ülkü Mecmuası” adını taşımakta olup mecmuanın Türk Halkbilimi’ne katkıları, Halkbilimi ile ilgili teorik yazılar ve Halkbilimi ile ilgili haber ve konferansları içermektedir.

İkinci bölüm; “Ülkü Mecmuası’nda Türk Halkbiliminin Faaliyet Alanları” adını taşımakta olup Hayatın Dönüm Noktaları, Doğum Âdetleri, Evlenme Âdetleri, İnanışlar Halk Oyunları, Seyirlik Oyunlar, Köy Seyirlik Oyunları, Halk Müziği, Çocuk ve Büyüklerin Oyunları, Belirli Günler, Halk Mimarisi, Giyim – Kuşam, El Sanatları, Halk Mutfağı, Etnografya, Ülkü Mecmuası’nda Türk Halk Edebiyatı Unsurları, Ülkü Mecmuası’nda Yayımlanan Köy Anketleri ile ilgili yazıları içermektedir.

Sonuç; kısmında Ülkü Mecmuası’nın Türk edebiyatına katkılarından bahsedilmektedir.

Kaynakça kısmında, Ülkü Mecmuası taranırken yapılan alıntılar, yazar soyadına göre alfabetik bir sıra ile verilmiştir.

Bu tezi hazırlamamda yardımlarını esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Ebru ŞENOCAK hocama ve de Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK’e teşekkür ederim.

KISALTMALAR

a.g.m.	: Adı Geçen Makale
Ank.	: Ankara
C.	: Cilt
C.H. P.	: Cumhuriyet Halk Partisi
H.H.D.	: Halkevleri ve Halkodaları Dergisi
H.M.	: Halkevleri Mecmuası
İst.	: İstanbul
M.K.D.	: Milli Kültür Dergisi
Nr.	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
Ü.H.M.	: Ülkü Halkevleri Mecmuası
v.b.	: ve benzeri

GİRİŞ

HALKEVLERİNİN KURULUŞU VE ANKARA HALKEVİ'NİN ÇALIŞMALARI

1. Halkevleri Kuruluncaya Kadar Türk Halkbilimi'nin Geçirdiği Evreler

Ülkü Mecmuası Ankara Halkevi'nin aylık sanat edebiyat ve folklor dergisi olup, 1932–1949 yılları arasında yayımlanmıştır. Birbirini izleyen üç seri halinde çıkan Ülkü Mecmuası, İlk seride aylık olup 86 sayfadan ibareti. Adını bizzat M. Kemal Atatürk'ün koyduğu dergi CHP'nin kurduğu halkevlerinin yayım organı olarak çıkmıştır. İlk dönemdeki sayılarında daha çok bir araştırma dergisi hüviyetinde olup, Türk Halkbilimine ait unsurlara yer vermiştir. 41. sayıdan itibaren derginin yönetimi M. Fuad Köprülü'ye verilir ve Türk Halkbilimine ait çalışmaların yayımına devam edilir. Bu seri-ilk seri 1941 yılında 102. sayıyla sona ermiştir. İkinci seri Ülkü Mecmuası, "Milli Kültür Dergisi" alt başlığıyla 15 günlük olarak yayımlanır. Bu seri 1946 yılında 126 sayıyla son bulmuştur. Üçüncü seri Ülkü Mecmuası "Halkevleri ve Halk Odaları" alt başlığıyla 127. sayıdan itibaren yayıma başlar ve 1949 yılına kadar yayımına devam eder.

Halk Evlerinin Kuruluşu

Bu yazı, İngiltere'nin en büyük gazetesi Taymis'in Türkiye'ye tahsis ettiği 9 Ağustos 1938 tarihli ilavelerinden alınmıştır. Halkevleri için ayrılan sütunlarda neşredilen bu yazının, tercümesi Ülkü'nün 69. sayısında aynen neşredilmiştir.

Taymis gazetesinde çıkan bu yazıda şunlar ifade edilmektedir. C.H. Partisinin görüldüğüne göre Türk milletinin hususi vasıflarına uyacak yollardan yürüyecek her derecedeki tahsil müesseseleri dışında bir halk terbiyesi teşkilatı kurmak ve bu vasıta ile Türkiye'de Atatürk'ün sevk ve idaresiyle yapılan büyük inkılâbı geniş halk kütlesine yaymak ve derinleştirmek lazımdır.

Bu sebeple Türk, cemiyeti ve kültür hayatının modern anlayışı ile ve Türk sosyetesinin kendi unsurlarından kurulacak yeni ve milli bir teşekkülle bu vazifenin yapılması düşünüldü. Bu düşünce ile 10 Mayıs 1931 tarihinde toplanan 11. büyük kongresinde yapılan parti nizamnamesine bu vazife ile parti örgütü içinde çalışmak üzere halkevleri açılması için gereken kayıtlar konuldu. İlk halkevleri 1932 yılında 14 vilayet merkezinde büyük törenle açıldı.

Halkevleri, Partinin ve Devletin Cumhuriyetçilik, Ulusçuluk ve Devrimcilik prensipleri içinde ve Parti umumi idare heyetinin genel sevk ve idaresi altında çalışan kültür kurumlarıdır. Yazısı olsun veya olmasın her Türk vatandaşı halkevlerine aza olabilir. 1938’de halkevleri sayısı 209’ u bulur. Halkevlerinin konferans, tiyatro, konser, ders, spor ve köy gezileri v.s. gibi faaliyetlerine katılarak faydalanmış vatandaş sayısı altı milyonu geçmiştir. (Ülkü, 1938: 259)

Her halkevi bulunduğu şehir ve kasabanın C.H. Partisi ne bağlıdır. Oradaki parti idare heyetindeki bir zat halkevine başkanlık eder. Aza aidat ödemeye mükellef değildir. Masraflarını devlet, hususi idareler, belediyeler ve parti bütçeleri kaşılar.

Halk Evlerinin Bölümleri

Halkevlerinde 9 çalışma grubu vardır. Her üye kapasitesine göre hangisinde çalışmak istiyorsa ona girmekte serbesttir. Bu kollar şunlardır:

1. Dil – Tarih ve Edebiyat
2. Ar
3. Gösteri
4. Spor
5. Sosyal yardım
6. Halk dersaneleri ve kurslar
7. Kitap saray ve yayım
8. Köycülük
9. Müze ve Sergi

Her halkevinde 9 kolun bulunması şart değildir. Bu kollardan üçünün bulunması yeterlidir. Bu nedenle her halkevinde bir kütüphanenin bulunması şarttır.

1. Dil – tarih ve edebiyat kolu. Ana Türk dilinin halk arasında yaşayan kelimelerini, terimlerini, eski ulusal masalları, atasözlerini toplar: Ulusal tarihini mahalli inkişafına, eski ulusal anane ve göreneklere ait vesikaları tetkik eder. Bu kol Türk Tarih Kurumundan ve Türk Dil Kurumu’ndan direktifler alır. Bu kol folkloru ait malzeme vermek suretiyle hizmette bulunmaktadır.

2. Ar şubesi: Müzik, resim, heykeltçilik, mimarlık gibi güzel sanat şubelerinde bilhassa genç istidatların yetişme ve gelişmelerine ve halk arasında güzel sanatların her şubesine karşı zevk ve ilgilinin derinleşmesine ve kökleşmesine çalışır. Türk Halk müziğini geliştirmek gayesi taşımaktadır. Türküleri derlemekle kalmayıp bu türküleri radyo, gramofon gibi vasıtalarla geniş halk kütlesine yaymaya çalışmıştır.

3. Gösteri şubesi: Bu şube açık ve kapalı sahnelerde temsilleri vermek suretiyle hizmet etmiştir. Tiyatronun bir terbiye vasıtası olduğuna inanan parti sık sık tiyatrolar tertip etmiştir. Kukla gibi temaşa vasıtaları da halkevlerinin çalışma mevzuları içindedir. Ayrıca halkevlerinin gelişmesi için plastik sanatlara da yer vermiş, sergiler düzenleyerek çalışmalara katkıda bulunmuşlardır.

4. Spor faaliyetleri: C.H.Parti'sine bağlılığı kabul edilmiş Türk spor kurumu tarafından kontrol ve temin olunmaktadır. Sporun her çeşidine ehemmiyet verilmiş özellikle mahalli hususiyetler göz önünde bulundurularak halkevleri yerli oyun ve sporları da teşvik ve organize etmekte büyük gayretler sarf etmektedir. Cirit, güneş, binicilik gibi ata sporları teşvik edilmektedir.

5. Sosyal yardım kolları: Bu kollar hem kendi teşkilatlarına yardım etmekte hem de mahalli hayır cemiyetleriyle işbirliği yaparak faydalı olmaya çalışmaktadırlar.

6. Halk dersaneleri: Halk dersaneleri ve kurslar şubesinin belli bir programı olmayıp her halkevi muhitinde halkın ihtiyacında uygun bilgi kursları tertip etmektedir.

Her halkevi kendi çalışma programı içinde uygulamada geniş hürriyete sahiptirler.

Halkevleri son zamanlarda hapishanelerdeki mahkûmlara dersler vererek onları sosyal hayata hazır hale getirmiştir.

7. Kitap, saray ve yayım

Halkevlerinin kitap ve yayım organları partinin yayım işlerinde de yardımcı bir yayım organıdır. (Ülkü, 1938: 262)

Halkevlerinin kendi neşriyatları da vardır. Bu neşriyatların bir kısmı dergiler, bir kısmı kitaplardır. Parti ayda bir çıkardığı Ülkü dergisiyle bu neşriyata rehber

olmaktadır. Halkevlerinin oluşan neşriyatları bilhassa mahalli etütler, folklor malumatını ve memleketin aktüel ihtiyaçlarına uyan yazıları ihtiva etmektedir.

8. Köycülük

Halkevleri köylüyü aydınlatmak, onların sıhhi ve kültürel ihtiyaçlarına hizmet etmek üzere faydalı buldukları çalışmalarına devam etmektedirler.

9. Müze ve Sergi

Halkevleri müze kolları, daha ziyade bölgede bulunan tarihi yerleri araştırmakta, böyle yerler ve eserler ile ilgili bilgileri haber vermekte ve sık sık verilen konferanslarla bu eserlerin ehemmiyetinden bahsedilmektedir.

Çalışma mevzularına işaret ettiğimiz bu kolların her biri kendi üyeleri tarafından seçilmiş 3-5 kişilik komite ile idare olunur. Her komitenin bir delesiyle halkevleri başkanlığında toplanan idare heyeti halkevi işlerinin en yüksek tanzim ve idari organıdır.

Halkevlerinin milletin sosyal ve kültürel kalkınmasındaki faydalarını gören parti ve hükümet her yıl bunların sayılarını arttırmaktadır.

Halkevleri Açılma Nutku

Halkevlerinin açılma günü olan 19 Şubat 1932 tarihinde Ankara Halkevi'nde C.H.F. Kâtibi umumisi Recep Bey'in söylediğı nutuktan bazı parçalar:

Halkevlerinin samimi bütün vatandaşlarını müsavi şeref mevkiinde gören zihniyetle kurulmuş çatıları altında bütün vatandaşları toplayıp milli birliğe yükseltmeyi kendisine hedef almıştır.

Bir milletin milli bir mevcudiyet olarak yetişmesinde mekteplerin rolü ancak usuller ve nizamlar ölçüsündedir. Fakat bu asırda militleşmek için mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra halk terbiyesi yapmak, halkı bir arada ve birlikte çalışmak esasının kurulması lazımdır.

“Cumhuriyet Halk Fırkası'nın halkevleriyle tertip ettiğı gayesi; milleti şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağılı bir halk kütlesini teşkilatlandırmaktır.” (Peker, 1933:6-7)

Halkevlerinde yetişecek olan insan unsurları halkın önüne düşecek ve onları aydınlatacaktır. Bazılarına göre halkevlerini idare edecek insan unsuru olup olmadığı yönündeydi. Aslında Türkiye’de halkevlerini yönetecek insan unsuru vardır. Türkiye’de yetişmiş olan insanlar devlet dairelerindeki asli görevlerini yaptıktan sonra görevlerinin sona erdiğini düşünmektedirler. Aslında bunun asıl nedeni, bu insanların cemiyetleşmek ve cemiyet içinde cemiyetle beraber cemiyet için çalışmak lüzumunu almamış olmalarından kaynaklanıyor. Bundan dolayı herkesin üstüne düşeni yapması gerektiği savunulmuştur. Kendimiz için sarf ettiğimiz çabayı cemiyet için sarf etmedikçe en iyi yetişmiş vatandaş da nihayet tek vatandaş olarak kalacaktır. Müşterek olarak çalışmadığımız takdirde her tekimiz tek olarak kalacağız. İşte bu noktada her biri ayrı bir kıymeti ifade eden vatandaşlar bir araya gelirse çalışmada birleşirlerse manzara tamıyla büyür, büyük değerler ifade eder. Halkevlerinin faaliyetlerinde istihdat ettiğimiz birleşmek ve beraber çalışmak sistemi sayesinde kısa bir zaman içerisinde büyük millet kitlelerinin yaptığı çalışmaların tesirine tekabül edecektir.

“Halkevleri yetişmiş bir vatandaşın kendisi gibi yetişmeye fırsat bulamayan vatandaşları da yetiştirmek için bir zaman tahsis etmesi talebini ortaya koyuyor.”(Peker, 1933:6-7)

2. Halkevlerinin Kuruluş Süresi ve Yapılanmaları

Bu bölümde halkevlerinin kuruluş yıldönümünde halkevlerinin bir yıl içinde yaptığı faaliyetlerden bahsedilmiştir.

19 Şubat

Necip Ali

Halkevleri 19 Şubat 1932’de memleketin otuz dört bucağında kalplerde yüksek bir iman, hislerimizde büyük bir heyecan olduğu halde her büyük işin başlangıcında olduğu gibi basit, sade ve manalı bir merasimle açılmıştır.

“Daha ilk adımda en basit bir riyaziye katiyetiyle bildiğimiz düsturu hakikatleştirmek için milli bütünlüğe doğru gitmek yolunu takip edeceğiz. Çalışma tarzımızın ana hattı ve faaliyetlerimizin hareket noktası bu olacaktır.”(Necip Ali, 1933: 35)

Bütün insanların cemiyete karşı türlü borçları olduğunu, maddi ve manevi hüviyet için cemiyete borçlu olduğunu ve vatandaşın cemiyete karşı vazifelerinde sadece devlete mükellefiyetlerle de bağlı bulunduğunu iddia ediyor. Halkevleri böyle yüksek ve asil bir düşüncenin mahsulüdür. Halkevlerinin 9 şubesi bu içtimai borçlara tekabül eden vazife ocaklarıdır.

İşte bu müşterek vazifeler, mesuliyetler içtimai mükellefiyet ve tesanüt yolunu kendide şahıslandıran halkevleri 1932, 19 Şubat'ta açılmıştı. Maddi menfaatlerden uzak en yüksek ve en temiz bir aşk ve imanla yürüyecek olan halkevleri esas prensiplerimizi yakın bir zamanda tahakkuk ettirecek ve bizi gayeye ulaştıracaktır. 19 Şubat, tarihe Dumlupınar, Lozan zaferleri, Cumhuriyet ilanı gibi büyük şeflerin eseri olarak ad edilecektir.

“Cumhuriyet Halk Fırkası'nın doğrudan doğruya kendi eliyle yaptığı müesseselerden biri de halkevleridir, halkevleri mektep dışındaki vatandaşların inkılâp ülkülerini almaları için birer merkezdir. Halkevlerinde sanat, fikir ve içtimai telakkiler inkılâbın büyük prensiplerinden alınan ilhamlara tekâmül ve İnkişaf eder.” (Necip Ali, 1933: 35) Ülkenin elli beş bucağında kurulan halkevleri ayrıca dil seferberliğine bütün kuvvet ve heyecanıyla karışmıştır. Söz derleme işini başarıyla yürütülmüştür. Bundan başka halkevi kendi muhitinde yaşayan ve en mühim kültür unsurları olan atasözleri, maniler, milli masallar, mahalli adet ve ananeler, düğünler, gibi mevzularla da meşgul olarak şimdiye kadar hayli ehemmiyetli neticeler almıştır. Bu gibi folklorik unsurlar derlenerek bunların Türk milleti üzerindeki etkileri tespit olunabilirdi. Necip Ali Bey'in dediği gibi “Şimdiye kadar geçen devirlerde yetişen fikir ve ilim adamlarımızın milli bakımdan bir hüviyeti olmamalarının ve ilimlerin millileşmemesinin belki en mühim sebeplerinden biri de yüklerinde böyle bir malzeme yığını bulunmamasından ileri geliyordur.” Memleketimizde bu işi ilk defa tatbik eden Ziya Gökalp olmuştu. Ziya Gökalp, Durkheim ekolünün prensiplerini Türk içtimai hayatına tatbik etmiştir. (Necip Ali, 1933: 233)

Halkevi elinde bulunan bütün metotlarla muhitin derinliklerinde yaşayan tarihini bulmak ve onu tespit etmekle mükelleftir. Bu konuda halkevlerinde çalışan dört beş mecmua mevcuttur.

Halkevlerinde muhtelif edebi, fenni, içtimai ve sıhhi mevzularda 24.2.933' den 30.6.933 tarihine kadar yani dört ay içinde verdiği konferanslar 115'tir. Bunu bir senedeki konferanslara vurursak tahmini 250 konferans yapmaktadır. Dünyanın en küçük kültür merkezlerinden olan "Mezorik Halk Terbiyesi Enstitüsü" nün doğduğunun birinci senesinde Çekoslovakya'da verdiği konferans sayısı 168 idi.

Halkevlerinin diğer bir çalışma alanı da güzel sanatlardır. Geçmişte büyük bir resim koleksiyonuna sahip değildik. Yalnız mimaride büyük eserlere imza atmıştık. Bazı mütefekirlere göre müziğin tarihinin dinin tarihinden daha eski olduğunu söylenir. Türk müziğinin gelişmesi için kullanılacak metot beynelmilel ilim âlemlerinde kullanılan metot olacaktır. Bu yöntemle milli duygu ve hikâyelerimiz daha rahat ve net olarak ifade edebilir. Halkevlerinde musiki faaliyetleri bu açıdan yürümektedir. Ayrıca halkevlerinde musiki bandoları teşkil edilmiştir. (Necip Ali, 1933: 234)

Kısa bir zaman içerisinde halkevlerinde 50'ye yakın konser verilmiştir. Bu rakam içinde Ankara Halkevi'nde Riyaseticümhur Orkestrası tarafından verilen konserler de dâhil değildir. Kurulmak üzere olan operamıza bir musiki unsuru teşkil edecek, milli havalar notaya alınarak tespit edilmemiştir.

Halkevlerinin yaptığı en önemli faaliyetlerden biri de temsil işidir. Milli ülkümüzü anlatmak için yazılan temsiller başarıyla uygulanmıştır.

Spor faaliyetlerini de geliştirmek için elinden geleni yapmıştır. Sadece bu dönemde en çok rağbet edilen futboldur. Ayrıca halkevlerinin çalışmaları neticesinde bazı illerde dağ sporları başlamıştır. Sahil şehirlerinde deniz sporları başlamıştır. Avcılık milli bir spor halinde inkişaf etmektedir. Voleybol, basketbol, tenis gibi sporlar hayli yayılmıştır.

İçtimai yardım şubesi halkın yardımına başlamıştır. Bazı yerlerde muhtelif adlar altında yeni yeni yardım müesseseleri açılmıştır. (Necip Ali, 1933: 235)

İçtimai yardım müesseseleri gerek halkevlerinde gerekse evlerde pek çok fakir kimseyi muayene veya evlat etmiştir. 6542 hastayı muayene etmiş (9)nu ameliyat etmiştir. Muhtelif yerlerde 14 konferans vermiştir.

Halk Dershaneleri de halkevlerinin önemli şubelerinden biridir. Bu şubede diğer şubeler kadar feyizli sonuçlar alınamamıştır. Buralarda dil kursları verilmiş ayrıca skenoğrafi, hesap ve muhasebe ve kadınlara dikiş, nakış, el örgüleri, daktilo kursları, orta ve lise tahsilinde bulunan gençler için yetiştirme kursları ve köy ihtiyar heyetlerinin

vazifelerine dair aylık kurslar açılarak dersler verilmiştir. Fakat bu çalışmalar bütün halkevlerinde aynı kuvvetle değildir.

Halk terbiyesinin bir unsuru da kütüphane ve neşriyat işidir. Halkın okuma seviyesini yükseltmek için çalışmıştır. Ayrıca başarılı olmuştur. Mevcut 55 halkevinin 28 tanesinin kütüphanesi hizmete sunulmuştur. Yalnız 13 halkevinin verdiği bilgiye göre kitap mevcutları 470592' dir.(Necip Ali, 1933: 236–237)

Tarihi eserlerimizin muhafazası ve sergilenmesi hususunda Merhum Hamdi Bey'in şahsi teşebbüsüyle eski eserler devlet tarafından korunmaya başlanmıştır. İşte halkevi eski eserlerin değerini milletimize göstermeye çalışmıştır.

Köycüler şubesi, memleketin dörtte üçü köylü olan bu memlekette köylülerin bütün sorunları ile ilgilenmeye çalışmıştır.

Halkevleri bütün Türk milletinin içtimai, ruhi ve fikir seviyesini yükseltmek ve bir bütün halinde yükseltmek görevini kendisinde hissetmiştir.

Velhasıl bir inkılâp mabedi olarak kurulan halkevleri, büyük liderlerin aldığı nihayetsiz bir inan ve heyecan coşkunu içinde durmadan ve her gün daha ziyade artan bir hız ve enerji içinde aziz ülküsüne doğru koşmaktadır.

Halkevleri Yıldönümü Nutku

Necip Ali

“Halkevlerinin ehemmiyetle takip ettiği meselelerden biri de edebiyattır. Edebiyat, geniş manasıyla bir milletin içtimai hayatının ruhi ve hissi hareketlerinin ifadesi olmak itibarıyla son derece mühimdir. Maniler, darbimeseller, halk türküleri, umumiyetle folklor edebiyatın mühim unsurlardandır.”(Necip Ali, 1933: 9)

Halkevleri Halk edebiyatı alanında yapmış oldukları çalışmalarla yeni edebiyatımız için malzemeler derlemişlerdir. Bunların topladıkları halk türküleri, atasözleri vesairesin daha sonraki sayılarda neşredilecektir. Halkevlerinin ekserisi faaliyetlerini şimdiden neşrettiği gibi bazıları da mecmualar çıkarmaktadır.

Edirne'de Altı Ok, Eskişehir'de Halkevi, Afyon'da Taşpınar, Balıkesir'de Kaynak, Trabzon'da Akın, Giresun'da Aksu, Manisa'da Yeni Doğu, İstanbul'da Yeni Türk neşredildiği gibi Ankara Halkevi'nde de bütün halkevlerine hitap eden Ülkü çıkmaktadır.

Halkevlerinde güzel sanatlara büyük ehemmiyet verilmektedir. Atatürk Cumhuriyetin onuncu yıldönümünde nutkunda: “Yüksek bir insan cemiyeti olan Türk

milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir” (Necip Ali, 1933:11) der. Bu halkevlerine verilen açık bir direktiftir.

“Müzik bir milletin duygusunun, benliğinin dilidir.” Milli bir nağme bizi tarih öncesine götürür, bütün duygu ve düşüncemize tercüman olur. Onlarda, milletimizin neşeleri, hükümleri saklıdır. Halkevleri milli müziğimiz olan Halk müziğinin yeniden canlanması ve beynelmilel bir seviyeye ulaşması için elinden geleni yapmak için çalışmaktadır.

Müzik hayatı üzerinde Ankara, İstanbul, İzmir, Aydın, Afyon, Bursa, Kayseri, Denizli, İzmir, Antalya, Zonguldak ve Trabzon Halkevleri oldukça faaliyet göstermişlerdir.

Halkevlerinin dokuz şubesiyle güttüğü en mühim ve en esaslı meselelerden birisi de halk terbiyesidir. Bunun için halkın kültür seviyesinin yükseltilmesi için ellerinden geleni yapmaya çalışmışlardır.

Halkevlerinin çizmiş olduğu programlar dünyadaki bu tür kültür programlarından hiçte aşağı kalır yani yoktur.

Bütün halkevlerinde muhtelif mevzular üzerinde bu sene (1933) verilen konferans sayısı 915'tir. Bütün dünyada ünlü (Çekoslovakya'daki) Mezarık Halk Terbiyesi enstitüsünün ilk kurulduğu yıllarda verdiği konferans sayısı sadece 168 dir.(Necip Ali, 1933: 12)

Temsil: Temsil kolunun faaliyetleri ve Halkevinde kurulan sahnelenen oyunlardan bahsedilmiştir. Halkevleri kurulmandan önce temsil yerleri yoktur. Fakat halkevleri kurulduktan sonra her halkevi bünyesinde yaklaşık bir temsil yeri mevcuttur. Halkevlerinde verilen temsillerin mecmuu 511 ve temsilden hazır bulunanlar 478 bindir. Sahne yetersizliğine rağmen sahneye konulan temsiller sanat kıymetleri ve telkin ettikleri fikirler bakımından çok kuvvetlidirler. Ayrıca, halkevleri batı memleketlerinde (Rusya, İtalya, İspanya) uygulanan açık hava sahnelerinde uygulamak için elinden geleni yapması için çalışmaya başlamıştır.

Halkevi kütüphanelerindeki kitap miktarı 60.000 cilt kadardır (Necip Ali, 1933: 13). Bir senede kütüphanelerde kitap okuyanların sayısı 150.000 dir. Halk dersanelerinde Fransızca, İngilizce, Almanca ve İtalyanca dersler verilmiştir. Ayrıca

bunun yanında hesap, defter tutma usulü, yurt bilgisi, nakış-dikiş, daktilo, istenografi gibi derslerde verilmektedir.

Bir senede halkevlerinde düzenlenen müsamere gibi umumi toplantılara 500 bin kişi iştirak etmiş, 375 konser verilmiştir.

“Halkevleri köylülere icap eden rehberliği yapmayı en kutsi vazife saymaktadır. Köylülerle yaptıkları temasta köy kooperatiflerini ehemmiyetle teşvik etmekte ve köylünün kendi sayının mahsulünü alması fikri kuvvetle telkin edilmektedir.” (Necip Ali, 1933: 14)

“Halkevlerinin 34 bin azası vardır. Bunlardan 2627 kadındır. Meslek itibarıyla 295 avukat, 639 doktor, 4374 muallim, 2365 tüccar, 3339 işçi, 871 güzel sanatlar ve 16974 muhtelif meslek erbabı vardır. Bu yılın raporlarına nazaran en iyi çalıştıklarını tespit ettiğimiz halkevleri; Ankara, Bursa, Konya, Afyon, Aydın, Balıkesir, Diyarbakır, Denizli, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kayseri, Sinop, Zonguldak, Tekirdağ’dır.” (Necip Ali, 1933: 14)

Halkevleri Yıldönümünde Düşünceler

Halkevleri yıldönümünde Celal Sahir, Ali Necip ve İsmet Paşa konuşmalar yapmış, bu konuşmalarında bir yıl zarfında yapılan çalışmalar değendirilmiştir.

Celal Sahir

1932 yılının 19 Şubat’ına rastlayan cuma günü Türk inkılâbının belli başlı günüdür. O gün memleketin 14 bucağında halkevleri kurulmuştur. Aynı yılın 24 Haziran’ında yirmi halkevi daha kapılarını memleketin insanlarına açmıştır. 1933 senesinin 24 Şubat Cuma günü yeni açılan halkevleri ile birlikte halkevleri sayısı 55’i bulmuştur. (Celal Sahir, 1933: 97)

“Hızla akan su birbirine katışmış damlalardan başka nedir? Her engeli deviren çığ tek tek yağarken en ince rüzgârın bile sağdan sola savurduğu kar tanelerinin kümelerinden oluşmuş değil midir?” (Celal Sahir, 1933: 98)

İşte halkevlerinde, bu kadar taneler nasıl birleşip çığ oluyorsa, bütün halkı bir araya getirerek büyük bir kültür atılımı başlatacaktır.

Bir büyük Türk düşüneni “Yaşananlara katlanmak ve uğraşmak gerektir. Rahat döşeği varsa, ölümlere yakışır” diyor. Yaşıyorsak güçlülüklerle uğraşacağız ve onları yeneceğiz. Uyuyanları uyandıracacağız, ayrıları bir araya getireceğiz, bir iken bin olacağız. Öz değerlerimiz “biz” içinde daha büyük ve daha güçlü görünecektir. (Celal Sahir, 1933: 98)

İsmet Paşa'nın Nutku

Halkevleri Yıl Dönümünde

“Halkevini, adı üstünde olduğu gibi, halkın külfetsizce ve yüksek gayeler için daima toplanmasını temin eden bir vasıta ve bir yer addetmek, yalnız bu kadarı dahi bunun büyük bir milli müessese olduğunu anlatmak için kâfidir.”(İsmet Paşa,1933: 99-100)

Halkevleri vatandaşın memleket meselelerini, düşündükleri gibi rahat bir şekilde konuşacakları yerdir.

Ayrıca halkevleri Cumhuriyet Halk Fırka'sının yapmak istediklerini ve yaptıklarını halka yaymak ve tanımak için en güzel sanatları da halka tanıtmak ve yamak düşüncesindedir.

İsmet Paşa, halkevlerinin açılışının yıl dönümünde yaptığı konuşmada; halkevlerinin fikir ve müessese olarak partinin mesuliyetinde olduğunu, siyasi partinin bütün özünü ve varlığını halka anlatmak ve halka sevdirmesi için önemli bir merkez olduğunu dile getirmiştir. (İsmet Paşa, 1933: 101)

Halkevlerinin açılışı daha bir yılı bulmasına rağmen bazı gelişmiş kentlerdeki halkevlerinin yılda ortalama 120–130 defa toplantı yaptıkları tespit edilmiştir.

“Halkevleri, vakit vakit siyasi icraatımızdan dahi vatandaşlarımıza açık alınla, temiz yürekle hesap vereceğimiz bir yer olacaktır” demiştir. (İsmet Paşa, 1933: 103)

Necip Ali Bey'in Nutku

“Kültürü yüksek olmayan bir milletin, medeniyetin her hangi bir safhasında kültürü yüksek olan milletlerle mukayese edilmesine asla imkân yoktur.” (Necip Ali, 1933: 105) “Bize göre ileri kültür ileri teknikten değil, ileri teknik ileri kültürden doğar.” (Necip Ali, 1933: 95)

“Gecen sene muhterem kâtibi umumuz Recep Beyefendi ve Muhterem Galip Beyefendi’nin bu kürsüden tebarüz ettirmek istedikleri nokta: Türk milletini medeniyet safhalarında en ileri millet yapmak davasıdır.” (Necip Ali, 1933: 106)

“Kütleleşmek bu asrın en bariz vasıflarından biridir. Kütleleşmemiş insan cemaatlerine millet bile denilmiyor. Manen ve maddeten birbirilerine tesanüt bağlarıyla bağlanmış olsan insan kümelerine millet diyorlar.” Fertçilik dünyası artık tarihe mal olmuştur. (Necip Ali, 1933: 107)

Halkevlerinde istifade edilen asıl gaye. Türk milletinin içtimai, bedi, terbiyeci sahada birlik arz etmesidir. Ankara Halkevi şubeleri şu çalışmalarda bulunmuştur.

a. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi

Bu alanda birçok halkevi pek çok Türkçe kelimeleri toplamıştır. Bu arada bazı yerlerin tarihleri de yazılmıştır. Ayrıca bu vesile ile dil kongreleri yapılmıştır. Halkevlerinin dil şubeleri direktif alma noktasında Dil Cemiyetine bağlanmıştır. Bu şubeye devam edenlerin sayısı 1419 dur.

b. Güzel Sanatlar Şubesi

Güzel sanatlarda memleketin ilerlemesi dünkü dini telakkilerden aranmıştır. Resim bu yüzden pek ilerleme kaydetmemiştir. Fakat musiki ihtiyacı resim ihtiyacından daha fazla kuvvetli olduğu için halk arasında yaşayabilmiştir.

Musikinin batı tarzından faydalanması öngörülmüş fakat tamamıyla batı tarihinden çok öz kaynaklarından beslenmesi öngörülmüştür. Halkevleri işte bu noktada güzel sanatları kucaklayacak ve halk arasında yayılmasında vasıta olacaktır. Bütün halkevlerinin musiki şubelerine kaydolan aza miktarı 1852 kadardır.

c. Temsil Şubesi

Halkevlerinin şubeleri içinde bu şubeye büyük bir ilgi vardır. Bazı temsille büyük muvaffakiyetle temsil edilmişlerdir. Bazı temsillerde kadın unsurlarının iştirakte bulunmadığı gözlenmiştir. “Bize göre vatandaşlar arasında terbiye, zevk ve milli vazife noktai nazarından kadın ve erkek unsur yoktur, sadece vatandaş vardır.”(Necip Ali, 1933: 111) Böylece kadın unsurlarının da temsillere katılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu şubede çalışan aza sayısı 1433 tür.

ç. Spor Şubesi

Bu hususta halkevleri muhitlerinde bulunan bütün spor faaliyetlerini desteklenmiştir. “Eskiden mevcut olup ölüme mahkûm milli spor hareketlerini ihyaya ve denizcilik, avcılık gibi spor hareketlerinin inkişafına gayret etmektir.” (Necip Ali, 1933: 111)

Spor şubesinde çalışan aza miktarı 2944 tür.

d. İctimai Muavenet Şubesi

“Halkevlerinin istinat ettiği esas fikirlerden bir içtimai tesanüt gayesi olduğu için hemcinslerimize karşı yardım ve şefkat hislerinin beslenmesine, yükselmesine ve bu hissini millet arasında en yüksek dereceye çıkartmasına çalışıyoruz.” (Necip Ali, 1933: 110 -111)

Şefkat müesseselerin mesela; Hilali Ahmet, Türk Maarif Cemiyeti gibi müesseselerin rollerini almak cihetine meyl etmiştir. Halkevlerinin bu işleri fiilen yapmaktan ziyade bu müesseselerin faaliyeti ve inkişafına muhit hazırlamaktadır. Ayrıca yeni müesseseleri açılmasına çalışmaktadır. Bu şubede çalışanların miktarı 2533’tür.

e. Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi

Halkevlerinin bu şubesinde halkı eğitmek için kurslar düzenlenmiştir. Büyük ilgi görmüştür. Vilayetlerde halk dershanelerine devam edenlerin adedi 2509’dur. Ayrıca bu dershanelerde Almanca, Fansızca, İngilizce dil kursları da açılmıştır.

f. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi

Halkevlerinin bünyelerinde kütüphaneler teşekkül edilmiştir. 19 Şubat’tan beri Ankara’da halkevleri için büyük bir mefkûre mecmuası olan “Ülkü” nün çıktığını biliyoruz. Arıca Ankara Halkevi Türkiye’nin en zengin ve en büyük kütüphanesini açmıştır. Bu şubede çalışanların sayısı 1199’ dur.

g. Köycülük Şubesi

Askerlik süresinin indirilmesi, aşarın kaldırılması, köy kanunu gibi köylü için birçok işler yapılmıştır. Köylüleri bu memleketin gerçek efendisi yapmak cumhuriyet evlatlarının birinci vazifesidir. İşte köycülük şubesi bu emeli gerçekleştirmek için

köylünün sıhhi, medeni, bedi, inkişaf ve tekâmülüne, köylü ile şehirli arasındaki karşılıklı sevgi ve tesanüt duyguları kuvvetlendirilmesine çalışacaktır. Bu şubeye devam edenlerin miktarı 2908' dir. (Necip Ali, 1933: 112 -113)

ğ. Müze ve Sergi Şubesi

Halkevlerinin bu şubesi diğer şubeler gibi ilgi ve alaka pek görmemiştir. Fakat bazı vilayetlerde bu hususta kayda değer çalışmalar yapılmıştır. Birçok halkevinde müzelerin ilk temelleri atılmıştır. Bu şubede çalışanların sayısı 1133' tür. (NecipAli, 1933: 114 -115)

“Bu tarihte halkevlerine gönül bağlayanların mevcut sayısı 18.000' dir. Bunlardan 1392'si kadındır. Halkevlerinde şimdiye kadar muhtelif mevzularda 289 konferans verilmiştir. Ve muhtelif vesilelerle 868 toplantı olmuş ve 227292 kişi toplantılara iştirak etmiştir.”(Necip Ali, 1933: 14)

Yeni Halk Evlerini Açma Nutku

İsmet Paşa

Halkevlerinin birinci yıldönümünde 55 halkevine yeni 25 halkevi daha katılmıştır. İsmet Paşa bu konuşmasıyla yeni halkevlerini açmıştır. Bu halkevleri: Adapazarı, Amasya, Beyazıt, Bergama, Bitlis, Çorlu, Elazığ, Erzurum, Iğdır, Kula, Maraş, Mardin, Milas, Mudanya, Muş, Sandıklı, Siirt, Silvan, Ünye, Ürgüp, Ödemiş, Uşak, Urfa ve Uzun Köprü'dür.

“Halkevleri, kurulan bütün medeniyetlerin üstüne geçmek iddiasında bulunan Türkiye Cumhuriyeti'nin hayat için aziz bir toplanma yeri, bütün kabiliyetleri, inkişaf ettiren bir mihrak sayılmalıdır.” der. (İsmet Paşa, 1934: 1-4)

Halkevlerinde her toplanış, vatandaşın karakterini sağlamlaştırmak, yükseltmek, inceltip güzelleştirmek için yeni bir fırsat olmalıdır. Halkevlerinin vatandaşlara öncelikle kazandırması gereken en önemli husus Türk evlatlarının vatanperverliği ve fedakârlığıdır. Gazi, halkevlerinin karakter vazifelerini anlatırken milletimizin yüksek karakterli olarak yetişmesine büyük ehemmiyet göstermiş, halkevleri doğru, haysiyetli çalışkan vatandaşlar yetiştirmeye itina göstermiştir. Ayrıca müspet ilimlerin

verilmesinde üzerine düşen görevleri yerine getirmiştir, Güzel sanatlar, halkevlerinin belli başlı iştiğal ettiğı esaslı bir mevzudur. Halkevleri güzel sanatları halkı terbiye vasıtası olarak kullanmıştır.

“Halkevleri bütün vatandaşların bu vatanda ülkü sahibi, çalışmak ve çalıştırmak isteyen bütün güzide insanların toplantı yeridir.” (İsmet Paşa, 1934:3)

“Halkevleri bütün, vatandaşların müşterek malıdır. Halkevlerimizin temiz, feyizli ve ilkeli bir halde olması, bütün devlet memurlarının, vatandaki bütün entelektüel sınıfın, bütün ilerlemek isteyen unsurların müşterek malı, müşterek vasıtasıdır. Halkevlerinin bir muvaffakiyetsizliğinden doğacak herhangi bir mesuliyet hepsinin boynundadır.” (İsmet Paşa, 1934:4)

3. Ankara Halkevi (Kuruluş ve Çalışmaları)

Halkevlerinin kuruluşu, yaptığı çalışmalar anlatılmış, bu çalışmaların ne ölçüde yapıldığı açıklanmıştır.

Bizim Âlem – Halkevleri

Kamuran Bozkır

Ankara Halkevi: Ankara Halkevi’nde yapılan çalışmaların genel bir görünümünden bahsedilmiştir.

Halkevine, Şubat’tan 1 Nisan’a kadar 6224 vatandaş gelmiştir. Bu kadar insan Ankara Halkevi’nin muhtelif şubelerinden faydalanmıştır. 22.3.1936 günü toprak bayramı idi. Evin köycüler kolu 700 köylü konuğu Ankara’ya çağırılmış, Onlara inkılâbın anlamı, köycülük, toprak ve ekim hakkında sözler söylemiş, bu arada onlara müsamereler ve eğlenceler vermiştir. Modern çiftçilik, hayvancılık ve bağcılık hakkında bilgi verilmiştir. (Bozkır, 1936: 158–160)

Ankara Halkevinin İki Aylık Çalışmaları

Toplantılar	Eve gelen vatandaş adedi	Toplantı adedi
Halk ve İnkılâp derslerine	9920	
Müsamere	7680	
Konferans	6500	
Toplantı	3745	
Çaylı dans	2140	108
Evlenme	2480	12
Konser	2550	18
Milli konser	1900	13
Sinema	3250	7
Balo	1750	8
Komite seçimleri	1530	5
Resim sergisi	8000	2
Ziyaretçi	1500	6
Komite toplantısı	360	3
İdari heyeti toplantısı	80	
Spor toplantıları	2439	
Kitap saraya gelenler	4400	
Yekûn	62224	

Nafi Atuf Kansu

19 Şubat'ı takip eden her pazar, memleket ölçüsünde ulusal bir bayram olarak kutlanmaktadır.

19 Şubat, halkevlerinin kuruluş yıl dönümüdür. Bu yıl dönümüne, kendi cephesinden en uygun ve en güzel armağanı C.H. Partisi her yıl 20–30 halkevi açmakla veriyor. 1937 yılında Genel sekreter 31 yeni halkevi açıldığını tespit etmiştir. Bununla birlikte memleket genelinde halkevi sayısı 167 ye çıkmıştır. (Kansu, 1937: 7–9)

Nafi Kansu'nun kaleme aldığı “Halkevlerimiz” (Kansu,1938: 213) adlı yazıda, Büyük Şef Atatürk'ün değerlerini “Partimizin halkevleriyle bütün yurttaşlara kucağını açması vatanda sosyal ve kültürel bir devrim yaptı” iltifatlarıyla belirttiği halkevleri C.H. Partisi'nin 1931'deki üçüncü kongresinde açılması kararlaştırılmıştır. (Kansu, 1938: 213)

C.H. Partisi'nin ve hükümetin gayesi memleketi en yüksek medeni bir memleket haline getirmek için yaptığı bu inkılâbı, milletin benliğine sindirmek gerekiyordu. İşte halkı kucaklayan C.H. Partisi bu sosyal kültürel büyük dava alanında halka, çalışma ve yükselme vasıtası olarak halkevlerini kurmuştur.

Halkevlerinin çıkarmış oldukları dergiler, kitaplar, broşürler gözden geçirilince halkı kalkındırmak için hayli ciddi işler yapıldığı görülmüştür. Hemen her Halkevi Dergisi sayfalarının büyük bir kısmı mahalli tetkiklere ayrılmıştır. Bu yazılar arasında bol folklor malzemesi topladığı da göze çarpmaktadır.

1938 yılında Ankara Halkevi ve İstanbul Halkevi'nde verilen ilmi konferanslar halkın ufkunu açmıştır. Bu süre zarfında toplam halkevlerimize gelen 6.000.000 kişi tespit edilmiştir.

Kansu: "Halkevlerini, yurttaşın hem kendisinin, hem başkalarının yetişmesini istihdaf eden; neşenin, sıhhatin, zevkin, ilmin, idealin... muhitidir. Ferdi cemiyete, cemiyeti ferde tanıtır, sevdirebilir."der. (Kansu, 1938:214)

Ankara Halkevi'nde Dil Bayramı Töreninde Açılış Söylevi

"Ankara Halkevleri Başkanı Ferid Celal Güven'in dil bayramını kutlamak üzere Halkevi salonunda yapılan töreni açan söylevini bu yazıda yayımlanmıştır. Bu söylev bu günün anlam ve önemini fakat özlü olarak anlatmaktadır."(Bekman, 1935: 64-65)

Halkevleri Dergileri

Bu bölümde Ankara Halkevi Dergisi'nin aylık çalışmaları değerlendirilmiş, bu çalışmalar dergide yayımlanmıştır. Dergide ayrıca Ankara Halkevi'nin aylık çalışmaları da yayımlanmıştır.

Ankara Halkevi'nin Aylık İşleri

Açık Sinema: "Geçen ay Ankara Halkevi, evin önündeki meydanlığa güzel bir sinema kurmuştur. Bu açık hava sineması bütün halka parasız olarak açık bulundurulmuştur. İlk önce İran Şahı'nın yurdumuzu ziyareti dolayısıyla Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından çekirilmiş olan büyük film burada gösterilmiştir."(Berkman, 1935: 64-65) Meydanda her akşam 2-3 bin kişi toplanmıştır.

Halkevi bundan başka bu açık hava sinemasıyla sıhhi ve ilmi filimler de gösterecek, bu gösteriler arasında ufak konferanslarda verecektir. (Halkevi Dergileri, 1935: 478–480)

Yardım

“Ankara Halkevi içtimai yardımlar komitesi son aylar içinde 269 talebeye 1211 parça ders malzemesi ve 134 hasta talebeye ilaç, 178 kız ve erkek talebeye elbise ve ayakkabı, kadın esirgeme kurumunda bulunan 7 kız talebenin beslenip bakılmasına ve komiteye hediye edilen 38 takım çamaşırın yardıma muhtaç talebelere dağıtılmasına, hapis evindeki okuma odasına malzeme verilmiştir. Ayrıca sıkıntıda kalan vatandaşlara yardım edilmiştir. Birtakım, sınıfını iyi dereceyle geçmiş olan fakir öğrencilerin köylerine gidebilmelerine yardım edilmiştir.

Spor

Ankara Halkevi bu ay içerisinde avcılık kolunu teşkil etmiştir. Bu kola elliden fazla kişi yazılmıştır. Ankara’da avcılık faaliyetlerinin yoluna girerek, genişletilmesi düşünülmüştür.

Ayrıca Ankara Halkevleri bundan sonra bütün spor faaliyetleriyle yakından ilgilenmiştir. Ev, sahnesinde güreş yarışmaları yaptırmış ve diğer spor hareketlerine katılmıştır.

Köycülük

Halkevinin örnek köy olarak kabul ettiği Balkat köyünde (Ülkü, 1935: 478–480) çalışmaları yapılmış köylünün kendi malzemeleriyle bir okuma evinin temellerini attırılmıştır.

Ayrıca köylünün harap olan yerlerini onartmaya ve bunu kapalı, soğuk ve sıcaktan saklı tutulmasını temin edecek vasıtaları köylüye vermiştir. (Ülkü, 1935: 478)

Okuma İşleri

Ev kütüphanesine son aylarda birçok Türkçe ve yabancı dillerden birçok kitaplar alınmıştır. Evin kütüphanesi şehrin en işlek bir yeri halindedir. Son aylarda kütüphaneye okumaya gelenlerin sayısı 2000 dir. (Ülkü, 1935: 479)

Ankara Halkevi'nin Bir Ayda Yaptıkları İctimai Yardım

Halkevinin bu şubesi bir ay içinde birçok yoksullara bilhassa mektep çağında bulunan çocuklara geniş miktarda elini uzatmıştır. İlaç almayacak fakirlerin ilaçlarını yaptırdığı gibi Kızılay ve diğer hayır cemiyetleriyle birlik yaparak birçok kimselere yemek ve ekmek verdiği gibi, bir kısım yurttaşlara da iş aramış ve işlerini bitirmiştir.

a. Kütüphane ve Neşriyatı

Halkevi kütüphanesinde 20.000 cilde yakın muhtelif mevzular üzerinde kitap vardır. Kitapevine Türkçe ve diğer dillerden gazeteler ve mecmualar bol miktarda gelmektedir. Bu salon her gün saat sekizden on ikiye ve on üçten on sekize kadar açık bulunmaktadır. Vasfi olarak kütüphaneye 500 kişi her gün gelmektedir.

b. Spor

Halkevinin, en son esaslar üzerinde kurulmuş bir spor ve jimnastik salonu vardır. Eskrim, boks, beden hareketleri için bay ve bayanlar için ayrı ayrı saatler ayarlanmıştır. Bay ve bayan muallimler ders vermektedirler. (Ülkü, 1935: 319)

c. Halk Dershaneleri

Ankara Halkevi'nin bu kolunun hapisanede bir mektebi vardır. Bu kol hapisaneyi okutmakta teşebbüsü üzerine almıştır. Ayrıca bu komite 40 kişilik bir ticaret kursu açmıştır.

ç. Müze ve Sergi Komitesi

Bu kolun değerli azaları eski eserlerin fotoğraflarını toplamaktadırlar. Bir koleksiyon haline koymaya çalışmaktadırlar. Bunları yaptıktan sonra Türk eserleri hakkında broşürler hazırlamaktadırlar. Ankara Halkevi'ne muhtelif sebeplerle bir ay zarfında gelenlerin sayısı 30.000 geçmektedir. Adeta halkevleri halk hareketlerinin mihrakı, merkezi olmaktadır. (Ülkü,1935: 318-320)

Ankara Halkevi Köycüler Kolunun Çalışması

Yazıda Ülkü Mecmuası'nda bu sayıdan itibaren halkevlerinin çeşitli faaliyetinden söz edileceği ifade ediliyor. Ankara Halkevi'nin Köycüler Komitesi kendi arasında iş bölümü yaparak 6 takım teşkil etmiş ve bunların her biriyle değişik

alanlardan faaliyet göstermek üzere harekete geçtiği anlatılıyor. Bu faaliyet alanları iş kovalama takımı, bayındırlık takımı, sağlık ve sosyal yardım takımı, kültür takımı, imece takımı, ekim-öğütme takımı olmak üzere altı kolda faaliyet gösteriyor.

Köycülük Komitesi işe Ankara'nın Balgat köyünde başlıyor. Burada planlanan şekilde işlere başlanıyor ve başarılı sonuçlar anlıyor. Ayrıca bu icraatlar sırasında fırsattan istifade çeşitli incelemeler de yapılıyor. Bu incelemeler daha çok Balgat köyündeki yaşayış tarzı, mimari ve evlerin durumu, ırk ve millet özellikleri ve köylünün karakteri üzerinde cereyan ediyor. Bütün bu araştırmaların neticesinde de çok güzel anlamlı ve milletimize ait güzel hususiyetler yakalanıyor. Bundan sonra da Ankara Halkevi'ne bağlı Köycülük Komitesi'nin bu yöndeki icraatının devam edeceği ifade ediliyor. (Ülkü, 1935: 391–392)

Güzel Sanatlar: Bu şube Cumhuriyet bayramı dolayısıyla genç ressamların tablo ve heykellerinden mürekkep zengin bir sergi hazırlamıştır 18 gün içinde bu sergiyi on beş bin kişi gezmiştir.

Bu şube aynı zamanda Fransa'nın tanınmış sanatkârlarından ve milli saraylar baş mimarı ve güzel sanatlar Başmüfettişi M. Laprad'a devrimizde sanat hareketleri hakkında konferans verdirilmiştir.

Konser

Yine Almanların tanınmış üstatlarından Prof. Grummer'e Viyolonselle'ye iki musiki müsameresi verdirilmiş ve o gün konseri dinlemeye bin beş yüz kişi katılmıştır. (Ülkü, 1935: 318)

Köycülük Şubesi

Köy hocaları toplanılarak bir ziyafet verdirilmiş. Balkat köyünde yaptırılan üç odalı bir okuma evi hizmette açılmıştır. Ayrıca köycülük şubesi kahvelerde, hanlarda, köylü ve halk toplantılarında konferans vermeye başlayacaktır. (Ülkü, 1935: 310)

4. Ankara Halkevi'nin Yayın Faaliyetleri

Ankara Halkevi ülkülü bir millet vücuda getirmek için muhtelif zamanlarda Ülkü Mecmuası'yla beraber broşürler ve kitaplar yayımlamış, halkı evlere davet etmiş,

okur-yazar oranını artırmak için özellikle kadın üyelerin artırılması için sık sık davetlerde bulunulmuştur.

Kitap ve Broşür

N. Atuf Kansu'nun kaleme aldığı "Halkevlerinin Kuruluşu" (Kansu, 1937: 7) adlı yazıda Ankara Halkevi'nin ve diğer halkevlerinin 1936 yılı içinde nasıl çalıştıklarını ve birçok halkevinin çatıları altında toplanan şuurlu ve heyecanlı insanların gayretlerini gösteren broşürler dağıtılmıştır. (Kansu, 1937: 9)

Halkevlerinde Dil Sergisi

Münir Hayriğ

Ankara Halkevi'nin yaptığı çalışmalar: "Devrim memleketlerinde hiç bir konu yoktur ki bir sergiye bağlanmasın. Daha doğrusu her türlü propaganda çalışması mutlaka bir sergi ile ilgilendirilmesin. Türk kültür evolüsyonunun en önemli atılımlarından biri olan dil işlerine Türk ulusu eylülün son haftasını ayırmıştır. Bu sene böyle bir serginin yapılması için hazırlıksız olduklarını, önümüzdeki seneden itibaren her yıl böyle bir serginin düzenleneceğini dile getirmiştir. Bu sergide mesela eskide okuma ve yazma bilenlerin sayısı ile şimdiki okuma ve yazma bilenlerin sayısı grafiklerle gösterilecek, eski dilden (Osmanlıca) yazılmış metinler ile sade Türkçe ile yazılmış metinler sergilenecek ve şu soru sorulacak ki bu yazılardan hangisini anlayabiliyorsunuz?" v.b. (Münir Hayriğ, 1935: 93-95)

Türk dilin geliştirilmesi için gerekli olanlardan bahsedilmiştir.

Nafi Kansu'nun Halkevleri Hakkında Söylevi

"İlk Halkevi 1932 yılında açıldı. Bu açılışı kovalayan yıl içinde halkevinde 915 konferans verildi: 373 konser dinledi, 511 temsil yapıldı ve 150.000 kişi kitap okudu.

Ellerimizde bulunan 1935 bilânçosuna göre bu yıl içinde 103 halkevinde 2243 konferans, 776 konser verilmiş ve 782 temsil yapılmıştır. 642.000 yurttaş kitap okumuştur." (Kansu, 1936: 6-8)

4.1. Kitaplar ve Dergiler

Hadiseler ve Düşünceler

Halkevleri Hakkında

Cumhuriyet Halk Partisi tarafından, halkevinin 1935 yılı sonunda kadar olan çalışmalarından bahseden “1935 Halkevleri” adlı bir broşür neşredilmiştir.

136 sayfadan ibaret olan bu broşür, Nafi Atuf Kansu’nun düşüncesiyle Dâhiliye vekili ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Şükrü Kaya’nın muvafakati alınarak, Behçet Kemal Çağlar tarafından yazılmıştır. (Ülkü, 1937: 141–143) Broşürün sonuna, 1932–37 yılları arasında açılan halkevlerinin bir haritası da eklenmiştir.

Kubilay İçin!

Kamuran Bozkır

Kamuran Bozkır’ın “Kubilay için!..” adlı şiiri serbest ölçü ile yazılmıştır. (Bozkır, 1936: 389–392)

Uludağ: Bursa Halkevi Dergisi: sayı 4

Ün: Isparta Halkevi Mecmuası: sayı 20

Kaynak: Balıkesir Halkevi Mecmuası: sayı 32

Altın Yaprak: Bafra Halkevi Mecmuası: sayı 1

Halkevi: Eskişehir Halkevi Mecmuası: sayı 29.30.32

Doğuş: Kars Halkevi Mecmuası: sayı 23, (Ülkü, 1936: 397–400)

“Ankara Halkevi’nin Bir Ayda Yaptıkları” adlı bir broşür neşrederek C.H.P. sinin altı umdesini açık ve herkesin kolaylıkla anlayabileceği bir şekilde izah (Ankara Halkevinin Bir Ayda Yaptıkları, 1935: 318) ve Atatürk’ün bu yolda yaptıklarını ve Türk’ün ne olduğunu çerçevelemiş, vatan güzelliği hakkında iki şiirle broşürü bitirmiştir. Güzel manalı bir kapak içinde çıkan bu broşür (5000) adet basılmış, her yana dağıtılmış ve çok beğenilmiştir.

Celal Sahir gününü düzenlemiş ve bunda da aziz şair için çok güzel sözler söylenmiştir.

“Kooperatifçilik, Kolektifçilik ve Devletçilik” üzerine 9 yazı: yazar: Dr. C. Savran (Cevdet Nasuki), Ankara, Ulus Matbaası, 135

“Cenupta Türkmen Oymakları”, Yalman Yalgın (önceki Ali Rıza) IV. Kısım, Adana, Türk Sözü Matbaası (Onan, 1935: 154–160)

Bu kitaplar tanıtılmıştır.

Kitap Yazarlar Kooperatifi Neşriyatı

Selim Nüzhet

Kooperatif 1931 yılında kurulmuştur. Basım ve satımı üstlenmiştir. Kitaplar bu bölümde tanıtılmıştır.

Halk Bilgisi Kılavuzu: Hamit- Zübeyr-İstanbul, 1933, 15 Kuruş (eser)

İtiyat Ruhiyatı: Mehmet Saffet-Ankara, 1933, 30 Kuruş (Risale s.381)

İş ve Meslek Terbiyesi: İsmail Hakkı-Ankara, 1933, 75 Kuruş (s. 382)

İnkılâp Yolunda: Hilmi Malik-Ankara, 1933, 30 kuruş (s. 382)

Filozof Gökalp: Enver Behnan-Ankara, 1933, 40 kuruş (s. 382)

Türkiye Petrol Madenleri: Kemal Lokman-Ankara, 1933, 65 kuruş (s. 382)

İslami Nümizmatik Bibliyografisi: Halil Ethem-Ankara, 1933, 75 kuruş

Cenupta Türkmen Oymakları: Ali Rıza-Ankara, 1933, 75 kuruş (s. 382)

Türkiye’de Sinema ve Tesirleri: Hilmi Malik-Ankara, 1933, 35 kuruş (s. 382)

“Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Teşkil Ediliyor”. Böyle bir eser Hüseyin Naili Bey’in Hâkimiyetle, Milliyet Gazetesinin 26 Mayıs 1934 tarihli nüshalarındaki bir tenkite istinaden öğrenilmiştir. Eser kütüphanelerde bulunamamış.

Selim Nüzhet: Bu bölümde eserlerin muhtevasından bahsedilerek, bu eserleri okuyucuya az çok tanıtarak, çıkan kitaplarla ilgili haberler verilmiştir. (Nuzhet, 1934: 381–384)

Ülkü Niçin Çıkıyor

Recep Peker

“İleri gidişin hızı, yolcularının ne için ve nereye gittiklerini bilmelerine bağlıdır. Bir ileri gidişte, kazanılacak mesafe ne kadar uzun, yenilecek zorluklar ne kadar çetindir. Yalnız bilenler, ayrı ayrı bilenler büyük güçlükleri başaramazlar. En büyük kuvvet; bilen, seven, inanan ve birbirlerine dayanan topluluktan doğar.

“Ülkü”, karanlık devreleri arkada bırakarak şerefli ve aydınlık bir istikbale giden yeni neslin heyecanını beslemek, cemiyetin kanındaki inkılâp unsurlarını ısıtmak, illeri adımları sıklaştırmak için... “Ülkü” bu büyük yola katılanlar arasında kafa birliği, gönül birliği ve hareket birliği yapmak için... “Ülkü”, milli dile, milli tarihe, milli sanatlara ve kültüre hizmet için... “Ülkü” bütün bu gayelere hizmet yolunda çalışan halkevlerinin ruhundaki harareti yazı vasıtasıyla yaymak için... Çıkıyor.” (Recep Peker, 1933: 1–2)

Bu tarif, Büyük Milli Reisin mecmuaya yakıştırdığı ve verdiği “Ülkü” adı ile neşir maksadı arasındaki sıkı münasebeti de gösterir.

“Ülkü” mecmuasında büyük davaya inanların, toplu ve heyecanlı bir millet ve hisse almak isteyenlerin yazısı çıkacaktır. Mecmua, fikirlerine ve ruhuna sadakatle bağlı olduğu halkevleri gibi hiçbir kar ve kazanç fikri takip etmeden çıkacaktır. Mecmuaya yalnız kâğıt mürekkep gibi malzeme bedelini ve matbaa, posta masraflarını karşılanacak bir fiyat konacaktır.

“Ülkü”, ticaret maksadıyla çıkmayacaktır. “Ülkü”ye ilan konulmayacaktır. “Ülkü”ye yazı yazanlara yazı parası verilmeyecektir. “Ülkü” mecmuasını kuruluşundan yer alanlar bu dergiyi şerefli ve muvaffakiyetli bir unsur yapmayı düşündüler ve tereddüt etmişler. Para karşılığı yazan makalecilerin yazı dalından mahrum olmanın “Ülkü” için büyük bir kayıp olacağını düşündüler. Bu mülahazanın karşısında başka asil ve büyük bir fikir vardır.

“Ülkü”, bir mefkûre mecmuası oluyordu. Derinden duyanların ve içten inanların en büyük zevki, fikirlerini hiçbir maddi kar karşılığı olmaksızın başkalarına duyurmak, yürüdükleri yolu takip edenlerin çoğalmasına hizmet etmek ve bunu görmektir. Tam mefkûreci, bunun için bir şey alan değil üste kendisinden bir şey verendir. Yalnız kendisinden bir şey de değil lazım olduğu zaman bu uğurda bizzat kendisini de verendir.” (Recep Peker, 1933: 1–2)

O zamanın bütün münevverler kendi cemiyetlerini aydınlatıp kuvvetlendirmek ve tek olmaktan kurtarıp küleselleşmek için halkevlerine çağırılmıştır. Halkevlerinin kürsüleri yanında “Ülkü” nün sütunları onların emrine verilmiştir.

Ülkü mecmuasının diğer mecmualar gibi para karşılığında yazıları satın alarak yarısı hizmet, yarısı ticaret olan bir zihniyetle çıkarılabileceğini söyleyenlere, “Ülkü’nün” yalnız hizmet için çıkarıldığı söylenmiştir. “Ülkü” de sadece fikir, sanat, bilgi teşhir olunacak ve onda, onun vasıtası ile bir şey alınıp satılmayacaktır. “Ülkü” de yazı yazacak münevverlerin olduğuna inanılmış ve bu kesim vazifeye çağrılmıştır.

“Ülkü” nün izahlarında, teşhir ve tahlillerinde cumhuriyet, milliyet ve fikirlerinin esas alınacağı söylenmiş, halkevleri kuran siyasi fırkanın ana mefhumlar üstündeki telakkileri birçok vesilelerle açık bir halde yazılmış ve söylenmiştir. Bu izahlara her fırsattan istifade edeceğiz. Birkaç taraflı dağıtıcı, bulanık fikirler “Ülkü” de yer almayacaktır. Yazılar bu bakımdan dikkatli bir gözaltında tutulacaktır. (Recep Peker, 1933: 1–2)

Sürelî yayımlar

Mecmua yerini kültürler ile alakalı bahislere: Tarihimize, dilimize, edebiyatımıza, halkiyatımıza, güzel sanatlarımıza, içtimai ve iktisadi varlığımıza sair milli tetkikler, bu bahisler üzerinde başka dillerde yapılmış neşriyattan en mühimlerinin tercüme ve hülasalarına, milli edebiyatın güzel eserlerine, beynelmilel şaheserlere makas olacak, bu suretle okuyanlarına fikir ve heyecan kuvveti vermeye çalışmıştır.

Milli yükselişe açılan kapının anahtarı olduğuna inandığımız halk terbiyesinin bütün dünyada neşr olunan fikirleri, tatbik olunan unsurlarını neşretmekle beraber Türk halkının yaşayışını yükseltmek için elden gelen yapılmıştır.

Okuyuculara daha etraflı bir fikir vermek için neşriyatın ayrılacağı bölümleri gösteren bir cetvel verilmiştir. (Recep Peker, 1933: 89)

Geçen Yılın Kitapları

Mustafa Nihat

Mecmuanın bu sütununda Türk dilinde çıkan inkılâp ve halkçılık için faydalı kitaplar ve yabancı dillerde çıkan bizim için faydalı eserler mümkün olduğu kadar tamamı hülasaları verilerek okuyuculara tanıtılacak, inkılâp ve halkçılık ideallerine uygun olmayan neşriyat tenkit edilecektir.

Ankara Halkevi Neşriyatı

Selim Nüzhet

Ülkü'nün her nüshasında “Bibliyografya” umumi başlığı altında “yeni neşriyat” a birkaç sayfa ayrılmıştır. Buradaki yazıların gayesi kitapları tenkitten ziyade, onları okuyucuya tanıtmak, mevzuları hakkında malumat vermek, o mevzular hakkında yapılmış diğer neşriyat varsa bildirmek olacaktır. Yerin müsaadesi nispetinde de yeni Türk harfleriyle evvelce neşredilen kitaplardan da bahsedilecektir. Bu ilkyazı kâmilten Ankara Halkevi şubelerinin neşriyat faaliyetine hasredilmiştir.

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi

Karacaoğlan: İshak Refet – Anakara, 1933, 60 kuruş (kitap)

Cumhuriyet Destanı: İshak Refet – Ankara, 1934, 50 kuruş (manzum)

Ankara'dan Nevşehir'e: Avni Ali Candar – Ankara, 1933, 100 kuruş

İçtimai Yardım Şubesi

Verem: Dr. Hamit Osman – Ankara, 1933, Parasız (broşür)

Annelerin Kızlarına Öğütleri: B.Malik – Hilmi A.Malik – Ankara, 1933, 20 kuruş. (eser)

Kütüphane ve Neşriyat Şubesi

Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümünde Ankara Halkevi – Anakara, 1933, parasız. (resimler ve grafikleri havi kıymetli bir hatıra kitabı), (Nüzhet, 1934: 122–124).

Köycüler Şubesi

Bozkır Hazinesi: Kerim Ömer – Ankara, 1933, 100 kuruş (kitap)

Gübre ve Ağaç: İsfendiyar Esat – Ankara, 1933, parasız (risale)

İnkılâp Bilgisi: Kerim Ömer – Ankara, 1933, parasız (risale)

Hayvan Yemleri: M. Cemal – Ankara, 1933 parasız (halk risalesi)

Kazanç Yolları: Celal Davut – Ankara, 1933 parasız (halk risalesi)

Sütçülük: Ekrem Rüştü – Ankara, 1933 parasız (halk risalesi)

Tohumluk: Dr. M. Namık – Ankara, 1933 parasız (halk risalesi)

Hayvan Nasıl Beslenir: M. Cemal – Ankara, 1933 parasız (halk risalesi)

Müze ve Sergi Şubesi

Katalog – Ankara, 1933 parasız (resimli katalog)

HALKEVLERİ LİSTESİ

Yeni açılan 42 Halkevi ile birlikte sayısı 209'u bulan Halkevlerimizin alfabetik bir listesini aşağıda dereceliyoruz. Kenarlarında X işareti olanlar bu yıl (1933) açılan halkevleridir:

1 – Acı payam	21 – Aşkale X	41 – Bodrum
2 – Adıyaman X	22 – Ayancık	42 – Bolu
3 – Adana	23 – Aydın	43 – Bolvadin
4 – Adapazarı	24 – Ayvalık	44 – Bor
5 – Afyon	25 – Babaeski	45 – Bozüyük X
6 – Ağrı	26 – Bafra	46 – Boyabat
7 – Ahlât X	27 – Bakırköy (İst)	47 – Burhaniye
8 – Akçakoca	28 – Balıkesir	48 – Bulanık
9 – Akhisar (Manisa)	29 – Balya X	49 – Buldan X
11 – Akşehir	30 – Bandırma	50 – Burdur
10 – Aksaray (Niğde)	31 – Bartın	51 – Bursa
12 – Alanya	32 – Bayburt	52 – Ceyhan
13 – Alaşehir	33 – Bayındır X	53 – Cizre
14 – Amasya	34 – Bergama	54 – Çapakçur
15 – Ankara	35 – Beşiktaş (İst)	55 – Çanakkale
16 – Antalya	36 – Beyoğlu (İst)	56 – Çankırı
17 – Arapkir X	37 – Biğa X	57 – Çarşamba (Sam)
18 – Arapkir	38 – Bilecik	58 – Çeşme X
19 – Ardahan	39 – Birecik	59 – Çine X
20 – Artvin	40 – Bitlis	60 – Çorlu
61 – Çorum	94 – Gediz X	127 – Kırklareli
62 – Çölemerik	95 – Gelibolu	128 – Kırşehir
63 – Denizli	96 – Gemlik X	129 – Konya
64 – Demirci X	97 – Gerede	130 – Kütahya
65 – Develi	98 – Gerze	131 – Kula
66 – Devrek	99 – Giresun	132 – Lüleburgaz
67 – Dikili X	100 – Gönen	133 – M.Kemalpaşa
68 – Dinar	101 – Göynük	134 – Malatya
69 – Divriği X	102 – Gümüşhane	135 – Manisa
70 – Diyarbakır	103 – Harput	136 – Maraş
71 – Düzce	104 – Hozat	137 – Mardin
72 – Edirne	105 – İnebolu	138 – Menemen
73 – Edremit	106 – İnegöl	139 – Mersin
74 – Elazığ	107 – İskilip	140 – Merzifon
75 – Elbistan	108 – İzmit	141 – Milas
76 – Eleşkirt X	109 – Iğdır	142 – Mudanya
77 – Elmalı X	110 – Isparta	143 – Mudurnu
78 – Eminönü (İst)	111 – Kadıköy (İst)	144 – Muğla
79 – Emirdağ	112 – Kağızman	145 – Muş
80 – Erciş	113 – Kandıra	146 – Nazilli (aşağı)
81 – Erbaa	114 – Karaman	147 – Nazilli (yukarı)
82 – Ereğli (K. D.)	115 – Karamürsel X	148 – Nevşehir

83 – Ereğli (Konya)	116 – Kars	149 – Niğde
84 – Erganimadeni	117 – Kars	150 – Niksar
85 – Erzincan	118 – Karşıyaka (İzmir)	151 – Nusaybin
86 – Erzurum	119 – Kastamonu	152 – Oltu
87 – Eskişehir	120 – Kayseri	153 – Ordu
88 – Eyyup (İst)	121 – Kemaliye X	154 – Osmaniye (D.B.)
89 – Fatih (İst)	122 – Keskin X	155 – Ödemiş
90 – Fatsa	123 – Keşan	156 – Pasinler
91 – Fethiye	124 – Kiğı	157 – Perşembe (Ordu)
92 – Gaziantep	125 – Kilis	158 – Pertek
93 – Gebze	126 – Kırkağaç	159 – Rize
160 – Safranbolu	177 – Söke	194 – Turhal (Tokat)
161 – Salihli	178 – Sungurlu X	195 – Ünye
162 – Samsun	179 – Ş. Kara hisar	196 – Ürgüp
163 – Sandıklı	180 – Şarkıkaraağaç	197 – Üsküdar (İst)
164 – Sarayköy	181 – Şehremini (İst)	198 – :Ulukışla X
165 – Sarıkamış	182 – Şişli (İst)	199 – Urfa
166 – Savur X	183 – Tarsus	200 – Uurla
167 – Seferihisar X	184 – Taşköprü	201 – Uşak
168 – Siirt	185 – Tavas	202 – Uzun köprü
169 – Silifke	186 – Tefenni	203 – Van
170 – Silvan	187 – Tekirdağ	204 – Varto
171 – Simav	188 – Tire	205 – Vezirköprü
172 – Sinop	189 – Tirebolu	206 – Vize
173 – Sivas	190 – Tokat	207 – Yalvaç
174 – Siverek	191 – Tosya	208 – Yozgat
175 – Sivrihisar X	192 – Trabzon	209 – Zile
176 – Sındırgı X	193 – Turgutlu	210 – Zonguldak

Melik Bey ve Talebesinin Resim Sergisi

İsmail Hakkı

Bu sene Ankara Halkevi'nde üç resim sergisi görülmüştür.

1 – Cumhuriyetin onuncu yıldönümü bayramında muhtelif ressamlarımızın eserlerini teşhir ettikleri sergi.

2 – Avrupa'da tahsillerini ikmal ederek dönmüş genç ressamlarımızdan Refik ve Heykeltıraş Nusret Beyefendilerinin müşterek tertip ettikleri sergi.

3 – Gazi Terbiye Enstitüsü Resim Muallimi Malik Bey ve talebesi tarafından vücuda getirilen pedagojik mahiyetteki resim sergisi. (İsmail Hakkı, 1933: 296)

Halkevi Dergileri

Altı ok – Teni Tokat – Kaynak

Hüseyin Namık Orkun

Altı ok: Edirne Halkevleri Mecmuası, sayı 22,

Yeni Tokat: Tokat Halkevleri Dergisi, sayı 39. 42. (s.470, cilt 5)

Kaynak: Balıkesir Halkevi Mecmuası, sayı 25, (Hakkı, 1933: 470)

Sürelî Yayınlar (Ülkü Mecmuası /Mecmua Hakkında Genel Bilgiler)

Halkevleri Mecmuaları

“Yeni Türk, İstanbul – Yeni Doğuş, Manisa- Ün, Isparta- Halkevi, Eskişehir.”

Yeni Türk: İstanbul Halkevi Mecmuası: sayı 30

Ün: Isparta Halkevi Mecmuası: sayı 10.11.12

Halkevi: Eskişehir Halkevi Mecmuası: sayı 26

Yeni Doğuş: Manisa Halkevi Mecmuası: sayı 14

Bu mecmuaların önemli yazılarından bahsedilmiştir ve Ülkü Mecmuası'nın takdirlerini kazandıkları ifade edilmiştir. (Ülkü, 1935: 156–157)

Halkevi Duyumları

Ankara'da Toprak Bayramı

22 Mart 1935 Cuma günü Ankara'da birçok köylülerle birlikte Ankara Halkevi Toprak Bayramı'nı kutlamıştır.

Yüksek Ziraat Enstitü Rektörü Prof. Dr. Falke'nin bir söylevi mevcuttur. (Ülkü, 1935: 156–157)

Halkevi Mecmuaları

Yeni Tokat ve Ün (N. Tarabay)

Ülkü Mecmuası'nda, diğer halkevlerinde çıkan ve muvaffakiyet gösteren başka mecmualardan da bahsedilmiştir.

Yeni Tokat: sayı 35–36: (on beş günde bir çıkmaktadır.)

Ün (Isparta): sayı 9, Isparta'dan bahseden önemli yazılar mevcuttur. (N.Tarabay, 1935: 76–78)

Ülkü

Bu yıl Ülkü arakasından 24 sayısını bırakmıştır.

Ülkü Üçüncü Yılına Girerken

Nusret Köymen

Ülkü bütün Türk münevverliğinin mecmuası olmaya çalışmıştır. Bütün Türk münevverlerine açtığı sayfaları ile Türkiye’de fiili bir fikir demokrasisi kurma yolunda payına düşen işi yapmıştır. Türk münevverlerinin kendi muayyen meslekleri dışında ciddi mevzular okumak herkesi alakadar etmesi icap eden meseleler üzerinde düşünmek ihtiyatlarını işlemiştir.

Ülkü’nün iki senelik çalışmasında köy meselesi en mühim memleket meselesi olarak sayfalarında tebarüz etmiş ve Ülkü memleket fikir hayatında yeni bir köycülük çıkışı açmıştır. Ülkü iki yıldır yazı parası vermeden çıkmış ve memleketin her tarafından sayılarına yazan yüzlerce ve bunları okuyan binlerce insan arasında bir paragraf ve Ülkü birliği kurmuştur. (nusret Köymen, 1935: 79)

“Ülkü’de iyi ve kötü ne yapılmışsa hepsi Türk münevverliğindedir.” (Nusret Köymen, 1935: 79)

“Bu münasebetle şunu tekrar etmek faydalı olur ki Ülkü okuyup yazma bilmeyen veya az bilenlerin faydalanacağı bir mecmua değil, memleket ve dünya meseleleri üzerinde kafası işleyen Türk münevverleri arasında bir fikir teşkilatlanması vücuda getirmek isteyen milli kültür ve fikir alanında önderlik edecekler için çıkan bir fikir ve kültür mecmuasıdır.” (Nusret Köymen, 1935: 79–80)

Ülkü’nün Yazı Bölümleri

a-Edebiyat ve Dil (Şiir, hikâye, roman, tasvir, tetkik)

Kendi dilimizde yazılmış ve başka dillerden çevrilen edebi yazılardan bahsetmiştir.

Hususiyle millet ve vatan sevgisini, inkılâpçılık heyecanını kuvvetlendirecek eserleri Türk tarihinin büyük anlarını yaşatan, milli mücadele kahramanlıklarını anlatan, memleketin büyük şehirlerini, kasabalarını, köylerini, tabii güzelliklerini tasvir ederek ayrı ayrı her köşesini tanıtan ve sevdiren, taassubun, batıl itikatların, fena göreneklerini

ve gülünçlüğünü ortaya koyan, ahlak yüksekliğini her sahada güzel örneklerle gösteren, halkçılık sevgisi aşıl原因 ve ruhları o büyük yola yönelten yazılara. Aynı mevzularda Halkevlerinde temsil olunabilecek sahne eserleri.

Edebiyat tarihimize, yabancı tesirlerle uğradığı değişiklere.

Halk edebiyatının güzel örnekleri; tanınmış halk şairlerine dair tetkikler. (Nusret Köymen, 1935: 90)

Türk dilinin eksikliğine, zenginliğine yaygınlığına dair tetkiklere, Selçuklu ve Osmanlı döneminde uğradığı değişikliğe, yazı dili ile halk dili arasındaki farklılara ve dilin sadeleştirilmesi yolunda atılan adımlara yer verilmiştir.

b-Güzel sanatlar (musiki, resim, heykel, mimarlık):

Musiki: eski, yeni halk musikisine dair tetkikler.

Halk musikisini derleme yollarını gösterir yazılar.

Türk musikisinde kullanılan aletlere ve bunların tarihlerine dair yazılar. Musikimizi canlandırmak ve güzelleştirmek yollarını gösterir yazılar.

Resim Heykel: Resim ve yazı tarihi hakkında tetkikler.

Tezyini resim hakkında yazılar. Türk ressamlığını ve zaman içindeki hamlelerini gösteren yazılar; seçilmiş resimler.

Eski, yeni Türk heykeltiliği hakkında tetkikler, oymalar, kabartmalar, abideler dair yazılar; seçilmiş örnekler.

Mimarlık: Türk mimarlığına dair tarihi tektiler. Türk mimarlığı hakkında yazılmış yazılara yer verilmiştir. (Nusret Köymen, 1935: 90)

c-Tarih:

Türk tarihinin büyüklüğünü gösterir yazılara ve inkâr edenlerin fikrini çürüten yazılar. Türk medeniyet tarihi abideleri, yazılı vesikaları hakkında tetkikler.

Eski, yeni Türk tarihinde yer edinmiş şahsiyetlerin eserlerini tahlil ederek kıymetlerini gösteren yazılar.

Her halkevi muhitinde yapılacak tarih ve folklor tetkiklerinin mahsulleri, halk arasında yaşayan Türk mitlerine dair derlemeler.

Tarihi vesikaların ehemmiyetini gösterir yazılara yer verilmiştir.

d-İçtimaiyat ve Felsefe:

Millet ve devlet arasındaki elbirliği, ferdiyetçiliğin zarar ve tehlikelerini gösterir tetkikler, Türk inkılâbının hukuki ve içtimai mahiyeti hakkında tetkikler.

Vatandaşlık hakları, memleketin içtimai dertlerine dair tetkikler.

Yeni kanunların içtimai kıymetlerini, içtimai yardım faaliyetlerini, içtimai yardım müesseselerini tanıtan yazılara. (Nusret Köymen, 1935: 91)

Diğer millet ve memleketlerle olan münasebetlerimiz hakkında yazılar. Halk hayatına, ananelerine, içtimai müesseselerine dair yazılara yer verilmiştir. (Nusret Köymen, 1935: 91)

e-İktisat ve Ziraat

Devletçiliğimizin hedeflerini ve hudutlarını gösteriri yazılar. Mahalli zanaatların iktisadî inkişafı imkânlarına dair yazılar.

Bugünkü sanayi ve bu gelişme yollarını gösterir yazılar. Ziraâ mahsullerimizin, madenlerimizin dünya vaziyetine dair yazılar.

Şehir ve köy iktisadına dair yazılar.

Ziraatta ve ziraâ sanayide kooperatifçilik hakkında tetkikler.

Kara, hava, deniz yollarına, nakil vasıtalarına ve bu sahalarda inkılâptan beri yapılan işlere dair tetkikler. (Nusret Köymen, 1935: 91)

f-Halk Terbiyesi

Türk inkılâbının bütün sahalarda getirdiği yenilikler.

Halka vatandaş terbiyesini vererek cemiyet içindeki haklarını öğrenmeleri ve hayatın icaplarına uymayı öğretmenin yollarını gösteren yazılar.

Mektep çağını geçmiş olanların öğrenme kabiliyetlerini ve bunları öğretme yolları, mektep dışı terbiye hakkında yazılar.

Başka memleketlerde halk terbiyesi usul ve şekilleri hakkında yazılar.

g-Yurt Kurma

Askerlik, zehirli gazlara karşı korunma yolları, casuslara karşı uyanıklık mevzularını ele alan yazılar.

h-Kadınlık

Memleketimizde ve başka memleketlerdeki kadın hareketleri, kadının cemiyette yetiştirici rolü; ev kadınlığı hakkında yazılar.

j-Fen

Halka her günkü işlerinde yardımcı olacak feni bilgiler ve batıl inançları yıkacak ilmi kafanın temellerini atacak, halk kültürünü yükseltecek yazılar. (Nusret Köymen, 1935: 92)

k-Halk Sıhhati ve Nüfus

Evlenmenin sıhhati, karı, koca seçerken dikkat edilecek hususlara dair yazılar.

Çocuk bakımı ve yetiştirme hakkında yazılar.

Sıhhate dokunan fena adetlerin, fena gıdalaşmanın, fena iklim koşullarından korunma yollarını belirten yazılar.

Kazalarda yapılacak tedavi yollarını anlatan yazılar.

Hastalıklar ve hastalıklardan korunma yollarını gösterir yazılar.

Dünyanın nüfus durumu ve memleketimizin nüfus meselesinden bahseden yazılar. (Nusret Köymen, 1935: 92)

l-Spor Oyun Eğlence

Eski Türk sporları ve bunları yeniden canlandırma yollarını gösterir yazılar.

Bugünkü sporlar ve insan sağlığı için faydalarını gösterir yazılar.

Halk arasındaki mevcut maşeri oyunlar, milli rakslar hakkında yazılar ve bilhassa köy halkının yaşayışını yeknesaklıktan kurtaracak yeni sporlar ve eğlenceler hakkında tetkik ve teklifler.

m-Köycülük

Memleketin düşüncesini yükseltmek için köycülüğün önemini anlatmak ve gençlerin köye giderek çalışmalarını teşvik edici yazılar.

Köyden şehre göç sorunu münevver ve zeki insanların şehirlerde merkezileşmesinin olumsuz taraflarını anlatan yazılar.

Köyde yaşama koşullarını imkânlar dâhilinde yükseltmenin çarelerini gösteren yazılar.

n-Biyografi

Türk dilinde çıkan inkılâp ve halkçılık için faydalı eserlerin tamamının hülasalarını vererek, tanıtacak yazılar.

Yabancı dillerde çıkan bizim için faydalı eserleri tanıtmak, inkılâp ve halkçılık ideallerine uygun olmayana tanıtmak için yazılan yazılar.

İhtiyaca uygun kütüphane kurmak ve okuma hakkında yazılar. (Nusret Köymen, 1935: 93)

o-Halkevi Haberleri

Her yerdeki halkevlerinin bütün şubelerinin çalışma programları.

Bu programların tatbiklerini ve mahsullerini gösterir yazılar.

ö-Haberler ve Teklifler

Halkevlerini, halk arasında çalışan münevverleri alakalandırarak memleket haberleri.

Okuyucuların yazacakları mektuplarda bulunacak dikkate değer haber ve tekliflere yer verilecektir. (Ülkü, 1933: 88 – 93)

Yazıların Umumi Ve Müşterek Vasıfları Hakkında Muharrirlerimizden Rica

p-Dil: Sade, açık, öz Türkçe, kısa cümleli açık ve sarih cümleler kurulmalı.

r-Mihverler

İnkılâpçılık, halkçılık, halk rehberliği, memleket ve millet sevgisi, neşe ve ümit, çalışma ve başarıya heyecanı vermek mihverlerinden ayrılmamak ve başkalarını düşünmeye ve başkalarıyla elbirliği yapma duygusunu geliştirmek. Herkes tarafından zevkle okunabilecek bir şekilde yazılacak.

s-Yazı Tekniği

Her Şeyi açık ve seçik bir Şekilde ifade etmek geniş umumi esaslar haricinde kati hükümlere varmakta çok teenni ile hareket ederek hr düŐünceye daima yer bırakılacaktır. (lk, 1933: 94)

Ülkü Bir Yaşını Bitirirken

Ülkü bu Őahsiyetle bir yaşını dolduruyor. Ülkü bundan bir yıl evvel büyük bir lk ile yola çıkmıştır. Memleketin aydınlık kafaları arasında bir ruh ve fikir bağı olmak, bütün Türk münevverlerinin duyduklarını, bildiklerini ve düşündüklerini bütün Türk mnevverine söyleyebilecekleri bir krs olmak ve netice itibarıyla, memlekette kalanların tehlikeli sağanıklar altında bocalamasının önüne geçecek ve Türk inkılâbının yollarını ve hedeflerin kendi hususiyetleri içinde ‘‘Katıksız’’ aramak ve göstermek kuvvetini ve inanını verecek bir fikri teŐkilatlanmanın öncesi olmakla her lk gibi bu lkde büyük ve sarptı, varılması gt. Fakat Büyük Rehberin ‘‘lk’’ den öz lkmz yayma yolunda, kutlu verimler beklerim.’’ Emiri, lk’ye bu büyük iş için lazım olan baŐarma heyecanı vermiştir. (lk, 1934: 467)

Ülkü yeni bir ağır, daha doğrusu çığırlar açıyordu: Ülkü yalnız lk için çıkacak, fertlerin ve zümrelerin değil, bütün lkl Türk mnevverliğinin öz hakkı olacaktı. Ülkü’ye para için değil, lk için yazı yazılacaktır; lk bir kazanç veya propaganda mecmuası olmayacak ruhlarda vakur ve derin bir ie yaraŐan temiz bir kılık zevkini ve kafalarda, köklü bir inana giden araştırma ve düşünce itiyadını iŐlemeđe çalışacaktır. Her yeni yol açmadan çekilen güçlüğü, lk’de çekecekti. Ülkü iddia edilebilir ki, Türkiye’de Şimdiye kadar hiçbir tek mecmuaya bir yıl içinde bu kadar çok kimse yazı yazmamıŐtır, hiçbir mecmua bu kadar memleketin her tarafında yayılmamıŐ ve bu kadar Türk mnevverliğinin malı olmamıştır, hiçbir mecmuaya baŐvekilinden köy muallimine kadar memleketin bütün münevverleri yazı yazmamıŐtır.

Ülkü baŐladıđı büyük lk yolunda inkiŐafla yürüyebilmek için bütün yazıcılardan ve okuyuculardan tenkitler ve fikirler bekler. Ülkü bu vesileyle Şunu da vuzuhlandırmak ister ki, lk yeni okumayı öğrenenlerin değil, kültür işlerinde halkada rehberlik edeceklerin mecmuasıdır: bu itibarıyla umumiyetle anlaşılacağı manada halkın okuyacağı bir mecmua değildir. Bütün halkevlerinin yani halkevlerinde toplanan halk rehberlerinin mecmuası olmadığı Őiar edinmiŐtir. (lk, 1934: 467)

5. Halkevleri İle İlgili Yapılan Çalışmalar

- ACAROĞLU, Türkler – Ozan, **Fıtrat Türk Halkbilgisi ve Halk Edebiyatı Üzerine Seçme Yayınlar Kaynakçası**, Ank. 1972.
- AKDER, Necati, "**Türk Ocakları, Halkevleri, Kültür Dernekleri**", Türk Yurdu, nr. 285 (İst. 1962)
- ALANGU, Tahir, **Türkiye Folkloru El Kitabı**, İst. 1983.
- ARAL, Mason, **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, (Çev. Tansel Demirel), İst. 1992.
- Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları (1923–1938)**, İst.1977.
- ATAY, Falih Rıfkı, **Çankaya**, İst. 1979.
- AVCI, Haydar, **Halkbilimi Araştırmaları**, Ank, 1982.
- BAŞGÖZ, İlhan, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, Ank 1995.
- BAYKURT, Şerif, **Türk Halkbilimi**, Ank, 1976.
- BEHAR, Büşra Ersanlı, **İktidar ve Tarih / Türkiye'de Resmi Türk Tezinin Oluşumu (1929–1937)**, İst. 1996.
- Bellekten Dizini**, c.1–2, Ank. 1998.
- BERKEŞ, Niyazi. **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, İst. 1978.
- BERKTAY, Halil, **Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuad Köprülü**, İst. 1983.
- BİLA, Hikmet, **CHP Tarihi (1919–1979)**, Ank. 1979.
- BORATAV, Pertev N. **100 Soruda Türk Halkbilimi**, İst 1973.
- BORATAV, Pertev N. **Halk Edebiyatı Dersleri**, Ank. 1942.
- CHP 1940 Yılında Halkevleri ve Halk Odaları**, Ank. 1947.
- CHP Genel Sekreterliği, 1942, **Söylevler**, Ank. 1942.
- CHP Halkevleri Örneği**, Ank. 1935.
- CHP Halkevleri ve Halk Odaları**, Ank 1943,
- CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları**, Ank. 1941
- CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halk Odalar**, Ank 1946.
- Cumhuriyet Halk Fıkrası 4. Büyük Kongre Zabıtları**, Ank. 1935.
- ÇAVDAR, Tefvik, "**Bir Yaygın Eğitim Deneyi Halkevleri**", Türkiye'de Yaygın, Eğitim (Seminer Tebliğleri), İTİA. Eskişehir 1975.
- ÇEÇEN, Anıl, **Halkevleri** Ank. 1990

- ERGİN, Osman Nuri, **Türkiye Maarif Tarihi** c.III-IV, İst 1977.
- GOLOĞLU, Mahmut, **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevi Dergileri**, (1932–1952) Ank. 1995.
- HEYD, Urlel. **Türk Ulusçuluğunun Temelleri**, (Çev. Kadir Günay), Ank. 1979.
- İPEKKAN, Levent, "**Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Halkbilimi Alanında Çalışma Yapan Kurulular (1927–1977)**", Halkbilimi, nr.41–51, İst. 1978–1979.
- KARPAT, Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi**, İst. 1983.
- KEMAL, Mehmet, **Türkiye'nin Kalbi Ankara**, İst. 1983.
- KESEROĞLU, Hasan S., **Halk Kütüphaneleri Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum**, İst. 1989.
- LEWIS, Bernard, **Modern Türkiye Doğuşu** (Çev. Metin Kırat), Ank. 1947.
- Müze, **Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu**, Ank. 1947.
- NAHYA, Zümrüt, **Halk Kültürlerini Araştırma Geliştirme Müdürlüğü Yayınları Bibliyografyası**, 1966–1991 Ank. 1992.
- ÖRNEK, Sedat Veyis, **Türk Halkbilimi**, Ank. 1995.
- ÖZACUN, Orhan, "**Halkevlerinin Dramı**", Kebikeç, nr.3,(İst.1996) s.87–96.
- ÖZERDİM, N. Sami, "**Halkevi Dergileri 1932–1951**", **Halkevleri Dergisi**, nr. 64, Şubat 1972.
- ÖZERDİM, N. Sami, "**Halkevlerinin Kitaplık ve Yayınları**", Atatürk ve Halkevleri, Ank. 1974.
- ÖZTÜRKMEN, Arzu, **Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik**, İst. 1997.
- SAKAOĞLU, Saim, "**Halk Edebiyatı Kavram Üzerine**", **Türk Dili ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, c.IV, İzmir 1985.
- SAKAOĞLU, Saim, **Folklor Bibliyografaları Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme**, Konya 1991.
- SAKAOĞLU, Saim, **Sahada Derleme ve Metotları**, Erzurum 1983.
- Söylevler, 1932 1941, Ank. 1942.
- SUN, Muammer, **Türkiye'nin Kültür Müzik Tiyatro Sorunları**, Ank. 1969.
- ŞAKİROĞULU, Mahmut, "**Halkevleri Dergileri ve Neşriyatı**", Kebikeç, nr.3(İst 1996), s.131–142.
- TAN, Nail, **Atatürk ve Türk Folkloru**, Ank. 1981.

- TAN, Nail, **Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler**, İst. 1785
- TANER, Hasan, **Halkevleri Bibliyografyası**, Ank. 1944.
- Toplum Kalkınması Hamlemizde Halkevleri Semineri**, Ank. 1966.
- TUNCAY, Mete, "**Cumhuriyet Halk Partisi (1923–1950)**", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, c.VIII.
- TUNCAY, Mete, **Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Yönteminin Kurulması (1923–1931)**, Ank. 1981.
- TURAN, Şerafettin, **Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen, Olaylar, Düşünürler**, Kitaplar, Ank. 1989.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, c.I-II-III-IV-V-VI-VII-VIII, İst. 1977–1998.
- Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası**, c.I-II-III, Ank. 1971, 1973, 1975.
- UYVAL, A. Edip-Güney, Umay, "**Bir Kültür Unsuru Olarak Folklor Konusundaki Genel Bilgiler**", **Milli Kültür Uluslarımız Üzerine Bazı Görüşler**", Ank. 1990.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya, **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, İst. 1979.
- ÜLKÜ TAŞIR, M. Şakir, **Cumhuriyetle Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları**, Ank. 1973.
- ÜSTEL, Bumin, **İmparatorluktan Ulusal Devlete Türk Milliyetçiliği Türk Ocakları**, (1912 1931). İst 1997.
- YETKİN, Çetin, **Türkiye'de Tek Parti Yöntemi (1930–1945)**, Ank. 1983.
- YILDIRIM, Dursun, **Türk Bitiği**, Ank. 1998.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRK HALKBİLİMİ AÇISINDAN ANKARA HALKEVİ VE ÜLKÜ

MECMUASI

Bu bölümde Ülkü Mecmuası'nın Türk Halk Edebiyatı açısından önemi vurgulanmış, halkbilimi ile ilgili teorik yazıları ve folklorun edebiyatımız açısından önemi üzerinde durulmuştur.

1.1. Türk Halk Bilimine Katkıları

“Şimdi Divan Edebiyatından, Tasavvuf Edebiyatından sonra üstüne parmak koyacağımız noktaya gelelim, bir kısım edebiyat eserlerimiz halk tarafından benimsenmiş, sevilmiş; halkın kendi heyecanından doğmuş; kendi diliyle, kendi dehasıyla, kendi zevkiyle yoğrulmuş ve bu sebeplerden halkın içine işlenmiş, hafızasına intikal etmiştir. Bu eserlere bundan dolayı Halk Edebiyatı eserleri diyoruz”, (İshak Rafet, 1934: 351)

Aşık Veysel ile arkadaşı Âşık İbrahim bu yolun yolcularıdır. Âşık Veysel aynı zamanda içli bir şairdir: İyi bir sazıcıdır.

Saz ve söz, müzik ve edebiyat ne kadar ayrı görülse, ne kadar ayırtılmak istense gene ayrılmazlar: Onlar birbirleriyle kardeşlerdir.

Müstakbel Türk edebiyatı ve müstakbel Türk Müziği halk motifleri, halk melodileri alınarak garp tekniğiyle, beynelmilel teknikle işlendikten sonra meydana gelecektir.(İshak Rafet, 1934: 349–351)

Türk Edebiyatına Bir Bakış

Halkbilimi İle İlgili Teorik Yazılar ve Halkbiliminin Geçirdiği Evreler

Önceleri “hakikat” sonraları “halk bilgisi” adı verdiğimiz bilgi, bizde, Ziya Gökalp ile başlamıştır. Çünkü o'na değin sosyoloji ile uğraşan pek olmamıştı. Onun “halkiyat” dediği “folk-lore” ise, sosyoloji tarihinin kaynaklarından biridir.

Bütün yeryüzü dillerinde kullanılan “folklore” sözü İngilizcedir. “folk” halk, “lore” bilgi demek olur. “Folklore” sözünün “halk bilgisi” diye Türkçemize çevrilmiş olması iyi olmuştur.

Folklor, halk içinde örflerin, adetlerin, annelerin, şiirlerin, masalların, inanışların hepsini içine alır. Bunların kökleri pek derindir; ne çağa vardığını anlamak çok güçtür.

Öyle şiirler, öyle inanışlar, öyle adetler vardır ki, yüzlerce yüz yıldan beri halk içinde canlı olarak yaşar. Bunlar eski çağda doğmuş, belki ufak tefek değişikliklere uğramış olmakla birlikte bugün bile halkın inanışlarında büyük yer tutarlar.

“Biz burada folklorların yalnız edebiyatı alakalandıran yönlerini söyleyeceğiz.

Bir milletin folkloru, tesisini gösteren çok değerli bir şeydir. Folkloru zengin olan milletler, geçmişlerinde medeniyetler kurmuş, saltanatlar sürmüş, kahramanlıklar göstermiş milletlerdir. Bu milletlerin en başında biz Türkleri görüyoruz. Bütün folklorumuzu henüz bir yerde toplamamış olmamıza rağmen, şu son on beş yıl içinde elde edebildiklerimizle bile, folkloru zengin sayılan herhangi bir milletle mesela, İskandinavlıları ile kendimize karşılaştırabiliriz. Bu karşılaştırmada bizim kazanacağımıza inanmak gerekir. Bununla beraber, yeryüzünün en medeni milletleri, bugünkü edebiyatlarında folklorlardan çok yaralandıkları halde biz ise Divan Edebiyatı döneminde, Tanzimat ve Servet-i Fûnun Edebiyatları devrinde kendi folklorumuzu korkulan bir şey gibi edebiyatımızdan uzaklaştırmışsınız.

Kendi edebiyatımıza dönmeden önce, en ileri edebiyatlardan bazı örnekler verelim.

İngiliz edebiyatı, başlangıçta sadece bir folklor edebiyatıdır. 670’te harp şarkıları, deniz şiirleri, halkın kahramanlık ve tabiatla savaşının mahsulüdür. İngilizlerin en basit edebiyatında bile o çağda ev sevgisi görülür. Gerek payen oldukları, gerekse Hıristiyanlığa girdikleri çağlarda dahi din duygusu, hemen bütün şiirlerinde mevcuttur. Bundan dolayı Hıristiyanlık zuhur edince, şiir manastırlardan doğmaya ve yayılmağa başlamıştır.” (Kazım Nami, 1934: 116)

Görülüyor ki, ilk İngiliz edebiyatı daha ziyade dini ve destanîdir. 1280 yılına doğru, nasıl olduğu anlaşılmeden lirik şiir doğdu.

1340–1400 yıllarına doğru yaşadığı anlaşılan Geoffrey Chaucer adındaki şair, İngiliz edebiyatının en değerli müceddididir. Bu adam İngilizceyi düzeltmiş, kaide ve zabıta altına almış, birçok yazılarıyla bilhassa masal şiirleriyle İngiliz milli edebiyatına

büyük hizmet etmiştir. Normanlar zamanında İngilizceye pek çok Fransızca kelime girmiş olmakla beraber, İngilizce kendi hâkimiyetini daima muhafaza etmiştir.

İngiliz edebiyatının bir hususiyeti varsa, Halk Edebiyatından doğmuş olması, Halk Edebiyatının yükselmesinden gıdalanmasıdır. O da klasik devirde, insani bir edebiyattı. Mevzularını eski tarihten aldığı olurdu. Şekspir'in fevkaladeliği eserlerinde mücerret seciyeleri, fertleri ortaya sürmesidir.

Kısaca, İngiliz edebiyatı Latineden müteessir olmuş, Norman tesirinden kurtulamamış olmakla beraber milli vasfını her vakit muhafaza etmiştir: Çünkü nebata can veren toprağın tavı gibi, Halk Edebiyatının tavından yetişmiştir. (Kazım Nami, 1934: 117)

Bildiğimiz gibi Milli edebiyatımız, milli tarihimiz gibi henüz araştırma devresindedir.

İlk Türk edebiyatı şüphe yok ki Halk edebiyatıdır. Bugünde yaşayan Milli edebiyatımız bence bu edebiyattır. Bunun dışında, milli vasfını taşıyan edebiyatımız olmadığına inanıyorum.

Türkler İslamı kabulünden sonra, tıpkı Garp Hıristiyanlarının yaptığı gibi, Arapça ve Acemce okuyup yazmaya başladılar. Türkçe yazmak çoğunun aklından bile geçmedi. Çünkü Türkçenin, bütün fikir formüllerini eda edemeyeceğini düşündüler. Onlar, yüksek düşüncelerin medreselerden doğduğuna inanıyorlardı. Halkın saf duygularını, kahramanlık heyecanlarını çocukça buluyorlardı.

Türkçe yazmak ihtiyacını duydukları vakit onu Arap ve Acem kelimeleri ile söylemek garipliğini bir üstatlık saydılar; böylelikle öz dilimize yabancı sözleri olduğu gibi geçiriverdiler. (Kazım Nami, 1934: 119)

Edebiyatta halkın temiz imajlarını Arap ve Acem'in lâfzî ve manevi sanatları önünde hakir gördüler. Teşbih, istiare, mecaz-ı mürsel ile fikirleri, duyguları anlaşılmaz

hale soktular. Milli duyguyu örttüler, sonunda unuttular. Halkın yazılı edebiyatı tekkelere sığındı; oralarda tasavvufi edalar aldı, ne de olsa milli vasfını kaybetmedi.

Divan edebiyatını Türkün öz malı sayabilir miyiz? Bugün buna klasik edebiyat diyorlar. Bu adı verenlerin “klasik” tabirinden ne anladıklarını sormak isterdim. Sarayın, paşa konaklarının yahut çöllerden gelen tarikatların sinesinde yaşayan Divan edebiyatı, ne dili, ne de edası ile milli bir edebiyat değildir. Dil Türkçe sayılamaz. Arap ve Acem kaynaklı kelimeler olduğu gibi Osmanlıcanın içine yerleşmiştir. Hâlbuki garp dillerine giren Yunanca ve Latince kelimeler o dillerin telaffuzlarına uymuşlardır.

Halkın duygularına değer verilmemiştir; milli efsanelerimiz bir kenara itilmiştir. Fuzuli, Arap âşıkları olan Leyla ile Mecnun’u terennüm etmişlerdir. Divan edebiyatı şekil itibariyle olduğu gibi mana itibariyle da hemen hemen Farsçalaşmıştır. Bu edebiyat Arap mukallitliğiyle doğmuş, belki örneklerinin üstüne çıkmış olsa bile, Türk diline, Türk efsanesine, halkın duygusuna, deyişlerine iltifat etmediği için, milli edebiyat telakkisi içine giremez.

Tanzimat edebiyatına gelince: Bu ne ediği belirsiz, hayatiyeti olmayan bir melezin, bir garplı ile evlenmesinden çıkan bir ucubedir. Tanzimat edebiyatı dili biraz Türkçeye yaklaşmıştır, fakat duygu, millileşmeden insanileşmeğe çalıştığı için, bize mücerret bir vatanperverlik heyecanından başka bir şey vermeğe muvaffak olamamıştır. (Kazım Nami, 1934: 120)

Servet-i Fûnun edebiyatında dil Tanzimatçılarınkinden ziyade divanlaşmıştır; çünkü bu edebiyatın en yüksek kalemleri, dil tasannuunu çok ileriye götürmüşlerdir. Servet-i Fûnuncuların batı tarzı neveleri; roman, hikâyeyi garbi bir şekilde getirdikleri doğrudur. Fakat milli bir edebiyat kurmamışlardır.

Milli edebiyat başka, milliyetçi edebiyatın başka şeyler olduğunu burada söylemek gerek. İngiliz, Alman edebiyatları, hatta bugünkü Rus edebiyatı, milliyetçi olmadığı halde de, milli edebiyattırlar. (Kazım Nami, 1934: 121)

Mutlakiyet idaresi, Servet-i Fûnun edebiyatçılarına son darbeyi indirdikten sonra, bizde yazılı bir edebiyatı kalmadı gibi bir şeydi. Meşrutiyet ilan edildikten sonra,

Serveti Fûnuncuların bir devamı olan Fecr-i âti'ciler, Selanik'ten fıskıran (Yeni Lisan) akıntısına birer birer kapılmağa başladılar. Ali Canip'in çıkardığı (Genç Kalemler), Ömer Seyfettin'in elinden çıkan fakat Ziya Gökalp'ın üstat elinde ilmi şeklini bulan (Yeni Lisan) ın organı oldu.

Yeni Lisan nedir? Ortaya sürdüğü temellere bakılınca bu, halk dilinin yazı diline girmesidir. Yani Türk dilinin kendi başına buyrukluğunu almağa doğru yürümesidir.

İstanbul'da Türkçülük biçimde ortaya çıkan Yeni Lisancuların öz milliyetçiliğiyle karşılaşınca, arada herkesçe sezilmeyen bir gerginlik ki tesri yakın günlere kadar sürmüştür.

İstanbul'da Türk Yurdu dururken Yeni Mecmuayı yaratan fikrin, bu ayrılıktan doğduğunu iddia etmek de kabildir.

Yeni Lisan'la beraber, terkipsiz dille aruz vezninde şiir yazmak yolu tutuldu; ne de olsa Acem aruzu Türk dilinin bünyesine uymuyordu. Hece vezninde tecrübeler başladı. Balkan harbi gençleri coşturdu. Halkın konuştuğu dille, hece vezni ile birçok şiirler yazıldı. Aka Gündüz o dönemin en sevilen şairidir.

Ziya Gökalp, felsefesiyle, içtimaiyatıyla, Yeni Lisanla uğraşırken, hece vezninde şiirlerde yazıyordu. Bunlar hem milliyetçi hem de milli şiirlerdi. Gençler onun etrafından bir ağıl kurmuşlardır. Aruz vezni artık can çekişiyordu. İçtimai tetkikler arasında Türk folkloru baş gösterdi; Ziya'nın manzum efsaneleri arasında Alageyik hikâyesi, Ergenekon destanı, Türk mitolojisi araştırmalarında meydan açtı. Yeni Türk tarihinin ilk unsurları görünmeye başladı. "Türkçülük" ilmi bir mahiyet aldı. Milliyetçi edebiyat yapılırken Milli edebiyata doğru ilk emeklemeler de başladı. (Kazım Nami, 1934: 121)

1910'dan 1918'e kadar süren sekiz dokuz yıllık çok faal Türkçülük, Milli edebiyat hareketinin başında hep Ziya Gökalp'i gördük, bu devir, yeni tarihimizin ilk açılışıdır. Bunda ikinci, üçüncü sıraları tutan yardımcıları arasında bir hayli isim

sayılabilir. Eğer tarih, bir varlığın doğru hikâyesi ise, bir gün bu devirle Türk tarihinde kendine laik olan yeri tutacaktır.

Tekkelerde, halk arasında mütevazı yaşayan Milli edebiyatın yeni ilhamları, başka memleketlerden olduğu gibi, bizde de pastişler doğurdu. Rıza Tevfik'in divanları bu pastişlerdendir.

Türk'ün yaratıcılık kabiliyeti, Mustafa Kemal'in dahi elinde harikalar gösterdi. Bugün her deyişle başına buyruk bir milletiz.

Halkevlerinin, Dil, Edebiyat, Tarih şubeleri Halk bilgisi teşekküllerini içine aldıktan sonra, bir yanında bunların, bir yandan Türk Dili Tetkik Cemiyetinin çalışmaları ile folklor edebiyatımızın temel unsurları bir bir ortaya çıkarılıyor.

Milli edebiyat milliyetçi edebiyat değildir; bugünkü Türk Milli hayatını her faaliyet sahasında aksettiren bir edebiyattır. Bu bakımdan billurlaşmış bir milli edebiyatımız vardır, diyemeyiz. Hiç yoktur da diyemeyiz.

Halk edebiyatının milli edebiyatımıza vereceği pek çok şey vardır. Bir kere destanlarımız ince elenip sık dokunmamıştır. Bunlardan şaheserler vücuda getirme yoluna gidilmemiştir. Öyle şaheserler ki, her biri, bir milli operaya mükemmel mevzu olabilir. Dede Korkut kitabı henüz olduğu gibi duruyor. Sayısız Türk efsanelerinden toplananlar bile basım meydanına çıkarılmamıştır. En güzel halk şiirlerinden, masallardan antolojiler vücuda getirilmemiştir. Bunlardaki milli ruh ortaya çıkarılmazsa, Milli edebiyatımız kıraç bir toprakta kalır; büyüyemez serpilmez. (Kazım Nami, 1934: 122)

Milliyetçi edebiyat, Mili edebiyat içinde bir köşedir. Milliyetçi edebiyat milliyet terbiyesi için lazımdır. Fakat Milli edebiyat yalnız terbiyeye değil, milli duyguları Milli edebiyatı bütün millete esaslaştırmaya, kendine bütün insanlık içinde orijinal bir mevki kazandırmaya yarar. Milli edebiyat milletin kendine ait maldır. (Kazım Nami, 1934: 116–125)

1.2. Halkbilimi ve İlgili Teorik Yazılar

Notlar ve İktibaslar Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motifler ve Kelimelere Ait Notlar

Dede Korkut hikâyelerinden, Türk dünyasında en yaygın olanı “Bey Böreoğlu Bamsı Beyrek” hikâyesidir.

Karakalpakların ve Kazak – Kırgızların Alpamış yahut Alpamısı, Başkurtlar’ın Alpamış yahut Alapmışa adlı hikâyeleri, Dede Korkut’taki Bamsı Beyrek hikâyesinin coğrafi mıntikalara, O veya bu kabilenin yabancı komşu kavimlerle mücadelelerine ait sakladıkları hatıralara göre işlenmiş varyantlardır. (İnan, 1938: 545–547)

İnan, bu yazısından Karakalpak rivayeti ile Dede Korkut rivayetini karşılaştırıyor. Ayrıca, Hakiki Kazak – Kırgız’a (Şeyhülislam oğlu Yusuf Bek’in neşrettiği Alpamış destanıdır.) ait bir rivayetten de bahsediyor.

Karakalpak rivayeti Dede Korkut rivayetinden çok farklıdır. Hikâyenin sonu büsbütün başka şekil almıştır. Dede Korkut hikayesine en yakın olan rivayet Yusuf Bek’in neşrettiği “Alpamısı” (Alpbamsı) dır. Hikâyenin sonu tıpkı Dede Korkut’taki gibi bitiyor. Hemşiresiyle görüşmesi, güzel Barçın’a kendini tanıtmaması hep Dede Korkut’taki gibidir.

Bamsı Beyrek’in nişanlısı Dede Korkut rivayetinde Bani Çiçek’dir. Karakalpak, Kırgız – Kazak ve Başkurt rivayetlerinden Gül Barçın Suluv’dur. Ebulgazi Han’ın “Şecere-i Terakime” sinde Barçın Suluv Oğuzlarda beylik eden yedi kızın biri olarak göstermektedir. Barçın, Karmış Bey’in kızı ve Mamış Bey’in (Alpt Mamış?) in karısı idi” der. (İnan, 1938: 545–547)

Eğin Türklerinin Başlıca Temleri

Pertev Naili Boratav

Pertev Naili Boratavın kaleme aldığı “Eğin Türklerinin Başlıca Temleri” adlı yazıda Türk halk Türkleri hakkında izahat yapmıştır. Özellikle bu yazıda Eğin Türklerinin temleri üzerinde durmuştur. “Halk türküleri bu muvaffakiyetlerini 1 – İhtiva

ettiği beşeri temlere, 2 – Sosyal muhit ve şartlara tamamen uymalarına medyundurlar. “Yani halk türküleri bir yandan bütün insanlardan müşterek olan duygu ve düşünceleri aksettirirler, diğer taraftan mahalli ve millidirler; kökleri vücut buldukları cemiyetin içindedir, mevzularıyla ifade hususiyetleriyle, tahassüs ve tefekkür tarzıyla bu cemiyete bağlıdır.” (Boratav, 1937: 337–338)

Eğin Türkülerinin Başlıca Temleri: “Eğin Türküsü” adını taşıyan başlık, kıtalardan mürekkep uzun türkü bize gurbet temini ana çizgileriyle verecek mahiyettedir.

Muharrir bu türkülerde şunları tespit etmiştir. Gurbet ildeki adam, sevgiliyi değil, anayı, babayı arıyor. Eğin türkülerinde tabiat ikinci plandadır. Eğin türkülerinde muayyen sosyal veya tarihi-siyasi hadiselerin izleri zahiren görülmüyor. Bununla beraber umumi mahiyette bazı sosyal vakıalara işaret eden türkülere rastlanılmaktadır. Türkülerde “aşk”, hazin ve matemli ifadeye rağmen, mücerret manalı değildir. Kıskançlık, bazen sadece için için ağlayan: bazen de hırçın ve kin dolu mısralarda ifadesini buluyor. Türkülerin, yüzlerce misalle teyit olunabilecek harikulade bir ifade tarzı var. (Boratav, 1937: 337–348)

Bütün diğer türküler gibi Eğin türküleri de melodilerinden ayrılınca ifade kıymetlerini kaybederler. Bütün halk türkülerindeki, dağınıklık, ölçsüzlük, vahdetsizlik, hatta bazen bayağılık Eğin türkülerinde de görülür. Bu yazıda tahlil edilen Eğin Türküsü: “Anasız babasız gurbet ellerde / Ya ben ağlamayım kimler ağlasın!” ayaklıdır.

Türk Müziğinin İnkişaf Yolu

Adnan Saygın

Türkiye’de aynı gaye üzerinde alınması gereken tedbirler hususunda bazı tedbirler vardır. Bu yolların başında “halk koruları” ve “halk bandoları” geliyor. Bu teşekküller, halkın musiki ile aktif olarak temasını temin bakımından bilhassa ehemmiyetlidir. Bu yazıda bando ve koruların batıda nasıl kurulduğu hakkında genel bilgi vardır. (Saygın, 1936: 415)

Eski Yunanlılarda gençlerin hayatının musiki terbiyesi üzerinde bilhassa kurulduğu ve beden terbiyesi ile kafa terbiyesinin beraber yürümesi için icap ettiği kanaati hâkimdir.

Türk Müziği

Fransa’da B.Wilhelm adlı bir musikici halk musiki terbiyesinin babası olmuştur.

Bizde askeri musiki oldukça uzak zamanlardan beri musiki terbiyesi üzerinde oldukça mühim bir rol oynamıştır. Hatta Viyana muhasarası zamanlarda garp musikisi üzerinde büyük tesirler icra etmiştir. Bu tesir neticesinde batıda “Alaturka” denilen bir tarz meydana gelmiş ve en büyük kompozitörler birçok yazılar yazmışlardır. Bunlar arasında: Mozart’ın la majör piyano “sonate”ındaki “Türk Marşı”nı aynı kompozitörün “Saraydan Kız Kaçırma” adlı operasının birçok pasajlarını, Beethoven’in meşhur “Türk Marşı”nı v.s. bu tesirler arasında sayabiliriz.

Türkleri garplılar yalnız tesirleri altında bırakmakla kalmamışlar, onara “Cymbales”, “triangle”, davul v.s. gibi birçok musiki aleti de vermişlerdir. Bugün bile en makbul sayılan sembaler, İstanbul’da imal edilen sembalerdir.

Mehterin yerini alan bandolar, garp musikisine ait eserlerin polka marşı, vals gibi yalnız hafif kısımlarını almışlardır. Bunların yanında peşrev, şarkı, saz, semai gibi alaturka aranjmanlar da yapmışlardır. (Saygın, 1936: 419–423)

Bizde Askeri müzik koroları dışında sanat mektepleri ve meşrutiyette bazı mektepler, bandolar vücuda getirilmiş ise de bunların ömürleri pek kısa olmuştur.

Ulusal musikimizin temelini 30 yıl önce atan bir adam ve onun yanında Cumhurbaşkanlığı bandosunun birçok unsurları ve bahusus şefi B. Veli ilk Musiki terbiyesini hep o mektepte almışlardır.

İlk halk bandosu kurmak teşebbüsü bildiğimize göre, ilk olarak on yıl önce İzmir’de yapılmıştır. Eski kundura sanatkârları bir şefin etrafında toplanarak

çalışmışlardır. Bizim musikimiz tek seslidir. Fakat biz çok sesliliğe alıştıracacağız. (Saygın, 1936: 422)

“Koru, fanfar v.s. gibi halkın musiki terbiyesinde amil olacak teşekküllerde, yukarıda söylediğim hususiyetler göz önüne alınmaksızın meydana getirilmiş yazıları halka dinletmek musiki zevkini müspet değil tamamıyla menfi bir yola sürükler”. (Saygın, 1936: 419–423)

Ayrıca Türkiye’de bando ve koroların nerelerde ve nasıl kurulacakları hakkında genel bir bilgi verilmiştir.

Musiki’nin Tarih Ve Edebiyatı

Aziz Çorlu

Yazar’ın musiki’nin tarihsel gelişimi ile ilgili değerlendirmeleri dikkat çekicidir. Yazar’a göre Hıristiyanlığın ortaya çıkışı müzik inkılâbının da başlangıcı olarak kabul edilmelidir. İşte bu düşüncelere, bu dinin mensubu olan müzik dâhileri ve özellikle kilise papazları bu konuda önemli çalışmalar yapmışlar ve yeni eserler icra ederek bu konuda yeni gelişmeler kaydetmiştir.

Kısaca musiki’nin miladi tarihinin başlangıcından 17.yy. kadar olan gelişimi tanıklarıyla birlikte yazıda anlatılmıştır. (Aziz Çorlu, 1935: 451–455)

Musiki’nin Tarih ve Edebiyatı

Aziz Çorlu

Batı müziği ile ilgili olarak o’nun yaşadığı tarihsel gelişimi ve medeniyetlere göre değerlendiren, bu eserleri ayrı ayrı tetkik eden buradan günümüzdeki müzik anlayışına uzanan ve bununla ilgili görüş serdedilen bir yazıdır.

Mısır ve Asur medeniyetinden başlayarak, İsrail oğullarına uzanan ve oradan Yunan medeniyetine giden ve bu medeniyetlerdeki sazlara, vurgulu çalgılara değinen onların müzik anlayışlarından bahseden yazar son olarak eski Türklerin müzik yapısını konu edinir. Eski Türklerdeki müzik yapısı hakkında elde yeterli bilgi olmadığı ancak

özellikle Osmanlı döneminde müziğin çok yaygın ve gelişmiş olduğu kaydedilmektedir. (Aziz Çorlu, 1935: 359–361)

Köycülük Esasları

Nusret Kemal

Köy ve şehrin mukayesenin yapıldığı bu yazıda şehrin ve şehirlinin köyü daima istismar ettiği ve kullandığı iddiası söz konusudur. Köyün ve dolayısıyla köylünün bu durumu değiştirmek için ayağa kalkmasının ilk örnekleri de bu yazıda konu edilmiştir.

Yazının daha sonraki kısımlarında köycülüğün gayelerinin sıralandığı görülmektedir. Ayrıca yazar, köylü olmanın bazılarınca hakir görülmesine karşılık, bir ayrıcalık olduğu iddialarını da serdetmektedir.

Yazının sonuç kısmında köylü ve şehirli arasındaki uçurumun kapatılmasının toplumunun kültürel, sosyal ve ekonomik alanda daha ileriye gitmesi anlamına geleceği ifade edilmektedir.(Nusret Kemal, 1934: 145–153)

Bugün Manasıyla Tiyatro Nedir?

Münir Hayri

Bu yazıda Ülkü'nün sayıları arasında tiyatro ve amatör tiyatro konularının diğer sayılarda da ele alınacağı bahsiyle başlanmıştır.

Tiyatro

Tiyatro, biliriz ki, Yunan da “seyir” kelimesinden çıkmıştır. Fakat varlığı Yunan medeniyetinden daha eskidir. Eski Sümerlerin “mabet ve ticaret borsası” vazifesini gören kulelerinde yapılan bir takım ayinlerin tiyatronun büyük anası sayılması gerekir.

Etilerin harp hazırlıkları esnasında askerlerin karşısında iki üç kişiyle temsil ettikleri (ettirdikleri) vatanseverlik duygularını ve harp neşesini gıcıklayacak mahiyetteki oyunlar hakkındaki bildiklerimizi elimizdeki vesikaların azlığına rağmen cidden çok önemlidir.(Münir Hayri, 1934: 432)

“Tiyatro” bir seyirdir. Őu halde seyredenler içindir. Oyunları da seyredenler kadar dűŐünmek mecburiyetinde olan “amatűr” tiyatrosunda bile gene her Őey “seyircilere” icra edilebilir.”(Műnir Hayri, 1934: 433)

“Victor Hugo”, “Ruy Blas” adlı eserinin mukaddimesinde seyircileri büyük isabetle ue ayırmıŐtır. Ve güzel bir tasnif yapmıŐtır. Ona gűre seyirci, ya műtefekkindir, ya kadındır veya kalabalıktır. Műtefekkir tiyatroda fikir arar, kadın aŐk, ihtiras ve heyecan ister, kalabalık da harekete maĐlıptur.” (Műnir Hayri, 1934: 433)

Tiyatronun halkın eğitilmesi ve bilgilendirilmesi hususunda ehemmiyetli olduğu hususunda bilgi verilmiştir.

Avrupa’da fikirlerin, gayelerin propagandası için kullanılan bir vasıta halini almıŐtır. (Műnir Hayri, 1934: 432–434)

Halk Şairleri

İŐhak Rafet

Ankara Halkevi dil, tarih, edebiyat kolu bir yandan faydalı kitaplarını çalışarak çıkarmakta, bir yandan da dil, tarih, edebiyat ve halk bilgisi mevzuları etrafındaki konferanslarında, toplantılarına devam etmektedir.

“Geçenlerde bűtűn halkevi mensuplarına ait olan bir toplantı da iki halk Őairi saz aldılar, deyiŐler okudular gerek műzik gerek Őiirler pek beĐenildi. Bu toplattı İŐhak Refet Bey’in konferansıyla açılmıŐtır; bu konferansı dercediyoruz.”

Folklor

Arnold Van Gennep

(eviren: Pertev Naili Boratav)

Van Gennep’in 1924 de yazılmıŐ olan bu kűűk kitabı gerek Avrupa’da bu bilimin edildiĐi yeni tecrűbeler, gerekse memleketimizin folklorik mevzularının tetkikindeki hususi Őartlar gűz űnűnde tutularak folklorun umumi meselelerini ve metodunu kısa ve herkes için anlaŐılabilecek Őekilde toplayacak bir yerli eser meydana

getirilinceye kadar bir boşluğu dolduracağı söylenmiştir. Bundan dolayı tercümesi Ülkü sahifelerinde yayımlanmıştır.

Muharrir kısa mukaddimesinde eserin mahiyet ve gayesini okuyuculara anlatıyor. Kitabın muhtevası 10 fasıla ayrılmıştır. (Gennep, 1938: 1)

1) Folklorun tarihçesi	2) Folklorun sahası	3) Folklarda usul
4) Folklorun kadroları	5) Masallar ve efsaneler	6) Şarkılar ve danslar
7) Oyunlar ve oyuncaklar	8) Merasimler ve itikatlar	
9) Kap kacak ve kıyafetler	10) Halk sanatları	

Bu bölümde folklorun tarihçesi üzerinde durulmuştur. Folklorun ilk defa nerede doğduğu geliştiği vurgulanmış daha sonra folklor kelimesinin İngiltere, Fransa, Almanya, Finlandiya gibi Avrupa ülkelerinde nasıl kullandığı genel olarak ifade edilmiştir. (Gennep, 1939: 409–414)

Arnold Van Gennep

İkinci Fası

Folklorun Sahası: İlk zamanlarda folklorun sahası olarak peri masalları ve başka fevkattabii hikâyeler folklorik mevzular telakki olunuyordu. Bu yüzden köylerde yaşayan hikâyeleri ilave etmek, peri masallarını ilave etmek ve bunların ne dereceye kadar edebi bir menşeiye sahip olup olmadıklarını tespit etmek gerekti. Bu anlatılan masallar, hikâyeler, söylenen türküler eski zamana ait külliyattan gelmiyorlar. Bu türkülerdeki bazı temler tam manasıyla köylü olan icatlardır ve hususi sahada da mukayeseli ve tarihi tetkikler yapmak gerekiyor.

Folklorun hudutları kati olarak çizilmemiştir. Folklor; sosyal hayatın, başka hiçbir ilmin ilk plana koyarak meşgul olmadığı hususi bir unsuruyla, onu ön plan koyarak meşgul oluyor.

Halk masalları ve efsaneleri ferdi bir muharririne sahip değildirler.

Eğer edebiyat, musiki, sanat tarihi, ferdi mahsulleri, mevzu bahis ediyorlarsa, folklor, bilmukabele, kolektif mahsulleri mevzu bahsi eder.

Folklor herkesin müşterek malı olanla ilgilenir. Folklor eğer eski vesikalarla uğraşıyorsa, tarihi veya arkeolojik vakalarla uğraşıyorsa, bunu tali olarak yapmaktadır.

“Burada folklorla tahsis edilen saha ilk “Traditionnistes” (ananeçiler) lerin kabul ettiklerinden çok daha geniştir. “Traditionnistes” ler yalnız masal ve efsaneleri, şarkıları, itikat ve ananeleri, sihir ameliyelerini, ilah.., “anane ile intikal eden” şeyler telakki ediyorlardı. İlmimizin yaptığı telakkiler bizi onun sahası içine bütün merasimlerin, oyun ve raksların evliyalara ait halk kültürünün, evin ve köyün, ev takım ve kap kacağının, her çeşit alet ve edevatın, büyük küçük sanatların, halk tarafından yaratılmış veya eski devirlerden bakiye kalarak yaşamakta devam eden müesseselerin, nihayet “halktan kimseler” i “yüksek kimseler” den ayıran duyuş ve ifade tarzlarının tetkikini ilave etmeye mecbur etmiş oluyor.” (Boratav, 1939: 504)

Balkanlarda Folklor Birliği

Dr. Osman Şevki Uludağ

Romanyalı Prof. Dobresko İstanbul’da yapılan bir festivalde çok değerli iki fikir ortaya atmıştır.

1. Balkan danslarının kökü Türkiye’dedir.
2. Bir Türk – Balkan folklor birliği kurulmalıdır.

Dobresko’nun bütün Balkan uluslarının danslarında Türk etkisinin büyük yer tuttuğunu ve hatta Balkan danslarının kökünün Türkiye’de bulunduğunu söylemiştir. Romen dili ile aynı söyleniş ve aynı karşılık ile kullanılan pek çok kelimeler bulunduğunu gördük.

Musiki alanında da biz balkanlarda sıraya girebiliriz. Balkanların her tarafında Türk musikisinin çok etkisi vardır. Orada Türk ezgisi Türk izlerinden alınmış motifler, hatta olduğu gibi Türk şarkısı işitiliyordu. Son yıllarda Türk musikisinin üzerinde Arap musikisinin tesiri olduğu söylene de ispat olunamadı. (Uludağ, 1935: 243)

Türk musikisinde Bizans etkisi yerine Ortodoks kiliselerinde Türk etkisi aranmalıdır. Fener (Rum) Ortodoks kilisesinin baş müezzini olan Zaharya'nın ünlü ağır çember ve zincir bestelerinde Türk düzemen'i Mustafa Itri'nin çok büyük etkisi vardır. Araplardan bir almışsak on vermişizdir. Mısır'da yapılan konferansta sayısı yüze çıkarılan makamların beşte üçüncü Türkler tarafından bulunduğu anlaşılmıştır.

Türkiye'de yaşayan Museviler sinagoglarında Itri'nin, Meragalı Abdulkadir'in, İsmail Dede'nin ve daha birçok kompozitörün besteleri, nakışları, durakları, okutulmaktadır. Sadece sözler değişiktir. (Uludağ, 1935: 244)

Türk musikisinin Ermeniler üzerinde de büyük etkisi vardır. Onlarda bizim Memo'larımıza benzer uzun havalar bile var.

Bulgarların ünlü havalarının Türkçesini Rusçuklu, Silistreli 93 muhabirlerinden dinlemek kolaydır. (Uludağ, 1935: 243-244)

Balkanlarla dansta, dilde, müzikte olan bu yakınlıklar onlarla birlikte bir folklor birliği yapmamız için yeterli sebeplerdendir.

Bugün halk eğitimi vasıtaları arasında devrim memleketlerinin kullandıkları en önemli yollardan biri de gezgin tiyatrolardır. Tarihinin ilk muntazam tiyatro grubu olarak yazdığı "Tisbe" nin arabası gezici değil miydi? Bundan aşağı yukarı 2500 evvel Tisbe, şehrin aktörlerini, vasıtalarını bir arabaya yükleyerek diyar diyar dolaşan ve gittiği yerlerde oyunlar veren "Tisbe" bu işlerin bilginlerince modern tiyatronun dedesi sayılmaktadır.

Tiyatro edebi bir ar haline geldikten sonra kendisine yapılan binalarda açık havada tavansız kurumlardı. Eski Grek tiyatrolarının bugün yerleri bir tiyatro gözüyle incelendiğinde görülür ki sahneler hemen her vakit arkasında en güzel natürel görünüşleri alacak şekilde belli yerlere kurulmuşlardır. (Kamuran Bozkır, 1935: 299)

Her yıl yaz aylarında "Salzburg" festivalleri adı verilen oyunlar büyük ar gösterileri olmak bakımından dünyanın gözünü ve işlerle ilgili olan zenginliğini oraya çekmektedirler. Devrim memleketleri, tiyatronun halk eğitimindeki büyük rolünü

dikkatle gözden geçirince gezgin tiyatrolar ve açık hava tiyatrolarını da büsbütün yeni bir anlamla ele almaya başladılar.

Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motifler ve Kelimelere Ait Notlar

Abdülbaki İnan'ın kaleme aldığı “Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motifler ve Kelimelere Ait Notlar” (İnan, 1938: 549–551) adlı yazıda Dede Korkut hikâyelerinde at ve ata ait motifler diğer bütün Türk hikâyeye ve destanlarında müşterektir. Türk destanlarının da ve halk hikâyelerinin de kahramanlarında müşterektir. Türk destanlarına da ve halk hikâyelerinde de kahramanların ayrılmaz arkadaş ve yardımcısı attır. Bütün Türk destanlarında at sahibi olan kahraman kadar yaşatılmıştır. Hatta buna örnek olarak birçok atasözü söylenmiştir. “At işlemezse er övünmez, at işler, er övünür” gibi. Radloff'ın tespit ettiği Altay-Yenisey destanlarında atlarıyla birlikte zikrolunan kahramanlarından bahsetmiştir. Reşiddedin'in “Cami-üt-tename”nin kahramanları da atları ile zikrolunuyor. Anlaşıyor ki Dede Korkut hikâyelerindeki “Boz aygırlı, Konur atlı ve saire gibi kahraman vasıflarını biz bilhassa Yenisey havzalarında ve Altay'da yaşayan Türklerin destanlarında klişe olarak devam ettiğini görüyoruz. Bu motif Altay, Yenisey, Kırgız ve bütün Orta Asya Türklerinin destan ve hikâyelerinde müşterektir.

Dede Korkut hikâyelerindeki ata dair motifler 19 uncu asırda teşekkül eden halk hikâye ve destanlarında aynen tekrarlanmaktadır. (İnan, 1938: 549–551)

1.3. Halkbilimiyle İlgili Haber ve Konferanslar

En eski örneklerimizden Oğuzname'den sonra Gültekin kitabesinden bahsetmiştir. Bundan sonra “Divan-u Lügati-t Türk”, Kutadgu Bilig”, Divanı Hikmet”, “Atabet-ül Hakayık” gibi Türker'in ilk İslam oldukları devirlere ait eserlerden bahsetmiştir.

Divan-u Lügati-t Türk'te bulunan atasözlerin ehemmiyetinden bahsetmiş ve mesela, “Cücu” adlı bir Türk şairinden ve Efrasiyap'ın ölümünü anlatan mersiye'nin dört mısrasını aktarmıştır. (İnan, 1938: 349)

“Hoca Ahmet Yesevi'nin Divan-ı Hikmet'leriyle başlayan ve son zamanlara kadar Nefes, Hikmet, Nutuk, Divan, Devriye, Kalenderi gibi türlü adlarla anılan bu eserler İslamlık konularını şöyle böyle, biraz da eski Türk konuşmalarıyla karıştırarak

halka hazmettirmek isteyen eserlerdir; bunun topuna birden ‘‘Tasavvuf Edebiyatı’’ diyoruz.’’ (İnan, 1938: 351) Bu eserlerin benimsenmesinin sebebi, halkın anlayacağı sade dille yazılması, halkın duygu ve düşüncesine hitap etmesidir.

Firdevsi ve Şehname

Ankara Halkevi Merasim Salonunda Firdevs’in doğumunun yıldönümü münasebetiyle Ankara Erkek Lisesi Müdürü Necmettin Halil’in verdiği konferansı içeren yazıdır. Firdevsi’nin büyüklüğünü, yaşantısını şairlik yönünü işleyen ve onu ‘‘Şehname’’ gibi dev bir eseri oluşturmaya iten amillerin neler olduğunu izah eden bu yazıda ayrıca dönemin Gazneli devleti ve o’nun hükümdarı Mahmut üzerinde de durulduğu görülmektedir. (Necmettin Halil, 1934: 90–95)

Alsas – Loren Halk Üniversitesi Nasıl Çalışıyor

Ziya Fahrettin

Strazburg’da bulunan Alsas–Loren adındaki üniversitenin işleyişini, yapısını, içeriğini anlatan bir yazıdır. Bu üniversitenin bu haliyle Türk üniversitelerine de emsal olması gerektiği üzerinde fikir beyan edilmektedir.(Ziya Fahrettin, 1934: 113–118)

Kitaplar – Broşürler

Mustafa Salman, ‘‘Yağmacılar ve Savaştepe Manileri’’, ‘‘Balıkesir Halkevi yayımlarından, sayı 18 (Balıkesir– İl Basımevi) 1938.

Bu eserde maniler alfabetik sıraya göre yayımlanmıştır. (Fevziye Abdullah, 1935: 458)

Dergiler

Ülkü, bundan evvelki son iki sayısından birincisini Cumhuriyetin XV. yılına, ikincisini ise Büyük Şefimiz Atatürk’ün ölümüne tahsis etmiştir. İki ay boyunca halkevleri dergileri ve neşriyatına yer vermemiştir.

Adana ve Antalya Halkevleri, son sayılarını XV. yıla tahsisi etti.

Akpınar (Niğde)’nin, son olarak Eylül 1938 sayıları alınmıştır. Atatürk ve yurt konuları ele almıştır.

Bozok (Yozgat)'un, 15 Birinci teŖrin 1938'de çıkan 8.sayısı bir forum halindedir.

orum, XV. yıl münasebetiyle, beŖ formalık bir broŖür vücuda getirdi.

Dranaz (Sinop)'ın, 33.sayfasını teŖkil eden kısımda XV inci yıl hakkında bilgi verilmiŖtir.

Gaziantep ve Gediz (Manisa),Cumhuriyet konulu yazıya yer vermiŖtir.

İçel (Mersin), Halk edebiyatıyla ilgili bazı metinler neŖredilmiŖtir. En meŖhuru, anonim olan “Züürtlük Destanı”dır. 18 dörtlükten ibaret olan Ŗiirin, mısralarının yerleri karıŖık olarak verilmiŖtir. Diğer parça “Hacı Emir Ali”nin ikinci Mahmut ve Ali PaŖa'dan bahis ve yirmi iki dörtlükten ibaret tarihi bir destan, diğer de Halkevleri dergilerinin birçoğunda neŖredilen, ÂŖık Hüsnu'nün mizahı mahiyetteki “Yemek Destanı”dır.

İnanç (Denizli), kaynak (Balıkesir) dergileri, sadece Cumhuriyet etrafında, Kütahya, aynı Ŗekilde Cumhuriyet etrafında yazılmıŖtır.

19 Mayıs (Samsun), 1938 Eylül 33. sayısında Samsun bölgesinde anlatılan Bey Böyreğ hikâyesi neŖredilmiŖtir.

Ortayayla (Sivas), Porsuk (EskiŖehir), TaŖan (Merzifon)'un

Son sayıları Cumhuriyetin XV inci yıldönümüne neŖredilmiŖtir. (Tansel, 1939: 457–460)

Halkevleri NeŖriyatı

Ün: Eylül, Birinci teŖrin (54 ve 55inci) sayılarında X. Asırda yaŖayan “Hami Dil'ine” ait altı adet vesika neŖredilmiŖtir.

Yeni Türk: Bu dergide halkevlerinin ıkarmıŖ oldukları dergilerden bahsedilmiŖ. Yalnız Ülkü'de de isimleri geçen bu dergilerin değerlendirmesinin yanlıŖ yapıldığı ve son sayılara göre değerlendirmenin yapıldığı ifade edilmiŖtir.

Yeşil Irmak (Amasya): Bu dergide de halkevlerinde çıkarılan dergilerin ismi zikredilmiştir. (Tansel, 1939: 457–460)

Kitap

Sıtkı Can, Ordulu Şair Tıfli, Ordu Halkevi Neşriyatından, No.1 Ordu Köy yayımevi (Kapak ve lügatçe hariç 142 safiye): Bu eser Tıfli'nin hayatı ve eserlerinden bahsetmektedir.

Konferans

Orhan Engin'in İstanbul'da imar ve iskân mevzulu, Dr. A. Süheyl Ünver'in tıbbi folklor ve iyi telkinler nam konferansları .(Ülkü, 1938: 273)

Ortayayla: Harput tarihi hakkındaki bir yazıdan sonra Sivas şairlerinden 1273–1335 yılları arasında yaşayan Emin Edip Kazancı Oğlu'nun ve Falullah Gulami'nin hayatı hakkında kısaca izahat vardır. (Tansel, 1938: 274)

Çorumlu: Üç formdan ibaret olan derginin son 4 üncü forması; vesikaların neşrine ayrılmıştır. Kul Mustafa'ya ait bir cönkten alındığı kaydedilen üç parça vardır. Bu konuşmalardan birinci ve üçüncüde Kul Mustafa, ikinci de Kuloğlu isimleri son dörtlükte geçmektedir. Ceyhuni ve çırakları hakkında bilgi verilmiştir. Yozgatlı Âşık Hizbi'nin Ceyhuni'ye yazdığı bir nazire bu münasebetle basılmıştır. Âşık Muhtar'ın kurtuluş savaşı ve Atatürk hakkındaki, Âşık Haydar'ın birer destanı vardır. (Tansel, 1938: 274)

Halkbilgisi Haberleri: Halkbilgisi Haberleri'nin bu sayısında Almanya'da Halk şarkısı telakkisi, Gaziantep halk şairleri, Belçika tıbbi folkloru, geçen sayıdan devam eden Gagavuz manileri, ayrıca dergide 1426 tarihine ait eksik bir türkü neşredilmiştir. (Tansel, 1938: 274)

Kitap

İstanbul Halkevi Dil – Tarih – Edebiyat şubesi tarafından; S. Esat Siyavuşgil'in İstanbul'da Karagöz adını taşıyan bir eser neşredilmiştir.

Konferans

1938 yılında, İzmir Halkevi tarafından Rahmi Balaban'ın “Şehir mi, Tövbeler Tövbesi”, “Özdemir Onbaşı” adlı, Refik İkin'in, “Bayrak ve Sancak” başlıklı konferansı birer formalık basılmıştır.

Kitap

Ordu halkevi neşriyat olarak Sıtkı Can'ın “Ordulu Şair Tıflı” adlı kitabı neşredilmiştir.

Sivas Halkevi neşriyatından Kadri Özyalçın ile Kemal Gürpınar'ın müştereken meydana getirdikleri “Şarkışlalı Serdari” hakkında etütleri zikredilebilir.

Ülkü'nün gelecek sayılarında bahsedilen eser ve broşürlerden ehemmiyete haiz olanları üzerinde durulmuştur.

Halkevleri Tarafından Neşredilen Dergiler

Ele Geçen Dergiler

Çoruh, Kaynak (Balıkesir), Taşpınar (Afyon), dergilerinin ağustos, Bozok (Yozgat), Taşan (Merzifon), Yeni Türk – Halkbilgisi Haberleri (İstanbul – Eminönü), Yeşil Irmak (Amasya) dergilerinin eylül sayıları alınmıştır. (Tansel, 1938: 183–184)

Üç formdan ibaret olup dördüncü sayısını çıkaran Çoruh'ta Adil Özder'in Çoruh şairlerinden Muhibbi Baba'ya dair tetkiki üzerinde durmaya değer. XVIII y.yılın ikinci yarısında yaşayan şair hakkında vesika ve rivayetlere dayanılarak bilgi verilmiş ve şiirleri, Çoşkun ile olan bir münazarası da neşredilmiştir.

Kaynak: Bu sayı da eleştirilerek, diğer dergiler gibi başyazı yayımlanabileceği ifade edilmiştir.

Yani Türk: M.Halit Bayrı'nın Eminönü Halkevi tarafından neşredilen “Halk Şairlerine Ait Küçük Notlar” adlı eserine dair olan bibliyografyası “Sabah Gazetesi”nden alınarak tekrar neşredildiği görülmüştür. Edirneli Âşık Mehmet'ten

naklen “Köroğlu, Türkmen Kızı, Hamza oğlu” hakkında rivayetler ve bazı şiirler neşredilmiştir.

Halkbilgisi Haberleri: Halkbilgisi Haberleri’nde N.Ş.Ülkü Taşır’ ın “Türklerde Ağaç Kültü” metni, Belger’in “Belçika Tıbbi Folkloru,” Zevrak Peter’in, “Gagavuz Manileri” başlıklı yazıları vardır. (Tansel, 1938: 183–184)

Müسابakalar

C. H. Partisinin Piyes, Hikâye Müsabakaları

Ankara Halkevi’nde; Yetişkin muharrirler arasında halkevleri sahneleri için piyes müsabakası, yetişkin muharrirler arasında büyük memleket hikâyeleri müsabakası ve halkevlerine mensup genç muharrirler arasında memleketin küçük hikâyeleri müsabakası tertip edilmiştir. Bu müsabakalara katılmanın genel şartları şöyledir. (Ülkü, 1938: 79–81)

- 1 - Hikâyeler muharririn yaşadığı muhitin (vilayet dâhilindeki şehir ve köyler) tabiat, insan, ahlak, ideal, âlicenaplık, aile muhabbeti, yurtseverlik, sevda hisleri ve evlenme tarzları, iş, adet, tarih, kahramanlık ve anane, karakter ve hülâsa bütün hususiyetlerini aksettirmelidir.
- 2 - Bu karakter ve hususiyetler bizzat iyi tetkik ve tahlil edilmiş, mahalli şartlara ve realiteye uygun olmalıdır.
- 3 - Hikâyelerde aranacak esas sanattır.
- 4 - Hikâyeleri en çok normal daktilo makinesi sahifesiyle 10 sahife olacaktır.
- 5 - Hikâyeler, 1 Şubat 1939 tarihine kadar her zatın mensup olduğu Halkevi Başkanlığı vasıtasıyla C.H.P. Genel Sekreterliğine gönderilmiş olmalıdır.
- 6 - Hikâyeler, Parti Genel sekreterliğince teşkil edilecek Hasan Ali Yücel, Falih Rıfkı Atay, H.Vedat Fıratlı, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Kutsi Tecer ve Mustafa Nihat Özün’den mürekkep jüri heyeti tarafından tetkik edilecek ve onuncuya kadar muvaffak olan on hikâye sahibine 100’er lira mükâfat verilecektir.
- 7 - Mükâfat kazanan ve jüri heyetinin beğeneceği diğer eserler, sahiplerinin imzasıyla (Ulus) ve (Ülkü) de tefrika edilecek ve bilahare partice kitap halinde neşredilecektir.

8 - Gönderilecek hikâyeleri hiç bir yerde neşredilmemiş olması şarttır. (Ülkü, 1938: 79–81)

Halkevleri Konferansları

Halkevinde tertip edilen konferanslar C.H.P. tarafından yapılmıştır. Doçentler ve profesörler tarafından Ankara Halkevi ve İstanbul Halkevleri'nde konferanslar verilmiştir.

Ayrıca bu yıl Adana, İzmir, Konya Halkevleri'nde de konferanslar verilmiştir. Ayrıca bu beş büyük şehirde yapılacak konferanslar partice broşür halinde neşredilecektir. (Ülkü, 1938: 71–72)

Kültür Haberleri

C.H.Partisinin Piyes ve Memleket Hikâyeleri Müsabakası

C.H.Partisinin Genel Merkezinde üç müsabaka tertip edilmiştir. Bunlardan halkevleri sahneleri için piyes ile büyük hikâyeleri müsabakası da yetişkin muharrirler arasındadır. Her üç müsabakanın şartları bu sayıda ayrıca neşredilmiştir. (Ülkü, 1938: 73–77)

Halkevlerinde Göze Çarpan Çalışmalar ve Beliren Değerler

Halkevleri Neşriyatı

Bu ay ele geçen dergilerin sayısı düşmüştür. Sebebi bu dergilere yazı yazarların çoğunun öğretmen olması ve yaz tatilini geçirmek için dağılması olarak gösteriliyor.

Ortayayla

İki ayda bir çıkmaktadır. Bu sayıda, Sivas şairlerinden Mur Ali Baba, Kara Şemsettin; XVII. asırda yaşayan bir şairdir, bunun bir iki parçası, XIX asır şairlerinden Ahmet Suzi'nin iki tam gazeli neşredilmiştir. Ayrıca dergide XIX. Asır Halk şairlerinden Süleyman Giryani hakkında kısa bir malumat veriliyor. Ayrıca halk şairlerinden Darendeli A.Ertem hakkında da bilgi verilmiştir.

Bu ay Ülkü'nün eline geçen diğer dergilerinin adları şöyle: Taşan (Merzifon), Temmuz, Taşpınar (Afyon) haziran, Uludağ (Bursa) mayıs, Konya, nisan, mayıs, Ortayayla (Sivas) dergisi mart – nisan sayılarını çıkarmıştır. (Tansel, 1938: 557–561)

Halkevlerinde Göze Çarpan Çalışmalar Ve Beliren Değerler

Bu ay Halkevleri dergilerinden, Halkbilgisi Haberleri'nin, Yeni Türk (Eminönü)'ün, Gediz (Manisa)ın, Merzifon Halkevi tarafından her ay muntazam çıkarılmakta olan Taşan'ın, Türk Akdeniz'in haziran sayıları alınmıştır. Çorumlu adıyla, Çorum Halkevi dil, tarih ve coğrafya komitesini bu sahalarındaki tetkiklerini ihtiva eden derginin, 19 Mayıs (Samsun) ve Taşpınar (Afyon) dergilerinin ise mayıs sayıları neşredilmiştir.

Halkbilgisi haberleri iki forma halinde yayımlanır. 80. sayıdır. Bu sayıda Gaziantep halk şairleri, Malatya'da cenaze, Kuyucak'tan düğün adetleri, Çatalca manileri, Erzurum'da ev teşkilatları yarım formadan fazla olmak üzere İstanbul masallarına yer verilmiştir. (Tansel, 1938: 471-472)

Ali Rıza Yalman'ın Gaziantep şairlerine ait yazıda XVIII. asır saz şairlerinden Miskin Ali'nin dört adet tam koşması, Kul Habeş'in iki tam koşmasıyla, hakkında bir rivayet neşrolunuyor. (Tansel, 1938: 471-72)

Taşan: 18.asır Merzifon, şairlerinden Hasini hakkında yazı mevcuttur. 3 gazel, bir müstezadını, müfretlerini ihtiva eden yazıları değerlidir. (Tansel, 1938: 471-472)

Türk Akdeniz: İki formdan ibarettir. Yavuz köyüne ait bir tetkik vardır. (Tansel, 1938: 471-472)

Çorumlu: İkinci sayısı basılmıştır. Neşet Köseoğlu'nun Kul Mustafa ve Çorum Ereğli başlıklı yazısı mevcuttur, bu yazılar faydalı görülmüştür. (Tansel, 1938: 471-472)

Bu eserde bahsedilen Kayıkçı Kul Mustafa ait olduğu söylenen destanın sonu da neşredilmiştir. Ayrıca Âşık Feyzullah'a ait değerli, anonim olan iki destan, Kul Mustafa'nın sonu bulunan 27 parçadan ibaret destanı, ilaveten aynı şairin 2 gazeli de neşredilmiştir. (Tansel, 1938: 471-472)

Not: Diğer Halkevi Dergilerinden de bu yolda tetkikler beklenmiştir.

Konferanslar

C.H.P. Genel Sekreterliğinin Ankara

Halkevi'nde Tertip Ettiği Konferanslar

Bu tarihte (1938) 4, 5, 6 aylarda toplam 12 adet konferans tertip edilmiştir. Bu konferanslardan halkbilimiyle ilgili şu konferanslar verilmiştir. İstanbul Ün. Üç doçenti tarafından verilmiştir. (Ülkü, 1938: 379–380)

<u>Konferansın Adı</u>	<u>Mevzuu</u>	<u>Günü</u>	<u>Tarihi</u>
Hıfzı Veldet (Medeni Hukuk Doçenti)	Türk Medeni hukukunda boşanma hakkı	Salı	3.5.1938
Bayan Giratrot	Türk El İşleri		13.5.1938

Anakara Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesinin Tertip Ettiği Konferans

(Bu konferanslar Ankara Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi Doçentleri tarafından verilmiştir.)

Nurettin Sevin Terbiyeve Temsiller, Pazartesi 31.5.1938 (Ankara Halkevi'nde toplam 13 konferans tertip edilmiştir.)

Ankara Halkevi Müze ve Sergiler Şubesi Tarafından Tertip Olunan Projeksiyonla Konferanslar

Bu bölüm toplam 8 konferans tertip edilmiştir. Halkbilimiyle ilgili dört konferans verilmiştir. Bunlar:

<u>Mevzu</u>	<u>Konferansı veren</u>	<u>Tarihi</u>
Trakyalıların Cenaze Adetleri ve Lüleburgaz Hafriyatı	Arkeolog Dr. Arif Müfit Mansel İstanbul Müzeleri Umum Müdür Muavini, Üniversite Eski zamanlar Doçenti ve Türk Tarih Kurumu Trakya Mıntukası Hafriyat Direktörü	12.03.1938 Cumartesi
Eski Anadolu Harabeleri	Prof Van Der Osten, Ankara Tarih, Dil, Coğrafya Fak. Arkeoloji Profesörü	19.03.1938

Alacahöyük Hafriyatı Ve Elde Edilen Neticeler	Dr. Hamit Zübeyir Koşay Kültür Bakanlığı Müzeler Dairesi ve Türk Tarih Kurumu Alacahöyük Hafriyatı Direktörü	26.03.1938
Eski ve Yeni Çağlarda Akdeniz Havzasında Doğum; dini açıdan ehemmiyeti ve vesaiti	Prof. Bassert. İst. Ün. Arkeoloji Enstitüsü Direktörü ve Arkeoloji Ordinaryüs Profesörü	7.04.1938

Kitaplar ve Mecmualar

Kitap

M. Şakir Ülkütaşır – Türkiye etnografya ve folklor sözlüğü üzerine bir kalem tecrübesi. Birinci Fasikül. İstanbul, Burhaneddin Basımevi, 1927.

Umumiyetle Türkiye folklorunun ve hususi olarak Halk edebiyatının çeşitli mevzularına ait kıymetli malzeme ve notların muhtelif gazete ve mecmualarda mebzulen neşrederek, bu sahalardaki hayırlı çalışmalarını halk kültürü tetkikleri ile meşgul olanlara örnek yapan M. Şakir Ülkütaşır'dır. Bu eser, Halkbilgisi Haberleri'nde parça parça neşrettiği sözlüğün 40 sahifelik ilk fasikülünü ayrıca bastırmıştır.

Sözlüğün bu ilk fasikülü halk sanatları, halk hekimliği, halk adet, anne ve merasimleri, halk inanışları, halk oyunları gibi umumiyetle folklor ve etnografyayı, türküler, masallar, darbu meseleler gibi Halk edebiyatını ve halk tabirleri, mahalli lehçelere ait kelimeler ve argo kelimeleri gibi lisaniyatı alakadar eden 117 maddeyi ihtiva ediyor. Muharrir bundan başka Türkiye folkloruyla uğraşanların da alfabe sırasıyla kısa biyografilerini de sözlüğün planına sokmuş bulunuyor. (Ülkü, 1938: 381–82)

Halkevlerinde Göze Çarpan Çalışmalar ve Beliren Değerler

Bir Halkevi'nin Kitabı

Bu kitap Ankara Halkevi'nin sahneden köy gezisine kadar her sahada en verimli ve değerli çalışmalarıyla tanınmış ve sevilmiş olan Avni Candar'ın halkevlerinin

kuruluşundan sonra bir kat daha gelişen tetik ve telif merakıyla yazdığı bir eserdir. (Çağlar, 1938: 365)

Dergi çıkarmakta olan otuz iki halkevinden, bu ay zarfında İçel (Mersin), Gediz (Manisa), Yeni Türk (İstanbul - Eminönü) dergilerinin son mayıs sayılarını, Çoruh'un nisan, Muğla, 19 Mayıs (Samsun) dergilerinin mart, Konya'nın 1938 birinci ve ikinci kanun sayıları alınmıştır.

Mersin Halkevi tarafından ayda bir çıkan "İçel" mecmuasından halkbilgisine ait yazılar, şiirler yer almaktadır. Bunlar arasında köylü Hüseyin Ağa'nın İstiklal savaşı hatıraları o sahaya ait türkü, koşma ve atasözlerin neşri ile Tarsus âlim ve şairleri başlığını taşıyan yazılardır. Halk edebiyatı ürünlerinden anonim üç türkü, Halit'e ait üç koşma teşkil ediyor. Tarsus âlim ve şairlerinin bu nüshadaki dördüncü kısımda Tabibi, Ahmet Hilmi, İsmail Hakkı'ya dair izahat veriliyor. (Tansel, 1938: 365-66)

Şubat ayından itibaren "Çoruh" adlı mecmua yayımlanıyor. İki ayda bir çıkıyor. İlk sayısı gibi ikinci sayısı da kapak hariç üç formadan ibarettir. Hiçbir halkevi dergisinde görülmeyen Çoruh'un milli oyunları, notalarıyla tespit edilerek neşredilmiştir. (Tansel, 1938: 365-366)

Ün: Bu sayıda Ramazan adetleri, ninniler, halkiyat cihetinden faydalı olan makaleler neşredilmiştir. (Tansel, 1938: 365-366)

Türk Akdinizi: Bu mecmuanın, bu sayısında folklor kısmında "Antalya'da Göç" başlıklı yazılar neşredilmiştir. Mecmua'da bilhassa Nedim'de ıstırap unsurları ve Ulusal Türkü ve Oyunlar mevzulu tetkikler ehemmiyete haizdir. (Tansel, 1938: 273-274)

Halkbilgisi Haberleri: Halk bilgisi haberleri de hangi sahada yaşadığı belli olmayan Derviş adlı bir şairin destanı, 1259 – 1283 yılları arasına yaşayan Eyüp Sabri'nin hayatı hakkında kısaca izahat verildikten sonra XI koşması, XIX uncu asrın ikinci yarısında yaşayan Bektaşî şairlerinden Hacı Rasih Baba hakkında da izahat verilerek birkaç parçası neşredilmiştir. Mecmuanın diğer sayfalarında masallar neşredilmiştir.

Karacadağ: İlk sayısını göremediğimiz Karacadağ bazı halkevleri mecmuaları ile mukayese edilince iyi bir dergi; Karacaoğlan başlıklı bir yazıda, Diyarbakır'a yolculuk yapan muharririn, katırcıdan duyduğu Karacaoğlan'a ait bir koşmanın sadece iki dörtlüğü tespit edilmiştir. “Diyarbakır'da Yapılan Etütlere Dair” başlıklı yazı (bibliyografya) ehemmiyete hazırdır. (Tansel, 1938: 273–274)

Orta Yayla: İki formdan oluşur “Şarkışlalı Serdari” ile ilimizde hastalıklara karşı inanlar ve tedavi usulleri faydalı yazılardır. (Tansel, 1938: 273–274)

Uludağ: Üç ayda bir çıkmaktadır. Bu sayıda Alman Müsteşriki Prof. Yakob'un “Gölge Tiyatrosu Tarihi” adlı eserinin Türklere ait kısmı Almancadan dilimize çevrilmiştir. (Tansel, 1938: 273–274)

Halkevleri Neşriyatı

Son ay zarfından halkevleri dergilerinden Taşan (Merzifon) ve İçel (Mersin) dergilerinin mart, Halkbilgisi Haberleri (İstanbul - Eminönü), Gediz (Manisa), 19 Mayıs (Samsun), Ün (Isparta), Yeni Türk (İstanbul Eminönü) dergilerinin ise şubat sayıları alınmıştır. (Tansel, 1938: 178–179)

Dergiler

İçel'de mevzuları itibariyle, “Mansur Bozdoğan”ın Kılımas köyünde bulunan bir cönkten istinsah ederek neşrettiği koşmaları, türküler ve atasözleri, Taha Toros'un “Tarsus Alimleri” başlıklı yazısı yayımlanmıştır. (Tansel, 1938: 178–179)

Halkbilgisi haberlerinin bu sayısında yazılan yazıların ekserisi geçen yazıların devamıdır. Eskiye ilave olarak Hasibi adlı oldukça güzel şiirleri olan bir şairin, (18 inci yüzyılda yaşamış olacak) bazı parçaları yayımlanmıştır. (Tansel, 1938: 178–179)

Ün: Geçen sayılardan devam eden yazılardan başka “Isparta'da Kaçkunluk Devri, Geçmiş Günlerde Isparta'da Ramazan ve Bayram Adetleri” başlıklı yazılar neşredilmiştir.

Yeni Türk: Mecmuanın hemen hemen bütün yazılarının hepsi tarihle alakalıdır. Halk edebiyatına ait olmak üzere, “Serinkentli Üç Şair” başlığı altında, 1920'de ölen

Kamil'in, (H. 1265)'de doğan Hamdi ve (H. 128)de hayatta olduğu rivayet olunan Mehmet Ali'nin hayatları hakkında birkaç parça şiir neşredilmiştir. (Tansel, 1938: 178–179)

Kitaplar

Kadri Özyalçın – Kemal Gürpınar, Deliktaşlı Ruhsati (İkinci kitap), Sivas Halkevi dil, tarih, edebiyat şubesi neşriyatlarından, Kamil Basım evi, 1938.

Eserin, baştan XXI sahifesi şairinin hayatı ve edebi şahsiyetine ayırmıştır. Ruhsati'nin tesri altında kalmıştır.

Mesleki'nin iki şiiri de neşredilmiştir. Birinci kitabın zeyli olan bu eserdeki metin kısmında 179 uncu numaralı koşmayla başlamaktadır. 113 parçayı ihtiva eden bu şiirler eser müelliflerinin, Sivas, Kangal, Yıldızeli, Tunus, Şarkışla, Sivas'ın civar köylerinde de yaptıkları araştırmalar da ilave edilerek, Sivas Halkevi dergisi olan Orta Yayla'da basılan bazı parçalar ilave edilmiştir.

Bu tetkik neticesinde, Serdar adlı ve kıymetli bir şairin de şiirlerini toplama imkânı bulunarak, onun için de bu tarz eserin yakında neşredileceğini, diğer taraftan Sivas halk şairleri ve Ortayayla Halkiyatı namıyla düşündüklerini haber veren Kadri Özyalçın ve Kemal Gürpınar'dan bu tarz eserleri yayımlamaları beklenmiştir. (Tansel, 1938: 178–179)

Konferans

Her çarşamba günü Elazığ Halkevi'nde saat 15.30 dan 16.30 kadar verilmekte olan konferans serisi ilan edilmiştir. (Tansel, 1938: 179)

Halkbilimiyle ilgili konferans mevcut değildir. Yalnız, Elazığ Sulh Hâkimi Baykara'nın "Aile Hukuku" adlı konferansı mevcuttur. (Tansel, 1938: 178–179)

En Çok Verimli Evler

Bu sene en çok müspet faaliyet gösteren halkevleri arasında Adana, Ankara, Balıkesir, Bartın, Burdur, Beyoğlu, Denizli, Diyarbakır, İzmit, İzmir, Elazığ, Eminönü, İnegöl, Manisa, Mersin, Samsun, Zonguldak halkevlerini başta sayabiliriz. Bunlar her cephede iyi faaliyetler kaydeden ve merkeze çalışmalarından muntazam haber veren evler arasında ilk düşünüş ve yoklayışta akla gelebilenlerdir. Diğer muvaffakiyetle halkevlerinin adlarını sıralamak, evlerinin yarından fazlasını buraya geçirmek olacaktır.

Erzurum, Erzincan, Edirne, Konya, Eskişehir, Çankırı, Çorum, Amasya, Tokat, Bilecik gibi muhtelif alanlarda verimler kaydeden halkevlerinin bina ve bütçe işlerini tanzimden yahut şubelerine esaslı programlar hazırladıktan sonra her bakımdan faal olmaları beklenmiştir. (Çağlar, 1938: 76–77)

Not: İlişikte (2) Halkevleri Listesi

Gizli Halk Musikisi-Vahit Lütfi Salcı

Bunlar şehir Tekke gizli musikisine tabi olmayıp, açık, şehir Tekke musikisine ait notlardır. İstanbul konservatuarının “Bektaşî Nefesleri” adıyla neşrettiği manzum parçaların hiçbiri gizli halk musikisine ait noktalar değildir.

Muharrir, Bala Bartok’un Türkiye’de vermiş olduğu konferansları değerlendirmiş Bartok’un bazı tespitlerin doğru bulunurken gizli halk musikisi hakkında hiçbir şey bilmediğini ifade etmiştir.

Gizli halk musikisi dediğimiz Alevî – Bektaşî musikisi, yasaklardan dolayı gizlice terennüm edilmiştir. Ayrıca derleme yapmak isteyenlere de, onlar, bunları neşre telakki ederek neşretmemişler ve bu suretle muharrir derleme yapılırken icra safhasında derlemenin yapılması gerektiğini savunmuştur. Lakin o melodiyi ayinde okunduğu gibi okumak kimsenin elinden gelmez. Ayinin yapılmasından hâsıl olan hususiyetlerin tesriyle duyulan duygu ve heyecan o melodiyi o mecliste çok başkalaştırır.

Gizli edebiyat ve musiki Türklerin içine gizli mezhepler sebebiyle girmiştir. Bu yüzden bu musiki ve edebiyatı “ameli” ve “nazari” diye ikiye ayırabiliriz. Muharrir Gizli edebiyatı “ameli” koşma almıştır. Bu iki kısımdan tasavvuftan nazari olanına (Korkulu tasavvuf), ameli olanına (Pervasız tasavvuf) demiştir. Ameli tasavvuf en çok halk arasında yayılmıştır. Fakat birçok münevverleri kendilerine yaklaştırmış ve kaynaştırmışlardır. (Salcı, 1938: 113–123)

Netice itibariyle halk musikisinin gizli kısmından elimizde hiçbir şey yoktur. Muharrir gizli halk musikisine ait (kanun) ve iki sesli ve refakatli bir türkü parçasını bu sayıda neşretmiştir. “Seni dört köşeye baş eylediler / ya şahı vilayet ya şahı vilayet ”

Halkevlerinin Açılış Konferansı

B. Şükrü Kaya

Halkevlerinin 6. yıldönümü münasebetiyle İç İşleri Bakanı ve Parti Genel Sekreteri B.Şükrü Kaya'nın 20.2.1938'de halkevinde vermiş olduğu konferansı ehemmiyetinden dolayı aynen Ülkü'nün bu sayısında neşredilmiştir. (Kaya, 1938: 1-9)

Halkevlerinin ilk açılış tarihi 1932 de yalnız 24 evi ve 34.000 üyesi vardır. Bugün 1938, 20 Şubat'ta yenileriyle beraber 209 ev ve her biri sosyal iş bölümünde, aktif rol sahibi erkek – kadın 100.000 den fazla faal ve vazifedar üyesi vardır.

(Kaya, 1938: 1)

İlk çalışma yılı olan 1933'te evlerimizde 915 konferans verilmişken, bu yıl 3.056 konferans verilmiştir. 1933 de 373 konser yerine, bu sene 1164 konser; gene o yıl 511 temsil yerine bu yıl 1549 temsil verilmiştir.

Sinema ve radyolarımız da bu nispette artmıştır. Kitap saraylarımızda 1933 de 59.444 kitabımız vardı ve 149.000 okuyucu gelmiştir. Bu yıl kitabımız 129.362 cildi buldu. Okuyucularımız sayısı da 1.590.000'i geçti.

Sergilerle, köy gezileriyle, halk dershaneleriyle başlayan alakamızın dördüncü yılında bulunuyoruz. Evlerimizde 935 de 59 sergi açılmışken bu sene 179 sergi açtık. Gene 935 de 495 köyde geziler yapılmışken bu yıl çalışılan köy sayısı 1495'i buldu. Halk dersleri 8.300 den 16.000'e vardı. 1933'te halkevlerine gelenlerin 6.642.000' dır. Geçen yıl faal üyemizin adedi 95.253 tü. Bunların 8.877 si öğretmen, 15.557 si çiftçi, 23.935'i işçi, 5.113'ü tüccar, 1.551'i doktor, 1904'ü avukat, diğerleri de başka sanat ve mesleğe mensupturlar.

Geçen sene bütçe 227.000 lira, inşaata verilen 962.000 liradır. Gelir kaynakları mahalli parti oranlarının hususi idarelerle belediyelerin ve nihayet C.H.P. merkezinin yardımından ibarettir.

“Halkevleri, Atatürk İnkılâbı prensiplerinin halk arasında yayılması, derinleşmesi ve kökleşmesi için kurulmuştur. Bu itibarla halkevlerine ihtilalin kültürel yayım ve kültürel yurdu demek lazımdır.”(Kaya, 1938: 1-9)

Halkevleri Neşriyatı

Son ay zarfında halkevleri dergilerinden Konya'nın ağustos, 19 Mayıs (Samsun)'un İkinci teşrin, Ortayayla (Sivas)'nın ikinci teşrin – birinci kanun, Yeni

Türk (İstanbul Eminönü Halkevi)'nin ve Halk Bilgisi Haberleri (Eminönü Halkevi)'nin, Uludağ'ın ikinci kanun sayılarını Ankara Halkevi almıştır.

19 Mayıs: Bu son 24 üncü sayısı ile ikinci cildini tamamlamıştır. Fihristine bakınca, ekseri yazıları konferanslardan veya şiirlerden ibaret olduğu görülmüştür. (Ülkü, 1938: 551–552)

Ortayayla: Bu mecmuadaki yazılar arasında kış hakkındaki inanmalar ve Ruhsati'den parçalar faydalı görülmüştür. (Ülkü, 1938: 551–552)

Yeni Türk: 19 asır saz şairlerinden Âşık Gülzari'nin İkinci Mahmut hakkındaki bir mersiyesi ve bir koşması, Âşık Emrah hakkındaki Halk edebiyatına ait yazılardan başka şiirler, bir hikâye mevcuttur. (Ülkü, 1938: 551–552)

Halk Bilgisi Haberleri: Bu sayıda bu derginin ismi derecesinde ehemmiyetli bir dergi olmadığı, yayımladığı parçaların çoğunun daha önceden yayımlanmış olduğu ifade edilmiştir.

Uludağ'ın eski, sayılara nazaran daha ciddi çıktığı görülmüştür. “Türk Akdeniz”indeki yazılara ilaveten folklorla ait halk meteorolojisi hakkındaki yazılar takdirle karşılanmıştır. (Ülkü, 1938: 551–552)

Türk Akdeniz: Antalya folkloru namı ile bir masal birkaç mani, halkın adet ve ananelerini gösterir bazı sözler ve tercüme bir hikâye mevcuttur. (Ülkü, 1938: 468–473)

Antalya Halkevi Dergisi: İki ayda bir çıkar, sayı 5, Birinci teşrin 1937 (Ülkü, 1938: 470)

Bu sayı Beyoğlu Halkevi Konferans serisini bir tablo halinde yayımlanmıştır. (Ülkü, 1938: 471)

Halkevlerinde Bariz Çalışmalar ve Belirlenen Değerler

Yeni Türk (İstanbul): Bu dergide Halk edebiyatımızı alakadar eden Necati'nin darbı meselelerine dair bir yazı vardır. Yine İstanbul Halkevi tarafından çıkarılan “Halk Bilgisi Haberleri”nin bu sayısında “Halk Türküleri, Köy Hekimliğinde Efsunculuk, İstanbul Masalları ve Ereğli Şairleri” başlıklı yazılar mevcuttur.

Taşan: “Gençlik ve Cumhuriyet” başlıklı muhasebeyi, dil bayramına ait bir konferans, eski nüshalardan devam etmekte olan Merzifon şairlerine dair makaleye, Merzifon’un yeni iki halk şairinin bazı parçalarının da ilavesini, ölümü münasebetiyle Ahmet Refik’e ait bir yazı neşredilmiştir.(Ülkü, 1937: 371)

Orta Yayla’nın bir iki nüsha evvelki mahiyetini kaybettiğini ifade ediliyor. Bu dergide Ruhsati’den neşredilen koşmalar mevcuttur.

Not:

Bazı halk dergilerinde mütemadiyen yazmış olmamamıza rağmen hala, kime ait olduğu bilinmeyen, nereden toplandığı, hatta eski mi, yeni mi olduğu meçhul bir takım türkülerin, diğer taraftan manilerin, bilhassa bazı divanlardan istinsah edilen birçok gazellerin neşrini buluyoruz.

Halkevlerinden, bilhassa temsil ettikleri şehrin bugünkü ve dünkü vaziyetini canlandıracak yazıların beklendiği ifade edilmiştir. (Ülkü, 1937: 372)

Kitap

M. Ferruh Arsunar, Tunceli – Dersim Halk Türküleri ve Pentonik, Elazığ Halkevi Neşriyatı, sayı, 6,İst. Resimli Ay matbaası.

Eser, üç formdan ibarettir. Tarih, dil, edebiyat için 1936 da yapılan Dersim – Tunceli tetkik seyahati neticesinde yazılmıştır. 23 tane halk türküsünü ihtiva etmektedir. Türküler hakkında kısaca izahat vardır. Ural, Kırgız, Kazan’a ait üç halk türküsü notalarıyla neşredilmiştir. 23 türküden yedisini Köroğlu, Kerem, Harabi Baba, Âşık Mahmut, Nesimi, Virani Baba, Derviş Ali’ye ait türküler teşkil ediyor. On üç tanesi anonim olup, Ovacık – Pulur, son üçü ise, Kazan türküsü adıyla neşredilmiştir. Ayrıca türkünün kimden tespit edildiği, şive hususiyetleri, bazen türküyü meydana getiren hadisler yine halkın ifadesi göz önünde tutularak kaydedilmiştir.

Ayrıca muharrir Ferruh Arsunar’ın Elazığ merkezde söylenen türkülerini tespit çalışmaları yaptığı da takdirle beyan edilmiştir. (Ülkü, 1937: 281–284) Ülkü yazara “Dersim – Tunceli Türküleri’ni” tavsiye etmiştir.

Cenap Refik Orkun, Manisa Coğrafyası, Manisa Halkevi Yayınlarından, sayı 3, Resimli Ay matbaası, İstanbul, 1937. (Ülkü, 1937: 180)

Altan'daki Tunceli'ye ait türkölere dair yazılar mahalli tetkikler olmak bakımından faydalıdır. Ayrıca bu yazıda halkevlerinin hemen hepsinde gördüğümüz bir takım manilerin, türköl ve koşmaların neşri ise, bundan önce birçok defalar bahsettiğimiz noktalar göz önüne alınmadıkça fayda temin etmeyeceği ifade edilmiştir. (Ülkü, 1937: 179–182)

Halkbilgisi Haberleri, İstanbul Eminönü Halkevi Şubesi tarafından çıkarılır. Aylık mecmua, yıl 6, sayı 70, Ağustos 1937, 10 kuruş

Bu sayıda Vehbi Cem'in başı geçen sayılarda olan, şair Eyüp Sabri'nin koşmaları hakkındaki yazıları sona ermiştir. İstanbul masalları neşredilmiş, ayrıca mecmuada XVII inci asır şairlerinden Abdi'nin “Kal'ai Sultaniye”, XIX uncu asır şairlerden Hafız Mustafa'nın “Leylek” adını taşıyan manzum destanını da H.Turhan Dağlıoğlu tarafından neşredilmiştir.

Antalya: Antalya Halkevi dergisi, iki ayda bir çıkar, sayı 4, Ağustos 1937.

Antalya'nın eski evleri hakkında Karl Grafi Lanco'ronski'den, Kemal Kaya tarafından yapılan tercüme, Faruk Ediz'in “Âşık Şemsi ve İki Kitabı” na dair yazısı, bir halk hikâyesi neşredilmiştir.

Muğla: Muğla Halkevi aylık dergisi, yıl 1, sayı 7, Eylül 1937, 10 kuruş: Folklorla dair, Mücrimi'nin on üç koşması, Keloğlan masallarının Muğla'daki, şekli neşredilmiştir.

Ün: Isparta Halkevi aylık dergisi, yıl 4, sayı 42, Eylül 1937; Her zaman olduğu gibi kıymetli vesikaların; mahalli tetkiklerin neşri görülmüştür. Isparta yöresinde söylenen atasözleri alfabe sırasına göre tanzim edilerek neşredilmiştir.

Halkevleri Neşriyatı: Hamdi Akverdi, “Hitabet Sanatı, Teknik ve Psikolojisi”, Ankara Halkevi; Dil, Tarih, Edebiyat kolu neşriyatından, küçük seri, no, 18, 1937. (Çağlar, 1937: 87–91)

Halkevi Haberleri

Bu eser Ankara Halkevi'nde muharririn vermiş olduğu beş konferansı teşkil etmektedir. Bu konferansların ana gayesi:

Ankara Halkevi'nin düşüncesini yaymak için, hatiplerin nasıl olması ve hitabete dair olmasıdır. (Akverdi, 1937: 90)

Uludağ: Bursa Halkevi Dergisi, iki ayda bir çıkar, s.11, Haziran 1937, sayısı 10 kuruş; Bu derginin Divan-ı Lügati't Türk'teki şiirlerin neşri faydalı bulunmuştur. (Akverdi, 1937: 90)

Taşan: Merzifon Halkevi aylık dergisi, sayı 39–16, Ağustos 1937, 10 kuruş.

Merzifon şairleri başlılığı altındaki bahsin, Merzifon'un edebi şahsiyete haiz şairlerine tahsis edileceği izah ediliyor ki bunlar Eyub Sabri, Hıfzı, Hilmi Dede, Muallim Cevdet gibi Tanzimat devrini yaşayan şairlerdir. (Akverdi, 1937: 91)

Ün: Isparta Halkevi aylık dergisi s.41, Ağustos 1937 bir formdan ibaret olan mecmua bu sayısında “Geçmiş Günlerde Isparta'da Düğün” adlı yazı geçen sayılardan beri devam etmektedir. Buna ilaveten “Çakırpınar” ve “Tota” içme suları, atasözlerinin neşredildiği görülmüştür. Yapmış olduğu bu çalışmalar takdir edilmiştir. (Akverdi, 1937: 91)

Ün: Isparta Halkevi aylık dergisi, cilt 3, sayı: 35–36, Şubat – Mart 1937, sayısı 10 kuruş.

Dergi mahalli adetlerden sünnet düğünü folklor bakımından Isparta'da mahalli oyunlar hakkında yazılar yayımlanmıştır. Ayrıca, Isparta çevresinde toplanan bazı türküler de neşredilmiştir. Ayrıca bu türkülerin notaları da neşredilmiştir. (Tansel, 1937: 147–148)

Yeni Türk: İstanbul Halkevi aylık dergisi, sayı 51, Mart 1937, sayısı 20 kuruş. Yeni Türk'ün bu sayısındaki yazılar diğer nüshalarda olduğu gibi tarih ve edebiyata aittir. (Tansel, 1937: 148)

Türk Akdenizi: Antalya Halkevi dergisi, iki ayda bir çıkar, Şubat 1937, cilt I, sayı I, Antalya basımevi, 15 kuruş. Dergi adını “Atatürk'ün yıllarca önce Akdeniz'i hedef veren yüksek tarih işaretinden” alındığı kayıt olunmuştur.

Mecmua da halkiyata dair neşriyatın ekserisini öğretmenler derlemiştir. Bunlar arasından Antalya masallarından bir peri masalı, bilmece, atasözleri vardır. Türkü

başlığı altında beş parça neşredilmiştir. (Tansel, 1937: 148) bunlar aslında türkü değil şekil itibariyle manilerdir.(Tansel, 1937: 147–148)

Halk Bilgisi Haberleri: İstanbul Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından çıkarılan aylık dergi, yıl 6, sayı 6, Nisan 1937

Yalnız Folklorla tahsis edilen mecmuasının bu sayısında, nereli ve kaçınıcı asırda yaşadığı malum olmayan Dervişî'nin bir destanı, XIX uncu asır halk şairlerinden Hayati hakkında verilen malumattan sonra on bir adet koşmasının neşredildiği, yine on dokuzuncu asır halk şairlerinden Hacı Rasih Baba hakkında bir yazı neşredilmiştir. (Tansel, 1937: 218–223)

Bundan başka Naki Tezel'in toplamış olduğu İstanbul Masalları, Urfa ve Siverek'te ölüme ait adetler ve itikatlara yer verilmiştir. (Tansel, 1937: 222)

Türk Akdeniz: Antalya Halkevi Dergisi, iki ayda bir çıkar, yıl I, sayı II, Nisan 1937, sayısı 15 kuruş.

Antalya'ya ait tarihi ve coğrafi, doğum ve çocuk büyütme adetlerini ihtiva eden yazılara yer vermiştir. (Tansel, 1937: 223)

Keloğlan Masalları, Naki Tezel, İstanbul, Burhanettin Matbaası, 1936, sayısı 10 kuruş.

Bir formdan ibaret olan “Keloğlan Masalları” Türk Halk Bilgisine ait maddeler ve tetkiklerin XI' inci kısmını teşkil eder. Keloğlan'a ait dokuz masalın neşredildiğini görüyoruz.(Tansel, 1937: 223)

Haber

Abdullhak Hamid Tarhan'ın ölümünden dolayı hayatı, edebi şahsiyeti ve taziyeleri ihtiva eden bir yazı neşredilmiştir. Ayrıca Ankara Halkevi'nde Hamid için gece düzenlenmiştir. Bu makaleyi General Pertev Demirhan (Erzurum mebusu) kaleme almıştır. (Demirhan, 1937: 224–229)

“Hamit'in Ölümüne Dair Haberler ve Hatıralar” (C.IX, nr.51)

Ortayayla: Sivas Halkevi aylık dergisi, yıl 1, sayı 3, Nisan 1937.

İlk sayısı 1936 Mayıs'ta çıkan bu dergi, uzun bir zaman sustuktan sonra tekrar yayım hayatına başlamıştır. Sivaslı şairlerden “Deliktaşlı Ruhsatı” hakkında yazı

yayımlamıştır. Ayrıca derginin sonunda Halk edebiyatına ait bir kısım da vardır. Burada, Necip, Âşık Karani, İrfan, Hurrem adlı şairlere ait koşmalar, aynı zamanda maniler, atasözleri vardır. Fakat bu parçaların kimlerden derlendiğinden bahsedilmemiştir. (Tansel, 1937: 309)

Not: Gediz, Manisa Halkevi aylık dergisi, yıl 1, s.3.,23.4.1937, sayısı 10 kuruş.

Bundan önce, “Bozkurd” adıyla Manisa Halkevi bir dergi çıkarıyordu. Bazı nedenlerden dolayı neşredilmeyen derginin adı bundan böyle Gediz adını taşıyarak halkevleri dergileri arasına karışacağını söylüyor. (Tansel, 1937: 309)

Uludağ: Bursa Halkevi Dergisi, iki ayda bir çıkar, Nisan 1937 sayısı 10 kuruş.

Bursa halkevi tarafından çıkarılan bu derginin ilk adı “Uludağ” idi. V’inci sayıdan itibaren “Türkün” adıyla çıkmıştır. Fakat bu sayıdan itibaren yine “Uludağ” olarak çıkacaktır. (Tansel, 1937: 310)

Ün: Isparta Halkevi aylık dergisi, cilt 4, Nisan 1937, sayısı 10 kuruş.

XIV inci asırda Türk diliyle yazılmış bir eserden ve Hızır Bin Gölbeği’ne ait bir kitabeden bahsediyor.

Kitap

“Kastamonu’da Toplanmış Maniler” Talat Mümtaz Yaman, Kastamoni Halkevi, Dil Edebiyat, Tarih kolu neşriyatından No.3, il Basımevi, 1937, 98 Sahife.

Bu eser, Kastamonu’da söylenen manileri ihtiva etmektedir. Metin kısmında 849 mani mevcuttur. Kitabın sonunda maniler, alfabe sıralarına göre düzenlenmiştir. (Tansel, 1937: 310)

Halkevleri Dergileri:

Fevziye Abdullah Tansel’in kaleme aldığı “Halkevleri Dergileri” (Tansel, 1937: 391) yazıda halkevlerinden gaye, halkı münevver sınıfa yaklaştırmak, münevver sınıf arasında da ananeleri, adetleri uyandırmak, onları halka yaklaştırmaktır. Halkevleri bu alıp verme için bir vasıta olacaktır. Dergileri üç grupta değerlendirmiştir. Tansel’e göre dergilerden bir kısmı vesikaları neşretmekte, diğer bir kısmı edebiyat yapmaya, süslü

nesirlere fazla miktarda şiire yer veriyor, üçüncü kısım ise halkevleri gayesine yaklaşan dergiler olarak gruplandırmıştır.

Akpınar: Niğde Halkevi aylık dergisi, sayı 21, 22, 25; I. ve İkinci teşrin, Birinci kanun, yıl 2, 1936, sayısı 10 kuruş.

Bu dergide Âşık Yahya ve XIX' uncu asır şairlerinden Gülşani'nin hayatı ve ona ait parçalar neşredilmiştir.

Görüşler: Adana Halkevi tarafından çıkarılır, aylık kültür dergisi, s.2, Mayıs, 1937, sayısı 10 kuruştur.

Taha Torus'un Çukurovalı şairler adlı bir makalesi mevcuttur. (Tansel, 1937: 392)

Muğla: Muğla Halkevi aylık dergisi, sayı 4, 1 Haziran 1937, sayısı 10 kuruş.

Halkiyata ait olmak üzere maniler neşredilmiştir. Muğla'da yaşayan veya eski adetlere dair yazıların da neşrini görüyoruz. (Tansel, 1937: 392)

Ün: Isparta Halkevi aylık dergisi, s.38, C.4, Mayıs 1937, sayısı 10 kuruş.

Yazılarının heyeti umumiyesini vesikalar teşkil etmektedir. (Tansel, 1937: 393)

Türk Akdeniz: Antalya Halkevi dergisi, iki ayda bir çıkar, s.3, Haziran 1937.

Antalya bölgesine ait (folkloru) masalların baş, orta ve sonlardaki bazı sözler, ayrıca maniler, beyitler neşredilmiştir. (Tansel, 1937: 472)

Taşan: Merzifon Halkevi aylık kültür dergisi, sayı 38, Haziran 1937: (Tansel, 1937: 473)

Orta Yayla: Sivas Halkevi aylık dergisi yıl 1, sayı 4, 5 Mayıs – Haziran 1937.

Şarkışla'dan öğretmenlerin derlediği maniler, türküler, Ruhsati'den dört koşma neşredilmiştir. (Tansel, 1937: 473)

Haber

Bir piyesten beş on mısra: Antalya Halkevi'nin Ülkülü üyelerinin Antalya'nın tabii güzellikleri, eski tarihi ve milli menkıbeleri hakkındaki duygu ve bilgilerden örülmüş yeni bir piyes yayıma hazır hale getirilmiştir. İsmi: "Beydağı" dır.

Broşür

Bir Halkevi Broşürü: Uşak Halkevi, 1936 yılındaki çalışmalarını rapor halinde neşretmiştir. Bunu bir broşür halinde yayımlamıştır. (Çağlar, 1937: 147)

Yeni Türk: İstanbul Halkevi aylık dergisi, sayı 49, İkinci kanun 1937, sayısı 20 kuruş.

Halk edebiyatına ait olmak üzere M.Şakir'in evvelki sayılardan devam etmekte olan neşriyatını Kul Rıza, Lücei, Muharrem, Necib, Fali, Nihani, Nuri'den parçalar neşredilmiştir. (Tansel, 1937: 77)

Halk Bilgisi Haberleri: İstanbul Eminönü Halkevi aylık dergisi, sayı 63, İkinci kanun 1937, yıl 6, değeri 10 kuruş.

Birinciteşrin 1929 yılından beri Eminönü Halkevi, tarih, dil, coğrafya şubesi tarafından çıkarılmakta olan Halk Bilgisi Haberleri'nin bu son sayısı folklor açısından değerlidir. M.Halid Bayer'in "Büyüler Hakkında" yazısından sonra Naki Tezel tarafından kaydedilen İstanbul'a ait beş masal yazılmıştır. Halk şairlerinden Kul Öksüz, Âşık Fevzi, Kırklareli Tefik Baba'nın hayatına izahat verilerek, eserlerinden bazı parçalar neşredilmiştir. Ayrıca, M.Şakir'in 57'inci sayıdan beri devam eden "Etnografya ve Sözlük Taslağı" adlı yazısı mevcuttur. (Tansel, 1937: 77)

Ün: Isparta Halkevi Aylık dergisi, sayı 34, İkinci kanun 1937, sayı 10 kuruş.

Bu mecmua hiç aksamadan çıkmıştır. İçinde mahalli araştırmalara ait "Eğridir Kitabeleri ve Mezar Taşları", folklor sahasını alakadar eden "Isparta mahalli oyunları"na ait yazıları mevcuttur. (Tansel, 1937: 77)

Türkün: Bursa Halkevi dergisi, üç ayda bir çıkar, sayı 9, İkinci kanun 1937, sayısı 10 kuruş.

“Kâtibi, Alman Edebiyatında Türk Tesirleri, Divan-ı Lügat’ü’türk’teki Halk Şiirleri,” başlıklı yazılar, geçen sayılardan devam etmekle beraber, halk şairlerinden Radi’ye ait bir koşma da neşredilmiştir. (Tansel, 1937: 77)

Altın Yaprak: Bafra Halkevi aylık dergisi, sayı 21, 1937: 911 istiklal harbine ait vesikaları yayımlanmıştır. (Tansel, 1937: 78)

Taşpınar: Afyon Halkevi aylık dergisi, sayı 51, 29 İkinci kanun 1939, sayısı 10 kuruş.

Halk edebiyatı açısından Afyon’da söylenen halk türkülerine ait açılan bir bölümün bu sayıdan itibaren devam edeceği belirtilmiştir. Bu türkülerin hangi hadiselerden dolayı söylendiğinden izah edilecek olması Türk folkloru açısından önemi büyüktür. (Tansel, 1937: 78)

Taşan: Merzifon Halkevi aylık dergisi, sayı 3, ikinci kanun 1937, sayısı 10 kuruş.

Bu sayıda başı geçen sayıdan itibaren başlayan son asrın şairlerinden “Âşık Celali”ye dair yazılar mevcuttur. (Tansel, 1937: 79)

Arşiv Nedir? Hamid Koşay, Ankara Halkevi, müze ve sergi şubesi neşriyatından, küçük boy, no:15, Devlet Basımevi 1936

Bu eserde arşiv konusu işlenmiştir. (Tansel, 1937: 78)

Kartal: Şükrü Halil (Onan), Cumhuriyet Halk Partisi gösterit yayımından, Ankara, Ulus Basımevi, 1936, 98 sahife.

Mevzuunu İstiklal savaşından alan, bu piyes üç perdelik, manzum olarak yazılmıştır. (Tansel, 1937: 78)

Lozan: Dr. Münip Hayri Ürgüplü, Ankara Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi neşriyatı, küçük seri, no.17, Ankara 1936.

Bu broşür, Lozan muahedesinin, 24.7.1936 tarihinde Ankara Halkevi’nde yapılan kutlama töreni münasebetiyle Münir Hayri Ürgüplü tarafından verilen konferansı muhtevidir. (Tansel, 1937: 79)

Kitaplar ve Mecmualar

“Yeni Bir Sanat Mecmuası”nın yayımlanış haberi verilmiştir.

Ar: İkinci kanun 1937, no. 1, fiyatı 20 kuruş, Ankara’da Ressam Nurullah Berk ile arkadaşları, aralarında birkaçı sanatsever muharrirlerdir. Ar isminde bir mecmua tesis etmişlerdir. Bu mecmua, resim, heykel, dekorasyon ve arkeolojiden bahsedeceğini haber veriyor. Ayda bir defa çıkacak ve orta hacimde on altı sahifeden ibaret, başlı başına dört mevzuun hem tarihini, hem aktüalitesini yapacak, hem de nazariye ve meseleleri üstünde konuşacağı ifade edilmektedir. (Sırrı, 1937: 70–71)

Ün: Isparta Halkevleri dergisi, cilt III, sayı 32–33, İkinci teşrin, Birinci kanun 1939, sayısı 10 kuruş. Isparta’da mahalli oyunlar, Isparta çevresinde söylenen türküler ve atasözleri mecmuanın folklorla vermiş olduğu değeri ortaya koymaktadır. (Ülkü, 1937: 478)

Yeni Türk: İstanbul Halkevi aylık dergisi, sayı 48. Birinci kanun 1936, sayısı 20 kuruş.

M.Şakir’in “Halk Edebiyatı” başlığı altında derlenmiş şiirlerin – Emiri Hüznü, İsmail, Kavli, Kâtibi ve Keşfi’den neşrini görüyoruz ve bu şairlere ait şiirler bu mecmuada neşredilmiştir.(Ülkü, 1937: 497)

Türkün: Bursa Halkevi dergisi, üç ayda bir çıkar, sayı 8, Birinci teşrin 1936: Bu mecmuada çeşitli alanlarda yazılmış yazılar mevcuttur. Fakat bizim için kimin olduğu belirtilmeyen Divan-ı Lügati’t Türk ile ilgili olan yazı önemlidir. Fakat derginin tertibine daha dikkat edilmesi istenmiştir. (Ülkü, 1937: 479)

Akpınar: Niğde Halkevi aylık dergisi, sayı 17, Temmuz 1936, sayısı 10 kuruş. Şiirler ve hikâyeler bu mecmuada yayımlanmış, Âşık Tahir’den derlenmiş bir şiir vardır. (Ülkü, 1937: 479)

İlgaz: Kastamonu Halkevi’nin aylık kültür dergisi, sayı 5, Ağustos 1936, sayısı 10 kuruş. Halk edebiyatı açısından Kastamonu’da ve havalisinde kullanılan bilmeceleleri ihtiva etmektedir. (Ülkü, 1937: 479–480)

Kaynak: Balıkesir Halkevi aylık dergisi, yıl 4, sayı 45, 29 Birinciteşrin 1936, sayısı 15 kuruş: Kaynak şiir vardır. Balıkesir bölgesinin folklorunun derlendiği ve bunun bitmek üzere olduğu, ayrıca derlenen folklor ürünlerinin Kaynak dergisinde yayımlanacağı, bu sayıda bildirilmiştir. Bunun dışında derginin halkiyata, mahalli vesikalara dair yazı yazması beklenmiştir. (Ülkü, 1937: 480)

Altın Yaprak: Bafra Halkevi tarafından çıkarılan aylık kültür dergisi, sayı 18, 29.10.1936 iki formadan ibaret olup, son sayısı Cumhuriyetin 13'ncü yıl dönümünde çıkan bu mecmua, ekonomi, kültürel verim, dağ ve ova köylerinde, Kızılırmak'tan, Yeşilırmağa'a öz dilden derlemeler, Zalim Timurlenk, Bafra tarihi, sıtma öğütleri, derlemeler başlıklı yazılarından, moda,"Türk Devrimi" adlı bir piyes "melek" namındaki bir romanı, bazı şiirleri ihtiva etmektedir. Ayrıca bu mecmua halkevleri gayesine uygun olarak çalıştığı için övülmüştür. 19. sayısı da çıkmıştır. (Ülkü, 1937: 480)

Ülker: Niksar Halkevi aylık dergisi, cilt 1, sayı 3, Birinci teşrin 1936, sayısı 10 kuruş.

8 sahifeden ibarettir. Mahalli eserlere ehemmiyet vermiştir. Vezni ve kafiyesi bozuk şiirler mevcuttur. (Ülkü, 1937: 480)

Ülker: Burdur Halkevi dergisi, sayı 1, yıl 1, Birinciteşrin 1936, sayısı 10 kuruş. Derginin ilk sayısı Cumhuriyetin 13 nücü yıldönümünde çıkmıştır. Özellikle Niksar Halkevi'nin bu isimle bir dergi çıkardığını, Burdur Halkevi'nin kendi çıkardığı Ülker isminin değiştirmesinin faydalı olacağı belirtilmiştir (Ülkü, 1937: 481)

Kitap

Elazığ Halk Türküleri ve Oyunları, sayı 1, Resimliay basımevi Türk limitet şirketi, sahife 48, İstanbul 1936.

Elazığ Halkevi güzel sanatlar komitesi tarafından çıkarılan bu kitap, Elazığ, Harput çevresindeki türkü ve oyunları ihtiva etmektedir. Halkevi orkestra şefi Ferruh Arsunar tarafından yazılmıştır. Birinci kısmında 26 parça türkü, ikinci kısmı ise halk oyunları teşkil etmektedir. Bu açıdan Elazığ Halkevi tebrik edilmiştir. (Ülkü, 1937: 478-481)

Taşan: Merzifon Halkevi aylık kültür dergisi, sayı 6, İkinci teşrin 1936, sayısı 10 kuruş. Bu dergiden bahsedilirken umumiyet itibariyle, halkevleri dergilerinde çıkan bu halkiyata dair yazılarda basılan şiirlerin çoğunun vezin ve okunuş itibariyle yanlış olduğuna işaret edilmek istenmiştir. Ayrıca bu derginin bu tür hataları yapmaması istenmiştir. (Ülkü, 1937: 401)

Yeni Türk: İstanbul Halkevi aylık dergisi, sayı 47, İkinci teşrin 1936, sayısı 20 kuruş. Naci Kum'un neşrettiği Ispartalı Seyrani'nin Vak'ai Hayriye destanının Halk edebiyatı için ehemmiyeti büyüktür.

Ün: Isparta Halkevi aylık dergisi C.III, sayı 31, Birinci teşrin 1936, sayısı 10 kuruş.

Mahalli araştırmalar arasında, Ispartalı şair Nuri hakkında geçen yazıda Neşet Köseoğlu'nun yazısı bulunmakta. Bundan sonra Hikmet Turhan'ın "Geçmişte Isparta'da Aşiretler" başlık yazısı ve Etem Ertem'in "Isparta'da Doğum İnanları" yazısı, bundan başka mecmuada çıkan "Güller Güzeller Destanı" Halk edebiyatı açısından kıymetli eserler olarak telakki edilmiştir. (Ülkü, 1937: 402)

Taşpınar: Afyon Halkevi dergisi, sayı 48-49 Birinci teşrin 1936, sayısı 10 kuruş.

Edip Ali Gökpınar'ın "Eski Zamanlarda Afyon'da Yaşayış" başlıklı yazısı, yine aynı muharririn Afyonlu Ozan Abdurrahim'den bazı parçalar neşrettiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca bu mecmuada bir cönkten alınmış, başında eski bir türkü yazılı olan bir halk şiirine tesadüf edilmiştir.

Ayrıca mecmuanın büyük çoğunluğunun şiire yer vermesi eleştirilmiştir. (Ülkü, 1937: 401-403)

Konya: Konya Halkevi aylık dergisi, yıl 1, Eylül 1936, sayısı 50 kuruş.

Edebiyatımız üzerinde çalışmaların hemen hemen bütünü kendisine borçlu olduğumuz Fuad Köprülü'nün, 1913-1934 yılları arasındaki eserlerine dair, Şerif Hulusi tarafından bir bibliyografya neşredilmiştir. (Tansel, 1937: 401-43)

Halkevlerinin Çıkardıkları Kitaplar

Halk Edebiyatıyla İlgili

Halkevi	Kitap ve Broşürlerin Adı	Cinsi
Adana	Cirit	Kitap
Adana	Halkevi Çalışmaları	Broşür
Ankara	Ankara Budun Bilgisi	Kitap
Ankara	Bozkır Destanı	Kitap
Ankara	Ankara'dan Nevşehir'e	Kitap
Ankara	Cumhuriyet Destanı	Kitap
Ankara	İnkılâp Bilgisi	Kitap
Ankara	Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde	Broşür
Ankara	Halkevinden Halka	Broşür
Aydın	Halkevi	Broşür
Aydın	Milli Edebiyat	Kitap
Balıkesir	Halkevi Aydın nasıl Çalıştığı Neler Yaptı	Broşür
Balıkesir	Eski ve Yeni Yazı Dışı	Kitap
Balıkesir	Çepniler Balıkesir'de	Kitap
Balıkesir	Köy Kitabı	Kitap
Balıkesir	Halk İnanmaları	Kitap
Balıkesir	Balıkesir ve Köylerinde Özel Görenek ve İnanmalar	Kitap
Bergama	Bergama	Kitap
Bergama	Halkevi	Kitap
Bilecik	Halkevi	Kitap
Bilecik	Halkevinin 935 yılı Çalışma Raporu	Kitap
Bursa	Bursa Hanları	Kitap
Bursa	Bursa Hamamları	Kitap
Diyarbakır	Diyarbakır'e Bir bakış	Kitap
Diyarbakır	Diyarbakır Halkiyatından	Kitap
Elaziz	Halkevi 1935	Broşür
Gaziantep	Halkevi Broşürü 1934	Broşür
Gaziantep	Gaziantep Büyükleri	Kitap
Gaziantep	Yunus Emre	Kitap
Gaziantep	Tedavili Terbiye ve Körler	Kitap

Giresun	Halkevi	Broşür
Giresun	Halkevi Çalışma Broşürü	Broşür
İstanbul	İstanbul Halkevinin Geçen İki Yıllık İşleri	Kitap
İzmir	Şairler Antolojisi	Kitap
Isparta	Halkevi	Broşür
Kadıköy	Genç Şairlerimiz ve Eserler	Kitap
Kastamonu	Kastamonu Tarihi	Kitap
Kayseri	Halkevi Armağanı	Broşür
Konya	Sahipata İle Oğullarının Hayatı ve Eserleri	Kitap
Konya	Ayaşlı Şakir	Kitap
Kütahya	Halk Şairleri	Kitap
Kütahya	Halk Dershanesi	İlanlar
Mardin	Omay Han	Kitap
Mersin	Türk Masalları	Kitap
Muğla	Akşehir Kitabeleri ve Tetkikat	Kitap
Muğla	Halkevi Çalışma Broşürleri	Broşür
Sivas	Deliktaşlı Ruhsatı'nın Hayatı	Kitap
Tekirdağ	Halkevi Broşür	Broşür
Urfa	Halkevinin Bir Yıllık İş Sayımı	Broşür
Uşak	Halkevi	Broşür
Zonguldak	Mitat Akif	Kitap

Not: İmtiyaz Sahibi; Nusret Köymen, Umum Neşriyatı idare eden; Necibali Küçüka.

Ankara'da Ulus Basımevinde Basılmıştır. (Ülkü, 1936: 85–89)

Not: Halkevlerimizin şimdiye kadar çıkarmış oldukları kitap ve broşürlerin isimlerini gösteren bir cetveldir.

Halk İçin Korolar

Mahmut R.Köseihal

Ankara Halkevi'ndeki son kuru verimleri üzerinde yazılmıştır. Ankara, İzmir ve İstanbul gibi şehirlerde yapılacak ilk iş halk koruları kurmak işidir. Ankara Halkevi'nde, İstanbul Beyoğlu ve Kadıköy Halkevleri'nde kurulan karışık kuru (Choeurs mixtes) ları söyleyebiliriz.

Bu korular “Halk koroları” ve “Profesyonel korolar” diye iki çeşide ayrılırlar. Bu yazıda batıdaki halk korularının çalışmaları hakkında genel bir bilgi verilmiştir. (Kösemihal, 1936: 317–318)

Bibliyografya

- 1 - Bu sayıda M.Fuad Köprülü'nün Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi, Türkiyat Enstitüsü neşriyatından, sayı 1, s: 64, hakkında kısaca bir tanıtım yapılmıştır.
- 2 - İ.Hakkı Akbay, “Çepniler, Balıkesir’de”, Balıkesir Halkevi neşriyatından; Vilayet matbaası, 1938, Fiyat 75 kuruş. Yazan Abdalbaki Gölpınar, (Gökyay, 1936: 385–389)
- 3 - Çankırlı Ahmet Talat Onay,” Âşık Tokatlı Nuri”, Çankırı Matbaası, 1933, s. 318 değeri 100 kuruş.

Talat Onay bu eserinde, Nuri'nin sanatından ve kişiliğinden bahsetmiştir. Bu yazıda Tokatlı Nuri'ye ait olduğu söylenen üç dörtlük mevcuttur. “Akaidim var” ayaklı bu dörtlükler 11 – 6 + 5 hece ölçüsü ile yazılmıştır. (Kösemihal, 1936: 317–320)

Ayrıca Orhan Şark Gökyay'ın; Şairin, Türk'ün (kaba, hoyrat, köylü) manasında kullanılmış olduğu bir koşmayı da bu yazısında telakki ediyor. Ayrıca yazısının bu bölümünde koşmadan bir dörtlükte örnek vermiştir. (Gökyay, 1936: 383–384)

Uludağ – Taşpınar – Kaynak – Yeni Tokat – Altan

Uludağ: Bursa Halkevi Mecmuası, sayı 1, İkinci kanun 1935

Taşpınar: Afyon Halkevi Mecmuası; sayı 28 ve 29

Kaynak: Balıkesir Halkevi Mecmuası; sayı 24 ve 26

Yeni Tokat: Tokat Halkevi Mecmuası, sayı 39

Akpınar: Niğde Halkevi Mecmuası; sayı 8

Altan: Elaziz Halkevi Mecmuası: sayı 2

Bu mecmualarda çıkmış olan iyi yazılardan bahsedilmiş ayrıca, daha iyi olmaları için tesviyede bulunmuştur. Halkevleri Mecmuaları: “Uludağ – Taşpınar – Kaynak – Yeni Tokat – Altan”, Ü.H.Mecmuası. (Ülkü,1935: 238–240)

Yeni Türk – Ün

Yeni Türk: İstanbul Halkevi Mecmuası, sayı 32–33

ÜN: Isparta Halkevi Mecmuası. (Halkevleri Mecmualar: “Yeni Türk, Ün”) (Ülkü, 1935: 320)

İsmet Paşa

Konferanslar

“Halkevleri siyasi bir müessese değildirler. Sosyal ve kültürel kurumlardır.” Memur olsun, serbest meslek erbabı olsun, herkes halkevlerinde en temiz bir aile toplantısı gibi bulunmayı kendisi için istenilir bir iş saymalıdır.

Halkevlerinin kitap sayısı, geçen sene 59 bin imiş, bu sene 97 bine çıkmış, 1934 yılında okurların sayısı 428 bindir.

“Bu konferansta 23 tane yeni halkevinin açıldığı müjdelenmiştir. Bu Halkevleri: Bolu’da; Akçakara, Alaşehir, Ayvalık, Bartın, Bayburt; İstanbul’da; Beşiktaş, Beyoğlu, Üsküdar, Şişli, Şehremini; Burdur, Dinar, Edremit, Gerede, Göynük, İnegöl, Kadıköy, Kandıra, Merzifon, Mudurnu, Simav, Söke, Tire Halkevleri açılmış bulunuyor.” (İsmet Paşa, 1935: 1–3)

Konferans

Yani açılan halkevleriyle halkevi sayısı 103’e çıkmıştır. “Bu yıl içinde (1934) Halkevlerinin tümünde verilen konser sayısı 402 dir. Halkevlerinde verilen temsillerin sayısı 511’dir.” Ayrıca bu gün halkevlerinde yapılan çalışmalarını tanıtan bir broşürde dağıtılmıştır. (Küçük, 1935: 4–7)

Halkevleri Mecmuaları

Taşpınar – Afyon

6 Ok – Edirne

Halkevi – Eskişehir

Yeni Doğuş – Manisa

Aksu – Giresun

Yeni Türk – İstanbul

Doğuş – Kars

Ülkü mecmuasında bu halkevleri dergilerinin hangi sayılarında hangi yazı veya makale okunmaya değer görülmüşse bu dergilerin makalelerinin ismi verilerek Ülkü Mecmuası okuyucularının bu yazılardan istifade etmeleri istenmiştir. (Ülkü, 1934: 225–226)

Ankara Halkevi'nin Bir Ayda Yaptıkları

Dil, Edebiyat ve Tarih Komitesi: Bu komite, diğer komitelerle çalışma birliği içinde Cumhuriyet bayramında konferanslar tertip ederek, halkevinin önündeki radyoda kürsüde ve halkevinin temsil günlerinde hazırladığı hatipler ve şairler Cumhuriyetimizin öz akideleri üzerinde ondan fazla konferans vermiş ve şiirler okutmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÜLKÜ MECMUASI'NDA TÜRK HALKBİLİMİNİN DİĞER FAALİYET ALANLARI

Mecmuada; memleketin çeşitli yerlerinde derlenen doğum adetleri, evlenme adetleri, halk hekimliği ile ilgili anlatılar, batıl inançlar, eğlence türleri, halk mahkemeleri, çeşitli şeylerle ilgili halk inanışları ile ilgili yazılar yayımlanmıştır. Bu bölümde; bu tür yazılar değerlendirilmiş ve örnekler verilmiştir.

2.1. Hayatın Dönüm Noktaları

2.1.1. Doğum Âdetleri

Mahmut Gazi Köyünde

Doğum ve Çocuk Bakımı İle İlgili Gelenekler

Mehmet Tuğrul

Mehmet Tuğrul'un kale aldığı "Mahmut Gazi Köyünde Doğum ve Çocuk Bakımı ile İlgili Gelenekler" (Tuğrul, 1947: 22) bu yazıda sistematik olarak açıklanmıştır.

Doğum Hazırlığı: Bütün Türk köylerinde uzun boylu hazırlık yapılmaz. Beşik yoksa beşik alınır.

Doğum: Doğumu köy ebeleri yapar. Gerekli görülmediği takdirde doktora götürülmez. Doğumu yaptıran ebeye bir kalıp sabun, tülbent hediye olarak verilir. İlk çocuk erkek olduğu zaman bahşiş verilir.

Çocuk Görme: İlk doğumda kadının hasım akrabası bir çanak pelte, bir parça basma veya bir kat urba alarak çocuğu görmeye giderler.

Çocuğun Beslenmesi: Esasen anne sütüyle beslenir. Anne sütü az ise kadınlar lokum veya kara üzümü ezip bir tülbenttin ucuna sararak çocuğun ağzına verirler. Buna "sormuk" denir. Ayrıca, anne veya baba, peyniri, ekmeği ağzında ezerek çocuğa yedirir. Buna "geviş" denir.

Hastalık Halleri: Hastalanan çocuğun hemen çekisine baktırırlar, kurşun dökürürler, tuz kavurtulur, çocuğun karnında şişlik varsa muşamba konur yahut yakı vurulur. Kulağı ağrıdığında anne sütü damlatılır.

Tuzlama: Çocuk üç günlük veya bir haftalık olunca tuzlanır. Bütün vücuda tuzlanır. Bu çocuğun etinin iyice pişmesini sağlar ve kokmasını önler.

Ballama: Çocuk üç haftalık olunca ballanır. Süzme bal eritilir, içine bir parça dövülmüş çam kabuğu bir miktar bahar katılır. Çocuğun bütün vücuduna sürülür. Çocuk bundan sonra kırmızı bir peştamala sarılır. Sabahtan akşama kadar bekletilir. Çocuk rahat bir şekilde uyur.

Kırklama: Yeni doğmuş bir çocuk kırk gününü tamamlamadan komşulardan bir çocuğun doğum haberi alınırsa bahşiş verilir. (Tuğrul, 1947: 22)

Köy Eğitimi Meseleleri

İsmail Hakkı Tonguç

Eğitim, Eğitimle İlgili İşler ve Hadiseler Bakımından Köy Durumu

1. Küçük Çocukların Bakımı Terbiyesi

A.Köyde Doğum

Çocuk doğar doğmaz, ebelik sanatını görenek suretiyle öğrenmiş ebe çocuğun göbeğini keser, ağzına bir miktar yağ veya bal çalar. Buna “Çocuğun ağzını açma” derler. Çocuk yıkanır, tuzlanır, sıcak toprak içine konarak kundaklanır. Anne çocuğunu her gün üç defa kundaklar. Bazı köylerde yeni doğan çocuk, anasının yanında beş altı gün kaldıktan sonra ninniler söyleyerek beşiğe alınır. Bu yazıda Orta Anadolu’da söylenen ninnilerin bazıları şunlardır. “Mevla buna kan versin / ninni yavrum ninni, sonra meme verecek / ninni yavrum ninni”

Birçok işler arasında bunalan anne çocuğunun uyanmasına, sık sık ağlamasına sinirlenmeye başlar, o zaman ninnilerin şekli biraz değişir: “Senin bana yolladı Hak / Ninni yavrum ninni, Ne uyuman hey yumurcak / Ninni yavrum ninni” (Tonguç, 1938: 501)

Annenin üzüntüsü bu kadarla bitmez. Gurbette kocası var ise çocuğuna okuduğu ninnide değişir.

Ayrılık belimi büker / ninni yavrum ninni, Anasının dert ortağı / ninni yavrum ninni”

Kocasının dönmesini dört gözle bekleyen kadın, ümidini kesmez, yavrusuna babanın gelme ihtimalinin olduğunu duyurmaya çalışır: “Senin baban gelir belki / Ninni yavrum ninni”

Günün birinde, bağrı yanık anne kocasının gelmekte olduğuna dair çok defa, şüphemsi bir haber alır ve bu haberi çocuğuna müjdelir: “parlar atının nalları / ninni yavrum ninni”

Bu ninnileri esasen diğer işler arasında bunalmış olan Türk kadının beşik başında nasıl bir haleti ruhiye ile asırlarca çocuk yetiştirmeğe çalıştığını anlatır. Ve eski, ekseriye yuvaya bir kara haber salan günler çoktan geçmiş olmasına rağmen bu günde belki alışkanlığın tesiriyle bu ninniler birçok köylerde aynı şekilde söylenir. (Tonguç, 1938: 501–508)

B – Emzirme, Diş Çıkarma, Yürüme

Çocuklar ağladıkça emzirilir. Bazen çok ağlayan çocuklara nazar değdi diye kurşun döktürülür. Nefesi keskin kimselere okutulur, nazarlık takılır, göbeğine bal, nane sürülür, kaburga kemikleri batmıştır diye ters çevrilir. Ağlayan çocukları susturmak için aynı zamanda tülbent içine sarılmış pelteler verilir. Çocuklar sık sık yıkanamazlar. Bunun sebebi evi iyi ısıtamamalarıdır.

Çocuğun diş çıkarması, yürümeye başlaması ehemmiyetle karşılanan durumlardır. Bazı köylerde çocuklar ilk diş çıkarmaya başlayınca hediyeler götürülür. Yürümesi gecikenlere bazı merasimler yapılır ve dedelere götürürler.

C– Konuşma

Çocuklar dil konuşma çağına gelince annesi ve büyük annesi dil öğretmeye çalışır. Özellikle çocuğa masallar söylenir. Çocukla pek ilgilenilemediği için fazla kelime hazineleri yoktur.

Annelerin yokluğunda genellikle büyük kardeşler çocuğa bakarlar, çok küçük yaşta anne ve babalarına yardım ederler.

Babasından hayvanlara bakma-gütme, düğün, araba ve çift sürme gibi işleri öğrenir. Dört beş yaşında iş hayatına girer. Önemlisi bunların hiçbirini tarif üzerine öğrenmez, babasına yardım ederken öğrenir. (Tonguç, 1938: 501–503)

2. Hastalanan Çocuklara Bakım

Çocuklar genellikle hastalandıklarında tavsiyeler üzerine tedavi etmeye çalışırlar, fakat bu fayda etmez.

Umumiyetle göz kanlanmasına köpek sütü, yanıklara hatta yaralara tavuk pisliği sürerler, karnı ağrıyanlara burgacın dikeninin sakızı yedirirler (Kabuğu).Sıcak çalarsa vücuduna sarımsaklı yoğurt sürerler, çocuğu çamura, bataklığa, yoğurt torbası suyuna yatırırılar. Sıtmalıların bileklerine sirkeli bez koyarlar. Çocuk soğuk alırsa pekmeze biber katar içirir veya sıcak deriye sarar, terletirler. (Tonguç, 1938: 501–508)

Hastalık iç uvuzlarda olursa kurşun döktürülür, muska yazdırırlar. Okuturlar. Hastalığın çabuk geçmesi için kurbanlar adarlar. (Tonguç, 1938: 503)

Köylünün çocuk bakımını tam manasıyla yapamadığı, ayrıca imkânlarında müsait olmadığı görülmektedir. Köylü sadece çiçek aşısını bilmektedir. (Tonguç, 1938: 504)

3. Çocuğun İş Hayatına İştiraki

Çocuklar beş altı yaşlarında iş hayatına iştirak ederler. Her şeyi köyde bir film seyreder gibi seyrederek öğrenmesi neticesinde 9–10 yaşındaki kız ve erkek çocuklar büyükleri aratmayacak şekilde köy işlerini icra edebilirler. Bu tarzdan yetişmelerinde en büyük yardımcı anne ve babalarıdır. (Tonguç, 1938: 504–505)

4. Köylü Genç, Köy Cemaati İçinde

Köy çocuğu küçük yaştan itibaren büyükler arasına karışır. On beş yaşında gelmeden köy düğünlerine, odalarına iştirak ederler. Köy yetişkinleri arasına karışan bu gençler, adetler, anane ve din ile ilgili bütün telkinler burada öğrenirler. Bunlar üzerinde köy büyüklerinin ve köy imamının büyük tesiri vardır. Köy gelenek ve göreneklerini ruhuna sindiren genç bu adet ve gelenekleri farkına varmadan ruhuna sindirir. Bunların tesri kolaylıkla ruhundan silinmez. Köy odalarının, kahvelerinin rolleri de pek demokratiktir. Genç burada hiç bir sınıf farkı olmadan bu odalarda toplanırlar, pek çok şeyi tartışırırlar. (Tonguç, 1938: 505) Bu köy odalarında her türlü konu tartışılır. Genç

insan, yaşadığı cemaatin içinde işte böylece sına sına hakiki köy hayatına yani mukadderat birliğine girmiş olur.

İsmail Hakkı Tonguç'un kaleme aldığı "Köy Eğitim Meselesi" adlı yazıda, köy karakterini kısaca şöyle ifade ediyor. (Tonguç, 1938: 501–508)

- a) Birçok sıkıntılardan geçmiş olan köylülerin bu korkunç rengini zenginleştirmek için Cumhuriyet kuvvetli hamleler ile işe başlamış ise de maddi imkânsızlıklar nedeniyle bu faaliyetlerini seyrekletmiştir.
- b) Köylü geceli gündüzlü çalışmasına rağmen geçimini sağlayamamaktadır. Bu yüzden Cumhuriyet köy hayatıyla ilgili esaslı tedbirleri almalıdır.
- c) Köyde, hukuki, mali, ekonomik mahiyetteki işler menfi bir şekilde sürmektedir. Bu böyle devam edemez, devam ederse bütün bir millet zarar görür.
- d) Bazı inançlar nedeniyle modern hayata ayak uyduramayan köylerimizi bu yönden geliştirmeliyiz.
- e) Köylülerimizin sadelikten, kanaatkârlıktan, ihtiyatlı hareket etmekten, feragatten v.b. Ulvi özellik ile örülmüş hayatları vardır. Onun için köylüleri yetiştirmek ve illeri kıymetli bir hayata yükseltmek vazifesini üzerine alacak olanların sistemli ve metotlu çalışmaları gerekmektedir. (Tonguç, 1938: 507–508)

2.1.2. Evlenme Âdetleri

Mahmut Gazi Köyünde Evlenme

Mehmet Tuğrul'un kaleme aldığı "Mahmut Gazi Köyünde Evlenme Gelenekleri" yazıda bu köydeki gelenek ve göreneklerden bahsetmiştir. (Tuğrul, 1947: 17–22)

Evlenme Çağı: Bu köyde erken evlenme âdeti yerleşmiştir.

Kız Seçmek: Akraba kızlarından münasip varsa seçilir yoksa çevre köylerden aranılır.

Damat Seçmek: Kız tarafı beğendiği bir delikanlıya aracı vasıtasıyla kendi kızlarını tavsiye ederler.

Görücü Gitmek: Akrabadan birine görücü gitmezler, fakat uzak köylerdeki kızlara görücü gidilir.

Kız İstemek: Kızı istediklerinde kızı vermeye razıylarsa kısmetse derler. Fakat vermek istemezlerse, “daha erken” gibi sözler söylerler.

Altın Bırakmak: Söz kesildikten sonra, kız tarafına altın bırakılır. Bunu (altını getirenler) oturdukları minderin altına koyarlar.

Altın Anacı: Kız tarafında bu altın karşılığı olarak oğlan tarafına çerez gönderirler buna “altın anacı” denir.

Nişan Takmak: Altın anac geldikten sonra, oğlan evi kız tarafına helva, çamaşır vb. hediyeler alıp kız tarına gönderirler.

Nişan Anacı ve Başka Çerezler: Nişandan on beş yirmi gün sonra, tıpkı altın anacı gibi, nişan karşılığında gönderilir.

Keten Kesmek: Bu düğün hazırlığının başlangıcı sayılır. Kıza giyeceği elbise kesilir.

Düğün: Düğün en az üç gün sürer. Eski düğünler yedi gün sürermiş. Düğün en az üç gün sürer. Bu günlerin isimleri şöyledir;

- 1) Kavut günü
- 2) Kına günü
- 3) Düğün günü
- 4) Gelin günü

Oku Dağıtmak: Bir şahsı düğüne çağırarak yazılan mektuba oku denir. Oğlan evi kavut günü, kız evi kına günü oku dağıtır.

1.Kavut Günü: Bu gün bir kısım delikanlılar düğün odununa giderler, birkaç kişi de düğün unu öğütmek için değirmene giderler. Oduncular bir çam ağacını şemsiye gibi keserek, oğlan evinin önüne dikerler. Bu bayrak gibi dikilen çam dalına “toğlak” denir.

2.Kına Günü: Kına günü oğlan evinden kız evine et, buğday, un, sebze gönderilir. Akşamleyin düğün meydanında ateş yakılır. Kız evine gelince kına yakılır. Bu kınayı sağdıç alır ve kız evine sağdıç anası götürür.

3.Düğün Günü: Düğün günü ilk önce düğün ağası uyandırılır. Düğün ağası çalgıcılara, çocuklara bahşiş verir.

Baş Derme: Öğle yemeğinden sonra baş derme işi yapılır. Düğün evinin önünde bir halı seccade serilir. Güveyi ile sağdıç yönlerini kibleye çevirerek, namaza durmuş gibi durular. Bunların ayağında kundura ve omuzlarında puşu vardır. Sağdıç anası elinde bir tasla gelir güveyi'nin ve sağdıçın kunduraları altına sürer. Sonra seccadenin bir köşesine tası koyup giderler. Bundan sonra meydanda bulunanlar sağdıç'a ve güveyi'ye para takarlar. Bir kısmını yere atarlar. Bu paralar takılanlardır. Yerdeki paralar ise imamındır. İmam gelip bunların başını hafifçe bir birine vurur. Dua eder ve fatiha diyerek, hazır bulunanlar birer fatiha okuyup ellerini yüzlerine sürerler. Bu iş bitince güveyi yavaş yavaş yürür ve seccadenin bir köşesindeki kına taşına ayağıyla hafif dokunur. Arkadan sağdıç yürür, kına tasına kuvvetli bir tekme vurarak havaya fırlatır. (Tuğrul, 1947: 17–22)

4.Gelin Alma Günü: gelin alayı hemen hemen erkeklerden oluşur. Bu alay kızı evinden almaya gider. Kız evinden kazıklar sökülür. Bu, gelinin güvey evinde kazık gibi çakılması dikiş tutması demektir. Kız tarafında oğlan evinden gelenlerin pabuçlarını çalıp saklarlar ve bahşiş almayınca vermezler.

Gelin hazır olunca, gelinin kardeşi veya yakını kapıyı kitler. Düğün ağası para verip kapıyı açtırır. Tam alay hareket edeceği sırada gelinin üstüne buğday serpilir ve silahlar atılır. Atın yularını kızın kayınbabası çeker.

Gelin attan veya arabadan inince kucağına erkek bir çocuk verilir. Ayağının altına koyun postu ve sac konur. Bu kadının ilk çocuğunun erkek olması içindir.

Güvey gerdeğe girdiği zaman yüz görümlüğü verip gelinin duvağını açar, başını bozar, oturup yemek yerler. Ayrıca kız (gelin) güveyi'ye içine tükürdüğü sudan içirirse, güveyi uysal olur.

Duvak Sabahı: Sabahın erken saatinde kalkılır. Gelin sabahleyin evin fertlerinin elini öper onlarda hediyeler takarlar. Ayrıca gelin kalabalığın üstüne buğday serper, bunlarda avuçlarını açarak buğday kaparlar. İnanişâ göre bu buğdayı yiyenlerin dişeri ağrımazmış. Aradan bir hafta on gün geçtikten sonra ilk defa kız evine giderler. Buna da “gezmeğe götürmek” denir. (Tuğrul, 1947: 19–22)

Kadın Hayatı

Bu bölgede evlenme çağına gelen kızlar ya delikanlıya kaçarlar ya da delikanlılar tarafından kaçırılırlar. Köyde düğün yapma âdeti yoktur. Kız kaçtıktan sonra belli bir miktar para verilir ve buna karşılık anlaşma sağlanır. Çok genç yaşta evlenirler. Kadınlar köyde dolaşırken yalın ayak gezerler.

Evlenme Adetleri

Evlenecek kız ve erkeğin velisi ilk önce bir eşya pazarlığı yapar gibi pazarlığa girişirler, bu pazarlıkta kızın babasına yemesi için para verilir; buna “Süt hakkı” denir. Bundan sonra şerbet içilir. Şerbet merasimi bir davettir. Yemek yenir, konuşulur, nişan alınır; nişan verilir. Bu iş bittikten sonra bir yıl geçer. Çünkü nişan verilir. Bu iş bittikten sonra bir yıl geçer. Çünkü nişan merasimi gözde olur. Düğün olacağı zamana herkes kendi gücüne göre kıza mehir takar. Budan başka kızın babasına biraz para daha verilir. Buna “Soğum kahve şeker” parası derler. Gelin arabasına çok sayıda kadın biner, ayrıca kadın arabasıyla birlikte gelen araba ile de çok sayıda kadın gelir. Adedi en az yirmidir. Gelinle gelen bu kadın kafilesine “ Kudaki” derler. Damat olan erkeğe “kivey” derler. Yerli köylerde bunun karşılığı “güvey” dir. Kız almak vermek suretiyle hâsıl olan akrabalığa “kuda” derler.” (Nuri, 1934: 397) bunun karşılığı yerli köylerde “düğür” dür. (Osman Nuri, 1934: 394–400)

Adet

“Yerli komşu köylerde kız gelin etme, oğlan evlendirme gibi içtimai irtibat yoktur.” (Osman Nuri,1934: 379)

Temir Nasıl Evlendi

Zeki Teoman

Zeki Teoman'ın kaleme aldığı “Temir Nasıl Evlendi” adlı yazıda; Temir adında bir delikanlının Fato adlı bir kız ile evlenmesi anlatılmıştır.

Bu evlenme törenin diğer bölgelerden farklı olan yani kızın babasının başlık parası istemesidir. Kıza gelen hediye ve çeyiz kalan sandığına yerleştirildiği ifade edilmiştir. Ayrıca erkekler Temir'in eline başına kına yakıp, perşembe günü erkekler atlara, katırlara, binerek Savut çayına güveyiyi, kadınlar da Mahzel dedikleri bahçe hahamlarına, Fato'yu yıkmaya götürürlər.

Fato eve gelin getirilince, Temir'in annesi kapının eşiğine içi şeker, para, arpa, buğday dolu bir testiye koyar. Gelin kapıdan içeriye girerken ayağıyla bunu devirip, kırar ve oradakiler “Gelin Temir'e uğur getirecek” derlermiş.

Ayrıca kadınlar erkek çocukları olması için akan sudan atlamaktadırlar. (Teoman, 1949: 18–19)

Karagöz Köyüne Düğün

Hüseyin Göktürk

Hüseyin Göktürk'ün kaleme “Karagöz Köyünde Düğün” adlı yazında Karagöz köyünde genellikle güz aylarında yapılan düğünlerden bahsedilmiştir.

Karagöz köyünde genellikle “başlık” adı altında beş yüz lira ile bin lira arasında değişen oğlan evi kız evine para verir. Paranın yarısı söz kesildiği zaman, kalan yarısı da düğüne iki üç ay kala verilir. Bu para ile kız tarafı, kıza iyi iki kat yatak hazırlar, onun için halı, kilim ev için çuval ve seymenlere yol olarak vermek için de yün ve tiftikten kazar çorap ve eldiven örülür.

Düğüne gelmeleri için tanıdıklara okuma gönderilir. Düğünü sevk ve idare için oğlan tarafı “düğün kâhyası” seçer. Bir de buna yardımcı olarak oğlan; anne tarafından akraba bir kişi seçerler ki buda bayraktardır.

Bu şekilde başlayan düğün Karagöz'de üç gün veya bir hafta sürer. Ayrıca bu köyde düğüne gelenler ne yiyip içeceklerse kendileriyle birlikte getirirler.

Adet üzere çarşamba akşamı güneş inerken kına yakılır, yine o akşam kızın çeyizine bir kıymet biçilir, kıza ait olduğuna dair bir server yapılır.

Kız baba evinden alındığı zaman ipekli yalpıklar birbirine dikilmiş olarak başına atılır. Bu şekilde kız evinden ayrılırken köyün iyi türkü söyleyen kadınlarından birkaç tanesi kız anası türküsünü söyler: “Güzel kızın gelin gider / Bunu da sineye yaz anası”

Kız götürülürken “saç” adı verilen bir yol toplanır, bunları seymenler getirir. Seymenler önlerine kattıkları oğlak, koyun, keçileri oğlan evine getirirler.

Perşembe günü saat 13’ten sonra güveyi çıkar güreş tutar, sağdıç meydanakileri döşeğe oturtur. Bey ve sağdıç hiç konuşmazlar işaretler anlaşılır. Seymenler bunların tercümanıdır. Eğer biri diğer tarafı konuşturursa cezası ağırdır. Bunun cezası kuzudan, öküze kadar yahut da denk olan yiyecek içeceklerden alınır. (Göktürk, 1950: 16–17)

Aksakal Köyünde Yavuklu Etme Adetleri

İsmail Kukluk

İsmail Kukluk’un kelem aldığı “Aksakal Köyünde Yavuklu Etme Adetleri” (Kukuluk, 1950) adlı yazıda Aksakal köyünde aile kızı beğenir ve oğlanın sağdıçları da damat adayına sorar. Oğlanı beğenirse anne, baba istemeye karar verir. Anne, yenge, hala ve teyze, kızı yakından görmek için giderler. Burada kızı görürler, işini, hünerini ve insanlığını tetkikten sora eve gelirler. İşte buna “kız görme” diyorlar.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra kadınlar durumu kızın annesine bildirirler ve o da duruma göre olur veya olmaz der. Eğer müspet ise oğlan tarafı söz kesmek için bir alyans yüzük, iki tane girep çember ve 15 – 20 lira parayı bir bohça üzerine dikerek hazırlarlar, kız evine giderler, kızı isterler. Kız tarafı biraz düşünelim der. Kız evi daha sonra söz kesenlik olarak işlemeli ve ipekli bir mendille oğlan için aylanı yüzük dikerek bohçaya koyarlar. Akşam olunca oğlan evinin dünürleri gelirler. Onları en iyi şekilde karşılarlar. Otururlar başlık için ne verilecekse ve ne alınacaksa kararlaştırılır. Eğer uyuşurlarsa bohçalar değiştirilir. İşte buna Aksakal köyünde “dünür gitmek” derler.

Kız için ne gerekli ise alınır. Bunlardan sonra “kapı açma” merasimi gelir. Oğlan evi birkaç günü sonra kız evine giderler. Kızın çeyizleri bir ipe serilir. Gelin oynatılır. Kaynana gelinin boynuna şalvarlık kumaş dolarken üzerine şeker serper. Oğlan evi getirdiği çeyizleri de burada serer. Oğlan evi getirdikleri lokumları komşuya dağıtır. (Kukuluk, 1950: 22–23)

Birkaç hafta geçtikten sonra kız evi bir tepsi baklava gönderir. Oğlan evi bunları dilim dilim (“görüştürmelik yapın” demektir) keserek komşuya dağıtır. Bu görüşmeliğe

karşılık komşular hediye getirir. Komşulara yemekler yedirilir. Yemekten sonra evin avlusunda toplanılır. Gelin bütün oğlan tarafının elini öper. Kaynana bir top kumaş, yere serer gelini bunun üzerinde yürütür. Buna “yürütmelik” denir. Ondan sonra herkes oynar. Geç vakitte dağılır. Buna “görüşmelik” denir.

Bayramlarda ve panayırlarda oğlan evi kız evine hediyelik götürür. Bu hediyeler entarilik kumaş, ayakkabı, çember, kına ve çeyiz götürürler.

Artık iki taraf da nişan merasimi hazırlıklarına başlar. Oğlan evi bugün kız evine bir gün önceden bütün yiyecekleri gönderir. Bu merasime yalnız erkekleri çağırırlar. Söz kesiminde istenilen eşyaları büyük bir bohçaya koyup götürürler.

Merasime topluca gidilir. Erkekler kız evindeki bir odaya toplanır. Okunan dualara âmin denildikten sonra ortaya beyaz örtü ile örtülü bir sini koyarlar. Herkes gönlünden kopanı bu siniye koyar. Kız tarafı, oğlan tarafına gönderilecek hediyeleri bohçaya koyarak kaynanayla gönderir. Erkekler eğlenti yapmazlar, yemek yedikten sonra dağılırlar. Bu yemeklerden güveyiye de gönderilir. Güveyi bu yemeği sağdıçlarıyla yer. Artık yavuklu edinme bittiğinden düğün hazırlıkları başlar. (Kukluk, 1950: 22–23)

Mucurda Düğün

Ahmet Ersoy

Ahmet Ersoy’un kaleme aldığı “Mucur’da Düğün” (Ersoy 1950) adlı yazıda Mucur’da evlenme adetlerinden bahsedilmiştir. Nişanlanılacak kız ve erkekte aranan özellikler verilmiştir.

Mucur’da düğün şöyle yapılır.

Kız İstemek: Münasip görülen kızı istemeğe giderler. Kız istemeye gidenlere “düşürcü” derler.

Söz Kesmek: Kız istenildikten sonra istenecek başlık miktarı kesilir.

Başlık (Ağırlık): Mucur’da başlık ya para olarak ya da mülk olarak verilir.

Şerbet: Şerbet, söz kesiminden sonra yapılan törendir. Her iki tarafın davetlileri gelir. Şerbet töreni kız evinde yapılır.

Nişan: Yalnız kadınların yaptığı bir törendir. Nişana gelenler hediye getirirler. Kadınlar ve kızlar oynatılır.

Nişandan Sonra: Nişan süresi altı ayı geçmez. Oğlan tarafından kim giderse gelin el öper.

Nişanlıya Gitmek: Erkek nişanlısının evine gittiğinde yüz görümlüğü verir. Mahallenin gençleri erkeğin gelinin evine gittiğini görürlerse döverler ve elindeki hediyeleri alırlar.

Düğün Hazırlığı: Düğün, daha çok sonbaharda yapılır. Düğün hazırlıkları önceden yapılır. Düğün pazartesi günü başlar. Aynı zamanda gençler odun getirmeğe giderler. Gidiş gelişlerinde uzun bir sırığın başının bayrak çekmek adettir. Odunculara düğün evi etli bulgur pilavı yedirir.

Düğün: Oduna gidip gelirken taşınan bayrak tepesine bir elma takılarak düğün odasının üstüne dikilir. Düğün odası büyüktür. Bu odada hizmette kahveci denen saygılı biri görevlendirilir. (Ersoy, 1950: 28–31)

Sinsi ve Başka Oyunlar: Meydanlığın ortasında bir ateş yakılır. İnsanlar hem kendi etraflarında hem de ateş etrafında dönerler. Kalabalıktan biri fırlar ve yetişirse kendi etrafında dönen birine hızla vurur ve kendisi ateşin etrafında döner. Oyun böyle devam eder.

Kadınlarda ayrı bir odada oynarlar. Erkek tarafından biri bu odaya girerse sırtına semer vurmak adettir.

Kına Gecesi: Çarşamba gecesi yapılır. Gelinin eline kına yakılır. Aynı şekilde güveyin de avucunun içine kına yakılır. Kına gecesinde kızın anne ve babasının olup olmadığına göre türküler söylenir. Kız tarafını bu türkülerle ağlatmak adettir. Söylenene türkülerden biri şöyledir. “Al kınası markınası / Hani bunun öz babası.” (Ersoy, 1950: 28–31)

Koca Oyunu: Erkeklerin kına gecesi oynadığı bir oyundur. Bu oyunda tekerleme bilen biri arap olur. Biri de aksakallı bir ihtiyar olur. Meydanda ikisi münakaşa eder. arap aldığı sepete ateş doldurarak arkasına bağlar. Sopa ile sepete vurarak, ben bu dünyayı yakarım, diyerek ortada dönerek herkesi güldürür.

Gelin Alma: Oğlan tarafı atlara binerek kızı baba evinden alırlar. Gelin geldikten sonra kayın baba gelini indirir. Kapı eşiğinde kurban kesilir. Gelin kurbanın kanına basarak evden içeri girer. Bu kurbanın eti gelenlere yedirilir.

Gerdek: Odada yatak düzenlenir. Bir erkek çocuk bu yatağın üstüne bırakılır. Bunda maksat bir erkek çocuk olmasıdır. Güveyiye gelin tarafından gönderdiği elbiseler hocanın dualarıyla giydirilir. Güveyi kadınlara teslim edilir. Onu geceleyin gelinin odasına koyarlar. (Ersoy, 1950: 29–31)

Kuzugüdenli’de Evlenme Töreni

Vehbi Cem Aşkun

Vehbi Cem Aşkun’un kaleme aldığı “Kuzugüdenli’de Evlenme Töreni” (Aşkun, 1947) yazıda Şarkışla’nın Gemenek bucağında bağlı Karagöl köyünden 60’lık Türkmen Dedesi, Kapagöllü Ali dedenin evlenme ile ilgili verdiği bilgiler nakledilmiştir: Kız ve erkek birbirlerini beğenir. Kız anne ve babaya tabidir. Başlık şarttır. Başlık için ne istenmişse hemen verilir. Yemekten sonra nikâh kız evinde kıyılır. Sabahleyin komşudan yaşı bir kadın, kızı oğlan evinden gelenlerin önüne çıkarır. Önce kendi elini uzatır; kız el öper ve bu suretle tören sonuçlanır. Kız evine masraf yaptırılmaz. Oğlan tarafı kızı almaya gider. Kız dışarı çıkar, gelenlerin elini öper. Herkes bir şeyleri takar.

Nişanlılık dönemi bir yıl veya altı aydır. Oğlan bu süre zarfında kızın köyüne gitmez.

Düğün olunca “Yol Uyuşması” başlar. Amca, dayı, kardeş yolu verilir.

Düğün perşembe günü başlar, oğlan evi kız evinden, kız evi oğlan evinden: “Arkadaşlar, bayrak yolumuzu verin.” Diye bahşiş isterler. Oğlan başı para verir. Kız başı ise, çamaşır, namazlık vb. eşyalar verir.

Gelinin üzerine “delme” denilen bir mavi çulha giydirilir. Kızı, ata bir ihtiyar bindirir. Gelinin oğlan kardeşi kızın kemerini takar ve ayakkabısına para koyar. Kim kızın ayakkabısını çıkarırsa para onun olur. Kız anne ve babasından helallik ister ve götürülür. Oğlan evi, kızı geldikleri yoldan olmak şartıyla yollarına devam ederler. Köyün dışında kız evi geri döner.

Gelin alayı oğlanın kapısında durur. Atın başını çeken kaynana ile kayınbabayı çağırır, kendilerine hediyeler vermelerini ister, onlarda verirler.

Gelini odanın ortasında indirilmiş bir döşeğin üstüne oturturlar. Bir tas su verirler. Gelin bu tasa para koyar. Cemaat dağılır.

Güveyi Gelince: Güveyi traş olur. Giyeceği elbise bir tepsi içindedir. Bir delikanlının elinde bir kılıç vardır. Güveyi bunun altından geçirilir. Yalnız sinide ayakkabı bulunmaz. Zira ayakkabı çalınırsa bahşiş verilir. Elbiseleri giydirilir. Kız ile oğlan namaz kılarlar ve bir odada nikâh tazelenir. Gelin oğlanın, oğlan gelinin ayağına basar. Bunda maksat gelinin oğlana, oğlanın geline hükmetmesidir. (Aşkun,1947: 26–28)

Odada kim kimin ayağında erken basarsa onu sözünün geçeceğine inanılır. Erkek, kızının duvağını açar ve ona altın yüzük takar. İki rekât namaz kıldıktan sonra yatılır. Dışarıda kadınlar çarşaf bekler. Erkek çarşafın ucuna para bağliyerek dışarı verir. Bu parayı harcamazlar, uğur getirdiğine inanılır. Çarşaf kanlıysa haber verilir ve bir el silah sıkılır. Erkek çarşafı vermekte gecikirse mezarlık etrafında gezdirmek, dua etmek, sırtına veya yüzüne vurmaktır.

Dürü: Kızlar büyüdüklerinde yaptıkları çeyizleri ve hediyeleri aile yakınlarına dağıtırlar. Bu hediyelere “dürü” denir.

Aşkes: Gençlerin, yani erkeğin arkadaşlarının son eğlencesidir. Cuma sabahı gençler, düğün odasında eğlenirler. (Ersoy, 1950: 28–31)

Bir Düğün Şenliğinde

Ceyhun Atıf Kansu

Uzun bir deyiş olan “Bir Düğün Şenliğinde” şair, hayalinde yaşattığı bir köy düğününü bütün renkleriyle işlemesini bilmiş, gerçekten aldığı maddelerle bir gönül ve düşünce yapısı, bir şiir meydana getirmiştir. Bu deyiş, halk musikimizdeki uzun hava, söyletme, oynatma ve daha bunun gibi ayrı ayrı parçaları birbirine tamamlayan rakıslı ve demeli besteler gibi tamamı bir yapı olan eserdir. Bu bütünün içinde her bölüm ayrı ayrı birer nağme, hepsi birden bir terkiptir.(Ülkü, 1942: 8)

Söz Kesimi

Oğlan alayı kız alayı ile karşılaşır: “Alaylar, güzeli tutan alaylar, / Dilediğimiz kız güzel Ayşe’dir.”

Övmece

Oğlan över güzeli, kız över yiğidi
Yiğit: “Gülüyor yayla bakışlı, / Vurgunum böyle güzele”
Güzel: “Geçerken sarsıyor yeri, / Vurgunum böyle yiğide”

Düğün Okuntusu

Okuyucu, elinde fincanlarla dolu bir tepsi, ev ev dolaşır, her eve bir fincan bırakarak düğüne okur.

“Gönlü bizden olan, dost dost olan, / Durmasın doğrulsun düğün evine”

Armağanlar Hazırlanıyor

Bu ilk neşeye herkes gönülden bir armağanla katışır.
“Köylü der ki: “Dağdan indirdik odun”. / Bizi de katsınlar uçan külüne.”

İmece: Herkes bu düğün emeğine terin katar: bulgur yarılr, buğday dövülür, herkesin emeğine güzel şarkısı çalar.

“Bu sonsuz sevincin altında dalını, / Bizimle beslenen güller doldurursun”
(Kansu, 1942: 8)

Gelin Hamamı

“Baharı dökünmüş, yunmuş. / Gül kokuyor avuçları”

Düğün Başlangıç Havası

“Ağlayan gülümser, uyanır uyuyan, / Tutar bir ucundan bu altın halkanın.”

Kına Gecesi

“Pullarda süslenmiş gelir en sonu, / Başında tepsiye gelin bu yana”

Türkü

“Ocağın şen olsun, sözün tatlı olsun! /Deyelin, de güzel kınan kutlu olsun”

Gelinin İçelenmesi

Döşeyip dayadığım toprak evlerin hani? / işte benim de kınam yakıldı anacığım!”

Türkü

“De gelin, de güzel kınan kutlu olsun, / için gülsün, sesin gülsün, tatlı olsun!”

Ayrılık Duygusu

“Güzel annem kucağına, / Uykuya, düşlere veda!” (Kansu, 1942: 10)

Birleşmek Sevinci

“De gelin, de güzel kınan kutlu olsun, / İçin gülsün, sesin gülsün, tatlı olsun.”

Düğün Oyunları

“Siz oğlamı övün, çıkın ortaya / Biz de gül kokulu kızı överiz.”

Alay Oyunu

Erkekler oğlamı övüp kızı taşlarlar, kızlar gelini övüp oğlamı taşlarlar; en sonra iki taraf sevinçte birleşir.

Kızlar: “Sizin küçük oğlunuz, / Seçemez koyun, keçi”

Erkekler: “Sizin çirkin kızınız, / Darılır mı söylesem”

Başka Oyunlar

“Güzel çelik çeler, uçar göğe çomak, / Güreş tutar yiğit bilekler çayırdı.”
(Kansu, 1942: 10)

Gelin Arabası

“Koşuyor çocuklar bayram sevincinde, / Hayatın göğsünde bir bahar tarlası.”

Gelin Alma Havası : “ Ey bahar, Uzaklardan gelip doldurun. / Sensin şimdi avlumda sessiz gezinen.”

Dua: “Ocağı çocuklar şeneltsin / Sevgi gönlünüzü doldursun!”

Mal Bağışlama: “ Yorulduğun zaman şöyle bir doğrul. / Ocağını düşün, sarıl toprağa!”

Gerdek: “Güveyilerle gelinleri, / Yenge birleştirin sonunda”

Bitiş Havası: “Elefe çiçekler içinde gitti / Göğsünde hayatın yeşerdiği gün”.
(Kansu, 1942: 8-11)

Akşehir’de Kına Gecesi

Ferruh Arsunar

Birçok güzel adetlerimiz vardır. Bunlardan biri de düğün adetleridir. Düğün, yeni kurulmakta olan evin saadet şarkısıdır. Düğünün birçok safhaları vardır. Bunların en önemlisi Kına Gecesi’dir.

Akşehir Halkevleri, Martın üçüncü günü Ankara Halkevi sahnesinde kına gecesini bütün incelikleriyle temsil etmişlerdir. On beşi kadın, onu erkek yirmi beş kişidirler. Ayrıca da, kız ve erkek küçük yaşta birkaç çocukta beraber gelmiştir. Radyoda ve halkevinde, Akşehir adetlerine karışmış olarak kendi çevrelerinin tüm melodilerini çalgı ve türkülerini, giyim ve kuşamlarını, zarif nüktelerini getirmişlerdir.

Akşehir’de düğün perşembe gecesi başlar. Kına gecesi ise cumartesiye pazara bağlayan gecede yapılır. Düğün evinin münasip bir yerine “dürü”ler (gelinin çeyizi) asılır. Dürü de tören de evlenenlerin haline vaktine göre olur. Nitekim Akşehir türkülerinden “Emmiler” oyun havasının demelerinde “dürü” nün çokluğu şöyle övülüyor: “Gelini bir gecede güveyi koyarlar / Ağrıdı kollarım (da) saramaz oldum” Düğünde çala çocuk herkes oynar, Hoca’nın nükteleri söylenir. Bu sırada hısımlar akraba gelirler. Gelin, başta kaynana olmak üzere evin en küçüğüne kadar hepsinin elini öperek saygısını gösterir. Kendi tarafının bir elini öptüğü halde, güvey tarafının hem sağ hem de sol elini öper. Bu el öpmeden sonra eğlence devam eder. (Arsunar, 1943: 12–14)

Kına gecesinin en başta gelen eğlencelerden biri de oyunlardır: Akşehir'in kendine mahsus kadın oyunları vardır. Düz oyun, ağır oyun, galkıma, kadın zeybeği... Gibi. Kına gecesinde o sene bolluk olsun diye kadın da oynatılır. Gelin oynarken, herkesin başına paralar, şekerler yağar. Evlilik çağındaki kız parayı ne kadar çok toplarsa o kadar erken kısmeti açılır, inancı hâkimdir. Bu sırada kaynana ile oğlan evinden bazıları kalkıp giderler, fakat eğlence devam eder. Kaynananın gidişinden sonra biraz uzaktan davul, zurna sesleri işitilmeye başlanır. Bu "Kına Tası"nın oğlan evinden getirildiğinin işaretidir.

Kına, karılmış olarak "pullu" denilen eski zaman kumaşlarından kırmızı renkli bir kumaşa sarılmış sarı bir tas içinde gelir. Önce davul, zurna çalınır. Memleket halayları çekilir. Ortada küçük bir oğlan çocuk elinde kına tası, onun arkasından oğlan evinden gelen kadınlarla birlikte kız evine gelinir. Kasabanın ihtiyar erkekleri alayın önünde yürür.

Gelin evi kadınları içeri alır. Erkekler dışarıda oynar ve dağılırlar.

İçerde, "Kına Yakma" töreni başlar. Düğün evinde bulunanlar yıldızlı mumlar yakarlar; herkes eline bir tane alır, sanki yıldız yağmuruna tutulmuş bir manzara içerisinde gelini ortaya alarak ellerine ve ayaklarına kına yakmağa başlarlar. Gelinin başından aşağı yüzü bir şalla örtülüdür. Bu arada düğün halkı hep bir ağızdan tören türküsü olan "Gacılar" türküsünü söylemeye başlar. Türkü söylenir, gelin ağlar.

Gacılar

Kına Türküsü

"Gacılar kavak gacılar

Kına getirir hacılar

İşte geldi kınacılar

Var evimiz var

Şen evimiz şen"

Bu türkü Akşehirli Bekir Yürük ve Ahmet Gezer'den notaya alınmıştır. Türkü notalarıyla Ülkü'nün bu sayısında neşredilmiştir. Kına yakılıp bitene kadar bu türkü söylenir. Sonra gelini, elleri ve ayakları sarılı olarak yatağına götürürler ve tören biter.

Akşehir'deki düğünlerde, her şeyde baş olduğu gibi, Nasrettin Hoca da davetlilerin başında gelir. Düğün törenine başlamadan önce ve hiç kimse davet edilmeden kız evi olsun, oğlan evi olsun mezarın başına gelip, ilkim onu davet ederler. Toprağından alarak, bolluk olsun diye, evlerinin her bir tarafına serperler. (Arsunar, 1943: 12–14)

Gemerekte Düğün

Nemci Çelik

Nemci Çelik'in kaleme aldığı "Gemerek'te Düğün" adlı yazıda şunlar anlatılmaktadır. Köyde düğünlerin hep hasat mevsimi olan güzün yapıldığını söyler. Kız evi, kızın çeyizi, oğlan evi, başlığı ve yorgan yüzünü hazırlar. Kızlar için başlık alınır. En ucuz altmış lira başlık, iki kat pazarlık elbise, iskarpin, çarşaf, kız evine yorgan yüzü biçmeye giderler. Yemek yer, ikram görürler. Kız evi varlıklı ise çalgıcı tutar, değılseler kendileri çalar söylerler. Asıl eğlenceler oğlan evinde başlar. Varlıklı iseler düğün bir hafta önceden başlar, gençler oğlan evine toplanır. Düğünde damat ve damat vekili bulunur. Güvey vekili akrabalardan biri olur. Amaç güveyin hiçbir şeyini çaldırtmamaktır. Çünkü köyün gençlerin güvey veya onun eşyalarını çalmaya çalışırlar. Köyün zenginleri güveyden çalınan eşyayı satın almayı bir şeref sayarlar. Bir mendil bazen birkaç inek değerine yükselir. Çalınan eşyayı veya güveyi en üst fiyatı vererek satın almak vekilin görevidir.

Gelin perşembe günü gelir. Bir gün önce yenge kız evine gider. Damadın anası, babası çalgı ile kız evine gider. Gelin süslenir. Kızın yanında elinde mum yanan iki kız durur. Gelin, gelen kadınların ellerini öper ve sarılır. Sonra iki taraftaki mumlar sönene kadar ortada süzülür. Mumlar sönmüce eğlence başlar. Kadın halayında şu ayaklı türküler söylenir. "Sargı tutmaz yarelerim çok benim / içinizde yedi benlim yok benim." Varmam kızlar, varmam bitli çobana. / Arkası soyak soyak itli çobana", "Kız senin anan seni benden sakınır, / Eğilin sunalar, doğrulun kızlar", "On para sadağa ver./ Vıyh, viyh, vıyh..."

Eğlence bitince gelenler eve gider ve akşama kına yakmaya gelirler. Gelenler geceyi kız evinde geçirir. Kız sabah bir atla veya yaylı araba ile götürülür.

Gelin arabası kapıya gelir. Gelin annesinin ve babasının elini öper. Kardeşlerden biri kapıyı kitler ve kapı yolluğu ister. Gelin ata binerken "Çatılar Türküsü" çağrılır.

“Size kalsın buralar, / Çatılır oy, çat bakışlar.” Kız evi üzüntülü, oğlan evi sevinçlidir.
(Çelik, 1943: 11)

Gerede’de Düğün Adetlerinden

Kına Gecesi

Hayrettin Yalçın

Hayrettin Yalçın’ın kaleme aldığı “Gerede’de Düğün Adetlerinden Kına Gecesi” adlı yazıda Gerede’de düğün adetlerinden kına gecesinin nasıl yapıldığıdır. (Yalçın, 1946: 16)

Gerede’de kına gecesi çarşamba günü veya gecesi başlar. Gece kız evinde yapılır. O gün gelin olan kız diğer kadınlarla çamaşır yıkamaya gider. Buna, ağa derler. Çamaşır yıkandıktan sonra kız komşularını, “pala örtmeye buyurun” diyerek davet eder. Gelin evinde iki rekât namaz kılarlar ve misafirlerin bulunduğu odaya geçerler. Gelinin elinde sağdıç denilen beyaz bir örtme vardır. Örtmeyi odada oturan kızların üstüne atar(örter). Onlarda her defasında gülererek örtmeyi açarlar. Bunun üzerine gelin örtmeyi gelin olacak olan kızın beline dolar ve bir ağızdan şu türküyü söylerler:

“Kırdan koğu (dedikodu) getirip de / Evin direğini bozma” Pala Örtme töreni daha çok genç kıza yeni gireceği evlilik hayatında gereken bilgileri vermek; ana, baba ve köylülerin öğütlerinin son bir defa daha duyulması için tertip edilmiş gibidir.

Kına Gecesi: Kına gecesi kız evinde olur. İki tarafta yakınlarını çağırır. Kına gecesinde genellikle kadınlar oğulları için kız beğenirler. Nişanlı kızın kayınvalideleri gelin oynarken para saçarlar ve şu türkü söylenir. “Yar kapıdan girerken / Kalkarım güle güle aman aman.”

Çiğdem Türküsü

“Beni yardan ayıran da yar yar / Şu sokakta bir karı of”

Bu arada yeni gelinin arkadaşları, gelini de aralarına alıp evlerine pullu yemeniler alarak al yemeni oynarlar. “Aman eşim aman aman / Baygınım of of of “

Bu arada erkek tarafın getirdikleri çerezler yenir. Kızın başına siyah bir örtü atarlar, ellerine kına yakıp, etrafında dönerek türkü söylerler.

2.2. İnanışlar

Taassup ve Batıl İtikatlar

Yürümesi geciken çocuklar dikenli bir otun altından geçirilerek, vücudundan çıban çıkan yavruları caminin demir halkasından geçirilmiş su ile yıkamak ve mayıs ayının yedinci günü dere ile denizin birleştiği noktada yıkanmağı, birçok dertlere dev saymak gibi hoş inanmalar hala halk arasında yaşamaktadır. (İşgör, 1938: 148)

İnanış (Derleme)

Bütün köylü cinlere, perilere, şeytanlara, melaikelere inanıyorlar. Bir çobana göre gece ağılda görünen peri kızının hikâyesini bütün köy halkı biliyor, buna inanıyorlar.

Bu adamın söylediğine göre: Bir gece ağılda yatarken davul zurna sesiyle uyanmış hemen yatağından doğrulmuş... Bir de bakmış etrafında bir tane erkek ile üç çıplak kadın var. Kadınlardan biri söylüyor, birisi de def çalıyormuş. Diğer kadın da ortada oynuyormuş, erkek de bir kenarda oturuyormuş. Kenarda oturan adam bir ara yanan ocaktan bir parça ateş alıp çobanın yorganı üzerine koymuş ve bir taraftan da pantolonu ocağa atmış. Çoban yorgan yanmasın diye eliyle közü yere attığı için geri adam kızmış ve bunun sırtına bir yumruk vurmuş... Öyle bir yumrukmuş ki bu, adamı kendinden geçirmiş; oturan peri adama: Haydi çıkalım, şu zavallıyı korkutmayalım demiş... Ve yanan pantolonu ocaktan alıp üzerine su dökmüş... Çoban buradan ötesini bilmiyor. Ertesi sabah kendine gelince bir tarafta ihtiyar kadının çıkarıp üzerine su döktüğü pantolonu bulmuş. (İşgör, 1938: 214)

Evliyalara da inanıyorlar: Köye bir buçuk saat mesafede bir tepe üzerine yatan Kurban Dede yüzünden çam korusuna dokunamıyorlar: Rivayete göre Kurban çamlarına dokunanların mallarına, canlarına, ailelerine muhakkak bir felaket gelirmiş.

Batıl İnanışlar

Çocuklara pek ehemmiyet gösterilmez. Kadınları cahil oldukları için hurafelere pek inanırlar. Kadınlar her türlü hastalığın, yelin, sızının, baş, diş ağrılarının üfürükle geçeceğine inanırlar.

“Muska almayı, nefes ettirmeyi pek severler. Sıtma için iplik bağlatmak, hastaya okunmuş su içirmek, nefes ettirmek kuvvetli göreneklere aittir. Çocukları cin, peri çarpması, karanlıkta korkmamaları için boğazlarına muskalar asarlar. Hastayı kurtarmak

için hacamat yaptırmak, şap çevirmek, kurşun dökmek, mavi beze göz basmak, buna benzer şeyler kadın zümresinin inandığı şeylerdendir.” (İşgör, 1938: 195)

Oğlan mı; Kız mı?

Temel Ziya Dursunoğlu

Temel Ziya Dursunoğlu'nun kaleme aldığı “Oğlan mı; Kız mı?” adlı yazıda, gezip sürdürdüğü köylerde hamile kadınların kız mı; oğlan mı doğuracağı bazı tahminlere dayanılarak bilinirmiş, şöyle:

1 – Gebe kadının yüzü pul pul olmuş ve çirkinleşmişse, çocuğu kızdır. Kadın kıskanç yaratılmıştır. Kendi hücreleri ile karnındaki çocuğun hücreleri bir çekemezlik oluyor ve bunun sonucu çirkinleşiyor. Kadın erkeğe eğimli olduğu için karnında erkek çocuk olan kadın güzelleşiyor.

2 – Gebe kadın sinirli ise, çocuğu kız; neşeli ise oğlandır.

3 – Kadının dış sağ organları soldakilere nazaran gelişmiş görünüyorsa, çocuğu erkektir. Gelişmekten kasıt şudur:

a) Sağ kol, sağ bacak, sağ meme daha fazla şişmiştir. Sağ meme sol memeye göre daha önce sütlenir.

b) Sağ göz daha büyükçe görünür.

4 – Sağ kalçaya kadını topallatacak kadar ağrı girmişse çocuk oğlandır; sola gelirse kızdır.

5 – Kadın sağa yatarak rahat ediyorsa, oğlan; sola yatarak rahat ediyorsa kız doğacaktır.

6 – Damarlarına bakılır; Sağdakiler soldakilere nazaran daha canlı atıyorsa, oğlan çocuk doğuracaktır.

7 – Oğlan çocuk doğuracak kadın gebeliğini herkese bildirmekten zevk alır; kız çocuk doğuracaklar ise utangaçtır. (Dursunoğlu, 1950: 30)

Balıkesir'in Dursunbey Kasabasında

Sohbet Baranası

Zeynep Dengi

Zeynep Dengi'nin kaleme aldığı “Sohbet Baranası” (Dengi, 1947: 22) yazıda: Barana gençlerin kendi aralarında dayanışmak ve eğlenmek için kurdukları bir birliktir.

Mensupları 16 ile 45 arasında çeşitli yaşlardan olabilirler. Bu, **a)** Gençlerin, **b)** Orta yaşlıların **c)** İhtiyarların olmak üzere üç türdür. Bu dönemde 16 yaşından küçükler baranaya giremezken, daha önceleri 5 – 6 yaşlarından itibaren girilir ve çocuklar eğitilir. Barananın, “barana başı” denilen yaşlı başkanı, bir “barana çavuşu” ve bir de “ihbarcısı” vardır.

Barana kış başlangıcında mayısın ilk haftasına kadar her pazar gecesi toplanırlar. Bu güne “Sohbet günü” denir. Baranaslar yakalarına rozet takarlar. Bu gece “Kanlı Pilav” denilen yemek yapılmıştır. Bu toplantıya da “Kanlı Pilav Toplantısı” denir. Bu gecedan itibaren diğar pazar toplanacakları ev belirlenir. Masrafı bu sefer üstlenen öder. Evin yoluna varıldığında zil çalınır, tef çalınır, türkü söylenilir. Türkü söylenince her dörtlük bitince birkaç adım atılır. Türkünün son dörtlüğü evin avlusunda biter: “Senin gönlün yad ellere düştü mü? / Gülün bir tanesi sen kerem eyle”

Türkü bittikten sonra evin avlusundan dört beş kişi oynar. Oturdukları yerin en baş kısmında Baranbaşı, ondan sonra kıdem derecelerine göre otururlar. Odada çay kahve dağıtılır. Bu işi “küçük ahpab” adı verilen gençler yapar. En eski yaşlı üyelere “büyük ahpab” denir. Son zamanlarda içki de içilmektedir. Baran başının içtiği içkiden odadakilerin her biri bir yudum alır. Bundan sonra biri de “Aşo alan” (Aşağı alan baş)’dır. “Ahilen vah ilen diyen dudu dillerin yeter / Ben yastık istemem kollarin yeter.” (Dengi, 1947: 32-33)

Sohbet Baranası

Bu arada sohbet kesilir, yemekler yenir. Yemekten sonra saat bire, ikiye kadar eğlenilir. Dağılım zamanı gelince, Baran başı sohbeti kime verecekse çalgı çalanlara işaret eder ve sohbet, ahbaplardan birine “Sohbet Öğme Türküsü” ile devredilir. Bütün ahbaplar sohbeti devredene “geçmiş olsun”, alana “kadem olsun” derler.

Sohbet Öğme Türküsü: “Gelecek Pazar gecesi / Olacak sohbet senindir.”

Bundan sonra sohbeti devredenle devralan karşı karşıya gelerek şu oyunu oynarlar: “Küçüğüm nereden gelirsin / Karavet gönlüm arlısın” Ben yandım, “Ah siyahım, vah siyahım / Kaş ilen gözü siyahım, ben yandım.

Son olarak mahkeme faslı başlar. Adaba aykırı hareket edenler şikâyet edilir. Bu şikâyet, ihbarcı tarafından Baran başına söylenir. Baran başı şu cezaları verebilir.

a) Nasihat, **b)** İhtiyar yahut tekdir, **c)** Dayak, **d)** Ocak açtırmak, **e)** Baranadan çıkmadır. (Dengi, 1947: 32–33)

Malatya Sulaması ve Köydeki İki İnanış

Kemal Turan

Halk Hayatı ve Milli Hayat

Malatya şehrinin yakınındaki Akçagağ ovasında padişahların malı olan büyük bir çiftlik vardır. Burası “Sultan Suyu” denilen bir suyla sulanıyordu. Bu suyla çiftliği sulamak yetersiz olduğunu gören çiftlik müdürü, boşu boşuna akan “Sürgü” deresinin suyunu getirmek ister; fakat bu çiftlik müdürünün işinden ayrılmasına neden oluyor. Teşebbüs olduğu gibi kalıyor.

Otuz yıl sonra gayretli bir çiftlik müdürü sürgü deresi suyunu Sultansuyu’na katmayı düşünüyor. İşte bu sırada Sultan Abdülhamit tahtan indiriliyor. Çiftliği idare edenler yeniden değiştiriliyor. Artık yakın köyler halkı için Sürgü suyu işlemez korkunç bir şey oluyor, saf köylüler bu suyun iki dağ arasında akmasına birçok manalar vermişler, mütevazı derenin yatağından ayırmanın tekin olmayacağına inanmışlardır. Bu duygularda şöyle basit bir hissin izleri de bulunabilir: “Biz köylüler böyle bir işe girişmezken, siz şehirliler nasıl buna teşebbüs edersiniz.” (Tuğrul, 1943: 10-11)

Halk Hukuku ve Atasözleri

Ali Rıza Yalgın

Halk ve Hukuk

Ali Rıza Yalgın’ın kaleme aldığı “Halk Mahkemeleri ve Atasözleri” (Yalgın, 1943: 7–8) yazıda atasözlerinin halk mahkemelerindeki önemi üzerinde durulmuştur. Bu Türkmenler zorda kalmadıkça mahkemeye gitmezler. Esasen hayatları buna müsaade etmez. Dolayısıyla onların kendi halk mahkemelerinin kanun maddeleri, bugün bile yalnız atasözleridir.

Türkmenler bütün sosyal dirimlerini atasözlerine uydurmuşlardır: Onlar, tasanüf ve bağlılığı; “Ağaç dalıyla gürler”, tasarruf ve iktisadi; “Bol bol yiyen bön bön bakar”, memleket kaygısını; “Bir düşman bin dosttan çoktur”, daima uyanık bulunmak lazım olduğunu; “Su uyur düşman uyumaz”, yoksulluk ve fakirliği; “Döner taşım, uçar kuşum yok.”, tevekkül ve kanaati; “Karnım tok, eynim pek”, neşe ve sevinci; “Duvarı nem, adamı gam yıkar.”, nezaket ve söz söyleme sanatını; “Dil var taş yarar”, çalışmanın felsefesini; “Eken biçer, konan göçer.” gibi atasözleriyle manalandırılmıştır. Onlar bu inanmaların vasıtasıyla asırlarca sahipsiz ve desteksiz kaldıkları günlerde dimdik ve polat olarak zamanımıza kadar milli benliğimizi korumuşlardır.

Asıl önemli olan Türkmenlerin “Şor Evleri”ne, hukuk ve ceza kanunlarındaki maddeleri Şor Evleri’nde yer bulan atasözlerinin yaşamakta olduğu halk mahkemeleri bizim için önemlidir.

Ali Rıza Yalgın 1932 yılında Gaziantep Vilayetinin cenubunda, Beydili, Bayındır, Dereli, İskân Türkmenleri arasında dolaşırken yolu Barak oymağı reisinin oturduğu Ağca köy’e (Akça köy) düşmüştür. (Yalgın, 1943: 7-8)

Köye girer girmez, misafir odasını sorar. Fakat bir çocuk buna “Şor Evi”nin yolunu tarif eder ve Şor Evi’ne gider. Bu evin kapısından girince sağlı sollu iki odası vardır. Sağ tarafında misafir odası, sol tarafta çay ocağı vardır. Ve burada oturup nargilesini içen 90 yaşındaki İdris Kâhya ile tanışır. Bu ihtiyar Barak oymağı reisidir. Buna “Şor Evi” ne demektir? Diye sorar o da: Türkmenlere aşiret başının odasına Şor Evi denir.” Der ama asıl bu evin başı, bu odanın köy mahkeme odası olmasıdır. Kâhya köydeki mahkemelerin burada haledildiğini ve köylülerin şehre gidip boşu boşuna masraf etmelerini de engellediğini ifade eder. Ne zamandan beri Şor Evleri’nin var olduğunu bilmemekte ve Türkmenlerin oldu olası bu Şor Evleri’nin olduğunu, mahkemelerin burada hal olduğunu söyler. (Yalgın, 1943: 7)

Yalgın Şor Evi reisinden kendisinin bir davayı izlemek istediğini söyler. O da buna müsaade eder:

Bir gün bir karı – koca davası görüldü: Bu davada kadın kocasının kötü yolda olduğunu şikâyet eder. Koca da bunu karşı çıkar ve böyle bir şey yapmadığını ifade eder. Reis, gayet ciddi bir şekilde ikisini de azarlar. Ve odadaki ihtiyarları süzdükten sonra, sağ ayağını ileri doğru atar ve: “İkinizin de suçu aynı, Alimallah kafanızı gözünüzü yararım. Ama fıkrasınız, size bir seferlik acıdım. Bir bellim daha aranızda su sızarsa, sizde niki doruklu (bu kelime ceza olarak alınan buğday kilesinin adıdır) alırım. Unutmayın, bak atamız ne demiş:

Erkek evin seli

Avrat onun gölü.

Kâhya’nın tane tane okuduğu bu atasözünden sonra karı ve kocanın boyunları büküldü. Çünkü atasözleri mahkemenin bağlandığı kararının en sarih ve en canlı maddesidir. (Yalgın, 1943: 7-8)

Halk Mahkemeleri ve Atasözleri

A. R. Yalğın

Yalğın 1938 senesinde Adana'nın Karasanti nahiyesine bağlı Kekeş köyünde bir misafir odasına gitmiştir. Muhtarı arar, fakat o sırada muhtar bir delikanlıyla konuşmaktadır. Ve kulak misafiri olur. O genç köyde bir kadının iffeti hakkında illeri geri konuşmuştur. Muhtar da ona; "Misafir olmasaydı ben sana yapacağımı bilirdim, sen ona dua et." der. Ve şu söylediklerimi hiç unutma:

Kan et, keramet etme.

Görüyoruz ki bu da bir mahkeme kararıdır. Muhtar bu gence nasihat ederken, kan dökmeye bile müsaade ediyor, fakat köyü birbirine katacak dedikodulara izin vermiyor (buradaki "keramet" kelimesi, zem ve gıybet karşılığıdır)

Türkmen oymaklarında görülen bu mahkeme odalarını (Şor Evleri) idare eden reisleri öldüğü zaman, Şor Evleri'nin adamın oğullarından en küçüğüne kalması, eski bir adettir. (Yalğın, 1943: 7-8)

Babaları ölen kardeşler babalarından kalan arazi ve diğer malları bölüşürken en küçük kardeşe misafir odası ile bu misafir odasını idare edecek kadar arazi ve mal verilir. Bu suretle ecdat odalarının olduğu gibi süregelmesi temin olunur.

Bu adetler Türkmenlerin, eskiden beri, geleneklerinin esasları arasında yer alır.

Türklerde: "Bey belirsiz

Kervan ıssız" değildir.

Söğüt Ağacı Üzerine Deyişler

Sefer Aytekin

Sefer Aytekin'in kaleme aldığı söğüt "Ağacı Üzerine Deyişler" (Aytekin, 1942: 7-8) adlı yazıda söğüt üzerine söylenen atasözleri derlenmiş ve bunlarla ilgili anlatılara yer verilmiştir.

1 – Söğüt Ağacının Gölgesinde Dört Arkadaş: Gurbette uzun bir yol teptikten sonra boz toprağın ortasında yeşil bir ben gibi görünen söğüt ağaçlarını görmüşler ve onların altına gidip oturup dinlenmişler. Ve bunlar dinlenip tekrar yola koyulacakları

sırada içlerinden biri söğüt ağacını överek şu ayaklı şiiri okumuştur. “Sen bu toprağın yahışığısın, / güneşin bol, suyun bol olsun”.

2 – Söğüt Ağacından Gelen Murat: Muharrir bunu “Yeşil Öz” köyünden Koca Veli’den derlemiştir. Koca Veli’de dedesinden duymuştur. Zamanın birinde bu köyde sadece beş ev varmış. Bir gün garip kılıklı bir derviş bu köye gelmiş ve bir süre sonra ansızın kaybolmuş, uzun bir süre sonra sırtında bir birkaç söğüt fidanı ile geri dönmüş. “Bunlar Hacı Bektaş Tekkesi’nin gülleridir.” demiş. Kim bunlara dokunursa; çarpılır, ağzı, burnu eğilir.” dermiş. Kimse bu ağaçlara dokunmamış. Zamanla bu ağaçlar büyümüş.

Bir gün derviş söğüt ağaçlarını göstermiş ve “yeşile bakın yeşile; yemyeşil söğüt ağaçlarına, ben artık muradıma erdim. “çilem bitti” demiş. Sonra gelecek yıl için herkese dikmelik söğüt vermeyi söz vermiş.

Öteki yıl bütün köylüye dikmelik vermiş. Yine bir gün derviş ortadan kayboluyor nice zaman sonra sırtında bir şelek dikmelikle geri dönmüş. Köyde bir bölgenin etrafına hendekler kazmış ve fidanları göstermiş: “Bu Horasan elması, bu Balım Sultan Dudu, bu Hazreti Ali Efendimizi Çıfıtlarından koruyan badem ağacı...” “Bakalım bu hepimizin malı” demiş. Zamanla bütün köy meyve bahçeleriyle dolmuştur. (Aytekin, 1942: 7-8)

Köyde Yeşil Murat olarak bilinir.

3 – Söğüt İçin: Yeşil öz köyünde Fatik Hoca’nın oğlu Durmuş bir söğüt ağacı dikmiş ve bu ağacı gün geçtikçe Topal Salih’in eşeği bu ağacı kemirmiş. Çocuk buna çok üzülmüş, hatta hüngür hüngür ağlamıştır. Durmuş kırgınlığından Mezar Deresinde yayılan eşeği görmüş ve karnından birkaç defa bıçaklamıştır. (Aytekin, 1942: 8)

4 – Söğüde Türkü: Sefer Aytekin’in kaleme aldığı “Söğüt Ağacı Üzerine Deyişler” (Aytekin, 1942) adlı yazıda; bir gün cönk karıştırdığını ve cönkte söğüt üzerine yazılmış bir şiire tesadüf etiğini belirtmiştir. Bu cönkteki şiir şöyle; “Aldı Sayı Yaprak, Bakalım Ne Dedi” başlıklı: “Al beni dalına, dalına beni / Çırpındım kuş oldum, ötmeye geldim” (Aytekin, 1942: 8)

Halkbilgisi ve Tarihi

M.Fahrettin Kırzioğlu

M. Fahrettin Kırzioğlu'nun kaleme aldığı “Nuh'un Gemisi ve Ağrı Dağı” (Kırzioğlu, 1949) adlı yazıda Tevrat'ta Nuh'un gemisi ve “Ararat Dağları” adının nasıl geçtiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca Tevrat'ta geçen Nuh Tufanı'nın tasviri olduğu gibi nakledilmiştir.

Ayrıca, Tevrat'ta “Ararat Diyarı”, Arsaklılar'ın “Ararat Eyaleti” ve Ağrı Dağı çevresindeki Nuh'un gemisinden bahsedilmiştir.(Kırzioğlu, 1948: 14–16)

2.3. Halk Oyunları

Yalçın Orkun

Kızılca Hamamda Güreş:

Bu yazıda Kızılcahamam'da yapılan güreş müsabakalarından bahsedilmiştir.

Çubukta Cirit: Çubuk'ta halkın eğlenmesi için yapılan cirit oyunlarından bahsedilmiştir. Ancak eski cirit oyunlarını aratır niteliktedirler. Daha çok şakrat oynanıyor. Kırıcı değil, koruyucu, öğretici bir havası var. Saygı ve mertlik göstermekten başka bir şey düşünülüyor. (Orkun, 1947: 43–46)

Zigoş

şerif Baykurt

şerif Baykurt'un kaleme aldığı “Zigoş” (Baykurt, 1947: 31) adlı yazıda Ali paşa, Kabadayı, Beylerbeyi, Karışma ve Zigoş isimli halk danslarına Kırıkkale çevresinde sık sık rastlanmaktadır. Bu dansların en karakteristiği Zigoş ismini taşır.

Zigoş, en az altı kişi olmak üzere çiftlerin karşılıklı iki sıra halinde dizilmesiyle başlar.

Zigoş, erkekler tarafından oynanan bir oyundur. Oyun karşılıklı sıraların yekdiğerine karşı ağır yürüyüşleri ve oyuncuların el kol hareketleriyle devam eder. Başlangıçta çok yumuşak olan hareketler müzikle hızlılaşır, şiddetlenerek sert ve kesin figürler halini alır. Sonra zurna, yerini davulun seri tempolarına bırakır, naralar işitilir. Bu sırada oyuncuların elindeki çevreler ya kuşaklara sokulmuş veya omuzlarına atılmış.

Tekrar başlayan melodi ile çökmelere geçirilir. Çökmeler birbirlerine zincir ile bağlıdır. Sık ve devamlı çökmelerden sonra oyunda bir sükûnet görünür. Birinci devre ile ikinci devre arasında çoğu zaman Ali Para veya Beylerbeyi gibi orijinal Rumeli Horon oynandığı görülür.

İkinci devrede birinci devredeki gibi bir gidiş takip eder. Fakat karşılıklı hareket eden çiftler bu defa yanlara doğru hareket ederler. Yürüyüş ve figürlerde de bazı değişiklikler görülür, ilk devrede görülen çökmelerle oyun sonra erer.

Bu oyunu Drama karşılması da deniyor. Kırklareli'nde bulunan ve oyunları güzel oynayan Dramalı Mustafa Çavuş'un (80 yaşında ihtiyar bir çiftçidir) söylediğine göre bu oyun en az yüz seneden beri Türkler arasında oynanmaktadır. Ayrıca buna benzer bir oyunun Hıristiyanlar arasında da oynandığı görülür. Hıristiyanların bu oyunu kadınlı erkekli oynadıkları dile getiriliyor. (Baykurt, 1947: 31)

Sivas'ın Abdurrahman Halayı

Muzaffer Sarısözen

Büyük aşk maceralarını dilden dile (nesilden nesile) nakleden oyunlar olduğu gibi, dillerde destan olmuş kahramanlık menkıbelerinin figürlerle hikâyesini yapan oyunlar da çoktur.

“Abdurrahman Halayı” mazinin karanlıklarına gömülmüş büyük bir hadisenin korkunç bir mücadelenin, başından sonuna kadar olanca safhaları ile izahını yapan toplu oyunlardan birisidir.

Başta üç kısımdan kurulmuş olan bu halayın mevzuumuzu ilgilendiren noktaları yalnız birinci ve ikinci kısımdadır. Üçüncü kısım hemen bütün halayların sonuna eklenmiş olan bir “halatma”dır.

“Abdurrahman halayının birinci kısmında üç figür vardır. Hilal şeklindeki sıralanan oyuncular ilk figürü yerlerinde yaparlar. Bunda iki defa sağ iki defa sol ayağın hareketi esastır. (Sarısözen, 1941: 10)

İkinci figürde kısa bir yürüyüş yapılır. Oyun buralarda çok sakindir. Üçüncü figürde hareketler keskinleşmeye başlar. Önce teklerin yarım sola ve çiftlerin yarım sağa dönerek yaptıkları çok sakindir. Üçüncü figürlerde hareketler keskinleşmeye

başlar. Önce teklerin yarım sola ve çiftlerin yarım sağa dönerek yaptıkları bu figürlerde birbirine küçük parmaklıklara perçinli bulunan eller omuz hizasına kadar kaldırılmış, kollar ve bacaklar gergin, vücut dimdik olmuştur. Çoğu kere yarım karşılaşma şeklinde yapılan bir kere de teklerin sağa ve hareket ileride parlayacak olan bir hadisenin başlangıcı sayılabilir. Oyun yavaş yavaş açılmağa başlar. Halay dizisi ilk ve ikinci figürü birer kere daha, fakat canlı bir şekilde tekrar ettikten sonra ikinci kısma geçirilir. (Sarısozen, 1941: 10–11)

Musiki bu kısmın yapılmasına mahsus mebniye geçince oyunun manzarası bir anda bambaşka bir şekil alır, şimdi ellerini bırakmış olan oyuncuların teker teker, kuvvetli ayak vuruşlar ve parmak çıtlatışlarla buldukları yerde döne döne oynadıkları görülür. Bazen de dönüş yapmadan oynanılır. Bu hareketli figür sekiz tempo devam eder. Tem sekizinci temponun sonunda yerleri sarsan ayak vuruşlar ve kulak çınlatan el çırpımlardan sonra bütün oyuncuların bir anda çiftler çiftler karşılaşarak dimdik hareketsiz kaldıkları görülür. İki defa yapılan bu canlı ve manalı figürlerden sonra yine yürüyüşler başlar. Bu yürüyüşlerde hareketler pek keskinleşir. Musiki tekrar kısım başındaki melodinin icrasına başlayınca aynı figür bir kere de çökmüş vaziyette yapılır.

Bu ikinci kısmın ikinci figürden musiki tekrar başa geçince oyun artık taşkınlaşmıştır. O taraftaki oyunu ilk defa görenler bile, heyecanlı bir hadise ile karşılaşacaklarını sevmiş bulunurlar. Tam bu sırada musikinin bir değişiklik göstermesiyle beraber oyunculardan yarısının sırt üstü düştükleri ve yarısının yere serilenlerin göğüslerine basarak kahramanlarca oyuna devam ettikleri görülür.

Bir kısmı yerde bir kısmı onların üzerinde olduğu halde heykel gibi bir duruşla biten bu canlı figür ikinci kısmın olduğu gibi, hikâye edilmek istenilen hadisenin de neticesidir. Fakat bu hadise nedir? Kim kiminle çarpışıyor? Vaka nerede, ne zaman ve niçin geçmiştir? Belki hiçbir zaman halledilmeyecek bir sürü meçhul...” (Sarısozen, 1941: 11)

Milli Oyunlarımızın Müşterek Noktası

Muzzafer Sarısozen

Muzzafer Sarısozen’in kaleme aldığı, “Milli Oyunlarımızın Müşterek Noktası” (Sarısozen, 1941: 11) adlı yazıda “oyunlarımızın tarihi kaynakları hakkında en sağlam bilgiyi verecek olan vesika yine oyunun kendisidir.” der. Anadolu’da çeşit çeşit

horonlar, yalnız bir bölgede elli çeşidinin bulunması kabil olan halaylar, sayısı kırkı geçen barlar, zeybekler, hançer, kılıç, bıçak oyunları ve karşılaşmaları kaşık oyunları...

Sarısözen bu folklor oyunlarımızın müşterek bir noktasını tesbit etmiştir. Batı Anadolu'da Zeybek oyunlarının yiğitliği coşturan büyümlü havası efeleri şahlandırdınca, sıra ile belli birkaç figürden sonra hepsinin birden buldukları yerde sihirli bir kavis çizerek diz üstü geldiklerini görürüz.

Ayrıca Barların, halayların yapıldığı başka bir bölgede oyunun kuvvet ve neşe yaratan havası koç yiğitleri diz üstüne getirdiği görüşündedir.

Karadeniz horonlarında hareketli oyun devam ederken horon tepenler aniden diz üstü yere atılırlar.

Kol oyunlarında, karşılaşmalarda, kaşık oyunlarında çok kere kuvvetli bir sıçramadan sonra yapılan diz vurma figürleri oyuncuların pek özendikleri bir noktadır.

İşte diz vuruşlar, bütün milli oyunlarımızın müşterek bir noktasıdır. (Sarısözen, 1941: 22)

Ankara Yüzük Oyunu

Naki Tezel

Ankara Halkevi'nde, "Ankara folkloru gecesi yapılmış ve o gece ilk olarak yüzük oyunu oynanmıştır. O gün Hisarlılarla Kayabaşlılar arasında oynanmış, muharrir bu oyunu ilk defa Ankara'nın Bayındır ve Kutludüğün köylerinde seyretmiştir.

Oyun iki küme arasında oynanır. Bunlar, oyunun gidişine ve kazanılan sayılara göre türkü söyleyerek karşı tarafı kızdırmağa çalışırlar.

İki küme karşılıklı olarak yerlerini aldığı zaman ortaya 11 mendil konur. Bu mendillere çoklukla "çaput" denilmektedir. Gruptan biri eline bir mendil alır. Bu mendilin iki köşesini ip gibi burar. Kimseye göstermeden yüzüğü bunlardan birinin içine koyar. Karşı taraftan biri bu yüzüğü bulmak için mendilin kulaklarından çeker. Çektiği kulakta yüzük çıkarsa, yerdeki mendilden birinin altına çaktırmadan gizler. Karşı taraf yüzüğün hangi mendilin altına konduğunu tahmine başlar. Şayet yüzük kaldırılan mendilin altında bulunursa partiyi alırlar. (Tezel, 1942: 9-11)

Bir tarafın sayısı 18 çıktı mı kadı çağırılır. Kadı da yenilen tarafa alaycı tavırlarla davranır. Yalnız bütün aralarda her iki tarafın türkücülere türkü söylerler. Sayı 50 yi bulunca oyun tamamlanmıştır. Yenen taraf hep bir ağızdan zafer türküsü söyler;

"Yüzük oynayan terler / Çelebim aman"

Oyun sonunda bütün oyuncular ellerine şamdan alıp şu türküyü söylerler: “Sordum âşık kimdir / yüzükçü başı dediler”.

Daha sonra galip tarafın yüzükçü başının yanına gelirler. Şamdanı onun eline verirler ve şu türküyü söylerler: “Oha yileli yileli / şunlar nereli?” bundan sonra kadının önüne gelirler: “Arslan kolunun kadısı/ oha yileli canım...”

Sıra ile galip tarafın adamları önünde birer birer durarak ve şamdanı tutarak methiyeler söylerler: “Hilalin olur bahası. / Aslan kolunun ağası...”

Bundan sonra sıra mağlup tarafa gelmiştir. Her birine muhtelif cezalar verilmiştir. Dokunaklı türküler söylenir: “Gözlerini patlatırım / sen mi sezdin yüzüğü”

Oyunda hiç kimse verilen cezaya kızmaz. Mağlup tarafın en ihtiyarı öküz yapılır... Türkücülerden biri şamdanla yere çömer. Diğer koca öküz yapılacak adamın önünde oturur. İki türkücü bir ağızdan şu türküyü söylerler. “Bu yıllıkta süreydi harmanı harmanı / sermayesi gönde kalan koca öküz, beyte mal öküz”

En sonunda şamdan galip tarafın türkücüsü eline alır. İki türkücü ayağa kalkarlar.

“Allaha ısmarladık sizi,

Duadana unutmayın bizi, hey...

Yarın yine yakalarız biz sizi.” Diyerek sonra erer. (Tezel, 1942: 9–11)

Başbar

Muzaffer Sarısözen

Milli Oyunlarımız

Muzaffer Sarısözen’in kaleme aldığı “Başbar” (Sarısözen, 1942: 12) adlı yazıda milli oyunlarımızdan Başbar’ın nasıl oynandığı aktarılmıştır.

Başbar: Erzurum’un toplu oyunlarından birinin adıdır. Barlara ilk bununla başlanıldığı için Başbar diye adlandırılan bu oyunun asıl adı “Serhoşbar” dır. Bu barda, sayısı kırkı bulan öteki barlar gibi, en az üç kişi ile oynanır. Şimdiye kadar gördüğümüz oyunlarda oyununun beşi geçmememsi ancak oyunun düzgünlüğünü temin etmek için alınan bir tedbirdir. Bir görenek değildir. Yerin bolluğuna ve kadronun genişliğine göre istenildiği kadar kadro genişletilebilir.

Barlar: Halay ve horonlar gibi, bayramların, küçüklerin ve şenlik mahiyetinde yapılan her çeşit toplulukların başlıca zevk ve neşe kaynağıdır. Kuruluşları bakımından çok sanatlıdır. Fakat bu sanat inceliği büyük bir dikkat sarf edilmeden anlaşılmaz. İşte bu nokta da Erzurum barlarının beli başlı hususiyetlerindedir.

Bar Başlamadan Önce: Bar için alana çıkanlar serçe parmaklarını birbirine kilitleyerek yan ayana dizi olduktan sonra, o sırada başlamış olan bar havasının ritmine uygun bir şekilde adım adım ilerleyerek tekrar geri gelirler ve oyuna başlayacak durumu alırlar.

Başbarı Bölümleri: Başbarı iki bölüme ayırarak gözden geçirebilir.

Birinci Bölüm: Bu bölümün üç figürü vardır. Bunlar; yerinde yapılan ayak ve kol hareketleri, yürüyüş ve geri çekiliştir.

İkinci Bölüm: bu bölümün dört figürü vardır. “yürüyüş, sıçrama, çökme ve geri çekilme (Sarisözen, 1942: 12–14)

Oyun ile ilgili notalar ve oyunun nasıl oynandığı tasvir edilmiştir. (Sarisözen, 1942: 12–14)

Garkın Halayı

Muzaffer Sarisözen

Köy Toplu Oyunlarından

Muzaffer Sarisözen’in kaleme aldığı “Garkın Halayı” (Sarisözen, 1942: 12–24) adlı yazı Garkın Halayı’nın nasıl oynandığının tespitidir. Sarisözen bu oyunu Sivas’ta 1308’de Zurnacı Hacı Avar’dan tespit etmiştir. Bu oyunun müzik notaları verilmiştir. Oyun şöyle:

Başlangıç ve yürüyüş figürleri düz halayın aynı olan Garkın (garhın) halayı, başlıca üç bölümden kurulmuştur: Ağırılama, sıktırma ve hoplama.

Garhın Ağırılması: Oyuncular, küçük parmakları birbirine kilitleyerek bir dizi olurlar. Orta biraz geride ve her iki uç ileridedir. Yürüyüş başladıktan sonra kavislik devam etmez. Baş çekenin ve sonuncunun elinde mendil vardır. Garkın halayında

yürüyüşler yalnız ileriye değildir. Her ileri gidişin ardından bir de geri gidiş vardır. Geri gidiş figürlerin başçılık rolü son oyuncuya geçer. Bunun için oyunu sadece başı çekenin değil, sonu çekenin de iyi bilmesi gerekir.

Garkın halayının ilk figürü, yerinde yapılan ayak hareketleridir. Saz notada 1 numara ile işaretlenen ilk kısmı çalarken ilk dörtlükte sağ ayak pençesi hafifçe yere vurulur. İlki de yine sağ ayak, belirsiz bir diz kırmasıyla yerden kesilir ve üçüncü dörtlükte tekrar yere konulur. Dörtte gövdeler sağa yükletilirken sol ayakta azıcık yerden kesilir. Bu anda oyun dizisinin sağa doğru güzel bir sallantı yaptığı görülür.

Çalgıcı ikinci ölçüye geçince ilk dörtlükte yerden kesilmiş bulunan sol ayak hafifçe yere vurulur. İkincide yine sol ayak yerden kesilir ve üçüncü tekrar yere basılır. Dördüncüde gövdeler sol ayak üzerine bindirilirken sağ ayaklar da yerden kesilmiş bulunur. Bu defa da oyun dizisinin sola doğru güzel bir sallantı yaptığı görülür. Bundan sonraki iki ölçüde bu figür bir daha tekrarlanır. (Sarısözen, 1942: 10)

Yürüyüşler: Saz iki numara ile işaretlenen yere gelince oyuncular sağa dönerler ve sağ dizler hafif ve güzel bir kırma yaparken sol ayaklarda ileri atılmak üzere yerden kesilmiş bulunur. Üçüncüde sol ayaklar bir adım ileri atılır. Dörtte sol dizler güzel bir kısma yapar ve sağ ayaklar adıma hazırlanır. Üçte sol ayaklar ileri atılmaz, sağların yerine getirilerek yere vurulur. Musikide sükûtle geçen dördüncü dörtlükte oyuncular karakersiz kalır.

Geri Gidişler: Saz 3 numara ile gösterilen kısma gelince, ilk dörtlükte oyuncular, sağ pençe üzerinde, hızla geriye dönerek sağ ayağı bir adım ileri atarlar. İkincide gövdeler sol ayak üzerinde meylettirilirken sol dizler güzel bir kırma yapar ve sağ ayaklar adıma hazırlanır. Üçte sağ ayaklar bir adım ileri atılır. Dörtte gövdeler sağ ayağa yüklenir ve sağ sizler kırılırken sollar da adıma hazırlanır. Bundan sonraki üçlünün ilk dörtlük zamanında sol ayaklar bir adım daha ileri atılır. İkinci de sol dizler kırılırken sağ ayaklar adıma hazırlanır. “Üçte sağ ayaklar ileri atılmaz, salların yanına getirilerek yere vurulur ve dörtte böylece durulur. Bunu takip eden ölçünün ilk dörtlük zamanında oyuncular, sol ayak pençesi üzerinde hızla geri dönerler ve sağ ayakları bir adım ileri atarlar. Bundan sonra oyun tek çizgi ile gösterilen aralıkta olduğu gibi bir ileri, bir geri yürüyüşlerle devam eder. Sonra başoyuncunun bir işaretiyle saz sıktırmaya geçer. (Sarısözen, 1942: 10)

Burada dikkati çeken bir nokta var: Yukarıda tarife göre üç adım ileri, üç adım geri gidilerek yapılan yürüyüş figüründe oyun dizisinin olduğu yerde kalması tabii iken, oyun devam ettiği müddetçe oyuncuların alanda geniş bir daire çizecek şekilde dolaştıkları görülür ki bunda birinci derecede baş çekenin ve ikinci derecede sonuncunun rolü büyüktür. Baş çeken tam sağa döndüğü için oyun dizisi biraz sağa ileri gider, sonuncu tam döndüğü için de biraz fazlaca sola geri gidilmiş olur. Böylece alanın dört tarafında da görünmek kolaylığı elde edilir.

Sıktırma ve Hoplama: Garkın sıktırması, bundan önce tarifini yaptığımız Kızık halayının aynıdır. Hoplatma da Kızık da olduğu gibidir. (Sarisözen, 1942: 10-11)

Çorum Yerli Oyunlarından Türkmen Kızı

Ferruh Arsunar

Halkevinin sunduğu, “Halkevleri Sanat ve Folklor Saati” programı radyoda yarım saat sürmektedir. Bundan amaç yörede derlenen Halk edebiyatı unsurlarının radyo vasıtasıyla bütün halka duyurulmasıdır. Bu yazının geniş bölümünde halkevleri tarafından radyoda yapılacak olan halkevlerinin konuşma tarihleri ilan edilmiştir.

Türkmen kızı oyunu tek olarak bir kadın tarafından ya da çift olarak bir kadın ve erkek tarafından oynanır. Bu oyunun esas şekli budur. Oyun havası ya saz ya da bağlama ile çalınır. Birkaç kişinin oyunun güftelerini söylemeleri güzeldir. Oyunun biricik hususiliği de güftenin mana ve ifadesine göre “figür” yapmaktır.

1 – Oyun başlamadan önce saz bir başlangıç havası çalmaya başlar. Bu, oyuncuları ortaya davet kabilinden bir giriştir. Bunun üzerine oyunculara ayağa kalkarak ortaya gelirler ve gezinmeye başlarlar. Kısa bir gezintiden sonra saz Türkmen Kızı oyunu havasına girer ki bu giriş parçanın demsiz kısmıdır. Oyunun başlangıcı da bu sayılır. Havanın ritmine uygulayarak yürüyüş yapılır. Önce sol ayak ileri atılır, sağ ayak atılır. Bu sefer sağ ayak biraz yavaşça bir şekilde solun yanına getirilerek, aynı hizadan, durmadan bir adım atılır ve sol ayak bu sefer sağ ayağın yanına başlangıçtaki gibi süratle çekilir. Tekrar durmadan sağ ayak atılır, bu sefer de sol ayak çekilir, aynı hizadan ileri atılır. Böylece birbirine geçme bir adımla ritme göre bir yürüyüş yapılır (Bu yürüyüşte sessiz olan melodi kısmıdır). (Arsunar, 1943: 8)

Bu melodi çalınırken kızı oynar, erkekte ayakta el çırpar. Az sonra yeni güfte kısmına başlandı mı erkekte kadının yaptığı yürüyüş figürünü yaparak bir daire şeklinde

oyunun karakteristik tarafı olan demeli kısma geçilmiş olur. Bu yürüyüşlerde ilk kol dirseklerden yana doğru hafifi kırık bir şekilde uzatılarak baş, şahadet ve orta parmakların şaklatılması veya o şekilde tutulması figür icabıdır. (Arsunar, 1943: 8-9)

İkinci kısma geçerken söylenen demeçler ne ise onlar ifadesine göre bir tavır alınarak hareket edilir.

Mesela demelerden bir parça: “Sevsin diye boyun eyler / Leyli de leyli Türkmen kızı” okunur.

Görülüyor ki bu deme (sen gül topla ben nergis) okunurken çömelipli iki eliyle hareket yapması gerekir. Bu figür demenin bitmesine kadar devam eder. Nakarat olan “leyli de leyli Türkmen kızı” parçası gerek çalan, gerek de söyleyenler tarafından yerde çömelmiş şekilde tekrar edilirken, her iki oyuncu da sol ayakla üstünde durduğu halde ayakları ileriye doğru düz olarak atıp başparmak ile topuk tarafının iç kısmını yere temas ettirir ve pergel ile bir daire çizecek şekilde ritimle el çırpar, hem de uzanmış olan sağ ayağının yardımıyla olduğu yerde bir daire şeklinde döner. Nakaratın bitmesine kadar bu durum devam eder. İkinci parçanın oyununa hazırlanılır (Bu suretle kaç parça deme tekrarlanırsa oyun o kadar devam eder).

Çorum’un Türkmen Kızı’ndaki hususilik, göçebe ve kır hayatını, bu hayat çerçevesi içinde de ailenin yaşayışını göstermesidir. Erkek ve kadının beraber oynamaları iş ve çalışma hayatındaki berberliğin neticesidir.

Bu oyunun her toplantıda, hele düğünlerde oynanması bir anane haline gelmiştir. “Türkmen Kızı” Çorum’un merkezinde oynanan bir oyun olarak gösteriliyorsa da anlaşılacağı üzere aşiretten gelme bir oyun olması ihtimali kuvvetlidir. (Arsunar, 1943: 8-9)

Not: Arsunar: Bu Türkmen Kızı oyununda söylenen türkü (deme) ‘yü notalarıyla birlikte bu yazıda neşretmiştir.

Kastamonu Yerli Oyunlarından Esnaf Oyunu

Ferruh Arsunar

Esnaf oyunu Kastamonu’nun belli başlı kadın oyunlarından biridir. Kastamonulu Âşık İhsan Ozanoğlu’ndan oyunun oynanma şekli ve havası notalarıyla derlenmiştir. Kına gecelerinde oynan bir oyundur. Oyuncular dört kişiden az olamaz, yerin genişliğine göre yirmi kişiyle de oynanır.

1 – Oyuncular kaç kişiye yarısı bir tarafa, diğer yarısı karşı tarafa geçer. Sağ ayaklar solun biraz ilerisinde, eller arkada bağlı bir vaziyette durulur. Bu iki taraftan birisini, “acemiler” diğer tarafı “ustalar” temsil eder.

2 – Acemi taraf da usta taraf da bir demircinin çekiş vuruşu gibi hal alırlar. Gövdeyi sağa büküp, musikinin temposuyla çekici yukarıdan aşağı indirirler. Sonra bu figürü tekrar ederken çekici bu sefer soldan aşağıya doğru indirirler. “ Şöyle değerler, böyle değerler” mısralarını söylerler. Bunu acemi taraf aynı şekilde karşıdan taklit ederek öğrenirler.

3 – Usta tarafta bir demircinin çekiş vuruşu gibi hal alırlar gövdeyi sağa büküp, musikinin temposuyla çekici yukarıdan aşağı indirirler. Sonra bu figürü tekrar ederken çekici bu sefer soldan aşağıya doğru indirirler. “Şöyle değerler, böyle değerler” mısralarını söylerler. Bunu acemi taraf aynı şekilde karşıdan taklit ederek öğrenirler.

4 – Bundan sonra usta taraf ve acemi taraf, her ikisi de sağa doğru gözlerini çevirerek dönerler. Ara nağmenin temposuyla sağ ayak ileri, sol ayak onun yanına getirilmek şartıyla sahayı bir daire şeklinde dönerler. Usta taraf tek tek bir biri ardınca yürür. Acemiler de onları takip eder. Bu yürüyüş sağ ayakla başlar, dört adım yürüdüktan sonra bu sefer ayak atılır. Sağ onun yanına çekilerek ve her dört adımda değişerek yürürler. Böylece daire tamamlandıktan sonra eski yerlerine gelip durular. Başka bir esnaf oyunu oynamak için vaziyet alırlar. (Arsunar, 1943: 4)

Kalaycılar, keçeciler, çuhacılar gibi esnafların oyunları da oynanır.

Köylü Semahları

Halil Bedi Yönetken

Anadolu’da Alevi köylüler arasında yüzyıllardan beri oynanagelen, kaynağı dini olan “Semah” lar (Sema’lar) da Türk halk oyunlarından. Sınıf dünyevi mahiyetteki oyunların yanı başında bunlarda Türk halk oyunlarının mühim ve çok dikkate değer bir faslımı teşkil eder.

1937 yılında beri Ankara daha sonraları 1942 yılında Isparta ve Antalya dolaylarında Tahtacılar ve Abdallar arasında 1943 yılında Tokat, Amasya dolaylarında yapılan derlemelerde çeşitli köy semahları plağa kaydedilmiştir.

Semah kelimesi ayrı bölgelerde semah, zamah şeklinde de kullanılır. Anadolu’da semahlar ayrı şekiller gösterir. Fakat ağırlama ve yeldirme tabirleri yaygındır. Ağırlama ve yeldirmeden ilk bahseden Yusuf Ziya Yürükan olmuştur.

Semahların en karakteristik şey, ağır hareketli oyunu hızlı hareketteki oyunun takip etmesidir. Bazen ağırlamayı hemen yeldirme takip eder. Bazen arada Düvaz imam olunur. Bazen yeldirme sonunda da hızlı bir kısım gelir. Daima kadın erkek beraber oynar, bir kadın, bir erkek birkaç kadın, kâh erkekle beraber oynar, gözcü veya gözlekçi elinde bir dayak ile istediği erkeği veya kadını semaha kaldırır. Kadın erkek arasında daima bir mesafe vardır. Birbirlerine temas etmezler. Saz çalanın adı âşıktır.

Yalnız sazla değil, bazı bilgilerde kemençeyle de eşlik ederler. Kapalı yerde vurmali çalgı kullanılmaz. Fakat meydanlarda davul, zurna çalınır.

Köy semahlarında: Hatai, Pir Sultan Kaygusuz, Sefil Ali, Kul Fakir, Gül Hüseyin Agahi, Âşık Veli, Edna, Yemini, Emrah, Verani, Nesimi, Sadıki, Kâtibi, Murati, Fedai ve Seyrani gibi şairlerden demeler çalar ve söylerler.

Bazı yerlerde Sefil Ali, Âşık Veysel gibi büyük sayılan âşıkların demeleriyle oynanamaz; Onlar oturarak çalınır, söylenir ve dinlenir. (Yönetkem, 1944: 7-8)

Ankara'da Cirit Oyunu

E. Behman Şapolyo

E.Behman Şapolyo'un kaleme aldığı "Ankara'da Cirit oyunu", (Şapolyo, 1938:165) adlı yazıda Ankara'nın köylerinde olsun, merkezde olsun delikanlıların en çok sevdikleri oyunlardan biri de cirit oyunudur.

Cirit Oyununun Oynadığı Zamanlar

Cirit oyunu Orta Anadolu'ya ait bir oyun olduğu anlaşılmaktadır. Tarihi vesikalar göre cirit eski zamandan beri Türkler arasında oynamaktadır. Cirit yalnız erkeklere mahsus atlı bir oyunudur. Ankara'da Dullar Çayırı denilen bir meydana cuma günleri gençler cirit oynarlarmış. Bununla beraber Möhye, Odabaşı, Pursal köyünde de pek hareketli bir şekilde, köyler arasında cirit oynatılmaktadır. (Şapolyo, 1938: 165)

Cirit Oyunu Nasıl Oynanır

Cirit oyunu nisan ve mayıs aylarında oynatılır. Orta Anadolu'nun çevik, küçük atlarıyla oynanmaktadır. Arap atları pek azdır. Ankara'da cirit oyunu üç kısımdır.

A) Dügün Ciridi   B) Deri Ciridi   C) Bahar Ciridi

A) Düğün Ciridi

Ankara’da düğünler dört gün sürmektedir. Üçüncü gün perşembe, gelin alma günüdür. Bugün bütün delikanlılar seymen olur.

Ciritlilerin Giyim Şekli

Seymen olmak milli kıyafetleri giymek demektir. Bu elbiseler sırmalı ya da kaftanlı cameden, yani kolları arkadan sarkan bir nevi cekettir. Bellerinde kuşak olarak şal, başlarına da puşu sararlar. Giydikleri şalvar çoğu kere beyazdır. Hepsi atlıdır, ellerinde cirit sopaları bulunur. Bunların bazı köylerde vişneçürüğü renginde ve ortasında sarı bir ay bulunan bayraklar vardır. Ayın ortasında yıldız yoktur. Bu bayraklı gençler önde giderler. Bellerinde teke palaları sokuludur. Gelin evinin önünde silah sıkırlar. Gelini baba ocağından aldıktan sonra köy meydanında oyunu oynarlar.

B – Deri Ciridi

Deri ciridi pazar yerinde ve panayırlarda oynanır. Pazarcılar mallarını sattıktan sonra pazar meydanında, bir köyün delikanlıları diğer köyün delikanlılarıyla cirit oynarlar (Şapolyo, 1938: 166)

C- İlbahar Ciridi

Nisan ve mayıs aylarında hemen her köy delikanlısı cirit meydanına çıkar, cirit oynar. Cirit bir bahar oyunudur. Orta Anadolu’da hemen her köyde cirit oyununa tesadüf edilir. (Şapolyo, 1938: 166)

Cirit Oyunu Nasıl Başlar

Köyün meydanında halk toplanır. Büyük bir halka teşkil ederler. Sağa sola meydanı açmak için iki (deyenkçi) ayrılır. Bunlar çemberin küçülmesini engellerler. Atlılardan birisi çavuşa ayrılır. Çavuş bağıdır – Osmanlılar alana!..

Osmanlı binici demektir. Atlılar meydanda görününce davul ve zurnalar çalınır. Ankara davulcu abdalları Eblas köyünden gelir (Yani kızılbaştır). Kendilerine mahsus kıyafetleri vardır. Atlılar yüz metre aralıkla iki diziye ayrılır. Bu gruplardan birinden bir kişi ileriye otuz metre kadar atını oynatarak çıkar. Karşı gruplar birine elindeki ciridi atar ve süratle geriye dönerek kaçar. Bunu ciridin atıldığı kişi peşine takılarak takip eder. Elindeki değneği kaçana atar. Bu cirit değneği çok süratlidir. Deydiği kişiyi ya

bayıltır ya da öldürür. Ata değnek vurmak ayıp ve acemilik olarak kabul edilir. Böyle yapan kişi oyundan çıkarılır. Değnek atıldığı zaman ya attan inilir, ya da atın sağına soluna eğilerek saklanılır. At üzerinde, pek usta olanlar “kavak vurma” yapar (yani atın üstünde el üstünde durma).

Kovalayana, ilk cirit atan sıradan birisi daha süratle çıkar, hücum edene cirit atar, bunun için cirit atan, hem de kendini müdafaa etmek zorunda kalır. Derhal geriye döner, dizisine doğru kaçır, bu kovalayanı da karşıdan diğer bir atlı ciridi karışlamaktadır. (Şapolyo, 1938: 166–167)

Cirit değnekleri kurumuş meşe dalından yapılır. Sert ve ağır bir değnektir.

Ciritte bir atlıya karşı bir atlı çıkar, sıra ile duranlara menzil adı verilir. Cirit değneği çelenler de vardır. Atlıların buldukları, yere alan adı verilmektedir. (Şapolyo, 1938: 165–168)

Cirit atlarının kuyruğu topuz yapılıdır. Ciridi düşen bir atlı değneği birden kapar. Hayvanın eğerleri Osmanlı ve Çerkez kaltağıdır, eğerden ucu püsküllü ve renkli örgüler sarkar, bunlar süs olarak kullanılmaktadır. (Şapolyo, 1938: 166–167)

Gerede’de Sohbet Âlemleri

Hayri Yalçın

Gerede’de uzun kış gecelerinde halka kendi dili, kendi zevkiyle hitap eden sohbet âlemleri önemli bir yer tutardı.

Bu sohbet âlemleri geniş bir terbiye ve öğretim ocağı olarak görünüyordular. 17 yaşına basan her genci babası sohbet başı olan Başeski’ye teslim ederdi. Başeski her delikanlıya, mahalli adetleri, musikiyi, o çevrenin yetiştirdiği âşıkları tanımak zorundaydı. Başeski’nin yardımcısı çavuş’tur. Bütün herkes akşam yemeğinden sonra belirlenen bir evde toplanırlardı ve Başeski başköşeye oturur. Başeski iki yardımcı seçer ve sohbe başlardı. Başeski, Çavuş’u çağırır, duvarda duran turayı ister. Herkes “Mühür” denen aşığı atar. Bu noksan kötü taraflarını gördüklerini cezalandırmak için Başeski’nin kullandığı fırsattır. Aşığı alanı, çavuş vasıtasıyla yanına çağırır. Kendisine uygun ceza verilir. Ceza çoksa, ayağına tura ile vurulur. Bu iş devam ederken aşığı dik oturan biri çıkarsa Başeski turayı ona verdirir. Başeski iyi ise, aşığı dik oturan Başeskiliği gene ona verir. Değilse yine kendi geçer.

Bu işte bittikten sonra kollar sıvanır. Odanın içinde üç kere dönülür. Ortada üzerinde ışık yanan rahlenin etrafında daire şeklinde oturulur. Artık dönbeke oyunu

başlamıştır. İlk sohbetin birliğine uymayan efeye söylenen ve birliğin kayıtlarına uyanları halkın nasıl gözle göreceğini gösteren şu parçayı çalarlar. Sohbetçi Şarkısı:

“Yemeyiz böyle sohbeti / çekmeyiz böyle mihneti”

Bu şarkı söylenirken döşemelerde eller havaya kaldırılır. Bu arada şu türkü de söylenir.

Yayla Türküsü

“Ellerin yâri uyandı / Sarsam uyanmaz uyanmaz”

Artık sıra oyunlara gelmiştir. Sıra ile Köroğlu ve Gerede Zeybeği havaları çalınır. Sürtme denen ve karşılıklı oynanan oyun da bu arada yer alır. Her genç oynar, bu oyunlar, uzun müddet devam eder. (Yalçın, 1945: 8-9)

Gerede'de Sohbet Âlemleri

Hayri Yalçın

(Zeybekler)

“Dolaştım kar bulamadım / Kendime münasip yar bulamadım.”

Vakit iyice geçmiştir. Sofralar kurulur yemekler yenir. Yemekten sonra âşıklardan deyişler okunur. Ortaoyunu oynanır. Sohbetçiler Başeski seçimindeki gibi otururlar. İlk önce Başeski yandakine dönerek bir tekerleme okur:

“Selam geldi Efe'den / Selam söyle Efe'ye”

Efe bunu tekrarlar, yanlış söyleyene bir evvelki tekrar eder. Gene söylemezse alınma bir kara sürülür, bir ağızdan “al karayı bas karayı, gördünüz mü bir karalı maskarayı” derler.

Bu tekerleme işi bittikten sonra gençler bir ağızdan türkü söylerler:

Havuzbaşı Türküsü

“Ah, ne dedim de kömür gözlüm darıldın / ah darıldın da eloğluna sarıldın”

Gerede Türküsü

“Ananı bilir misin ay oğul / Gel desem gelir misin ay oğul”

Sonunda gelecek hafta sohbeti yapacak olan kararlaştırılır, sohbetçiler dağılır (Yalçın, 1945: 8-9)

2.4. Seyirlik Oyunlar

2.4.1. Köy Seyirlik Oyunları

Köy Tiyatrosu

Behçet Kemal Çağlar

Köylerde çoğu düğünlerde veya kışın odalarda delikanlıların oyun çıkarmasını bilenler tarafından temsili oyunlar oynanır. Köy tiyatrosu dediğimiz budur. Bu temsili oyunlar oynayanların başarısına göre az veya çok dramlaştırılmış olarak bir köyden bir köye değışirler. Çünkü bunların yazılı metinleri yoktur. Oyunun bir çatısı vardır, bu çatının içinde hareket ve sözler sırasına göre oyuncular tarafından düzenlenir. Bu oyunlar yazar tarafından işittiği ve gördüğü yerde olduğu gibi yazılıyor, derleniyor.

Sarıkamış'ta yurt hizmeti sırasında bir gece koğuşta oynayan erleri seyretmiştir. Oynadıkları oyunlar kışın odalarda yazın da düğünlerde oynanır. Oyuncuların anlattıklarına göre oyunda pek ihtiyar bulunmaz.

Değirmenci Oyunu

Seyircilerin ortasında sahne işi gören bir meydan vardır. Ortaya bir iskembe konur. Şenliğin içinde biri gelip iskembeye oturur, değirmenci olur. Kız dışarıdan gelir. Bu erkeklerden biri kız kıyafeti giyer. Çünkü bu oyunlara kadınların kendileri karışmaz. Kız yüzünü yaşmakla örter. Kızı getiren arabın yüzü boyalıdır. Oyun başlamadan önce kız süsleyen kızın sahibi ortaya gelip benim bir kızım var, gelip değirmenci oyunu oynayacak, sizde seyredeceksiniz, der. Böylece oyuncular sahneye gelir. Kız değirmenciye sırası olduğunu, buğdayını öğütmek istediğini, söyler. Değirmenci müsaade etmez. Bu kız ile değirmenci arasındaki konuşmalar manzumdur:

Kız: “Hep senin olsun / Öğüt buğdayı buğdayı”

Değirmenci: “Al get buğdayı buğdayı / Tralala lalla lalla...”

Ayrıca bu arada kız oynayıp şarkı söylerken araplardan biri şarkı söyler, diğeri ayakta durur. Neticede değirmenci kıza nöbet verdiğini belirtir. Araplardan biri kıızı alır, kaçar, diğere arapta onları takip eder. Değirmenci şenlik arasına karışır. Kızın sahipleri muhtara şikâyet eder. Muhtar onlara para cezası keser. Kızı sahiplerine verir. Çalgıcı

yerinde kalanlar çalgıcılara para veririler. Bu suretle oyun bitmiş olur. (Çağlar, 1942: 19-20)

Behçet Kemal Çağlar

Oduncu Oyunu

Oyunda başlıca iki şahıs vardır. Biri kambur hizmetçi, diğeri ağadır. Kambur dışarıdan ortaya gelir. Ağa seyirciler arasından çıkar. Kıyafetlerinde başkalık yoktur. İsmail (topal hizmetçi) elindeki değneğe dayanarak ve topallayarak alana girer. Ormana gidip gelemeler, sahne değışmeleri seyirciler önünde yapılan birkaç dakikalık gezintiden ibarettir.

İsmail, topal ve kambur biridir. Sahneye girer. Seyircilerden biri ağa olur. İsmail iş arayan biridir. En iyi yaptığı iş odunculuktur. Fakat oduna gider, eşegi ve ipleri de kaybederek geri döner. Ağa ile münakaşa eder. Muhtar araya girer, oyun halk huzurunda böyle devam eder. (Çağlar, 1942: 19-20)

Çağlar: Değirmenci oyunu Hasankale'nin Köçender köyünce Ahmetoğlu Zülküf Cengiz'den almıştır.

Bostancı Oyunu: Oyunda bir toprak sahibi ve diğeri de tarlacı – bostancı olmak üzere iki kişidir. Kıyafetler köylü kıyafetleridir. Bostancı topaldır, dizkapağının altına bağladığı değnekle, atlayarak ve sekerek yürür. Ara sıra değneği ayağının altından çekerek yere vurmak suretiyle ekmek ve belleme taklidi yapar. Bazen de tarlayı bölmek için kullanır. Bazen bu değneği sağa sola sallayarak etraftaki kişilere vurmak ister. Bostancı döğüşken bir kişiliğe sahiptir. Toprak sahibinin elinde de bir sopa vardır. Sakin bir kişidir. Oyun ikisi arasında uzun bir kavga ve çekişme şeklinde geçer. Toprak sahibi bostancıyı yola getirmeye çalışır, fakat sonuçta bostancının her dediğini kabul eder. Esasen oyun toprak sahibi ve tarlacı dövüşmesini göstermektedir.

İsmail (Bostancı) sahnenin ortasına gelir ve sahnede bulunanlara muhtarı sorar. Onlarda birini muhtar olarak gösterirler. İsmail iş aradığını ve en iyi yaptığını işin bostancılık olduğunu söylerler. Ataman tarlasını bostancıya verir ve sahnede tarla yerini gösterir, suyun geldiği yeri gösterir. İsmail elindeki sopayla (ayak desteği olan sopa) tarlayı beller gibi yapar. Bu sırada seyircilere doğru sallar, seyirciler değımesin diye eğilirler. Ataman'a “gel tarlayı bölüşelim” der. Ve tarlanın üçte ikisinin kendisinin

olmasını ister. Ataman'la İsmail bir birine saldırılar. Neticede muhtarı ister. Ve muhtarda İsmail'le baş edemez. Ataman topal bostancıyı iyice döver ve topalla baş edemediği için tarlanın hepsini ona bırakır. (Ülkü, 1942: 9-60)

Kız Oyunu

Oyunu bir kadın ve bir erkek oynar. Kadın bu kılığa girmiş bir erkek olup oyuncunun tabiriyle, “tiyatro kızını” temsil etmektedir. Yüzü ve başı sarılmıştır. Kolları yana uzatılmış, göğsünün hizasından bileklerine kadar bir sopa uzanmıştır. Ancak bileklerinden itibaren ellerini hareket ettiğini bilmektedir. Uzun bir entari giymiş, beline bir kuşak bağlanmıştır. Erkek sadece uzun bir palto giymiştir. Palto açıldığı zaman çıplak vücudu görünmektedir.

Seyircilerden biri sahneye girer. Bir kadın olduğunu bunun oynamak istediğini söyler. Ve çalgıcı ister, çalgıcılar gelir. Çalgıcı ile para hususunda dalaşırlar. Çalgıcı çalmağa, kadın oynamaya başlar. Oyun yalnız el ve ayak hareketine inhisar eder. Erkek bu arada oynayan kadına sataşır. Onunla oynamak ve dokunmak ister. Kadın buna müsaade etmez bir ara küser ve oynamaz; fakat erkek onu ikna eder tekrar oynar. Oyun böyle devam eder. Kadın ellerini ayaklarını, bir ara göğsünü oynatır ve bir kaç dakika oynadıktan sonra seyircilerin arasından sıyrılıp kaçar. Erkekte onu takip eder. (Ülkü, 1942: 10)

Oyun esnasında erkek mütemadiyen kadına sataşmak, yüzünü tutmak ister, fakat kadın çok defa buna müsaade etmez.

Hırsız Oyunu

Erzurum civarında hırsızlar, bir zengini soyarlar. Parasını aldıktan sonra hırsızlardan biri: “bırakalım gitsin” diğeri: “bu, Kars'a gidince bizi mahkemeye verir; hapsettirir. “İyisi mi bunu öldürelim”, dördüncü: “Parasını aldık, camı sağ kalsın” der. Hepsi bu sonuncu fikri kabul ederler. Adamı serbest bırakırlar. Zengin hırsızların köyüne gelir, muhtarına haber verir, hırsızları da kollarından tanır. Bunun üzerine hırsızlara ceza verilir.

Oyunun mevzusu budur. Oyunculardan İsmail'in söylediğine göre, bu vak'a yirmi yıl önce Erzurum'da olmuştur. Bunu bilenler ve tüccarı tanıyanlar vardır.

İsmail ağzında bir odunla sahneye girer, anlaşılmaz bir şekilde konuşmaktadır. Seyircilere muhtarı ve imamı sorar. Bu arada birkaç şahısta sahneye girer seyirciler,

seyirci arasında muhtarı, imamı gösterirler ve ne yapacağını sorarlar. Seyircilerin içinden muhtarı gösterirler. Muhtara kendilerini soyduklarını söylerler. Muhtar kimlerin soyduğunu gördün mü? Diye sorar. İsmail de gördüğünü söyler. İsmail seyircilerin arasından dört kişiyi tesbit eder ve bunlar beni soydu, der. Hırsızlar, İsmail'in önünde diz çöker, İsmail bunların başına sıra ile üçer defa vurur ve onlara hakaret yağdırır. Bütün hırsızlar oyunun sonuna kadar aynı vaziyette durur. İsmail vurduktan sonra seyircilerin kahkahaları arasında çıkar oyun biter. (Muharrir bütün oyunların sahne kısmını Ülkü Mecmuası'nda aynı şekilde nakletmiştir) (Ülkü, 1942: 11)

Süleyman Kazmaz

Hemşire Oyunu

Bu oyunda şehirden köye gelen unsurlar yer almaktadır. Bununda anlaşılıyor ki köy tiyatroları, köy dışı münasebetlerinin köylü tarafından nasıl görüldüğünü de göstermektedir. Oyunculardan birisi bu konunun köy tiyatrosuna nasıl girdiğini şöyle anlatıyor:

“Bu oyunu ilk defa hastanede oynadılar. Tiyatroda yaparlar. Tiyatroda böyle azlık yapmıyorlar, çokluk yapıyorlar. Erkek kadın karma karışık. Köyde birkaç kişi oynar, ona da kadın gelmez. Bizim memlekette böyle bir şey yoktur. Seyretmeğe de gelmezler. Biz oyunu ilkin köylerde gördük, öğrendik. İnsan kendiliğinden bir şey çıkartabilir mi? O adamlar tiyatrodan mı, yoksa başka bir yerden mi öğrendi bilmem. Ben sonra Erzurum'da tiyatrodan gördüm.”(Kazmaz, 1942: 15)

Vaka şudur: Hastanede bir hemşire bir de kocası vardır. Günün birinde koca nedense hastaneden kaçıyor, nihayet bir yerde buluyorlar. Aşağıdaki sahne bu buluşmayı göstermektedir. (Kazmaz, 1942: 15–16)

Oyun bir kadın, bir erkek tarafından oynanır. Hemşire kadın kıyafetine girmiş bir erkektir. Kanburu vardır ve yüzü yarı örtülüdür. Seyirciler arasında ortaya gelir, bir müddet gezinir, seyircilere dikkatlice bakar, kocasını arar. Erkek seyirciler arasından çıkacaktır. Kadın seyircileri gözden geçirdikten sonra onlara hitaben kocasını aradığını söyler, seyirciler arasından biri çıkıp sahneye girer ve kadınla konuşur. Fakat konuşurken bu arada birbirleriyle kavga da ederler. Oyun kadınla koca arasında güldürücü bir şekilde devam ederken, kadın kalkar, kocanın yüzüne tükürür ve seyircileri arasına karışır, oyun böyle biter.

“Çok yaygın olanı bakarak öğrenilen, düğünlerde, davetlerde, toplantılarda, kışın köy odalarında, yazın meydanlarda oynanan bu oyunlar, bir takım hazırlıklardan sonra başlar. Her şeyden önce tiyatrunun bir topluluk sanatı olduğu köy oyuncularını tarafından verilmiştir. İsmail oyuncularından biri, “Hepsi en aşağı senik dar bilmelidir ki oyunun tadı çıksın. Birkaç kişi bilmeyince tadı çıkmıyor.” Diyordu. Oyuncuların aynı seviyede oyun bilmeleri lüzumu anlaşılmıştır. Bu temin edilirken, bir takım hazırlıklar yapılacaktır. İsmail bunları şöyle anlatıyor: Oyun yapacaklar bellidir. Ben de bölükte oyunları birkaç kişiye iyi yakıştırırım. Bilenler birleşir ve gündüzden kararlaştırılırlar: (Kazmaz, 1942: 15)

“Bu akşam falan oyun yapacak, arkadaşların gönlünü eğleyeli” Kimin ne olacağı bellidir.

— Sen hemşire ol

— Sen de onun kocası ol, iyi beceririsin.

Yüzlerine pek boya vurmazlar. Millet gülsün diye, is sürerler: Ya beyazlanır ya da karalanırlar. Bunun için un, kömür, kullanırlar. Kırmızı falan olmaz, köyde böyle şey yoktur. Oyunlar için elbiseler hazırlanır. Bazı oyunlar var ki onlar kadın elbisesiyle oynanır. Kadınlar elbiseyi erkeğe vermeyi namahrem saydıkları için, erkekler kendileri dikerler.

Oynayanlar ellerinde ufak tefek şeyler tutarlar. Değirmenci oyunundaki gibi sırtlarına çuvallar alırlar.

Oda içinde hiçbir hazırlık yapılmaz, oturulacak yerler ayarlanır.

Seyirciler etrafta oturup, oynayanlar da ortada oynarlar. Herkes seyreder. Dışarıdan karışırlar; “Oyun iyi oldu.” diye güler, laf atarlar. Şenlik, oyunu beğendiği zaman alkışlar.

Odalarda 3–4 saat oturularak, oyun yapılır. Kadınlar ihtiyarlar gelmez. Gençliğinde oyun oynamış yaşlılar duramaz gelirler.

Varlıklı olan, gümanı gelen kışın odasını açar. Orada toplanırlar. Eğlenmek için bu oyunlardan başka oyunlarda oynarlar.” (Kazmaz, 1942: 15–16)

Yine oyuncularından İsmail’in anlattığına göre köy tiyatrosu Erzurum yöresine çok gelişmiş ve yayılmıştır. İsmail diyor ki: “Bizim Erzurum ovasında bu oyunları çok

yaparlar. Nurşin köyünde kendiliğinden oyun çıkararak gelecek şeyler yapan biri vardır. Onun duruşu oyun; öyle bir adam. O köyde doğup büyümedi Erzurum'un ovalarında düz yerlerinde, odalarda, düğünlerde oynar; diğer zamanlarda pek oynanmaz. Köylerde delikanlılar bir araya gelse yığnaklı olursa o zaman olur. Köylerde bir usul vardır. Yakın köylerin delikanlıları birbirini davet ederler. Buralarda adam çok olduğu için oynanır. Biz de bu oyunları oynayanlara bakarak kendiliğinden bir şey çıkarabilir mi?

Görülüyor ki makyaj, kostüm, aksesuar ve dekoriyle ileri tiyatronun hususiyetlerinden mühim bir kısmını içine alan bu oyunlar, köyün tiyatro ihtiyacını karşılıyor. Bu bakımdan köy tiyatrosu ehemmiyetli bir folklor kolu olarak ele alınmalıdır. Tiyatronun bu iptidai ve anonim şekli sanatçının eliyle işlenmelidir. (Kazmaz, 1942: 15–16)

Not: Bu tiyatro eserini Kazmaz, Erzurum'da oyun oynayan birinden derlemiştir.

Hacı Oyunu

Süleyman Kazmaz

Oyun iki kişi tarafından ve seyircilerle oynanır. Hacca giden bir yolcu, İsmail, sırtında bir de adam taşımaktadır; bu adamın üzeri örtülüdür. Hacca giden yolcu bütün tanıdıklarına, konu komşuya “Ben hacca gidiyorum, size ne getireyim” diye sorar. Herkes bir şeyler ısmarlar. Hacı dönüşte herkesi unuttur; hiçbir şey getirmez. Komşularını görünce “vay benim kuru kafam, unuttum!” der. Oyunun asıl komik tarafı sırtındaki adama boyuna dayak atmasıdır; “baş üstüne, vay benim kafam” dedikçe ya onun kafasına vurur, ya arkasına iğne batırır. Canı yanan adam, hacının kulağını ısırır, bazen düşecek gibi olur veya inmek istese de hacı onu sırtına alır. Böyle çekişe çekişe seyircilerin önünden geçerler. Seyirciler sırttaki adamın dayak yediği zaman bağırmasından hoşlanırlar, gülerler. Oyun beş dakika sürer.

Süleyman Kazmaz

Nişanlıyı Görme Oyunu

Süfiye, İsmail'in nişanlısıdır. İsmail kördür. Ataman, İsmail'in kardeşidir. Abbas da bir köylüdür. İsmail nişanlısını görmeye gider. Oyun bunu temsil etmektedir. Ortaya önce Ataman sonra Abbas gelir. Abbas'ın başına bir beyaz mendil sarılmıştır. Arkalarından İsmail gelir. Hepsisi de seyircilerin arasında girerler. Ataman, hediye alması

için İsmail'i bir dükkâna götürür. İsmail hediyeleri aldıktan sonra nişanlısının evine girer. Koğuştta oynanırken ranzalarda birinin altı ev farz edilmiştir. Kaynanası ve nişanlısı ile evin içinde konuşur. (Kazmaz, 1943: 10)

Kalaycı Oyunu

Oyun bir kız bir erkek tarafından oynanır. Kız beyaz bir entari giymiştir, karnı şiştir. Kalaycı olan erkek kızın babasıdır; herhangi bir köylü kıyafetlerindedir. İkisi de seyircilerin arasından ortaya gelirler. Muhtar ve bekçi gibi ikinci derecede olan şahıslar oyun esnasında seyirciler arasından rastgele ayrılan kimselerdir. Kalaycı çalışmak için seyirciler arasından boşluk arar; kız şarkı söyler ve oyun oynarken o da kalaycı taklidi yapar. Oyunculardan birinin söylediğine göre, köyde oynandığı vakit körüğün taklidi yapılır, pamuk, tencere, sahan gibi vasıtalar kullanılır; yalnız ateş yakılmaz. Oyundan maksat kızı oynatmaktır.

İlk önce kalaycı, sonra kız kıyafetine giren erkek ortaya gelir. İsmail ile Ataman bu oyunları oynayan erlerdir; gerek taklitlerde, gerek tuluat tarzındaki konuşmalarda oldukça başarı göstermekte idiler. (Kazmaz, 1943: 10–11)

Bu oyunda İsmail kalaycılık yapar, kız oynar. Oyun böyle devam eder. Kızın oynarken yaptığı hareketler seyircilerin hoşuna gider ve onları güldürür.

Süleyman Kazmaz

Âşık Oyunu

Oyunda başlıca iki şahıs vardır, fakat oyuna karışan seyircilerle birlikte bunların sayısı altıyı, yediyi geçer. Oyunun çevresi eski çağlardan erkek eğlencelerinden olan “aşık” oyunudur. Temsilde aşık oyununun mizahi bir çeşni ile yaşatıldığı görülür. Oyunun özü olay ve hicivdir. Bu temsilin sanatçıları da bizim İsmail ile Ataman'dır. Bu oyunda Atman; Bektaş, İsmail de keloğlan adını taşırlar. Bundan dolayı bu oyununa “Keloğlan Oyunu” da derler. İsmail'in belindeki kemerden başka kılıklarda bir değişiklik yoktur. Oyun başlamadan önce bir müddet bir birine ters ters bakıp dolaşırlar. Şapkalar eğiktir. Birbirine meydan okuyan külhanbeyi edası vardır.

Aşık oyunun kaidesi şudur: Önce yere bir çizgi çizilir. Çizginin önünden ve çizgiye basmadan âşıklar atılır. Kim kimin aşığına vurursa aşığı kapar. Aşığını kaybeden aşığını geri almak için eğer parası yoksa ötekine yalvarır yakarır. Âşık oyunu

eski zamanlarda korkunç bir kumar salgını haline gelmiştir; bugünkü poker gibi. (Kazmaz, 1943: 8)

Süleyman Kazmaz'ın kaleme aldığı "Aşık Oyunu" köy seyirlik oyununda şunlar anlatılmaktadır: İsmail ile Ataman sahneye çıkar ve birbirlerine yan yan bakarak sahnede dolaşırlar. Önce kısa bir atışma olur. Aşık oyunu oynamaya başlarlar. Önce çizgiye doğru basma tartışması olur. Birbirleriyle bir konuda tartışır. Oyun başlar ve İsmail, Atama'nın aşığını alır. Ataman aşığını almak için yalvarır. İsmail, Atama'nın babasının ayı gibi ses çıkarmasını ister. Ataman seyirciler arasından birini babası olarak gösterir. Ancak seyirci bu sesi çıkarmayı kabul etmez. Bir süre sonra İsmail, Atama'nın yalvarmalarına dayanamayarak aşığını geri verir. Tekrar oyuna başlarlar. Yine çizgiye doğru basma tartışması olur. Bu sefer Ataman, İsmail'in aşığını yutar. İsmail, Ataman'a yalvararak aşığını geri almaya çalışır. Ataman, İsmail'in babasının dört ayağı, üzerinde yürüyerek anırmasını ister. İsmail seyircilerden sakalı birisini babası olarak gösterir. Ancak babası anırmayı kabul etmez. Ataman aşıkla oynaya oynaya sahneyi terk eder. İsmail'de ağlayarak onu takip eder.

Değirmen Oyunu, Bostancı Oyunu

Mehmet Tuğrul

Mehmet Tuğrul'un kaleme aldığı "Değirmen Oyunu", "Bostancı Oyunu" adlı köy seyirlik oyunlarını İzmir'te askerlik yapan, Elazığ'ın Sivrice ilçesinden olan İsmail Yaşasın (33 yaşında)'dan derlemiştir.

İsmail Yaşasın Sivrice'nin yerlisidir, çiftçilikle uğraşır, orta hallidir. Ve biraz okumuşluğu vardır. Bu oyunları 10.4.1943 tarihinde İzmir'de koğuşunda oynamıştır.

Değirmen oyunu başlıca üç kişi tarafından oynanır. Biri değirmenci, biri müşteri, üçüncü eşektir. Kıyafetlerde hiçbir değişiklik yapılamaz. İsmail ortaya çıkar ekmek kütüğü vardır. Seyircilere "ben değirmen kuracağım" der. Seyircilerde izin verir.

İsmail arkadaşlarından uzun boylu birisini değirmen yapar. Daha sonra değirmene düzen verir. Başka birini çağırarak onu da değirmenci yapar. Değirmenin çalışmasını ona öğretir. Başka bir arkadaşını da çekerek onu da eşek yapar. Dizleri üstüne emekletir. Bir yastığa da ağır bir çuval görüntüsü verir. İsmail çuvalı zor bela yükleyerek değirmene gider. Değirmenciye çağırır. Ancak değirmenci onu göremez. Birkaç seslenmeden sonra değirmenci onu fark eder, değirmenci önce İsmail'e

“Yükünün buğday mı arpa mı?” olduğunu sorar. İsmail, arpa olduğunu söyler. Sonra değirmenci eşeğin cinsini sorar. İsmail eşeğin erkek olduğunu söyler. Değirmenci yükün arpa, hem de eşeğin erkek diyerek arpayı değirmene kabul etmez. İsmail geri eve döner.

Yükünü buğday yapar ve değirmene geri gelir. Değirmenci yine eşeğin ve yükün cinsini sorar. İsmail; eşeğin kancık, yükünün de buğday olduğunu söyler. Değirmenci koşarak yardım eder. Yükü indirirler. İsmail eşeğine yem ve su vermek için değirmenciden izin ister. Ancak değirmenci eşeği götürmek ister ve götürür. Değirmenci eşeğin orasını burasını okşamaya başlar. Bir saat kadar vakit geçer. İsmail eşeği getirir. Değirmenci yine eşeğin yanına gider. İsmail tekrar tutup getirir. Derken un öğütmesi biter. Ahıra eşeği almaya gider. Eşek çifte atar. İsmail’i yanına yaklaştırmaz. İsmail bu durumu görünce değirmenciye kızar. Eşeğe ne yaptığını sorar. Değirmenci eşeğe dokunur, eşek uslu durur. İsmail bu duruma hayret eder. İsmail huysuzlaşan eşeğini pazara götürerek satar. (Tuğrul, 1944: 14–15)

Hamdi Olcay

Bir Perdelik Oyun

Ülkü dergisi geçen sayılarda, Köy Tiyatrosu başlığı altında yurdun bazı bölgelerinden derlenmiş, oyunlar yayımlamıştır. Köy Tiyatrosu, çok eski zamanlardan beri köylüler arasında yaşıyor ve bugünün hayatından aldığı çizgilerle zenginleşiyor. Gerçekten köy dediğimiz canlı ve köklü varlığın ve onun topluluk ruhunun duru bir ifadesi olan bu oyunlar, değerli folklor ürünleridir.

Altın Küpe

Şahıslar: Ali Dağlı, Memiş Pınar, Bir Kadın,

Memiş’in annesi veya Memiş’in babası, bir ihtiyar adam...

Oyun Yeri: Sıra gecelerinde şöyle laf ediliyormuş gibi daha önceden seçilenlerin söze başlamasıyla yahut bir köşe bir kahve olabilir: bu oyunda toplumda kötü alışkanlık olarak bildiğimiz kumar tenkit edilmiştir. Bekir adında biri, şehirde bütün parasını kumara kaptırması ve yaptığı işin ne derece kötü bir iş olduğunun bilincinde ve pişmandır. Ali Dağlı ise ihtiyar bir adam ve Bekir’e akıl vermektedir. Kumara karşı bir tutucudur.

Bu arada Memiş denen biri bunlar laflarken içeri girer ve şehre gideceğini söyler. Bekir’de şehre gittiğinde kumar oynamaması için tembihte bulunurlar. Memiş bu duruma kendisinin Bekir gibi aptal olmadığını ve kumar oynayıp kazanacağını söyler. Fakat bu arada Bekir: “Şehide oynayacağına gel burada oynayalım” der ve etraf kalabalıklaşır. Oynarlar, fakat ilk önce kazanan Memiş sevinçlidir. Fakat Bekir bunun bütün paralarını ve bazı şahsi eşyalarını da yutar. Buna Memiş çok içerlenir. Oyun sonunda tatlıya bağlanır. Bu Memiş’e ders olmuştur. (Olca, 1944: 10-9)

2.4.2. Kukla

Güzel Epikler

Halk Eğitim Yolu Kukla Tiyatrosu

Münir Hayriğ

Münir Hayriğ bu yazısında daha çok kukla tiyatrosunun tarihçesi üzerinde durmuştur. “Bu tiyatronun daha çok mesirelerde kırmızı perdenin kapaldığı dört köşe bir paravanın üzerindeki küçük kuklalar fırlar, birbirleriyle dövüşürlerdi. Hatta mahalle çocuklarının küfürleri dahi bu kukla tiyatrosundan öğrendiğini dile getirmiştir.

“Kukla dünyadaki en eski oyun elemanlarından birisidir. Eski Mısır’da kuklaların bir tiyatro gibi kullanıldıkları sanılıyor. Orta Asya’da bir zamanlar yükselen bir sanat haline gelen kuklayı bizden iki medeniyet alarak, kendilerine mal etmişlerdir. Bunlardan biri İranlar, diğeri Ruslardır. Kuklayı kendi zevklerine uydurarak ulusal bir eğlence haline getirmişlerdir.”

“İran kuklaları “Keçel Pehlivan” adını taşır. Kel Pehlivan sözünden çıkmıştır. Eski dilimizde “Kel” sözcüğü güzel anlamına geldiğini hatırlarsak; Keloğlan, Kel Ahmet vb. güzel manasında kullanıldığını anlarız. (Hayriğ, 1935: 70–71)

Keçel Pehlivan bugün İranlılarda pek hoş giden düğünlere, eğlencelere getirilir. Keçel Pehlivan, tıpkı Karagöz gibi, belli başlı bir tiyatro idi. Keçel Pehlivan zeki, kahraman, bazen hilekâr fakat her vakit üstün gelen bir adamdır. İhtiyar Ahont onun düşmanı ve Ahont’un karısı veya kızı da sevgilisi olur. Vaka hep bunların arasında geçer.

“Rusların Petruşkası da gene belli başlı bir tiyatro idi. Nasıl tiyatroyu Mister adı ile Avrupa ilk defa din propagandası vasıtası olarak kilise kullanmışsa, kuklayı da gene din propagandası vasıtası olarak “Kreş” adıyla kilise ele almıştır.

“Kreş” İsa’nın doğduğunu gösteren küçük bir kukla sahnesidir. Kiliselerde bunlar bazen hareketli, bazen hareketsiz, Noel günlerinde gösterilirdi. Bazen de saraylarda Kreş oynanırdı.

20. asırda kukla üç açıdan ele alındı.

- a) Kukla her şeyden önce az adamlı, az masrafla, çok iş görebilecek bir sahne idi.
- b) Kukla en basit konulardan en büyük konulara kadar her türlü eserleri sahneye koyabilecek, en ileri sanatın herkesin gücünün yetebileceği bir anlamla öne sürülebilecekti.
- c) Kukla özel olarak gençliğin ve çocukların artistik eğitimi bakımından çok önemli bir araç idi. Bu bakımdan kuklaya en çok önem veren ülkeler. Rusya, Birleşik Amerika, Çekoslovakya ve Yugoslavya’dır.

Almanya, Fransa ve diğer memleketlerde terbiye vasıtası olarak kullanılmıştır. Çeklerin Mezarık Enstitüsünde kukla piyesleriyle ve kukla çalışmalarıyla uğraşan büro mevcuttur.

Rusya’da, Çocuk Ar Eğitimi Enstitüsü türlü yerlerdeki birçok kukla tiyatrolarına, kukla, piyes, elbise yetiştirdikten başka mükemmel programlar hazırlamaktadırlar.

İngiltere’de Covent Gaden’in piyesinde oynatılan alüminyum kuklalar Londra’da büyüklerin büyük bir zevkle seyrettikleri bir eğlence olmuştur.” (Hayriğ, 1938: 70)

“Fakat bizde kukla denilince, aklımız hemen, garip seslerle konuşan, dövüşen, nihayet gayesi güldürmek olan küçük bebekler gelirken, bu önemi tamamıyla anlamamız güçtür.” (Hayriğ, 1938: 70–71)

Kukla Tiyatrosu

Münir Hayriğ

Kukla Tarihi

Kukla ve bebek ile tiyatronun tarihi çok eskidir. Milattan evvel ikinci bin yıllığa ait bir Mısır mezar resminde; elindeki küçük bebekleri oynatan bir hokkabazın resmi, son yapılan araştırmalarda elde edilmiştir. Bugünkü şekli ile kuklayı bir tiyatro motifi olarak kullanmayı ilk düşünen Orta Asya Türkleridir.

Kuklaların Orta Asya’da ne vakitten beri bir tiyatro elamanı olarak kullanıldığını bilmiyoruz. Ancak bugün bile Rusların, İranlıların ve Çinlerin birer milli oyunu halini alan kuklayı bu milletlerin her birisi ayrı ayrı Orta Asya Türklerinden aldıklarını itiraf etmektedirler.

Ruslar bundan milli bir oyun çıkarmışlar, adına “Petruşka” demişler, İranlıların Milli kukla tiyatrosunun adı “Keçel Pehlivan”, “Kel Pehlivan” dır. Kel, keleş halinde ve güzel manasında, hala Anadolu’da yaşayan bir kelimedir.

Çinliler buna “Ad-sing” diyorlar. Bu kelimenin de Türkçe “Adsız” kelimesinden çıktığını söyleyebiliriz. Türkistan’da yaşayan Türklerin kukla oyununun belli başlı kahramanının adı “Binom” adsız’dır. Karagöz’ün bile “Ömbres Chinoise” nin kukla şahsiyetlerine tatbikinden meydana çıktığını iddia ve tespit etmek çok mümkündür. Kukla esasen bir Türk oyunudur. Bizans sarayından gelin almaya gelen Türklerin mahiyetinde kuklaların bulunduğunu, o vaktin münevverlerinin nasıl naklettikleri “Chosles Diel”in eserinde görmekteyiz.

Ancak; Müslüman olan Sünni Türkler “Gölgesi düşen suretlerden istinat etmek yüzünden bu ananeyi fark etmemişlerdir. Şii kalan İran ve Türkistan Türkleri, Hıristiyan olan Moskof Rusları, putperest olan Çinliler bunu muhafaza ve tekâmül ettirdikleri halde Osmanlı sarayı bunu, ikinci plana itmiş ve ehemmiyet vermemişlerdir. Fakat Anadolu’da kuklaların, bilhassa Şarki ve Orta Anadolu’da uzun zaman yaşadığı tarihten sabittir. (Hayriğ, 1938: 71)

Bu tiyatro çeşitli milletlerde önemli bir eğlence vasıtası olarak kullanılmaktadır. İran’da son zamanlara gelinceye kadar hemen hemen her düğünde “Keçel Pehlivan” oynatmak adeta bizim düğünlerimizde pilav zerde yemek derecesine yerleşmiş bir anane imiş.

Bizde kukla nasıl tatbik edilebilir.

1. Kukla çok ucuzdur.
2. Kuklada üç dimansiyonu yani hacim vardır. Telkin kuvveti, terbiyevi elemanları itibariyle daha az dimansiyonu olan Karagöz'e faiktir.
3. Kukla bilhassa ipli değil, Rusya'da temin edilen parmaklı şeklinde oynatılması çok kolay ve birkaç günde hatta birkaç saatte çocuklara öğretilir.
4. Kuklada en hafifi komedilerden, Şekspir'in trajedilerine kadar değişik oyunlar oynatılabilir. Kuklanın nakli kolaydır.
5. Karagözde tipler hep aynıdır. Ve nihayet muayyen bir formül içinde oynamaya mecburdur. Ve hiç bir zaman kukladaki dekor, vizyon ve piyes zenginliğini Karagöz'de yapmak mümkün değildir. (Hayriğ, 1938: 72-73)

2.4.3. Orta oyunu

İsmail Hakkı Baltacıoğlu

Fikir ve Sanat

11 Nisanda 1942'de Ankara, Dil – Tarih ve Coğrafya Fakültesi tarafından Talebe Toplantı kolu tarafından tertiplenen bir toplantıda Baltacıoğlu tarafından modern bir ortaoyunu örneği orak hazırlanan “Muhtar Oyunu” talebe tarafından başarıyla oynanmıştır. Orta oyunu, teknik yönden, taslak halinde bırakılan bir konu etrafında, başta Kavuklu ile Pişekâr olmak üzere bütün oyuncuların “Tuluat” yolu ile yerli yerinde nükteler yaratmalarıdır. Bu bakımda Orta oyununda oyuncular iyiden iyiye seyirci – dinleyicilerin tesri altındadırlar. Talebeler ilk defa giriştikleri bu sinemada, orta oyunun ilk şartı olan bu ruhi duruma girmeyi çok iyi bilmişlerdir. (Baltacıoğlu, 1942: 11)

Prof. İsmail Hakkı Baltacıoğlu bu konuda görüşlerini şöyle açıklamıştır.

Orta oyunu yalnız tarihi bir temaşa olarak değil, hem tekniği, hem de estetiği bakımından, en üstün bir tiyatro nevidir. Orta oyunu yalnız “ortada oynan oyun” demek değildir. Yeri ortada oynanır. Fakat ortada oyuncu olmaksızın oynanan oyunlarımız vardır. Köy sohbet oyunları ve açık havada oynanan tuluat oyunları gibi orta oyunu ortada oynanmakla beraber bir meydanın geometrik tabiatına uyar.

Orta oyunda bütün oyuncular, bütün aksiyonları ortanın tekerleği, kavisleri ve çeyrek kavisleri üzerinde evrimleri yapmak gerekliliğindedir.

Orta oyunu ritmiktir, bütün hareketler, ahenkli, tartılı, dengeli ve düzenli. Orta oyunun hareketlisi şiir gibi manzumdur. Orta oyunun yapısı diyalogdur. Orta oyunu diyaloglaşmış bir oyundur. Pişekâr başta olmak üzere, bütün aktörler teker teker Kavuklu denilen halk ve sürpriz dehasının önüne gelip hesap vermek zorundadır. Kavuklu, Karagöz gibi halkın mümessildir.

Orta oyununda belli bir mekân yoktur; köy, şehir, sokak, kara, deniz, hava ve fezadır. Orada hiçbir şey yok, her şey vardır. Orta oyunu bu evrimini bu sürreal plan üzerinde yapar.

Orta oyunu natüralist ve realist değil, sürrealist bir tiyatrodur.

Orta oyuncusu bir tuluatçı, bir irticali, bir yaratıcıdır.

Orta oyunu, müellifin metnine değil, Orta oyuncusunun dehasına dayanır. Ne zaman Kavuklu, Hamdi, Pişekâr, Küçük İsmail, Ali Rıza ve Kavuklu Ali gibi espri ve sürpriz dehalari var olmuşsa, o zaman orta oyunu da bütün varlığı ile var olmuştur.

Orta oyunun en büyük özelliklerinden biri de seyirci halk denilen kolektif varlık tarafından çevrilmiş olmasıdır. Orta oyunu halk toplantısının içtimai içgüdüleriyle tekerlek biçiminde bıraktığı bir ortada oynanır.

Orta oyunda oyuncu dekora ihtiyaç duymaz. Bunu seyirci hayalinde yaratır.

Türk olarak oynanınca ister istemez diksiyonu, deklarasyonu, aksiyonu da Türk olmak zorundadır.

Tiyatromuzun kısırlık tarihinde Türk olarak oynadığımız rol, külhanbeyi rolüdür. Bu tipin Avrupa'da eşi yoktur.

Orta oyunda fani olan var; tem, şahıslar, aksiyon gibi. Baki olan unsurlar var; meydanda oynamak, ritmik, müzikal olmak, diyalog yapısı, sürrealist olmak, irticale dayanmak gibi eski temler dirilmez. (Baltacıoğlu, 1942: 11)

Orta Oyunu

Delikanlılar aralarında orta oyunu andıran bir nevi tuluat tiyatrosu oynuyorlar. Bu tiyatrodaki dekor insanlardan kuruluyor. Eşek, at, ağa hep insandan yapılıyor. Tiyatrodaki tekerlemeler hep müstehcendir. Repertuar mahduttur. Şiir, mani söyleyene rastlanılmamış, saz şairi yoktur. (Dülger, 1936: 210–220)

Kız Oyunu

Mehmet Tuğrul

Oyunu tertipleyen Sarıyer ilçesinin Rumeli feneri köyünden 29 yaşında “Hasan Gerede”dir. Hasan’ın ailesi Şebinkarahisar’dan geçip Rumeli fenerine yerleşmiştir. Oyun 18.4.1943 tarihinde İzmit’te asker ocağında oynanmıştır. Şahıslar üç kişidir: Bir ihtiyar, bir kız, bir araptır.

Oyuncular bu oyunu oynarken rolünü üstlendikleri kişi gibi giyinip hareket ederler.

Oyun kısaca şöyle: Bir ihtiyar kızıyla meydana gelir, damat aradığını söyler. Sahnedekileri kız ile ihtiyarı oynatırlar, fakat o sırada arap içeri girer. Nişanlısını sorar, nişanlısını alıp seyirciler arasına saklar, ihtiyar kızını kaybettiğini muhtara söyler. Arap o arada ihtiyara saldırır. Sonra üçü oraya gelip oynarlar. Bunlar oynarken seyircilerden biri kızını kaçıtır. İhtiyarlar, arap seyircilerin arasına girerler. Önüne gelene vurular. Kızı bulurlar, gelip tekrar sahnede oynarlar. Fakat kız tekrar kaçıtır. Oyun böyle devam eder. (Tuğrul, 1946: 18)

Ergenekon

Behçet Kemal

“Bu, Ergenekon efsanesini canlandırmaktan ziyade Ankara şahikasında doğan güneşin büyüklüğünü ve eşsizliğini tarih çerçevesi içinde göstermek, Ergenekon’dan Ankara’yı görmek için yazılmış ve 27 Birinci kanun Gazi gününde Ankara Halkevi sahnesinde temsil edilmiştir.” (Kemal, 1933: 14–17)

Metin manzumdur.” Sahne: Karanlık, kayalık bir mağarayı gösterir. Köşede bir demirci ateşi, bir yanda demiri dövmekten yeni kalmış bir demirci. Öte yandan yere uzanmış bir ozan. Biri söylerken öbürü dekoru ve tabloyu tamamlayan heykeller gibi dinleyici vaziyette kalır.

“Timur” Piyesinden Bir Parça

Halkevlerinin altıncı yıl dönümünde, Ankara Halkevi kutlama törenlerinde Behçet Kemal Çağlar’ın yazdığı “Timur” piyesi temsil edilmiştir.

Timur piyesi, Osmanlı tarih kitaplarının sadece yakıp yıkılan bir zalim olarak gösterildiği büyük Cihangir Timur’un kendisini nasıl yetiştirdiğinin, nasıl muvaffak olduğunu belirten: Onun kahraman ve dahi bir kumandan, imarcı ve temsilci bir devlet

reisi olduğunu ileri süren, tarih tezlerimize ve hakikate uygun bir piyestir. (Ülkü, 1938: 74–75)

Bu piyes, Yıldırım’la Timur’un bu aynı kanı, cesareti ve kiyaseti taşıyan iki büyük Türk’ün, ilk zaferlerinden sonra, nasıl bir hayat tarzı güttüklerini; saraya kapanan ve halktan uzaklaşan Yıldırım’ın gene halkın ve bozkırın ortasında kalan Timur’a niçin yenildiğini sanat ve tiyatro kıymetinden kaybetmeden, tamamıyla ortaya koyabilmiştir. Bu yazıda “Timur” piyesinden bir bölüm neşredilmiştir.

2.5. Halk Müziği

Kadın Oyunu Türküsü

Ferruh Arsunar’ın kaleme aldığı, “Kadın Oyunu Türküsü” (Arsunar, 1947 33) adlı yazıda bu türkü, düğünlerde ve kadın toplantılarında söylenir. Oyun tek olarak oynadığı gibi, karşılıklı olarak da oynanılır. Karakteristik figürleriyle bir zeybek oyununa benzer. Bu türkü 1941 yılında Ödemiş’ten derlenmiştir.

Türkü notalarıyla birlikte neşredilmiştir. Ayrıca mahalli söylemlerde melodi ve ritim esasları bozulmadan ağız hususiyeti dolayısıyla yapılan birkaç değişiklikten örnek de verilmiştir. Türkü şöyle: “Haydi güzelim oyna da gel yanıma / Beşi birlik takayım gerdanına” (Arsunar, 1947: 33)

Beydilli Türküsü

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar’ın kaleme aldığı “Beydili Türküsü” (Arsunar, 1947: 32–33) adlı türküde, Güney Anadolu bölgesindeki göçebe Türkmenlerin iskânı sırasında bu göçebeler, hükümet kuvvetlerine kaşı gelmişler ve orada çarpışmalar olmuştur. Bu türkü, İlbeyli aşiretine bağlı Beydilli Oymağının bir savaşını anlatıyor. Daşbaşıoğlu adlı bir şair tarafından meydana getirilmiştir. 1943’te Gaziantep’te derlenmiştir.

Muharrir bu türküyü notaları ve sözleriyle derleyip neşretmiştir. Türkü: “Yusuf Paşa üstümüze varanda / Göç inen düşmana vardı Beydili” (Arsunar, 1947: 32–33)

Halk algıları

Mahmut R. Gazimahal

Mahmut R.Gazimahal'in kaleme aldığı "Halk algıları" (Gazimahal, 1946: 22–23) yazıda müzik aletlerini tarih bakımından inceleyen organografya kitaplarının hemen hepsinde bu yolda etraflı bilgiler bulunabilir. Bu yazıda Michel Brenef'nin Fransızca müzik sözlüğünün 204 nc sayfasında; "Saplı ve mızraplı sazlar doğudan gelemdi, Batı orta çağında tanınan ilk rnekler Müslüman ve haçlı istilalarından sonra belirir..."(Gazimahal, 1946: 22–23)

Bizde de halk sesine yüzyıllardır davul zurna değil, bağlama nevinde mızraplı algılar eğlik edegelmiştir. Ozan kopuzunun devamı bağlamadır. Bağlama bir elde çalarken öbür tellerde ritim ve armoni gösterileri yapar; ayrıca da şarkıcıya eğlik edebilir. Hâlbuki ritim bakımından davulun yardımına muhtaç bulunan zurna, şarkıcının sözlerine eğlik etmez, yalnız oyununa eğlik eder.

Kısaca; yurt ezgisine olan bağlılığını derin hatıralar halinde olan halk sazımız Halk edebiyatımızın devamı için mükemmel bir müzik aletidir.

Ümmü Türküsü

Mehmet Tuğrul

Mehmet Tuğrul'un kaleme aldığı "Ümmü Türküsü" (Tuğrul, 1947: 30) yazıda Osman Attila'nın Afyon Karahisar çevresinde derlediği "Gelin mmi" türküsünü Taşınar dergisinin (128 – 132) inci sayısında yayımlamıştır. Bu türkünün konusu mm adlı bir gelinin suya düşüp boğulması olayıdır.

Osman Attila, sadece malzeme derlediği için Emre glnde boğulan mm Gelin ile ilgili varyantları toplama gereği duymamıştır.

1942 yılında Bekilli köyünde 76 yaşında Osman Berber, 52 yaşında Hüseyin Berber ve Ahmet Aydemir (64)'in verdikleri bilgiye göre: Bekilli'de Ali avuş diye biri vardır. Ümmü'y kendisine vermeyen ailesinden kaçırır. Menderesin kıyısına gelirler. Dar bir yerde atlayıp karşıya geçmek isterler. Ali avuş atlar, fakat mm atlayamayıp boğulur. Ali avuş mahkemeye getirilir ve ağıdı söyler. Ağıdı söyledikten sonra bırakılır.

Ayrıca, Aşağıseyitli Ali Duru'nun rivayeti, Behilli rivayetine hemen hemen aynıyle benziyor. Aradaki fark oğlanın Denizli Cezaevi'ne dşmediir.

Karşılaştırmalara yaraması için Ümmü Türküsü'nün iki varyantı da yayımlanmıştır. Bunlardan birinci 30.8.1942 tarihinde Mahmutgazi köyünde 47 yaşında Ömer Şaşmaz'dan, ikincisi de aynı yılın 28 Eylül tarihinde Çovaşlı köyünde Medeleli Hüseyin Çomak'ta derlenmiştir. Hüseyin Çomak keman çalmasını bildiği için türküyü zenginleştirmiştir.

Ümmü Türküsü I

“Ümmü kız da suya düşmüş kendisi / Coşkun çaylar Ümmü yüze vurdu mu”?

Ümmü Türküsü II

“Yoluna kodum bir çift balya tosunu / Kendi küçük boyu kadın kesimi” (Tuğrul, 1947: 30–31)

Sap Kağmı Türküsü

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı “Sap Kağmı Türküsü” (Arsunar, 1947: 32) adlı, çok eski olan bu türkü, hasat zamanı, buğdaylar demet halinde kağnyaya yükletilirken kadın ve erkek çiftler tarafından söylenen türküyü derlemiştir. Bu havanın oyunu daha ziyade “kadın oyunu”dur. Niğdeli Mehmet'ten derlenmiştir.

Yalnız Muharrir bu türküyü notaları ve sözleriyle birlikte neşretmiştir. Türkü şöyle; “Mevla'm beni kavuştur. / Göğsü telli yavruya” (Arsunar, 1947: 32–33)

Balalı Tavuk

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı “Balalı Tavuk” (Arsunar, 1947: 32–33) adlı yazıda Balalı Tavuk, toplantılarda ve düğünlerde oynan bir halk oyunudur. Biri erkek biri kız olmak üzere iki kişi tarafından oynanır. Başlangıçta yalnız müzikle giriş yapılır. Bu giriş parçası çalınırken oyuncular birbiri arkasından ritme uygun olarak ve saire şeklinde yürüyüş yaparlar. Söz kısmına gelince, kız erkek karşılıklı durular; hem türküyü söylerler, hem de türkünün ifadesine göre figür ve hareketler yaparak oynarlar. Her karşılıklı söyleşmeden sonra yine müzik yalnız olarak çalınır ve gene yürüyüş yaparak oyuna devam ederler. Bu türkü, 1943 yılında Kars'tan derlenmiştir. Ayrıca Arsunar bu türkünün notalarını da neşretmiştir.

Oğlan: “Atan anan beni görüp / Seni dalanlarsa neylersen”

Kız: “Sen sahi bana neylersen / Sen dahi bana neylersen” (Arsunar, 1947: 30–31)

Yayla Türküsü

(Oyun Havası)

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar’ın kaleme aldığı “Yayla Türküsü” adlı yazıda, bu oyun, düğün ve bayramlarda kadın ve erkek birlikte oynanır. Kadınlar bir tarafa erkekler bir tarafa dizi halinde durular. Yüzler birbirine karşı olur ve aralarında beş adım kadar mesafe bulunur. Sağa ve sola ritmik meyiller yaparak her iki taraf birlikte türküyü söylerler. Trk sonundaki usulsüz, serbest olan kısmı oradakilerden güzel sesli biri yalnız söyler. Bu kısım söylenip bittikten sonra, davul ve zurna sözsüz olan tarafı çalmaya başlar. Havanın ritmine göre, daire halinde bir yürüyüş yapılır. Sonra gene eskisi gibi karşılıklı durularak evvelki başlangıç tekrarlanır. 10/8 lik ritme geçildiği zaman, daha sratleşen oyun, gayet evik olmak şartıyla erkekler tarafından oynanır. Kadınlar yerlerinde dizi halinde durup el çarpar, erkeklerde onların etrafında daire çizerek oynarlar. apakur ve Nazmiye tarafından görülen bu oyun bir aşiret oyunudur. 1935’te Bingl’de derlenmiştir.

Ayrıca Arsunar neşrettiği bu türküyü notasıyla vermiştir.

“Bingl yaylasında yar yar uy / Buluşalım sevdiğim, yar sevdiğim uy.”
(Arsunar, 1947: 36–37)

Müzik Folkloru Araştırmaları

Sadi Yaver Ataman

Sadi Yaver Ataman’ın kaleme aldığı “Müzik Folklor Araştırmaları” (Ataman, 1947: 11) adlı yazıda folklor araştırmaları bizde Avrupa kadar teşkilatlı ve metotlu değildir. Halk türkülerini ve şiirlerini toplamak suretiyle ilk defa resmi araştırmaların İstanbul Konservatuvarı tarafından yapıldığını görüyoruz. Bir folklor derneği olarak kurulan Halk Bilgisi Derneği, Yurdun muhtelif yerlerindeki muhabirleri vasıtasıyla bir hayli toplama ve neşriyat yapmış ise de, bu çalışmaları özel çalışmalar saymak yerinde olacaktır.

Ankara Devlet Konservatuvarı da muhtelif bölgelerde halk türküleri derlemiştir. Ve arşivlerini yapmıştır.

İstanbul Konservatuvarı bu toplamda ilmi ve sistemli bir çalışma yolu güdümlenmiş olmakla birlikte, davanın tahakkukuna bir adım sayılabilir. Başlangıçta ciddi bir dernek olarak kurulan “Halk Bilgisi Derneği” de verimli bir çalışma yolu tutmadan kapanmıştır. Yıllardan beri yapmış oldukları çalışmanın bir bibliyografyası da mevcut değildir. (Ataman, 1947: 11–13)

Ankara Devlet konservatuvarının da arşivde topladığı bu türkülerin bir katalogu veya broşürü bulunmamaktadır. Bilinen beş, altı bin türkünün toplandığından ibaret ve şifahidir.

Eldeki müzik neşriyatın tam bir bibliyografyası yoktur.

Ataman bir derlemede dikkat edilecek hususları şu başlıklar altında toplamıştır.

1 – Araştırma işi

a) Taşınması kolay ve en verimli makineleri kullanmak.

b) Öğrenmek: Folklorcu tek başına yapacağı araştırmalarda mesela bir türküyü öğrenerek, bütün nüansları ve karakterleriyle hafızasına ve sazına alabilmelidir.

c) Notaya Almak: Kırık havalar gibi notaya alınmaları kolay olanları oldukları gibi süslemeden tespit etmek. Diğer uzun havaların Anadolu fonetiğine ve tavırlarına dikkat etmek, sözlerin tespitinde yerli şivelere göre fonetik alfabe yapmak lazımdır.

2 – Tasnif işi ve Arşiv

a) Plakların ayrılması: Alınan parçaların insan yaşı safhalarına göre ayrılarak elde edilecek diskotek numaraları ayrıca coğrafya bölgelerine, gruplara ayrılacaktır.

b) Oyunların tarifleri muayyen bir kareografya disiplini dairesinde ve fotoğraflı olarak hazırlanacaktır.

c) Bir etütte, münhasıran memleketimize has olan 9/8, 7/8 gibi ritim hususiyetlerini memleket bölgelerine ve istatistik malumata göre tespit yapılmalıdır.

d) Her bölgenin sazları, çalışma hususiyetleri ve tarifleri, üslup ve karakterleri “Savat ölçüleri” tesbit edilmelidir.

e) Bütün bu türkülerin bir tarihi davası vardır ki, bunun içinden çıkmak mühim ve başlı başına bir iştir.

3 – Vericilik ve Yayımcılık

Toplanan malzemeler yazılı olarak yayımlanacağı gibi, radyo ile de halka ve ilim dünyasına tanıtılabilir.(Ataman, 1947: 11–13)

Meryem Türküsü

Derleyen Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı “ Meryem Türküsü” (Arsunar, 1947: 31–32) adlı yazıda; Anadolu'nun hemen her tarafında türkü söylenerek oynanan oyunlar, çocukluk kadın oyunlarından. Kadın erkek birlikte oynanan bu oyunların çoğunda türkü söylenirse de erkeklerin oyunlarında türkü söylediği pek seyrek görülür.

Meryem türküsü, yalnız kadın oyunlarında söylendiği gibi kadın ve erkek beraber oynanan oyunlarda da söylenir. Oyun ağır ve düz olarak üç figür ile bir müddet devam eder; git gide hızlanır, süratli olan kısmı ayrı bir figürle birkaç kere tekrarlandıktan sonra biter.

Meryem Türküsü 1943 yılında Bitlis'te Davut Telli'den derlenmiştir. Türkü notalarıyla birlikte neşredilmiştir.

“Eski yardan fayda yok / kurbanım yeni yâre” (Arsunar,1947: 31–32)

Hasan Ağa Türküsü

M. Çağatay Uluçay

M. Çağatay Uluçay'ın kaleme aldığı “Hasan Ağa Türküsü” (Uluçay, 1947: 31–32) adlı yazıda 18 inci yüzyılda Saruhan'da bir takım ayan türemiştir. Türkü Hacışanoğulları'ndan Hasan Ağa'nın öldürülmesi üzerine yakılmıştır. 18 inci yüzyılda Karaosmanoğulları Akhisar'ı ele geçirmek istiyorlar. O sırada Akhisar voyvodası bulunan Hacışahanoğlu Mehmet Ağa da oldukça kuvvetlidir. İki aile mücadeleye girişiyorlar. Bu mücadelelerde Hacışahanoğulları'ndan Hasan Ağa genç yaşta öldürülüyor. Türküde vakanın hangi tarihte geçtiği belli değildir. Bu türküyü Akhisarlı bir zatta bulunan bir mecmuadan Mehmet Müderisoğlu kopya etmiş ve muharrir vermiştir. Türkü şöyledir: “Kaldı yetimlerim der Hasan Ağa / Kasıldı kuzularım der Halil Ağa.” (Uluçay, 1947: 31–32)

Ağamın Giydiği

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı "Ağamın Giydiği" (Arsunar, 1947: 34–35) adlı yazıda Çorum düğünlerinde kadınların toplantıları çok şen ve hareketli olur. Düğün gecesi davetliler dağıldıktan sonra dostlar kendi başlarına kaldıklarında türküler ve maniler söyleyerek, milli oyunlar oynayarak eğlenceyi sabaha kadar sürdürürler. Bu eğlencelerden biri de şöyledir: Ortaya büyükçe bir çamaşır leğeni getirilir. Bu leğenin etrafına beş altı kişi toplanır. Ellerini hep birlikte leğene vurarak türkü söylerler. Bu türküle leğen havası da derler. Bu sayıda sunulan "Ağamın Giydiği" adlı türkü, bu leğen havalarının en güzellerinden biridir. 1943 yılında Çorum'da Bayan İfakat Yaykor'dan derlenmiştir.

Türkü notalarıyla birlikte neşredilmiştir. Türkü şöyledir: "Gizli de sırlarına ermeyeydim / Soyunup koynuna girmeyeydim." (Arsunar, 1947: 34–35)

Topal Koşma

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı "Topal koşma" (Arsunar, 1947: 34–35) adlı yazıda türkünün esası bozulmadan mahalli söylentilerde şahıs üslubuna göre yapılan bazı örnekler de notalarıyla verilmiştir.

Çankırı'da gece toplantıları yapılır. Bu eğlencelerin bir usulü vardır. Toplantının bir başı bulunur, herkes ona itaat etmeğe mecburdur. Toplantıda çalınacak veya söylenecek parçalarda bir usule ve sıraya tabidir. Önce ağır havalar çalınıp söylenir; sonra yavaş yavaş kıvraklaşmaya başlar. Toplantının kendine göre türküleri vardır; gelişi güzel türkü söylenip, çalınıp söylenmesi uygun görülmez. "Topal koşma" bu toplantılarda çok söylenen eski meşhur bir oyun türküsüdür.

Bu parça, 1942 yılına Çankırı'da Nergis Rıza'dan derlenmiştir.

"Her kimse söylesem bu doğru sözü / Zincirden boşanmış deli sanırlar"
(Arsunar, 1947: 34–35)

Molla Ahmet Türküsü

Derleyen: Osman Attila

Osman Attila'nın kaleme aldığı (derlediği) "Molla Ahmet Türküsü" (Atilla, 1948) adlı yazıyı Molla Ahmet, Afyon Karahisar'ın yeni ilçelerinden Şuhut'ta derlemiştir. Türkü şu kişilerden tespit edilmiştir. "Çepni kızı Fadime Özalp, Ahmet

Çenesiz, Güdükoğlu Ali Osman Gider, Nalbant Ali Bağdır, Çiftçi Ömer, Ceritoğlu, Kebabi Mehmet Okur ve Öğretmen Muharrem Çepnioğlu”

Türküyü, Şuhut’un 120 yaşında ölmüş değerli bir kadın şair olan İbiş Nine yakmıştır. Halk onun için “yakım yakardı” diyor. Bu tabir aynı zamanda şair karşılığı olarak kullanılmaktadır. Şiirlerinde kafiye ve vezin noksanlığı yoktur. Her dörtlükte kavuştak (nakarat) da değişmektedir.

Molla Ahmet, Kadıköylüdür. Gurbete çıkar. Çalışmaya Şuhut kasabasına gelmiş, burada bir kıza aşık olur. Bunların aşkını herkes anlıyor. Babası (kızın) bundan rahatsız olur. Masal diye anılan bir eğlenceye davet eder, Molla Ahmet’i burada hile ile öldürürler ve bunun üzerine şu türkü yakılmıştır: “Molla Ahmet Türküsü”; “Dalgın uykulardan uyan Ahmet’im / Yağlı kamalara dayan Ahmet’im” (Atilla, 1948: 28–29)

Ali Kemal Türküsü

Sabahat Erdemir

Sabahat Erdemir’in kaleme aldığı “Ali Kemal Türküsü” (Erdemir, 1948: 26) adlı yazıda Malatya’nın merkez Tahir bucağına bağlı Karahöyük köyünde yakılmıştır.

Halk şöyle anlatır: Karahöyük köyünde Lülezade Ali Rıza Efendi’nin Ali Kemal isminde yakışıklı bir oğlu vardır. Bu sıralarda yakın köylerden Gülsüm adında bir genç kıza gönül verir. Gülsüm onu çok sevdiği için şu türküyü yakmıştır: “Özlerim de nazlı yar özlerim / Her gün akşam Kemal yolun gözlerim”

Belli bir süre sonra Ali Kemal hastalanır. Şehirdeki hastaneye getirilen Ali Kemal ölür. Bunun üzerine Karahöyük köylüleri tarafından Ali Kemal için şu ağıt yakılır: “Dertli anam yüreğini oymasın / Bir murat alamadım, ona yanarım. (Erdemir, 1948: 26)

Mor Menevşe Türküsü

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar’ın kaleme aldığı, “Mor Menevşe Türküsü” (Arsunar, 1948: 27) adlı yazıda yurdumuzda bulunan çok çeşitli oyun havalarından Kaşık Oyunu Havası’dır. Orta Anadolu bölgesinde çok rastlanan bu havalardan güzel bir örnek Devrik’te görülmüştür. Mor Menevşe Türküsü 1941 yılında Divrikli Nuri Üstün’den derlenmiştir. Türkü’yü notalarıyla birlikte vermiştir.

Türkü: “Benim kısmetime akzambak düştü / Menevşem oy, bir denem hey, haydi de haydi” (Arsunar, 1948: 27)

Ermenek Türküsü

A.Turan Şentürk

A.Turan Şentürk’ün kaleme aldığı “Ermenek Türkü”sü adlı yazıda türkü: “Ermenek gözüme dol ışık ışık / Sen beni unuttun ben sana âşık” (Şentürk, 1948: 17)

Yoncalar

Derleyen: Ferruh Arsunar

(Oyun Havası)

Ferruh Arsunar’ın kaleme aldığı “Yoncalar” (Arsunar, 1948: 30) adlı yazıda Doğu Anadolu’daki oymaklardan kadınlarla erkeklerin karşılıklı oynadıkları oyunlar vardır. Bunlara “karşılama” adı verilir. “Yoncalar” türküsü, bu oyunlardan birinin havasıdır. 1943 yılında Van çevresinde Davut Telli’den derlenmiştir. Türkü notalarıyla birlikte bu sayıda neşredilmiştir. “Eğer benden dönersen / Azrail boynun vursun” (Arsunar, 1948: 30)

İki Türkü

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar’ın kaleme aldığı “İki Türkü” (Arsunar, 1948: 34–35) adlı yazıda notalarıyla tespit ettiği, Çermik Yolu ve Dere Türküsü’nü neşretmiştir.

Çermik Yolu: Erzurum bölgesi melodi örneklerinden biri de Çermik Yolu türküsüdür. Bu türkü 1942 yılında Erzurum’da Faruk Kaleli’den derlenmiştir.

“Yandım, yanasın ay kız / Benim olasın ay kız”

Dere Türküsü: 1941 yılında Kastamonu’da Âşık İhsan Ozanoğlu’ndan derlenmiştir.

“Eller yârim dedikçe / Sızlar yüreklerim” (Arsunar, 1948: 34–35)

Türk Halk Balladları

İbrahim Gökbakar

İbrahim Gökbakar’ın kaleme aldığı “Türk Halk Balladları” adlı yazıda; Ballad kelimesi etimolojik olarak, oyun türküsüdür. Oxford Dictionary de Sir Partick Spens’in

tarifine bakılacak olursa ballad, “küçük kıt’lar halinde olan ve halk içindeki bazı hikâyeler anlatan basit, harekeli şiirlerdir. Vakalı kız şiirlerini karşılayan en iyi kelime balladır. Avrupa halk balladlarıyla Türk halk balladlarını karşılaştıracak olursak görürüz ki Avrupa balladlarının her biri, herhangi bir vakayı baştan alır, sonuna kadar manzum anlatır. Türkü ayrı söylenir. Yakılış sebebi bilinmeden türküyü anlamak çoğu defa mümkün olmaz. Bununla beraber, bir vakayı başlı başına anlatan türkülerimiz de vardır; fakat bunlara çok ender rastlanır. Mesela şunlar buna örnektir. (Gökbakar, 1949: 16–19)

Kaynata Ciğeri

“Kaynata ciğeri kediler yedi / Sağlıklar olsun gelinciğim dedi.”

Bir Sarı Yılan:

“Varın da söyleyin babacığım gelsin / Salsın elini, alsın yılanı”

Kafiye düzeni ve ölçü bakımından da her milletin balladlarında kendi milli özellikleri vardır. Türk halk balladlarında kullanılan ölçü ve kafiye düzeni, öteki türkülerdekinin aynıdır.

Konuları bakımından Türk halk balladları şu gruplara ayrılır.

A – Tarihi bir vakayı anlatan türküler

B – Vakalı basit türküler.

A – Bunlar, çeşitli tarihi olaylar yüzünden ya halk şairi tarafından veya herhangi bir kimse tarafından söylenmiş; fakat her iki şekil de de ilk söyleyeni az çok unutulmuş türlerdir.

Mora’nın Kaybı Üzerine:

Mora Türküsü

“Mora’nın kızları esir satıldı / Evliyalara imdat etsin Mora’ya”

İstiklal Savaşına Ait

Yunan Askeri

“At topçu kardeş Yunan kaçıyor / Aman Allah aman sen imdat eyle.

B- Vakalı Basit Türküleri: Tarihi olaylar anlatan türkülerin dışında kalan türkülerdir. Bunlar ikiye ayrılır;

1 – Herhangi bir halk hikâyesine bağlı vakalı türküler: Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı gibi hikâyeler anlatır; yeri geldikçe türküler söylenir.

2 – Oyun türküsü haline gelmiş vakalı türküleri: Bir halk türküsünün ballad olabilmesi için, tariften anlaşılacağı gibi, bir vaka anlatması gerekir. Nitekim Türk Halk türküleri içinde de oyun türküleri içinde de oyun türküleri haline gelmiş balatlar da vardır. (Gökbakar, 1949: 16–17)

Vakalı Türküler

Genç Osman Türküsü

“Vuruldu bayraklar kaptı sancağı / Eliyle bedene dikti Genç Osman”

Burçak Tarlası

“Ah ne yaman zor imiş burçak tarlası / Burçak tarlasında, yar yar gelin olması”

Hocam Türküsü

“Hocam, hocam, hocam, iş işten geçti / Hocamın içtiği batmanı geçti”

Bir kız, küçük bir çocuğu vermişler:

“Ben bir maral, bir nödana verdiler / Verdiler de günahıma girdiler.”

Bir tavşan avına giden Ali ve Zafer adında iki delikanlı tipiye tutulurlar. Ali ölür, Zafer’i kurtarırlar:

“Aklıma koymadın kanlı ölümü / Tövbeler olsun anam tavşanın avına”

Gelin getirirken yol üzerindeki Kızılırmak köprüsü yıkılır:

“Nettin Kızılırmak allı gelini / Gelini gelini benim yârimi

Bir delikanlıya güveyiye gireceği zaman gene vururlar:

Vuruldum aman vuruldum bir su verin bana / İçmeden ölürsem dert olur sana”

Sinem

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar’ın kalem aldığı “ Sinem” adlı türkü Harput ağzıyla söyleniyor. Bu yörenin en eski türkülerindendir. Eskinden olduğu gibi bu tarihte düğün ve

derneklerde dahi rağbet görmektedir. Bu türkü eski halk şairlerinden Hayri Güven'den derlenmiştir. Notalarıyla birlikte bu sayıda neşredilmiştir.

“Zülfün karanlığında / Bezme çırağ olaydı” (Arsunar, 1949: 36)

Erzincan Havası

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı “Erzincan Havası” adlı yazıda 1928 yılında Erzincan'da Mustafa isimli bir kişiden derlenen Erzincan havası notalarıyla birlikte neşredilmiştir. Bu türkü şöyle: “Kolumda can kalmadı / Def çalıp oynamaktan” (Arsunar, 1949: 37)

Bir Su Gibi

Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kalem aldığı “Bir Su Gibi” adlı yazıda, Bu türkünün, Tunceli tarafında, çoklukla düğünlerde, söylendiği kaydedilmiştir. Kadınlar bu türkü ile oynarlar. Sazla çalındığı gibi def refakatiyle söylendiği de olur. Bahar bayramlarında davul, zurna ile de çalınır; fakat erkekler tarafından oynanamaz, yalnız kadınlara mahsustur. Bu türkü, 1936 yılında Pulur'da Zühre Yaprak'tan (notalarıyla) derlenmiştir. “Yar yar yar aman / Pencereden bak güzel” (Arsunar, 1949: 36)

Böyl'eyleme

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı “Böyl'eyleme” adlı yazıda Malatya'nın Arguvan bölgesinde söylenen bu türkü, melodi ve tarz itibariyle ayı bir çeşni gösteriyor. Beş perde arasında söylenmiştir. 1936 yılında Malatyalı Sadık'tan derlenmiştir.

Türkü notalarıyla birlikte derlenmiştir.

Şöyle: “Ben yokum ben'eğleme / Kış gününde yok'eyleme” (Arsunar, 1949: 35)

Türkü Nasıl Yazılır

Osman Bayatlı

Osman Beyatlı'nın kaleme aldığı “Türkü Nasıl Yazılır” adlı yazıda 75 yaşında Hasan Hüseyin Hendekçi Efe'den hikâyesi ile derlenen türküler neşredilmiştir.

1- Halil İbrahim Türküsü:

Bergama'da elli yıl önce Çakılı Yusuf adında biri varmış Evine bir kadın kapatmış. Bunu duyan Halil İbrahim ile Bakaya kadını almak ister. Fakat Çakıcı Yusuf onu öldürür. Bunun üzerine Halil İbrahim'in dostu Zahide, Efe'ye gelerek ille türkü yak diye yalvarır. Efe'de türküyü yakar. Bunun üzerine Zahide ona bir ipekli mintan ile bir altın verir. Türkü şöyle: "Halil İbrahim'i vurdular / Sol yanında yarası"

2- Peslan Türküsü

Bergama'da eli beş yıl önce "Toppeslan" varmış. Bu da, Tellifincan, Kangarsakal ve Tatar Şefika gibi ünlü kadınlardanmış. Bir gün Toppeslan'ı Bergama bağlarına cümbüşe götürüyorlar. Bu sırada Kır serdarları kızı bunların elinden alarak kayıplara karıştırıyorlar. Bunun üzerine şu türkü yakılıyor: "Alaoğluyla Bakayı / Gazeteye basmalı" (Beyatlı, 1949: 28)

Karpuz Kestim

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı "Karpuz Kestim" adlı bu türkü, vaktiyle Ankara çevresinde çok yapılan gece toplantılarında ve sohbet âlemlerinde söylenirmiş. Şimdi de gene toplantılarda söylenen başlıca türkülerden biridir. Çok eski olduğu anlaşılan bu türkü, Ankara çevresinin melodi özelliklerini belirtiyor. 1941 yılında Ankaralı Genç Osman'dan derlenmiştir. Muharrir bu türküyü notalarıyla birlikte neşretmiştir. (Arsunar, 1949: 35)

Türkü: "Aman gözün aydın diyen yok / Yar yar aman ayırlamam"

Al Elma

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı "Al Elma" adlı türkü Elazığ çevresinde, daha ziyade kadınlar, "Şeve Kıрма" dedikleri oyunu oynarken söylerler. Oyun yerde oturularak oynanır. Kadınlar dizi halinde oturup kollarını birbirine geçirirler ve türkü söyleyerek sağa sola sallanırlar. Bazı bazı da el çırpırlar. Türkü 1936 yılında Elazığ'da Klarnetçi Şükrü'den derlenmiştir.

Arsunar türküyü notalarıyla birlikte neşretmiştir.

"Uy Henom Henom Henom / Eller kınalı Henom / Gözler sürmeli Henom"
(Arsunar, 1949: 32)

Develi (Oyun Havası)

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı "Develi" adlı oyun havası (türkü), eğlencilerde söylenen bir türküdür. Konya tarafında çok yaygındır. Kıvrak bir hava olup oyunu da kıvraktır. 1936 yılında Konya Aksaray'ında Seyit Mehmet'ten derlenmiştir. Türkü notalarıyla verilmiştir. (Arsunar, 1949: 37)

Türkü: " Susadıkça ver ağzıma gerdan / Aman, aman, aman..."

A. Rıza Yalın

Cenupta Bozdoğanlar

Bu Yörükler arasında ateş, taş, bozkurt efsaneleri de milli totemimiz etrafında hala bütün vuzuhuyla muhafaza edilmektedir. (Yalın, 1934: 358)

Not: Şair bu türküsünde Bozokların düşmanları olduğunu gösterdiğine göre, Bozdoğanlıların "Üçok"lara bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

Not 2: Bu dönemde 1934 – Bozdoğan isminde Anadolu'da bir kaza merkezi ile üç köyümüz vardır.

Urum: Cenupta Toros dağlarının şimal noktasına Urum ismi verilmektedir. (Yalın, 1934: 356–358)

Dede Korkut Hikâyelerindeki Musiki İzleri

Mahmut R. Kösemihal

Bu yazıdan açıkça anlıyoruz ki Dede Korkut, Türklerin musiki ve hikmet piridir. Bu yazıda Kopuz'un ilk defa Türkler tarafından kullandığı, zamanla XIII. ve XIV. yüzyıldan itibaren Avrupa topraklarında yayılmaya imkân bulmuş olduğu bilinmektedir. Kopuz kelimesi değişik sahalarda değişik şekilde karşılanmıştır. Dede Korkut hikâyeleri içinde bir de "Cenk meydanlarında çalınan davul ve bazı sesleri, dikkat celbeder. Davul makamında nakkare ve tavlunbaz tabirleri kullanılıyor. En eski, daha doğrusu XIV. asırlarda Anadolu ötesindeki Türk illerinde yazılmış sözlüklerde – Kaşgari, Tuhfet-üz-Zekiye, İbni Mühenna, Bürhan-ı Kafı sonra Ebu-Hayyan ve Abdulkadir Meragi, burguy, borda, burgu, buguç gibi hep g'li şekilleri ile yazdıkları halde, mesela; Tuzukat-

ı Timur hem borgu hem de boru imlalarıyla yazmağa başlıyor. Anadolu’da Dede Korkut hikâyeleri toplamaya başladığında hep “g “ siz şekli cari olduğunu anlıyoruz.”

Dede Korkut hikâyelerinde “Dulum, Düdük” sözleri de geçiyorsa da çalgı anlamalarıyla değil, başka manalarıyla kullanmışlardır. “ Düdük gibi kan şorladı” (Köseihal, 1938: 394–397)

Köy muallimi buraya altı mani derleyip yazmıştır.

Gençler kendilerine gelinlik eşyası hazırlamak, kanaviçe, tentene örmekle uğraşıyorlar. Tarlada harmanda yalnız erkekler çalışır.

Cumhuriyet Döneminde Musiki

Mahmut R.Köseihal

Mahmut R. Köseminal’ın kaleme aldığı “Cumhuriyet Döneminde Musiki” adlı yazıda Türk musikisi’nin geliştirilmesi için gereken çalışmalar on beş yıl içinde ilerleme safhasına girdiğini ifade etmiştir. Memleketin çeşitli yerlerinde musiki okullarının açılması gerektiğini savunmuştur. Bu dönemde Ankara, İzmir, Bursa, İstanbul gibi şehir merkezlerinde musiki konservatuarları açılmıştır. (Köseihal, 1938: 235–238)

Bala Bartok’un Konferansları

Gizli Halk Musikisi

Vahid Lutfi Salcı

Halk edebiyatının gizli ve açık iki cephesi olduğu gibi, halk musikisinin de biri açık, biri de gizli olarak iki cephesi vardır. Halk edebiyatının açık kısmı Divan edebiyatçılarının ve karışık Osmanlı lisancı ve terkipçilerinin gürültülerine boğularak iltifatsızlığa uğramış ve görünmemiş, gizli kısmı ise Alevi Türk kabilelerinin gizli anane ve türlerine karışarak onlarla beraber meçhuliyete sürüklenmişlerdir. Halk edebiyatının açık ve gizli kısımları meraklılar tarafından yazılan yazma cönklerin ve mecmuaların ele geçmesiyle meydana çıkmaya başlamışsa da halk musikisinin gizli kısmını elde etmek şimdiye kadar mümkün olmamıştır. Gizli halk musikisi şehir ve köylerde farklıdır. Hatta bunun yanında bölgeler arasında da farklar mevcuttur. Mesela: Trakya Alevi musikisi ile Anadolu Alevi musikisi birbirinden farklıdır. Muharrir yaptığı incelemeye göre ilk gizli halk musikisi ile ilgili gizli musiki notası meşrutiyetin ilanından sonra 1325 yılında İstanbul’da Hacı Beyzade Muhtar tarafından neşredilen Muhiban gazetesinde Merhum Semih Rıfat’ın bir nefesinin notasıdır. Tekke musikisi

gizli Halk edebiyatı kısmına dâhildir. Bu alanda Sadeddin Nüzhet Ergun, “Bektaşî Şairleri” kitabının sonunda birkaç nota varsa da bunların bir kaçî şehir tekke musikisi nevindedir. Yine Fuat Köprülü’nün “Türklerde İlk Mutasavvıflar” kitabının sonunda Yunus Emre’nin ilahi notaları verilmiştir. (Salcı, 1938: 113–123)

Radyoda Musiki Yayınları Hakkında

Ahmet Adnan Saygın

Ahmet Adnan Saygın'ın kaleme aldığı yazıda: Halk müziği, kütlenin musiki terbiyesinde en mühim rol oynayan unsurlardır. “Köy Enstitüleri ve mekteplerimizde musiki hakkında gene Ülkü’de yazılan yazılar ile “Halkevlerinde Musiki” adlı kitabında uzun uzun anlatmıştır. Bu yazıda halk türkülerinin radyolarda aslına uygun olarak yayımlanması hususunda fikirlerini beyan etmiştir. (Saygın, 1942: 4–5)

İki Sesli Halk Türküsü

Muzaffer Sarısözen

Halk Musikisi

Devlet Konservatuarı Foklar Arşivi için Maarif Vekilliğince tertip edilen halk musikisi ve halk oyunları derleme dizisinin sekizincisi yapılmıştır. Bu yıl iki sesli türkü daha arşive kazandırılmıştır.

Bu iki türkü Tunceli'nin Pertek kazasında Süleyman Kaya ve İsmail Oğuz'dan plağa tespit edilmiştir. Bu iki türkü Pertek Halkevi'nde toplanan sanatçılardan derlenmiştir. Bu iki türkü, iki ses eşliğinde dinlenilmekteydi. Bu da gösteriyor ki bu bölgenin halkı türküye ikinci bir sesin katılmasından çıkan başkalığı hiç yadırgamadan adeta vecd içinde dinlemeleri dikkati çeken bir noktadır.

O çevre halkının kendi aralarında söyledikleri bu “çift sesli türküler” üzerinde yapılması gerekli incelemelerle şu noktalar da tespit edilmiştir:

1. Halk sanatçıları, bu çift sesli türkülerini bir yanlış eseri olarak söylememişlerdir.
2. Bu parçaların iki sesli söylenmesi gelenek halinde değil, irtical kabilindedir.

Bu tespit edilen türkülerden kemane ve bağlama eşliğinde söylenen türkü; Pertek kazasının Ulupınar köyünden 1319 doğumlu Süleyman Kaya ile Hozat kazasının Yalnızagaç köyünden 1317 doğumlu İsmail Oğuz'dan derlenmiştir.

Türkü: “Hilal ebruların, ahu gözlerin / Tiğ-i sevda ile yaralar beni.” ayaklıdır. (Sarısözen, 1944: 6)

Köyde tespit ettiği Türkülerden birini de bu yazısında kaleme almıştır. Türkü; “Mezarımda gök otları bitirdi / Felek sana minnet etmem beş günü.” (Sarisözen, 1944: 6)

Karadeniz Kemeçesi

Mahmut Ragıp Gazimahal

Karadeniz delikanlılarının el ele tutuşarak yaptıkları coşkun halk oyununa “Horon” denir. Gazimahal bu oyun ve figürleriyle 1928 yılında Trabzon ve Rize’de kaldığı süre zarfında tespit etmiştir. Bu oyunun zaman içinde eski güzelliğini kaybettiğini ifade etmiştir. Bu oyunun benzeri Kırımlarda “Korom” dedikleri halka oyunundan başka bir şey değildir.

Diğer önemli bir unsur da Karadeniz kemeçesinde, bu horon çalgısının menşesine ait izlerinde bulabiliriz. Eski Bizans Anadolu’sunda yaylı çalgıların hiç kullanılmamış olduğu tarihçe bilinir. Selçuk Türkleriyle Anadolu’ya gelen Horasan kemeçeleri, yani ıklığ ve rebab da Karadeniz kemeçeleri tipinde ve tahta gövdeli değildi. O halde Karadeniz kemeçesi nereden gelmişti. Bu sorunun cevabı çalgının hem tipinde, hem de iki sesle çalış çığırında buluyoruz.

Tip bakımından ortanaman Güney Avrupa’sının danslarla çalınan kemanelerin tıpkısıdır. Dörtlü ve beşli ses aralıklarıyla yürüttüğü çalış çığı da aynı çağ Avrupa’sının iki sesli diyafonu üslubunun benzeridir. Bu benzerlik tesadüfü değildir. Çünkü ortanaman Trabzon’unda Cenevizlilerin Mahallesi vardı. Batı ile alış veriş yapardı. İşte burada başka bir ihtimalin başlangıcını daha eskisiyle paylaştırmamız doğru olacaktır. Modern batı kemani, daha doğrusu “sine keman” (vivolon d'amor) denilen keman çeşidi 1740 yılında İstanbul saray kemancısı Carci'nin fasıl musikisine ilk olarak soktuğunu bilmekteyiz. Hatta çağdaş şair Nabi'nin “Yakışır sine-i Carci'ye keman” mısrasında adı geçen Carci'dir. Hâlbuki şimdi anlıyoruz ki yaylı çalgılardan doğuya gelip yerleşen ilk alet “sine keman” değil, Karadeniz kemeçesi olmuştur. (Gazimihal, 1945: 12 – 13)

Bu yazıda muharrir ayrıca Karadeniz Gürcü'lerinin yapmış olduğu eğlenceleri anlatan, Busbeğ'in 1560 yılında yazdığı Türk Mektubu'unda bu eğlencede çalınan aletin kabataslak tarifi yapılmıştır. Bir sopa yahut tahta üzerine kiriş gererler. Bunların üzerine bir küçük değnekle muntazam fasıllarla çarpa çarpa çıkan bu sese göre şarkılar söylenir. Bizlerin de bazen aleti kendi ses ve kültürümüze göre ufak tefek değişikliklerle kullandığımızı ifade etmektedir.

Bu çalgıya, o zamanki İtalyanlar gibi, Trabzon Rumları da “Lura” (Lyre) derlerdi. Kemeñçe, Asya'dan gelen addır. Böylece “Lura” ya kemeñçe deyişimizin tarihini “vivdon” a keman adını verişimizden çok eskidir. Kemeñçe, adının da ifade ettiği gibi, kemanın küçüğüdür.

Bu yazıda Ceneviz gemileri, Latin modası ve mallarıyla geri dönerlerdi. Alışveriş yüzyıllar boyunca sürdü, işte kemeñçenin de o yüzyılda (XIII. – XV.) Latinler tarafından yerlilere tanıtılıp sevdireildiği anlaşılıyor. (Gazimahal, 1945: 12 – 13)

İki Sesli Halk Müziği

Muzaffer Sarısözen

Muzaffer Sarısözen'in kaleme aldığı “İki Sesli Halk Müziği” (Sarısözen, 1946: 15) adlı yazıda Pertek ilçesi Ulupınar köyünden 1319 doğumlu Süleyman Kaya ile Hozat'ın Yalnız ağaç köyünden 1317 doğumlu İsmail Oğuz'dan 1944'te plağa alınan bu türkünün, kolay anlaşılabilmesi için söz kısmı bir tarafa bırakılarak sadece sokak halinde kulağa gelen sesleri notaya alınmıştır.

Bu yazıda Gül Türküsü'nün notaları verilmiştir. Devlet Konservatuvarı Folklor Arşivi No: 1247:B/1944 (Sarısözen, 1946: 15)

Birincisini 77 sayıda, ikincisini bu sayıda (115) veren Sarısözen bu iki sesli halk türkeleriyle, gene paralel beşlilerden kurulmuş çok sesliliğin vokal olarak, şehir müziği tesirinden uzakta kalan halk arasında yaşamakta olduğunu tespit etmiştir.

Fadime Türküsü

(Derleyen: Ferruh Arsunar)

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı “Fadime Türküsü” adlı yazıda: Def, zil, maşça çalınarak kadınlar tarafından söylenen bu mayanın oyunu, iki kadın karşılıklı oynar. Çok kıvrak figürleri olan bu oyun havası aşiret kadın ağzının bir örneğidir. Balıkesir çevresinde bulunan oymaklardan bir yörük kadın oyun havası olan bu türkü Esmeye Çiçek'ten alınmıştır. Notalarıyla neşredilen türkü şöyledir: “Yumalak Fadime'm bir danem / Topalacık Fadime'm bir danem” (Arsunar, 1949: 37)

Suda Balık

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı “Suda Balık” adlı Doğu Anadolu'nun iç kısmına ait olan bu türkü 1943 yılında Ağrı bölgesinde tesadüf edilen Hasan Koç'tan derlenmiştir. Türkü notalarıyla neşredilmiştir.

Türkünün söyleniş şekli: “Yaralıyam bana değme / Baygınam gel gönlüm eyle.” (Arsunar, 1950: 31)

Halk Musikisinde Usul Meselesi

Neriman Altındağ

Neriman Altındağ'ın kaleme aldığı “Halk Musikisinde Usul Meselesi” adlı yazıda. Türk halk türkülerini notaya alırken, klasiklerde karşılaşmadığımız usullerle de karşılaşıldığını ifade etmektedir.

Türkülerin (zeybek) oyun kısımları dokuz olarak muntazam yürüdüğü halde, bazı yerlerde söz kısımlarının yedi ve dokuz vuruşlu usullerde karışık halde olduğundan bahsetmiştir. Bu karışıklığa örnek olarak “Evlerinin Önü Mersin” adındaki zeybek verilmiştir. Bu zeybek notalarıyla neşredilmiştir. “Kapımızda bi deney kul ben olayım” (Altındağ, 1960: 20)

Köyde tespit ettiği Türkülerden birini de bu yazısında kaleme almıştır. Türkü; “Mezarımda gök otları bitirdi / Felek sana minnet etmem beş günü.” (Altındağ, 1960: 20)

Minarede Ezan Var

Kız Oyunu Türküsü

Derleyen: Ferruh Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı “Kız oyunu Türküsü” yazıda bu oyun türküsü, düğünlerde ve kadın toplantılarında tef veya darbuka ile birlikte söylenir. Oyuncular bir kişi olabileceği gibi karşılıklı iki kişi de olabilirler. Oyun Zeybek oyununun daha kıvrak ve süratli bir şeklidir. Yalnız kadınlara mahsus olan bu türkü 1942 yılında Ödemişli Bayan Zehra'dan derlenmiştir.

Türkü notalarıyla birlikte dergide neşredilmiştir. “Ödemişin içinde / Gün görmedik güzel var.” (Arsunar, 1947: 33)

Türkmen Ağdı

Derleyen: Ferah Arsunar

Ferruh Arsunar'ın kaleme aldığı “Türkmen Ağdı” adlı türkü bir zamanlar Türkmenler arasında bir bulaşıcı hastalık yayılmış. Genç ihtiyar nice kişiler bu hastalığa tutulup ölmüşler. Bu yüzden Türkmen oymakları zayıflamış, fakirleşmişler. “Türkmen Ağdı” o felaket günlerin acılarını ve daha eski rahatlık günlerini terennüm ediyor.

Parça, 1941 yılında Andırın'da halk şairi Hasibe Hatun'dan derlenmiştir. (Arşunar, 1942: 34–35)

Yaylada Bir Gece

Hasan Raşit Tankut

Yaylada yakılan türkülerden birkaçını yazısında yayımlıyor. Bu türkülerden bir kaçını obadaki gençlere de okuyor.

Kızla subaşında söyleşirken okuduğu şiirler:

“Muhannetlik yakışır mı şanına / Senin için dolanıyom, ne diyon?

Sönmez sevgin ateş verdi özüme / Harıl harıl yanıyom ne diyon?

Bir çift cevap verip gönlüm eğlemem / Senin için dolanıyom ne diyon?

Garip Turna gibi katar düzersin / Benim ile gitmez misin, ne diyon?

Nazlı güzel bir su ver de içeyim, / Melil melil gideceğim, ne diyon?” âşık bu dörtlükleri, anlattığı aşk hikâyesinin fasıllarında okuyor.

Ayrıca sevgilisinin başkası tarafından alınması sonucu başıboş gezdiği zamanlar okuduğu iki türkü de şöyle: “

Gönlümün kuşunu elden uçurdum / Daldırdım ummana bulamıyorum, Kaisi kaçırıp ardına düşen / Kerem'i Sofu'yu bilmen mi gönül? (Tankurt, 1942: 9–12)

Not: Tankurt bu derlemeyi yerinde tespit etmiş ve bu aşk hikâyesini icra safhasında tespit etmiş ve kaleme almıştır.

2.6. Çocuk ve Büyüklerin Oyunları

Çocuk Oyunları

Naki Tezel

Naki Tezel'in kaleme aldığı “Çocuk Oyunları” adlı yazıda çocuk oyunları denilince, 7 – 16 yaşındaki, yani temyiz kudretini kazanmamış ve reşit yaşına yaklaşmış çocukların oynadıkları oyunlar hatıra gelmektedir.

Çocuk zekâlarının bulduğu ve ortaya koyduğu, ekserisi birbirine benzeyen bu oyunların umumi vasfı, basit ve kolay oluşlarıdır. Ekserisi adalı (birdirbir, ip atlama, kaydırma, köşe kapmaca gibi) bazıları nispeten dimağ işletici (muhtelif zıp zıp oyunları, üçtaş, dokuztaş, kâğıtlardan muhtelif şekiller yapma oyunları gibi), bazıları da hem adalı ve hem de zekâ ve kurnazlık isteyen (saklambaç, yağ satarım, ayinei devran gibi) mahiyettedir. Aynı oyunların yurdun değişik yerlerinde farklılıklar göstermesi mümkündür. (Tezel, 1950: 19–20)

Bazı oyunların merasimi vardır. Kartopu, kızak kaymak gibi oyunlar kışın; uçurtma uçurtmak, ip atlamak ve zıp zıp oyunları, bahar aylarında; topaç, çember çevirmek, seksek ve çelik – çomak oyunları ise bilhassa yazın oynanmaktadır. Bununla beraber, üçtaş, dokuztaş, tek mi, çift mi, açıl kilidim açıl gibi oyunlar her mevsim oynanabilir.

Yalnız erkek çocukların oynadığı oyunlar ve yalnız kız çocukların oynadığı oyunlar olduğu gibi müştereken oynanan oyunlar da mevcuttur.

Şimdiye kadar bahsettiğimiz oyunlardan başka, çürük elma, elim üstünde kalsın, yumurtalı tavuk, kör ebe, kaç kurtul, estepeta, altın beşik, el el üstünde, alaylar alaylar, eveleme – develeme, ebe çıldır, sekme, ebem kızdı ve dama gibi oyunlar İstanbul'da pek rağbette oyunlardır.

Bu sayıda Halkbilgisi Haberleri Mecmuası, sayı 110, Adil Özseven'den “Alaylar – Alaylar” oyunu okuyuculara sunulmuştur.

On, on iki veya daha fazla çocuk karşı karşıya dizilirler. Bunların en sağdaki işin elebaşlarıdır. Elebaşları:

- Alaylar, alaylar, bizim alaylar!
- Ne istersin, ne istersin bizim alaylar?
- Aranızda bir güzel gördüm, onu isterim.
- O güvelin ismini söyler misin?

Karşı tarafa çocuğun ismini söylerler ve çocuk karşı tarafa geçer. Böylece karşılıklı bütün çocuklar değiştirilir. Değiştirme işi bittikten sonra elebaşları el ele verirler, diğer çocuklarda onları arkasına toplanarak:

“Güzellere kavuştuk / Biz ele ele tutuştuk” nakaratlı türküyü tutturup dolaşırlar. Bu oyun daha ziyade kız çocuklar tarafından oynanır. (Tezel, 1950: 19 – 20)

Büyük Findos Köyünde Bahtiyar

O. Mustafa Koç

O. Mustafa Koç'un kaleme aldığı “Büyük Findos Köyü'nde Bahtiyar” adlı yazıda mayıs ayında güller tomurcuklandığında genç kızlar ve kadınlar bu tomurcukları koparıp yedi çeşmeden getirdikleri suyla doldurdukları tasa koyarlar ve üstü örtülür. Her kız veya kadın getirdiği yüzüğü bu çömleğin (tas) içine koyarlar. Gözünü bağladıkları küçük bir kıızı bu tasin başına getirirler. Çocuk bu tasta yüzük çeker. Yüzük çekilmeden önce söylenen mani, yüzüğü çekilen kadın veya kıza gider (yani onun için söylenmiş olur). Oyun böyle üç gün devam eder. Bahtiyar içine yedi çeşmeden getirilen su ile dolu çömleğe tomurcuklar atılıp üstü kapandıktan sonra kurulmuş sayılır. Bu yazıda Bahtiyar, söylenen 9 tane mani neşretmiştir. (Koç, 1950: 33)

Yaren

Akif Koran

Yaren, Çankırı'nın Eregez köyündeki gençlik eğlencilerinin adıdır. Köy delikanlıları vakitlerini daha iyi geçirmek için, sade geçen hayatlarında ara sıra değişiklik yapmak için aralarında 15 – 30 kadar delikanlıyı ayırarak yaren adında bir teşkilat kurarlar. Bu teşkilata başka köylerden katılanlar da olur.

Yaren: Yaren kurulmasını isteyenler bir gece herkes köy odasından çekildikten sonra toplanırlar. Kendilerine bir Büyük Baş Ağa (reis) ve bir de Küçük Baş Ağa (reis vekili) seçerler. Büyük Baş Ağa ve Küçük Baş Ağa olabilmek için delikanlıları idare edebilecek kabiliyette olmak ve diğer delikanlılardan fazla olan yaren masrafını ödeyebilecek şekilde hali vakti yerinde olmak lazımdır. Baş Ağalar, kâhya seçildikten sonra yaren hakkında umumi kararlar alınır. Bu kararlar şunlardır:

1- Bağlama ve saz çalabilenler, güzel sesi olanlar düşünülür ve bunların temini için çareler aranır.

2- Yaren, haftanın her gecesinde yapılır ve bu gecelik toplantıda tespit edilir.

3- Yaren gecesi için yemek ve diğer masraflar ikişer ikişer yapılır. Yalnız, Büyük Baş Ağa, bir gecenin bütün masraflarını tek başına katlanır. Böyle bir gecenin, yemek, ışık, sigara ve diğer masraflarını yapmaya ocak denir.

4- Ocak yakanlar istenilen yemekleri yapmaya mecburdur.

5- Ocak düzeni ve döşeme şekli ortaklaşa kararlaştırılır.

6- Bu Yarende meydana çıkabilecek anlaşmazlıkları halletmek için bir hâkim, iki ağa, bir müddeiumumî, bir mübaşir, iki jandarma seçilir ve bu adlarla anılırlar.

7- Yarende oturma, yasa ve delikanlıların mevkiine göre tespit edilir. (Koran, 1943: 11–12)

Yaren şöyle olur: Yaren yeneceği gece (ziyaret ve eğlence gecesi) oturulacak oda tertip edilir. Büyük Baş Ağa'nın altına üç, Küçük Baş Ağanın altına iki döşek serilip odanın tertip ve düzeni ile Küçük Baş Ağa ilgilenir, akşam saat 9 da başlar. Evvela Büyük Baş Ağa oturur. Diğerleri sonra oturur. Oturma diz üzerindedir. Büyük Baş Ağa her gelene ismi ile seslenir ve merhabalaşır. Büyük Baş Ağa odanın sağ tarafında, Küçük Baş Ağa sol tarafından oturur. Ağa her oturuş da şeklini değiştirdiğinde “destur” der. Ve diğer bütün herkes ağanın oturma şeklinde oturur ve ağa çalgılar çalınmasını ister. Böylece eğlence başlar.

Yemekleri sütle pirinç, mikla (kaymaklık yumurta), Tatar makarnası, güveç, pirinç pilavı ile üzüm, erik, dut ve kayısı gibi veya yaprak sarması, bamya, bakla, baklava ve börek verir. Ağa daha sonraki yaren ocakçısına bu baklavadan ikram eder. Ve odanın ortasında oturtulurlar, onlar da şu türküyü söylerler: “İç ağam afiyet olsun / içmezsen uğurlar olsun”

Bu işler bittikten sonra ağa iki dizi üzerine oturur. Ve bu mahkemenin başladığına işarettir. Şu hareketler suçtur:

- 1) Yarenin başlama saatinden geç gelmek
- 2) Yareni bozacak hareket ve söz söylemek
- 3) Samut oyunundan söz etmek
- 4) Baş Ağa'nın oturduğu biçimden başka oturmak
- 5) Yaren hakkında dışarıda fena propaganda yapmak
- 6) Ocak yakan delikanlıların yemekleri eksik veya fena yapması

Baş Ağa şikâyetçileri dinler, suçlular mübaşir tarafından çağrılır. Suçlu kendini müdafaa eder. Şahitler dinlenir, mahkeme heyetinin kararıyla hüküm katileşir. Gerekirse mahkeme aynı cezaları Büyük Baş Ağa'ya da verebilir.

Cezalar: Mahkeme sonunda ağa “Tamusil” der, Bu eğlencenin bittiğini eve gitmek isteyenine gidebileceği demektir. Gitmek isteyenler ağadan izin alıp giderler.

Cezalar: İstenilen ölçüde şeker almalı, tavuk, hindi, koyun kesmek, ayaklarından tavana asılmak, elbiseyle köyün suyuna girmek gibi cezalar verilebilir.

Misafirler (yaren) gençler tarafından ağırlanır.

Samut Oyunu: Baş Ağa bu oyunu tertip eder. Buna katılıp katılmamak serbesttir. Ağa'ya ebe derler. Ağa'dan başka kimse konuşmaz. Ağa, samut oyunu başladı, der ve başlanır. Bunlar üstlerini, başlarını köy odasında çıkarırlar. Herkes don ve gömlek kalır. Don – gömlek ve ayakkabı ile dışarı çıkarlar. Köyden iki kilometre yukarıdaki değirmene giderler. Değirmenin olduğundan 20 – 30 santimetre kalınlığında, bir iki metre uzunluğunda buz sırtlarlar. Biraz yürüdükten sonra bu buzları bırakırlar. Gecenin ayazında iki saat dağda gezdikten sonra köy civarında bir tepede gömleklerini çıkarırlar. Halay çekmeye başlarlar. Bu sırada dalgınlıkla Yusuf “gömleğime basıyorsun” der. Bu suretle samut oyunu sona erer.

Samut oyununun bir nevi zora, güce dayanış, sabır, irade sınavıdır. Bu müsabakada en evvel geride kalan, yani oyunu terk eden yahut Baş Ağa'nın yaptığını eksik yapan (dalgınlıkla olsa dahi) Erkan sayılır. Erkan sayılan Baş Ağa'nın teklifi ve mahkemenin tasdiki ile suça uygun cezalar verilir. Bu cezalar yukarıda söylediğimiz cezalardan biridir.

Yaren, uzun kış gecelerinde oyun eğlence ve ziyaret şeklinde olan gençlerin zararsız eğlencesidir.

Yukarıdaki Samut oyununu, bir yaren gecesinde Baş Ağa Nuri, Samut oyununun başladığını söyleyerek. soyunmaya başlar. (Koran, 1943: 11- 12)

2.7. Belirli Günler

2.7.1. Hıdrellez

Çırpılı Dede

Müzeyyen Onbaşıoğlu

Müzeyyen Onbaşıoğlu'nun kaleme aldığı “Çırpılı Dede” adlı yazıda: Her sene hidrellezin ilk cumartesi günü daha gece yarısından itibaren bütün köylü yiyecek bir şeyler ve Çırpılı Dede'nin ziyaretinde kesmek için bir şeyler götürürler.

Bu ziyarete gidenler orada mezara benzer bir şey görmezler. Çünkü Çırpılı Dede'nin kabri çalı çırpı yığınının ibarettir. Çırpılı Dede'ye gelenlerin çoğu onun kim olduğunu bilmez. İşte hidrellez sabahı takatının son damlasını harcaıyıp dermansız kalan dizler, bu çalı çırpının etrafında saf saf dizilirler. Artık herkes kendisince dileklerde bulunurlar.

Kazanlar kaynatılıp aşlar dağıtılır. Koyun ve horoz kafaları Dede'nin etrafında yan yana dizilir. Testilerde kalan sular Çırpılı Dede'nin üstüne dökülür ve böylece konuşarak, gülüşerek hidrellez sabahına mahsus türlü geleneklerle talihlerini denerler. Bazısı yerden büyücek bir taş kaldırarak altından çıkacak böceğe göre bu yılki bahtını dener. Kimisi bayırdan yuvarladığı bir taşın çayıra, dereye yahut kara toprağa düşmesiyle nasibini ölçer.

Sonra hemen hepsi birer kere ellerini ağızlarının kenarına koyarak nasibini çağırır ve o anda ötecek kuşun; baykuş veya bülbül olmasını, tesadüfen bir kaval yahut çakal sesinin duyulmasını talihlerini belirten bir işaret sayarlar. Burcu burcu çiçek kokan sabah meltemi hepsinin gücünü tazeler.(Onbaşıoğlu, 1948: 36–37)

Yozgat'ta Çiğdemli Pilavı

M. Tahir Alangu

M. Tahir Alangu'nun kaleme aldığı “Yozgat'ın Çiğdem Pilavı” adlı yazıda: Şubat ayının son haftasına kadar karlar eriyip tepeler açılınca topraktan çıkan çiğdemleri mahalle çocukları toplarlar. Buranın çocukları üç türlü çiğdem biliyorlar: Sarıçiğdem; bunun çiçeği sarıdır ve asıl çiğdem budur. Ali Öksüzü (Ali gülü) çiçeği eflatun rengindedir. Kardelen (Beyaz Çiğdem), bunun çiçeği beyaz renktedir. Bunlardan sarıçiğdem pilavı yapılır. Ali Öksüz'ün yumrusunu yiyenin başı kel olurmuş.

Kadınlar sarıçiğdemi “Peygamberimizin gözyaşındır” diye makbul sayarlar.

Çocuklar “değnek vurma” oyunu oynarlar. Bu oyunda çocuklardan biri çiğdem çıkardığı değneği havaya atar, diğerleri elindeki değneği o değneğe fırlatır. Vurusa bir çiğdem alır. Eğer değneğini o değneğe vuramazsa bir çiğdem verir.

Onda bir çocuk “çiğdem çalkısı” nı taşır, diğer çocuklar elinde bir demet çiğdemle mahalleye dönerken gruptan bir çocuk sırtına heybe alır; buna “aptal” derler.

Evleri sıra ile dolaşırlar, bir evin önüne gelince aptal bağırır. “Hanım abla yağdan bulgurdan bir şey gönder” bunun üzerine çocuklar hep bir ağızdan şu türküyü söylerler: “Yağ olmazsa bal olsun / oğlan uşak sağ olsun”

Kadınlar çocuklara bulgur ve yağ verirler, çocuklar bu bulgur ve yağı alıp; köydeki bir yüksek dama çıkıp bunlardan pilav yaparlar. Ayrıca sarıçiğdem de katarlar. Yağmur yağması için de dua ederler. Çocuklar oyunlar oynar, güreşler tutarlar. (Alangu, 1947: 34 – 35)

Yılbaşı Hakkında

Dr. Haldun Sarhan

Dr. Haldun Sarhan'ın kaleme aldığı “Yılbaşı Hakkında” adlı yazıda: yılbaşından önce bugünkü takvimin oluşumundan bahsetmektedir. Önceki takvimden, takvimler ile ilgili yanlışlardan, tarihteki yıl örneklerinden, ay taksimatından ve eski uygarlıklarda kullanılan takvimlerden bahsedilmektedir. (Sarhan, 1946: 6 – 7)

2.7.2. Saya Bayramı

Sait Uğur

Türklerin sevinçli ve sayılı günlerde bayram töreni yapmak, bu günlerde dileklerde bulunmak, Müslümanlıktan önceki dilekler idi. Müslümanlıktan sonraki bu inanmaları birçoğu devam etmiştir. Mesela: üzüm yetiştiriciliği, buğday ve arpa erdiği, koyunun kuzusunun anası karnında tüyü bittiği ve canlandığı vakit tören ve bayram yaptıkları gibi, yağmur yağmadığı, zelzele, kıtlık olduğu günlerde bir takım dileklerde ve dualarda bulunulur. (Uğur, 1943: 8)

İçel'de Saya Bayramı: Bu bayram, ilk kanunun yirmi beşinden, ikinci kanunun onuna kadar yapılır. Çünkü koç koyuna eski yani Rumi ağustosun on beşinden nihayetine kadar katarlar. Bazen yüksek yerlerde eylül başında, sıcak yerlerde ağustosun on beşinde koçu koyuna katarlar. Buna göre koç katımından sayarak yüz gün sonra bu bayramı yaparlar. Bu yüzüncü günde bütün çobanlar, koyuncular, çoluk çocuk toplanırlar. İçlerinden bir çoban seçerler, yüzünü bile boyarlar. Başına uzun bir külâh (keçeden) takarlar ve çamaşırının üzerine de irili ufaklı çanlar takalar. Çoban bu halde yürür ve sesler çıkarır. Bu çobana “tomus” derler. Bunlar çala çocuk ev ev, çadır çadır, gezerler. Tomus avayıldı alıncaya kadar kendilerini o evin kapısına atarlar ve avayıldı aldıktan sonra diğer evin önüne giderler. Her evin önünde sayıcı adam türkü söyler.

Böylece bütün evlerden avayıldı topladıktan sonra, bunları birkaç eve dağıtırlar ve bunlar pişirirler. Büyük bir ev, çadır veya meydanda toplanırlar ve sofralar kurulur, sayacılar arada yemeklerini yerler ve bundan sonra birçok oyunlar ve şenlikler yapılır. Bu tören ve bu bayram, ilk akşamdan başlayarak gece yarısına kadar devam eder. Bu bayrama çağrılmamış çoban olursa oymağın ulusuna şikâyet eder; unutulmuş çobanın sayıcılar tarafından gönlü alınır. Savaş Bayram'ında söylenen türkü şudur:

“Selam verdim aldınız mı? / Savaş geldim duydunuz mu?”

2.7.3. Bayram, Halkevleri ve Halk Odaları Bayramları

B. Kemal Çağlar

Artık her 19 Şubat, Türkiye tarihinde 9 Eylül, bir 23 Nisan, bir 30 Ağustos kadar önemli bir gün olmuştur. Bugün Ankara Halkevi başta olmak üzere diğer bütün halkevlerinde türküler, oyunlar, eğlenceler birbirini kovalıyor. Türkiye havası bir yeni şevkle yıkanıp canlanıyor. Bu töreni 21 Şubat, saat 15'te, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Başkan vekili Başvekil Saracoğlu, “Milletin Gözbebeği” şef'e seslenerek, halkevlerinin ehemmiyeti üzerinde durmuştur.

Bu törene, 30 kadar halkevinden 74 fotoğraf ve 91 resim getirilmiştir. Bir yeni Halkevi Resim ve Fotoğraf sergisi de bu törende tertip edilmiş bulunuyordu. Bu resimler önce yörede bulunan halkevlerine gönderiliyordu. Oralarda beğenildikten sonra, Ankara Halkevi'ne gönderiliyor.

Ayrıca Ulusal Giyim Sergisi de tertip edilmiştir. Yurdun dört bir tarafından elbiseler getirilmiş, sergide bulunan mankenlere giydirilerek halkın gösterisine sunulmuştur.

Ayrıca her halkevi kendi bölgesinde, Ankara Halkevi'ni de örnek alarak benzeri çalışmalar yapmıştır. (Çağlar, 1943: 15-16)

2.8. Halk Mimarisi

Gün Geçiminde Kerpiç Köy Yapısı

Mimar, Abdullah Ziya

Anadolu'nun gün geçimi “cenup” tarafındaki ova ve dağ köy yapı sanatını anlatacağız.

Mesela, Adana köylerinde (ovada) taş ve ağaç bulunmadığından köylerin kerpiç denilen saman ve çamurdan yapılarını oluşturmaya mecbur oldukları görülür.

Köylü evleri, köylünün kafasında düşündüğü ve kurduğu eve benzemelidir. Güneçimi köylüleri yapılarının başlıca yüzünü güneşin geçtiği yola çevirirler. Buna iki sebep vardır.

1. Güneşin gökte çizdiği yol kışın alçak, yazın yüksektir. Yapının yüzünü güneşe çevirince kışın alçaktan geçen güneş, evin içine girer ve odaları ısıtır. Yazın ise, evin önünde yapılan üstü örtülü, önü açık sofalar yüksek geçen güneşin içeri girmesini önlemiş olur.

2. Yazın, gün geçimi tarafından – Akdeniz’den – Sirok denilen rüzgâr eser. Bu rüzgâr yazın serin, kışın ılıktır. Evin yüzünü bu tarafa çevirmekle bu rüzgârı da alırlar. (Abdullah Ziya, 1934: 66)

Mimar üç ev tipi çizmiştir. Bir ova, bir dağ, bir de çiftlik evidir. Her üçünün yüzü gün geçimine çevrilmiştir. Direkler üzerinde geniş saçaklarla odalar sıcaktan korunmuştur.

Her yapının önündeki sofalar yaz, kış oturulabilir ev teraslarıdır. Köy evlerinde helâ ev içerisine alınmaz. Köyde sifon, kanalizasyon ve hatta su bile yoktur.

Mesela, Burkan dağ köylerinde su o kadar değerlidir ki helâda kullanılmaz.

Köyde evler kademe kademe yapılır ki rüzgârı ve güneşi aynı oranda alsın. Helâ evin içinde olmamakla beraber ayrı bir yapı olarak yapılır.

Duvarlar kerpiç, döşemeler tahta, dam topraktır. Kerpiç evler en fazla sıcağa ve soğuğa karşı dayanıklı evlerdir. Kalın örülmesi aynı şekilde daha da iyidir.

Damlara, yan yana konulmuş kavak ağaçları üzerine hasır, üstüne çorak dedikleri killi toprak serpilir, toprağın içine tuz karıştırılır. Ve akıntısı da dikkatli yapılırsa içeri su girmez. Bu üç tipinde üst teras olarak düşünülmüştür. Bir merdivenle üstüne çıkılır ve yatılır.

İkinci palan, bir köy çiftliğine aittir. Çiftliğin avlusunu saran kenar duvarların birisinde kapalı ahırlar, birisinde de açık ziraat aletleri hangarları vardır. Odalar rüzgâr ve güneşi alabilmek için üst kata çıkarılmıştır. Odaların altı, ocak ve fırındır. Çiftçilikte mutfak kullanılmaz.

Üçüncü plan, dağ yamacına yaslanmış bir evdir. Dağda ufak taşlar bulmak mümkün olduğundan temel ve yer katı taştan yapılmıştır. Birinci ve esas katı gene kerpiçtir. Her iki planın üstü terastır. Pencerele kepenk konulmuştur. Terk ettiklerinde kepenkleri kapatırlar.

Mimar bu üç evin krokisini çizerek Ülkü Mecmuası’nda yayımlamıştır.

Türk Evi

Mimar Sedat Hakkı Eldem

Mimarlık, herkes tarafından devamlı görülen, daima ortada olan bir sanattır. Hâlbuki musiki, şiir, tiyatro hatta resim böyle değildir. Bir memleketi fethetmek, bir memlekete tamamıyla yerleşmek; o memlekete yeni yapılan mimarlık eserleriyle olur. Türklerin bu sahadaki kudreti, aldıkları yerlere derhal bir Türk memleketi karakteri verebilmelerindedir.

Bütün milletlerde yapılan evlerin karakterleri birbirinden farklıdır. Evlerin birbirinden farklı olması milletlerin kültür şahsiyetleri, evlerin yapıldığı yerlerin gerektirdiği yapı usulleri ve yapı yapılan mıntıkadaki yapı endüstrisinin durumu olmak üzere başlıca üç sebepte bulabiliriz.

1- Biz ferah evleri, geniş odaları, manzaralı evleri, bol hava ve ışığı severiz, evlerimizin bahçe ve tabiatla sıkı bağlılığını isteriz. Kısaca milletlerin yaratılış ve mizaçları arasında farklar buldukça yaşama, oturup kalkma ve dolayısıyla ev şekli, fikir ve telakkisi daima birbirinden farklıdır.

2- Evlerin ayrı biçimde yapılmasının sebeplerinden biri de, yapının bulunduğu memleketin veya arazinin teşekkülü ve karakteri olduğunu söylemiştik, yani zeminin ova veya dağlık, kurak veya ormanlık, iklimin soğuk, sıcak veya mutedil olması keyfiyettir. Mahalli mimarlık, milli mimarlık değildir. Farklı bölgelerde oturanlar o bölgenin doğa şartlarına göre mimari tarz uygularlar. (Eldem, 1942: 10 – 16)

3- Önemli unsurlardan biri de mimarının oluşturulması için kullanılan malzemelerdir. Evlerin şekilleri, yapılarında kullanılan malzemeye bağlıdır. Taştan yapılmış bir ev, tabiatıyla, tahtadan yapılmış bir evden tamamıyla farklı görünür; yine damı arduvaz örtülü bir ev, kiremitli bir evden tamamıyla farklıdır. Fakat bu evler, milliyetin evlere verdiği karakter çerçevesi içinde kalırlar. Yalnız bu karakterlerin muhtelif cephelerini, göstermeleri bakımından dikkate değerler. (Eldem, 1942: 10 – 11)

Mimar Sedat Hakkı Eldem'in kaleme aldığı "Türk Evleri" adlı yazıda Türk evleri ile Batılı ülkelerdeki yabancı evlerin neden birbirinden farklı olduğu üzerinde durulmuştur. Ayrıca modern Türk evi denildiğinde üç hususiyete önem vermek gerektiğini iddia etmiştir. Bunlar;

1- Evlerin milli, yani kendimize, kendi zevkimize, kendi yaşam tarzımıza uygun olmalıdır.

2- Kendi mimarlık sanatımıza ve mimarlık zevkimize uygun olmalıdır.

3- Memleketimize, iklimimize, toprağımıza uygun olmalıdır.

Evler

Eynesil’de evler genellikle iki katlıdır. Alt kat ahır veya merak (samanlık), üst kat tek gözeli olup oturulur. Üst kısmı hartama denilen bir nevi ince bir tahta ile örtülür. Evlerin çoğu yarım kargirdir. Yapı işinde kirece pek az yer verilir. Kirecin yerine killi çamur kullanılır. Her evin mutfağa iki kapısı vardır.

Cumhuriyette Köy Yapımı

Mimar Abdullah Ziya

Cumhuriyetin ilanından evvel “köylü” ile uğraşmak akla gelmemiş değildir. Fakat Türk ocaklarında yetişen ülküli gençten başkaları da bu konu üzerinde fazla durmamıştır.

“Köy yapma” bakımından devlet köycülüğü Türkiye’de mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin teşekkülü ile yanı 13 Teşrinievvel 339 tarihinde başlamıştır. Bilahare bu vekâletin lağvedilmesiyle işleri Dâhiliye Vekâletine geçmiş ve köy kanunu da yapılarak devletin köycülük faaliyeti genişletilmişti. Devlet bu dönemde 1.480.684 lira sarfıyla numune köyler yaptı ve harap köyleri tamir etti. Antalya, Samsun, İzmir, Cebeli, Bereket, Bilecik, Mersin, Manisa ve Ankara vilayetleri olmak üzere 69 numune köy yapmıştır. Numune köylerin en yenileri Ankara’ya yakın Somutlu, Etimesut köyleridir. Mimar Abdullah Ziya bu numune köyler yapılırken, yapımının yabancı mühendis ve mimarlara verilmesi sonucu Türk köylüsü bu evlerden pek memnun değildi. Çünkü Türk kültürünü bilmeyenlerin bu köylülerin ihtiyacına cevap veremeyeceklerinin düşüncesindeydi. “Türk inkılâbının yaratmakta olduğu kültürün yeni zevklerini ve yeni sanat telkinlerini taşa ve toprağa ancak genç Türk mimarları tatbik edebilir. Türk inkılâbı milli bir köy mimarisine milli bir köy hizmetine doğru gitmelidir.”(Abdullah Ziya,1933: 333). Bu konuda Abdullah Ziya ve beraberindeki ekiple bir köyü gezerken köylünün birbirine yapılan evlerden memnun olup olmadıkları sorulmuş, köylünün birisi, ocağın yüksekliğinden, kömür ocağının yapılmasından (çünkü köylü tezek yakmakta), ahırın bölmelerinden (çünkü öküz sığamıyor) şikâyetçi olduğunu görüyor. Ayrıca yazıda Etimesut köyü, Cumhuriyetten sonra: Kızılcahamam

Yatılı Mektebi binası, Cumhuriyetten evvel: Siirt mektep binasının temsili resimleri çizilmiştir. (Abdullah Ziya, 1933: 333–336)

Abdulkadir

Köy Evlerinin Yapılışı

Köyün kurulduğu yer ve bucaklarda yapıya yarayan şeylerin, avadanların kolaylıkla ele geçtiğine ve bolluğuna göre evler; başlıca ağaç, kerpiç yahut taştan yapılmıştır. Ağaçtan olanlar biraz şehir evlerine benzemektedirler. Bunlar balta ile yontulup düzenlenen aynı boydaki ağaç ve kalın direklerin kertilen uçlarının birbirine giydirilmesi ve üst üste dizilip çatılmasıyla çivisiz meydana getirilirler. Oda ve ahır olarak yapılan bu çatılı evler, büyük ölçüdeki ambarlara benzer.

En çok bir iki yerinde baş sığmayacak kadar açılan küçük deliklere cam konmazsa kâğıt yapıştırılır. Direkler arasında kalmış aralıklar samanla karışık çamurla sıvanmıştır.

Kerpiç, taş ve tuğladan yapılanlar seyreklerdir. Hem de varlıklı köylülerin harcıdır. Ahırlar, basık tavanlı, loş, karanlık bir izbe gibidir. Bu ev veya ahırların kapısı alt ve engin yöndedir. İçeri girilince koyu karanlıktan başka bir şey sezilmez, tepe penceresi veya deliği açılırsa oradan giren aydınlıkla ortalık aydınlanır.

Köy evlerinin çalılarla örülüp araları sıvanarak, kamış veya sazdan yapılarak meydana getirilenleri, onarılanları vardır. Çoğunun toprak damları, ara sıra yuvak denilen yuvarlak taşlarla düzeltilir.

Köy sularından, çeşme suları ve kuyu sularından bahsetmiştir ve bu suların sağlıksız koşullardan getirildiği belirtilmiştir.

Köylü Hanı

Nusret Kemal

Köyden şehre giden insanların çekmiş oldukları sıkıntıları dindirmek için böyle bir projeye ihtiyaç duymuşlardır. Halkevleri köycülük sahasında çok çalışmakta olmalarına rağmen bu yolda yapacak müspet ve verimli işler aramaktadırlar. Her halkevinin bulunduğu şehirde bir “köylü hanı” yapması eve bağlı köycülere çok verimli bir çalışma alanı açabilir. (Nusret Kemal, 1934: 319) Her şehrin pazaryerine ve devlet dairelerin yakın bir yerde köylü hanının yapılması köylülerin işine yarayacaktır. Eğer halkevinin bütçesi elverişli ise köyde inşaat için en çok kullanılan tabii yapı malzemesi

ile bir köylü hanı yapmak en iyi şekildir. (Nusret Kemal, 1934: 320) Bu yolla köylüye basit malzemedен nasıl yapılar yapıldığı da gösterilmiş olacaktır. “Bu hanlarda ayrıca bir okuma odası tertip edilecek, basit konuşmalar tertip edilecek, terbiyevi filmler gösterilecek, karagöz oynatılacak, küçük köy piyesleri tertip edilecek v.s. yollarıyla da köylünün inkişafına hizmet edilecektir.” (Nusret Kemal, 1934: 320)

Eğer binanın yapımına halkevlerinin bütçesi kâfi gelmiyorsa, mevcut binalardan biri kiralanacaktır. Ayrıca bu köylü hanların bir darülacezeye dönmemesi için köylüden cüzi miktarda ücret de alınacaktır. Ayrıca bu yazıda böyle bir projeye örnek teşkil edecek projelere Ülkü Mecmuası'nın kapısının daima açık olduğu da ifade edilmiştir.

Antalya Evleri: Çoğu iki katlı duvar üzerine sazla örtülmüş ve kısmen de bir katlı kerpiç yapı üzerine kiremitle örtülmüş evlerden ibarettir.

“Hemen hemen bütün evler tek katlıdır. Bütün evler üç gözlüdür. Orta göz hem salon hem mutfak vazifesi görür. İki taraftaki iki odada yatılır, oturulur. Odalardan biri horantalarına aittir. Diğerlerine misafir alınır, tarlada işçi tutarlar. İşçilerin hemen hepsi ahırda yatar. Evi, ahır, ağılı samanlığı içine alan duvarlarla çevrilmiş ev avlusuna (azbar) derler. Bu avlunun cümle kapısına (porta kapı) denir. (Nusret Kemal, 1934: 397)

2.9. Giyim – Kuşam

Sarıçiçek Yaylasında Kadın Kıyafetleri

Şemsi Belli

Şemsi Belli'nin kaleme aldığı “Sarıçiçek Yaylasında Kadın Kıyafetleri”adlı yazıda Sivas, Malatya, Erzurum, Erzincan, Elazığ, Tunceli gibi muhtelif illerin hemen bütün köylerinde kadın kıyafetleri aynı olmakla birlikte muhite göre değişmektedir.

Bu yazıda Sarıçiçek yaylası, Yukarı Atma ve Aşağı Atma aşiretlerinin kadın kıyafetleri tanıtılmıştır. Malatya'nın Mutur bucağından başlar ta Arapkirê, Divrik'e kadar uzanır. Kadın ve kızların giyiniş tarzı farklıdır. Bu fark özellikle baş bağlanış tarzıyla ilgilidir. Bütün genç kızlar başlarına fes giyerler. Saçlarını yedi veya dokuz bölüğe ayırırlar. Bu bölüklerin ucunda saçbağı denilen yünden örülmüş bağlar vardır. Fes üzerinde, taç ismini verdikleri gümüşten yapılmış tepelik dikerler. Bu ipek örtülerin sarı lacivert renklerine puşu, muhtelif renklilerine puru derler.

Kadınlar kızlardan farklı olarak başlığın üzerine beyaz ve ince tülbenkten büyük bir örtü sararlar. Bu örtüye “izar” denir. Kızlarda örtü yoktur. Ancak evlendikleri zaman örterler. İkinci bir husus da kızlar evlendikten sonra saçları kısılır.

Fesin önünde kızlarda boncuklar, gelinlerde cenik denen altın dizeleri vardır. Dul kadınların ve yaşlı kadınların baş tuvaleti siyah ve atunsundur. Bu fesin düşmemesi için çene altında bağlamaya yarayan parçaya “sakandoruk” denir.

Genç kızların giyindikleri elbise ta topuklara kadar uzanan üç peşli elbiseler (fistanlar) dır. Bu fistanlar arapdudağı, simsimi, Arapkir alacası ve çitari adı verilen dokumalardan bizzat kendileri dokurlar. (Belli, 1947: 31 – 32)

Kolların bağ vazifesini gören kısmına kol bağı denir.

Üç peşli entarinin üstüne “bervanik” ve “önlük” adını verdikleri bir parça bağlarlar. Bele bazen “kefiye” adını verdikleri renkli işlemeli örtüler bağlanır. Bunun (kuşağın) arasına ayna, mendil v.s. gibi şeyler konur.

Çoraplar yünden örülür ve motiflerle süslüdür.

Düğünlerde kızlar ve gelinler, kutnu ismi verilen kan rengi ile bal renginin birbirine karıştığı ipekli bir fistan giyerler. Ayrıca “Gocuk” adını verdikleri yelekler de düğünlerde göze çarpar.

İç çamaşırları ipekten işlenir, diz kapaklarına kadar uzanan köynek adı verilen iç çamaşırları eskiden ipliklerle tezyin edilir ve en az yüz liraya mal olurdu. Bu tarz fistanlar bu bölgede görülmektedir. (Belli, 1947: 31 – 32)

Halkevleri Ulusal Giyim Sergisi

Hamit Zübeyr Koşay

Hamit Zübeyir Koşay'ın kaleme aldığı “Halkevlerinde Ulusal Giyim Sergisi” adlı yazı da Ankara Halkevi'nde açılan ulusal giyim sergisi ile ilgili görüşleri ve bu sergilerin nasıl olacağı konusundadır.

Ankara Halkevi'nde açılan Ulusal Giyim Sergisi halkın büyük ilgisini görmüştür. Kemal Güngör'ün hazırladığı 23 sayfalık kılavuzda şu suretle sergi tanıtılmıştır. “Bununla varmak istediğimiz netice, folklor ve etnoloji alanında sistematik ve metotlu bir şekilde çalışarak ulusal kıyafetlerimizi milli kültür eserlerimizin yapısında bir harç olarak kullanmak suretiyle onları yükseltmektir.”(Koşay, 1943:9)

Bu sergide kıyafetler genel olarak örf ve adetlerin kuzey, güney, doğu, batı ve orta Anadolu bölgelerine göre incelenmesi ilk bakışta elverişli görünse de hiç de

elverişli değildir. Kıyafetlerin değişmesi farklı kültürle etkileşme sonunda olmuştur. Mesela; Takaç Zaltan, Feher Geza gibi çok ciddi ve tanınmış bilginlerin iddialarına göre süvari kıyafetlerini Avrupa'ya Türkler getirmiştir. Tıpkı dil gibi, giyim de yine Türk kültürün çevresi içinde incelenmelidir.

Kıyafet sergisi vücuda getirme teşebbüsü yeni değildir. Bilindiği üzere, 1873 Viyana Cihan Sergisi'ne, Osmanlı Hükümeti İmparatorluğu dört bucağındaki kıyafetleri toplayarak göndermiş ve 1290 senesinde “Elbisei Osmaniye” adlı bir eser çıkarmıştır.

Bugün elimizde bulunan Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki kumaş örnekleri ve saray giyimleri ile Ankara Etnografya Müzesi'ndeki değerli işleme ve elbise koleksiyonları daha çok bir sanat tarihi veya bir tarih müzesi damgasını taşırlar. Askeri Müze'deki yeniçeri kıyafetleri ancak dar bir sınıfı temsil eder. Ali Rıza Yalın'ın Adana Müzesi'ndeki “Yörük Çadırı” muvaffak olmuş bir denemeden ibarettir. (Koşay, 1943: 9-12)

Yurt dışındaki Türk kıyafetleri ve diğer kültür eşyası için Macar ve Rusya müzeleri değerli birer mercidirler. Atina'daki Benaki Müzesi, Türk Etnografyasına ati zengin koleksiyonu ile dikkat çekicidir.

Bu sergide Ankara Halkevi koleksiyonundan faydalanmak mümkün iken faydalanılmamıştır.

Burada muharrir Halk Teknik Enstitüsü veya Etnografya Kurumu ile ona bağlı bir Kültür Sitesi kurulması taraftardır, Halk Tetkik Enstitüsü: **1) Etnografya, 2) Folklor, 3) Musiki folkloru, 4) Halk Süsleme Sanatları, 5) Sosyoloji kollarını** içine alır.

Halk Kültür Sitesi ise, Ankara yöresinde bir park içinde kurulmalıdır. Bu çalışmada İsveç, Norveç, Finlandiya açık hava müzeleri örnek alınmalıdır. Bu sitede yurdun muhtelif bölgelerindeki ev tiplerini oldukları gibi kurmalı, içlerini aslından olduğu gibi döşemek, küçük zanaatlar ve çiftçilik, dirimi için, ilgili vekillerin yardımıyla özel pavyonlar kurmak, geçmişteki halk adetlerinin türlü tezahürlerini film, resim ve mutfaklarla canlandırmak, ziyaretçileri hakiki bir Türk mutfağında misafir etmek, şarkı ve musiki cemiyetlerinin müsabakalarını burada tertip etmek, kısaca halkı eğlendirerek öğretmek mümkündür. (Koşay, 1943: 9 – 12)

Ankara Halkevinin Eski Türk Kumaşları Sergisi

Uluğ İğdemir

Geçen yıl Ankara Halkevi'nde el sanatları sergisi açılmıştı. Bu sene de Türk kumaşları üzerine bir sergi açılmıştır.

XV. Yüzyıl, XIX. yüzyılın sonuna kadar beş asırlık Türk kumaşlarından seçilmiş 79 parçayı ağır başlı zarif bir dekor içinde teşhir etmektedir.

Sergi kronolojine dikkat edilerek tertip edilmiştir.

Eski Türk kumaşlarında görülen motifler, çokluk, üsluplaştırılmış yaprak, çiçek, meyve ve hayvan motifleridir. XVIII. Yüzyılda yazı da bu motifler arasına karışmaktadır. (İğdemir, 1945: 11 – 12)

2.10. El Sanatları

Mecmuada yurdun muhtelif yerlerinde derlenen el sanatları ile ilgili yazılar bu kısımda yer almaktadır.

Türk Örgü İşleri Sergisi

Halim Baki Kunter

Halim Baki Kunter'in kaleme aldığı “Türk Örgü İşleri Sergisi” adlı yazıda 17 Kasım 1947'de Ankara Halkevi'nde açılan Türk Örgü İşleri Sergisi bir ay bir hafta açık kaldıktan sonra kapanmıştır. (25 Aralık 1947)

Serginin en önemli özelliği yalnız örgü tekniğiyle yapılmış eşyaya ayrılmış olmasıdır.

Örgü elde kullanılan basit aletlerle tek ipliğin kendi üzerinde bükülen kıvrılarak çeşitli ilmeklerle tutturulması veya düğümlenmesiyle yapılır. Örgüler düğümlü ve düğümsüz olmak üzere ikiye ayrılır. Düğümsüzler bir ipin çekilmesiyle baştan sona kadar çorap söküğü gibi sökülürler.

Örgüler kullanılan ipliğin kalınlık derecesine göre ince örgüler ve kalın örgüler olmak üzere iki bölüme ayrılırlar. İnce örgüler, iğne, tığ mekik veya şiş ile yapılan tenteneler ile keselerdir.

Kalın örgüler: iki veya beş şiş ile yapılan çorap, eldiven, tozluk, başlık, atkı, bütün süveter vesairedir. (Kunter, 1948: 30 – 31)

Bu sergide, keçi kılı, tiftik, ipek, deve yünü ve at kılı gibi, hayvanlardan elde edilen liflerden, keten, kenevir, pamuk rafya gibi bitkilerden çıkan liflerden ve klaptanlar, sırmalar gibi asılları maden, tellerden yapılmış bulunuyor.

Ankara Sofu

Necmettin Dinçer

Necmettin Dinçer'in kaleme aldığı "Ankara Sofu" adlı yazıda sof nasıl dokunurdu? Konusu ele alınmıştır. Dokunan kumaşın, iyiliği ve güzelliği, dokunmasında kullanılan ipliğin daha doğrusu tiftiğin cinsine göre değişirdi.

En iyi ve makbul kumaş sırasıyla; oğlak, çepiş, gezdan ve seyis, daha sonra da onu keçi ve erkek tiftiklerinden yapılırdı.

Sof dokuması, çeşitli sayha ve ameliyeler gösterir. Bunlar sırasıyla **1) Hazırlama, 2) Birinci farama, 3) Boyama, 4) Yıkama, 5) İkinci farama, 6) Eğirme ve bükme, 7) Katlama, 8) Çözgü ve atkı, 9) Çirişleme, 10) Tezgâha alma ve ayarlama, 11) Dokuma, 12) Yıkama, 13) Kükürtleme, 14) Cilalama ve Perdah, 15) Fırınlama, 16) Hareleme, 17) Dürülemedir.**

Sof için tiftik ne kadar ince ve bükülmüş olursa kumaş o derece zarif ve makbuldür. Ankara keçilerinin tiftik kılları esas itibariyle ince ve yumuşak ise de bu incelik, oğlak ve çepişlerde yani yavrularda daha fazla, gezdan ve seyislerde orta, ana keçi ve erkeklerde ise nispeten kalın ve serttir. (Dinçer, 1948: 31 – 33)

Sof: Dört kat, dört ayakçak ve üç kat dokunur.

Köy Kalın Dokumacılığı

Hakkı İzzet

Köy el sanatları arasında çeşitli işçilikleriyle dokumacılık en başta gelen bir teknik olarak göze çarpar. Köy dokuma teknikleri iki esaslı bölüme ayrılır.

I- Kalın Dokumacılık:

1- Halıcılık, **2-** Kilimcilik, **3-** Zili-cicim işleri, **4-** İnce şeritler halinde dokunan palan bağı ve bel kemerleri işçiliği.

II- İnce Mekik Dokumacılığı:

Köyle ev, çadır ve tarla hayatında döşeme, dayama, nakil ve muhafaza işlerinde kullanılan örtü, yaygı, minder, yastık, heybe ve çuval gibi köy eşyası kalın dokumacılık tekniğiyle yapılır.

Kalın dokumacılıkta bütün bu işlerin üstünde süs motifleri, hendesi hatlarla şekillendirilmiştir. Motiflerin şekilde dizilişlerinden nebati menşeli oldukları anlaşılır. Birçoklarında dal, yaprak ve çiçek, şekilleri bariz olarak görülür. Bazı karışık hendesi şekiller arasında menşei hayvani olan muhtemel motiflere de rastlanır.

Gergi ve atkı iplikleri her çeşit dokuma nescini teşkil eder. Kilimlerde süs unsurları atkı ipliklerinde renk değiştirilmesiyle elde edilir. Süs motiflerinin gergi iplikleri boyunca olan sınırları yer yer yarıklar kalır. Bu işlerin tersi ya da düzü yoktur. Diğer kalın dokumalara nazaran dokuma nesci daha gevşek ve yumuşak olan kilim tekniğiyle örtü, yaygı ve minder yastık gibi köy eşyaları dokunur. (İzzet, 1942: 16)

Halı tekniğinde motifler, gergi ipliklerine renkli yün düğümler, ilmeklenerek işlenir ve yüzde kalan düğüm uçları bir seviyede hususi makasla kesilerek halının yüzü meydana getirilir. Atkı iplikleri düğüm ipliklerini sıkıştırıp pekleştirmek için kullanılır. Gergi iplikleri yünden yapılan köy halıları daha yumuşak olurlar.

Zili ve cicim işlerinde süsü motifleri gergi iplikleri arasında altlı üstlü atlatılan renkli yün ipler geçirilerek işlenir. Atkı iplikleri arasında kabarık kalan renkli ipliklerin uçları işin tersinden sarkar. Zili işlerinde dokuma nesci çok sıkı fakat yumuşak ve elastiki olur. Nakil ve muhafaza işleri için kullanılan heybe ve çuval gibi köy eşyasının yapılışında bu teknik uygulanır. (İzzet, 1942: 16)

Kilimler halıya nazaran daha dar ve uzun dikey dörtgen biçimde dokunur, kenar suları da, çokluk halıdaki gibi çepeçevre dolaşmaz: boy ve eni istikametindeki kenar suların genişliği ve motifleri değişir. Mihrap ve seccadeler, isimlerinden de anlaşılacağı üzere umumi kompozisyonları mihrabın mimari hatlarına uygulayarak, baş ve ayak yerlerinin tespiti mümkün olmuştur. Duvar ve yastıklarında ölçü küçüklüğü satıh düzeninin de kenarsu ve motiflerini tamamen kaldırmıştır.

Bazı zili iş yastıklarında kenar suları çok daralmış olarak görülür. Bu teknikle yapılan yastıkların arka yüzleri ihmal edilmeyerek küçük motifler çizilmiştir.

Ortası yarıklar bir parça ile birbirine birleştirilen iki dört köşe büyük cep biçimindeki heybeler zili ve halı teknikleriyle dokunur.

Halı tekniğiyle yapılan heybelerin dış kısımda kalan kısımlarından tam ortada, göze çarpacak güzellikte motif vardır. İç kesimde de dış kesimdeki motifi aratmayacak şekilde motif çizilmiştir.

Köy sanatlarının içinde en önemlilerinden biri de çuvallardır. Köyde nakil ve muhafaza işlerinde kullanılan çuvalların üzerindeki motiflerin dizilişleri ve şekli göçebe aşiret hayatından beri yaşatılan geleneğin devamı olan bir köy sanatıdır. (İzzet, 1942: 17)

Dokuma sanatlarından gergi ve atkı iplikleriyle dikme ve yanlamasına çalışmak suretiyle, motiflerin hendese şekillere uygun olması zaruretini doğurmuştur.

Kilimler ve halılardaki bu motiflerin renklendirilmesi sırasında birbirine yakın renkler arasında renkli çizgi araları ayrıca işlenir. (İzzet, 1942: 18)

Köy Örgü İşlerinde Çorap Motifleri

Hakkı İzzet

Köy sanatlarının en eskilerinden biri de örgü işleridir. Bu sanat, dokuma sanatı gibi tezgâhlara ve tesislere ihtiyaç gösterilmeden meydana getirilen bir sanattır. Bu işlerde kullanılan madeni şişler, tığ ve iğne gibi basit şeylerdir. Köylerde en çok rağbet gören sanattır. Köyde, örgü tekniğiyle yapılan işler arasında şişle çalışılan çorapçılık en başta gelir. Tığ ve iğne ile yapılan işler genellikle şehirle az çok temasta bulunanlar tarafından yapılır. Örgüde kullanılan malzeme daha çok dokuma için kullanılan malzemenin yün ipliklerinin daha ince bükülmüş olanlarıdır. Nakışlı çorapların motifleri, halı ve kilim için renklendirilen yünlerle yapılır.

Çoraplarda konçlar ve ayaküstleri süsleme satırları olarak ayarlanmıştır. Bazen de ayaküstü ve ayakaltlarına da küçük motiflerin yapıldığı görülür.

Çorap örgüsüne ayakuçlarından başlanarak, taban ve topuk kısmından koncuna geçilir.

Köy çorapları çoğu zaman köy adlarını taşırlar. Fakat birçok çoraplar, üzerindeki motiflerin şekillerine göre adlandırılırlar. Dallı, güllü, başaklı, haşhaş başı gibi adlar taşıyan çoraplarda, motiflerin nebati şekillerinden, kuşlu, yılanlı, kedi izi, kaz ayağı, deve boynu, koç boynuzu gibi adlar alan çoraplarda da (İzzet, 1943: 12) hayvan şekillerinden alındığı görülmektedir. Fakat örgü tekniğinden ilmeklerin ufki ve şakuli sıralar halinde örülüşü, çorap motif şekillerinin hendese, şekillerine uygun üslup tarzı eski bir geleneğin devamı olarak yaşatılmaktadır. Dokuma tekniğinden tamamıyla farklı

olan örgü tekniğiyle yapılan eski çorapların üzerindeki kilim motiflerini andıran motiflerin olması, hatta tamamıyla benzeri olmaları, bu motiflerin sembolü işaretler olduğunu teyit eder ve örgü tekniğinin kilim tekniği kadar eski olduğunu gösterir. (İzzet, 1942: 12-13)

Çoraplar düz renk olarak da örülür. Bu çoraplarda pek emek harcanmaz. İlmeklerin bir veya birkaçının içten ve dıştan alınışı ile örülen kısımlarına lastik örgü denir. Eski nakışlı çorapların örülüşü emek ve dikkat isteyen bir tekniğe dayanır. Ama son zamanlarda örülen çoraplar zevksiz ve süssüz çoraplardır.

Eskişehir civarında, bilhassa Sivrihisar bölgesini dolaşan bir insan her köyde birkaç çeşit çorap motifiyle karşılaşabilir. Pek yakın zamana kadar, giydikleri çorap motiflerinin şekil ve dizilişlerine göre, bu bölge halkının köylerini tayin etmek, hatta evli, bekâr, dul veya nişanlı olduklarını tespit etmek mümkünmüş. Fakat ne yazık ki şimdi nakışlı çorap giyme âdeti tamamıyla ortadan kalkmıştır.

Milli kıyafet bir bütün olarak ele alındığında köy nakışlı çorapları, süsleme unsurlarının zenginliğiyle başta gelir. Köy çorapları, muhtelif devirlerdeki kıyafet değişikliğinden etkilenmeden günümüze kadar gelmiştir, yabancı kıyafet ve sanatlarının tesirine kapılmadan yaşamış olması bir tesadüf değildir, teknik ve geleneğe dayanmaktadır. (İzzet, 1948: 12 – 13)

Türk El İşlemeleri

Hakkı İzzet

Hakkı İzzet'in kaleme aldığı “Türk El İşlemeleri” adlı yazıda Ankara Halkevi'ndeki sergi münasebetiyle Türk el sanatları hakkındaki görüşlerini beyan etmiştir.

Ankara Halkevi, milli sanat varlıklarımızın özelliklerini belirtme tanıtma amacını güden sergiler serisinin ilkinde bu konuya el uzatmıştır. Türk eliyle gözünün büyüdü bir ustalıkla yarattığı bu işlemlerin her parçası, ince ve üstün bir zevkin örnekleridir. Türklerde sandıklara saklanan çeyizler, modern anlamda müzeciliğin temelini atmıştır.

Türk el işlemeciliğinde, yün, ipek, pamuk ve keten gibi liflerin yanında yer alan altın ve gümüş tellerle çalışan ince, kalın, mat ve parlak işler vardır. İşlemlerin çalıştığı satıh, el tezgâhlarında ve dokusu pek sıkı olmayan ince ve kreme çalan beyazlıkta pamuk, keten ve ipekli bezlerdir. Kadife ve çuha gibi kalın kumaş ve deri üzerine

işlenenleri de vardır. “Gergef” ve “kasnak” denilen çok basit aletlerin üzerine gerilerek çalışılan Türk işlemlerinde hesap işi, düz, verev, hasır iğne ve dival gibi birçok adlar alan teknikler kullanılmıştır.

Bu işlerde, halı ve kilimde olduğu gibi, motiflerin geometrik şekle kayması, tekniğe bağlılıktan ileri gelmektedir. Fakat işlemlerin yapıldığı bezin dokusundaki tellerin inceliği ve sıklığı, hatların kıvrılıp yuvarlanmasını yumuşatmış ve motifleri aslına yaklaştırmıştır.

Halı ve kilim motiflerinin geometrik şekillerden teknik ayrılığıyla kendini kurtaran el işletmeciliği süslemesinde, daha çok nebati şekilleri alan motiflerin, tomurcuklanarak fişkıran bir tabiat yeşerdiği, goncalayıp çiçeklenerek olgunlaştığı ve tabiatüstü bir varlığa erdikleri görülür. Bu tabiatüstü âlemin sanatsallaşan varlığında renkler de, şekiller gibi, bizim olan özelliklerle güzelleşmiştir. Türk işlemecileri eserlerinde her zaman tane ve canlı renklerin çiftleşip çoğalmasından denkleşen bir düzen aramışlardır. Bu renk dünyasında daima duyguya dayanan ve kılı kırk yaran bir incelik ölçüsü göze çarpar. (İzzet, 1944: 10 – 11)

Kırşehir Kilimleri

Galip Erişirgil

Kırşehir de dokuma pek çoktur. Bu işlerde kullanılan aletler ağaçtan yapılmış olan bildiğimiz halı tezgâhları ve demir kırpma makasları, büyük, küçük, sık, seyrek dişli taraklardır. Kırşehir’de halı şehirli, kilim köylü kadınlarının eseridir.

Bir Kırşehir halısı, Mucur yastığı, Avanos seccadesi ve bu bölgenin Türkmen köylerinde dokunan kilimler, tabiatın bütün renkleriyle, çiçekleriyle yarış edebilecek kadar zengindir. Bu eserlerin özü tabiatın, motifleri Türk olan şekillerden oluşmuştur.

Kilim örneklerinde ilk göze çarpan tiliflerdir. Bu nakışların hepsi de sade açık çizgi ve şekillerle yapılır. Kırşehir kilimlerinde en çok kullanılan tilifler, Türk kilimlerinde rastladığımız geometri, nebat ve eşya şekilleriyle çeşitli tabiat unsurlarıdır. Her süsün ayrı bir adı vardır, kenar nakışlarına yılağ, kırık şekillerden meydana gelen sevda dolaşık, geometrik şekillere şemen, kazan kulpu, saçma, tokmak, burguşuk, sarmaşık, âşık, tevîr yıldızı, çarahlı, v.s. gibi adlar verilir.

Kilimlerde göze çarpan renkler rastgele değildir. Kırmızı, mavi, sarı, yeşil, siyah renkler Türkmen kızlarının kullandığı renklerdir.

Kırşehir'de en has kilim Dalakçı, Gümüş, Kümbet, Yeni Yapan, Hamurlu, Kızıközü, Kakilli, Merdeşe, Karkın Meşe, Aksaklı, Eldeleki, Safranlı köylerinde dokunur. (Galip, 1944: 5)

Afyon El Sanatları

Muharrir bu el sanatını bizzat yerinde yaşayarak ve yaşlı bir keçe ustasından dinlemiştir.

Keçenin türlü yerlerde kullanıldığını ifade etmiş, ayrıca keçenin nasıl yapıldığını da uygulamalı olarak gösterilmiştir.

- Süt keçesi : Bir parmak kalınlığında süt tavasını örten bir keçe, süt hem çabuk soğumamalı, hem de toz girmemesi için örtülür.
- Sarp Keçesi : Yörüklerin kullandığı bir nevi kundak.
- Yük Keçesi : Bu da eşya üzerinde örtülen çadır işi görüyor.
- At Keçesi : Eyerlerin altına, hayvanların sırtına konulan keçe.
- Semer Keçesi : Bu da at keçesi cinsinden.
- Havut Keçesi : Devecilerin kullandıkları bir tür keçe.
- Eyer Keçesi : Osmanlı eyeri denilen bir eyerin üstüne konur.
- Ayrıca bu yazıda keçenin yapıldığı yün türleri de tasnif edilmiştir. (M.K.D., 1945: 6–7)

Tire'de İğne İşlerinde Keseler

Akile Ülkü

Akile Ülkü'nün kaleme aldığı “Tire'de İğne İşlerinde Keseler” adlı yazıda Tire yöresinde yapılan keselerden bahsedilmiştir. Bu yazıda genç kızların ilk önce el işlerine keselerden başladıklarını ve ileriki yaşlarda iğne ve tığ işleri ile ilgilendikleri görülmüştür. Bu bölgede el işlerinde özellikle sarmani, eflatun, kahve ve pembe veya kavuniçi gibi renkler dikkat çekicidir. Bu yazının yanına, 40 yıl önce yapılmış yazılı bir tığ kesesi, ağzı ve araları lokum para kesesi, mühür kesesi, saat kesesi ve 30 yıl önce yapılmış tığ ile nakışlı sık örgülü bir para kesesinin fotoğrafları da yayımlanmıştır. (Ülkü, 1946: 16)

Çanakkale’de Toprak İşleri

Ahmet Köksal

Ahmet Köksal'ın kaleme aldığı “Çanakkale de Toprak İşleri” adlı yazıda Çanakkale’de çok eskiden beri yapılmakta olan toprak işlerinden bahsedilmektedir. Bu yazıda topraktan yapılan kap kaçaklardan bahsedilmekle birlikte. Kap kaçak yapmak için hazırlanan hamurdan ve bu toprak hamurdan yapılan kap kaçakların nasıl fırınılandıkları ifade edilmiştir. Ayrıca memlekette toprak ile ilgili el sanatlarının zamanla değerini yitirdiğini ve bu işe çare bulmak içinde tavsiyelerde (önlem tedbirlerinden) bulunulmuştur. (Köksal, 1946: 12 – 13)

Köy Tezyini Motifleri

Hakkı İzzet

Türkler bütün sanatlarda, süs sanatını hem bol, hem de ustalıkla ve yerinde kullanmışlardır. Tarihin her devrinde yaşayan Türk boylarının yarattıkları eserlerde süslerin bol fakat yerinde kullanışı esaslı bir hususilik olarak göze çarpar. Bu hususilik, Türklerin zenginlerinde olduğu kadar, yoksullarında da zevk ve güzellik bakımından aynı derecede kuvvetli bir varlık olarak kendini göstermiştir.

Dış görünüşleriyle şekilsiz, hemen hemen yarı yarı toprağa gömülü duran evlerinin içine girildiği zaman yerde, sedirde ve duvarda bulunan halı ve kilimler; minderler ve yastıkları; sandıklarındaki giyim eşyası, tezyini motiflerindeki şekil zenginlikleriyle masallardaki göz kamaştırıcı hazineleri hatırlatır. (İzzet, 1942: 12)

Kalın dokumacılık sanatında halı kadar mühim; zengin ve orijinal motifleri olan kilimcilik sanatı hakkında esaslı çalışma yapılmamıştır. Bunun yanında örgü tekniğiyle yapılan, nakışlı çoraplar, köy sanatında başlı başına bir yer tutarlar.

İslam’ın Türkler arasında yayılmasından sonra Türk sanat eserlerinin yapısında ne tür değişiklikleri olduğu tespit edilememiştir. İslamı kabul eden Araplarla İranlıların yarattıkları sanat eserlerinin Türklerdeki sanat eserlerinden karakter bakımından büyük ayrılıklar vardır. Türk sanat eserlerinde ne Arab’ın hendese sıkıcılığı, ne de İranlıların tabiat taklitçiliği vardır. Türk sanatçıları, işledikleri malzemenin hususiliğini göz önünde tutmuşlar, çalışma tekniklerinde bütün imkânları araştırmışlar, tabiattan aldıkları motifleri şekillendirirken kendi varlıklarının öz damgasını vurmuşlardır. (İzzet, 1942: 13)

Yeni kurulan Köy Enstitülerinin iç dekorasyonunda kullanılmak üzere, Eskişehir ovasında Hakkı İzzet Bey'in yaptığı derlemede, Türk köy sanatı hakkında umut dolu neticeler vermiştir. Buna rağmen elde edilen neticeler, Türk köy sanatının yaygınlığı hakkında bir fikir vermeye yetecek değildir.

Köy işlerinin tezyini motiflerindeki şekil ve örnek ayrılıkları, yapıldıkları malzemenin çeşidine ve çalışma tekniğine göre değişir. Üzerinde tezyini motifler bulunan köy eşyasının çoğu kadınlar tarafından yapılan dokuma, örgü ve nakış işleridir. Bunlarda kullanılan malzeme nebati ve hayvan liflerinden yapılan ipliklerle işlenir. Bunların elde edilmesi ve yarı mamul bir hale getirilmesi, renklendirilmesi işi, pek yakın zamana kadar köylerde yapılıyordu. Ucuz endüstri eşyasının ortaya çıkması çok acı bir akıbeti hazırlamış, bu sanatlardan çoğunun ortadan kalkmasına sebep olmuştur. (İzzet, 1942: 13)

Boya endüstrisinin analin ve alizarin boyalarını meydana çıkarması ile yerli kökboyacılığı da bırakılmış ve Türk köy sanatı soysuzlaşmaya başlamıştır. Nasırlı ellerle, büyümlü bir ustalıkla yaratılan, renk ve şekil bakımından yüksek değerli köy işlerinin yerini bugün sudan endüstri eşyasının alması, milli iktisadımız kadar milli sanatımız için de zararlıdır. (İzzet, 1942: 12-13)

2.11. Halk Mutfağı

Türk mutfağının vazgeçilmez yemekleri ve yapılış şekilleri ile ilgili derlenen çalışmalar bu kısımda bir araya getirilmiştir.

Çılbır, Türülü, Kabak Tatlısı

Zeki Nasır

Türk sofrasında asırlardır yediğimiz bu yemek ve tatlı türleri artık soframızı pek süslememektedir.

Çılbır

Yoğurt, tereyağı ve yumurtadan yapılan bize mahsus bir gıdadır. Karabuğday ekmeğiyle yenilen çılbır, şehir ve köylerimizin her mevsimde seve seve yiyebileceği çok besleyici bir yemektir. Çılbırın terkindeki üç madde de köy mahsulüdür. Bu yemeğin tarifi yapılmamıştır. Sadece yoğurt, tereyağı ve yumurtadan bahsedilmiştir.

Dikkat çeken bir husus köylerde genellikle kızartılan tereyağlarının kızartılmadan yemeklere katılması istenmiştir. Çünkü kızartılan tereyağları vitamin değerini kaybeder.

Türlü

Sebzelerin çeşitlerinden hazırlanan ve içine et de katılan “türlü” Türk sofrasının çok eskiden beri orijinal bir yemeği sayılır. Türlü; ocaktan yetişmiş Anadolu aşçılarının elinde gayet lezzetli ve manzarası kehribar gibi, sebzeleri sıraya dizilmiş bir suretle iştihayı da getiren bir başyemeğimiz olmalıdır.

Faydası

Altı ayını bitiren bebeler, mama devresine girdiler mi unlu, nişastalı mamalarına günde bir defalık olsun bu sebzelerin kaynamış ve süzölmüş yapraklarından katılmalıdır. Süt çocuğunun dişlerini çıkaran kemiklerini büyüten ve kuvvetlendiren bu maddeleri yedirmeği hiçbir zamana anneler ihmal etmemelidirler.

Kabak Tatlısı

Ecdadımızın yarattıkları orijinal bir sebze tatlıdır. Bilhassa sonbahar ve kış aylarında lezzetli ve çok miktarda tüketilen tatlıdır. Bu tatlı soframızın ağır, yağlı ve hamur tatlılarına her halde müreccaktır.

Kabak tatlısı helvacı veya balkabağından yapılır. Şekerli ve pekmezli neveleri vardır. Köy sofralarında ekseri pekmezlisi olur. Helvacı kabağından yapılan daha duyurucu ve daha lezzetli olur.

Faydası: Kabak tatlısı hafif, hazmı kolaydır. Sabah ve akşam yemeklerinden bolca yenirse kabızlık çekenlere müleyyin gibi de tesir eder. Ve ilaç almaya lüzum göstermez. Şişmanlıktan şikâyet eden, fakat hamur tatlılarından vazgeçemeyen şehirli hanımlarımıza tavsiye edilecek bir tatlı yemek de budur. Ancak bu gibi hallede şekeri veya pekmezi az olmalıdır. Türk aşçısı kabak tatlısı üzerine, fındık, badem, ceviz gibi yerli mahsulleri ekerek yediriyorlar.

Vücudu en iyi tarzda beslemek, en ucuz ve sade yemekleri yemek ve bunları hazırlamak için az zaman sarf etmek bugün hepimizin riayet edeceği bir Ülkü olmalıdır. (Zeki Nasır, 1934: 63–65)

Anadolu'da Yağcılık

Ali Rıza Yalgın

Anadolu'da köylerde konar-göçer, yerli-yersiz Türkmenler arasında yağların çıkarıldığı aletler hala üretildiği hallerini muhafaza etmektedirler.

Türkmenlerin yağ çıkardıkları aletin adı “yanlık”tır. Bu Türklerin oturdukları çevreye, yaşayış durumlarına göre beş kısma ayrılmıştır.

1- Tuluk yanlıklar, **2-** Odun yanlıklar, **3-** Yatık yanlıklar, **4-** Desti yanlıklar, **5-** Tekne veya yalak yanlıklar.

Kazıklama Yanlıklar (Tuluk Yanlıklar)

Yörüklerin kullandıkları keçi derisinden olan yanlıklara “Tuluk” adı verilir. Türkmen oymakları arasında en çok sığır besleyenlerin Cerit, Tecirli, Afşar, Honamlı, Harmandalı, Kaçar aşiretleri arasında rastlanan yayıklar, kazıklama yanlık adını alır. Yağ çıkarma işi genellikle sabahları yapılır.

Muharrir 1937 yılı Ağustos ayında, Binboğa'ya gitmiş, Berit dağı'nın garbinde, Ayran Pınarı mevkiinde Tecirli Oymağı ağalarından Göğşen Kâhya'nın obasına gitmiş. Ayran Pınarı başında ayran yayarken türkü söyleyen kızların türkülerini yazmıştır.

Burada şu türküyü derlemiştir.

“On iki ay türküsü” Bir çoban bilgi veriyor ve Dadaloğlu Veli diye biri söylemiş:

“Katar katar maya, keçi, göç gelir / Yaylam, yaylam unutulmaz gön gelir” işte Yörük kızlarının yağ yıkarken söyledikleri türküdür. Bu güzel türkü dört mevsimde on iki ay için söylenmiştir. (İzzet, 1942: 12-13)

Tepme veya Asma Yanlıklar:

Yörükler ve yerleşmiş Türkmenler bu çeşit yanlığa tepme veya asmayanlık derler. Tuluk yanlıkların ikincisini teşkil eden bu yağ çıkarma aleti kazıklama yanlık denilen takımlardan daha iptidai tiptir. Bu tip yanlıkları sığircı oymaklardan başka bütün aşiret kullanmaktadır.

Bütün göçebelerde kullanılan bu tuluklar için uçayak veya çatma denilen sehpalara kullanılır. Ayrıca bu ayranlar kaynatılarak çökeltik yapılır. Peynir katılan çökeltikler katıllı çökeltik, diğetine yavan çökeltik denir.

Karasantı bucağında Kidir Osman, seferberlikte yavan çökeltik üstüne şöyle bir türkü yakmıştır:

“Doktorlar da buna bulamaz çare, / Yaktı boğazımızı yaktı çökelek.”

Kidir Osman Torosların, Karasanlı dağlarının aşığıdır. Usta malı türküler bilir, kendisi de türküler yakar.

Yalgın 1939 yılında Üçkapulu dağında Karahanlı oymağı arasında dolaştığında, Çılbır Osman'ın çadırında Çiçekdağı türküsünü dinlemiştir. Bu türküyü Mehmet Kâhya'nın oğlu Kadir okumuştur. Türkü : “Sağ yanında çiftte pınar akıyor / Arka yanın bir koca göl, Çiçekdağı.” (Yalgın, 1946: 15)

Direk Yanlıklar

Bu yanlıklar teknikleri bakımından tepme veya asma yanlıklardan pek az farklıdır. Tepme veya asma yanlıklar çatmalara asıldıkları halde, direk yanlık adını alan yanlıklar evlerin giriş ağaçlarına yahut duvarlara kakılmış herhangi bir direğe takılarak, tepme yanlıklar gibi, sallana sallana kullanılırlar. Bu çeşit yanlıklar 350 yıl önce Yozgat, Sivas, Ankara ili cenubi Anadolu'ya sürülerek iskân edilen Türkler arasında kullanılmaktadır. Türkmenler yağ tulumlarına örülge diyorlar. Bunlar arasında tuluk kelimesi doğrudan doğruya su tulumunu ifade eder.

Tulumla yağ yapan bütün bu obaların kullandıkları yağ aletleri tuluktan sonra şunlardır:

1– Taş, 2– Kova, 3– Kazan, 4– Çömçe, 5– Sini, 6– Çam bardağı, 7– Kaşık, 8– Su kabağı, 9– Hamzan (çirişten yapılan kap – yağ saklanır), 10– Deri kova (keçi derisinden ey edilerek yapılan su kovasıdır), 11–Kölek (ağaç kovalara verilen addır.)

Yatık Yanlıklar:

Yatık yanlıklar iki türdür. Biri Anadolu'da bilhassa Sivas ve Kayseri havalisinde dağ köylerinde rastlanan fiçı şeklindeki yayıklardır. Bunlar tıpkı direk tutumlarda olduğu gibi uçayağa veya bir ev direğine asılarak işlenir. Biri de doğu illerinde ormanlık bölgelerde görülen iptidai yanlıklardır. Bir buçuk metre uzunluğunda elli atmış santim kutrunda bir delik açılır. Bu delikten ağacın içine kaymak veya yoğurt

döküldükten sonra askı ipliklerine bağlanır. İpler çekilip de koka odun yayık yerden yirmi beş, otuz santim yükselir yükselmez karşılıklı üçer kız veya gelin, yanlığı ortaya alarak ayaklarıyla oduna düzenli bir tempo ile tepmeğe başlarlar. Bu işlem sırasında türkü ve mani söylerler. Göğsün, Elbistan, Karatepe, Orhaneli, Yağbasan bölgelerinde çoktur.

Keleş köyünde Erzurumlu Mehmet Efendi'ye başvurmuş, kızlar yağı çıkarırken şu manileri okurlarmış:

“ Yar bana haber olmaz / Yüreğim dağ dağ oldu, Yedi yıl yar bekledim / Var mı benden dermanlı?”

Fıçı biçimindeki yatığı ilk defa Adana'nın Salimbeyli İlçesine bağlı Hanyeri köyünde rastlanmıştır.

Islahiye ve Nevşehir'in Tatar köyünde iki defa gördüğü bu fıçı yayıkları kadınlar pınar başındaki ağaçlara asarak yayarlarmış. Islahiye'de pınar başında gelin ve kızların söylediği türkü ve manileri derlemiştir.

Karayığit köyünden Islahiye'ye gelin gelmiş Mine adın da bir kadın türkü okur (Bu bölgede okunan türküleri çoğu Karacaoğlan'a aittir). Türkü: “Kemere sıkıştırmış ince beli var / Burcu burcu kokar teni kızların” (Yalgın, 1946: 15 – 16)

Odun Yanlıklar

Erzurum'daki odun yanlıklar gibi Anadolu'da pişek ile yağ çıkaran yanlıklar, kazıklama tuluk yayıklarına benzemektedir.

Torosların ormanlık bölgelerinde rastlanmıştır. Odun yanlıkları en çok Tatevciler ve Tahtacılar kullanırlar. Maraş'ın Arkıtça yerli ve Adana'nın Avşar oymaklarının mensup Hökeççe köylerinde bu yayıklar kullanılmaktadır.

Yağ çıkarma ile ilgili halk inanmaları:

Arkıtça köyünde Kirli Kâhya'nın karısı, yağ çıkarma işinde tılsımlar olduğunu ve bunun için yağ yaparken şunlara dikkat edilmesi gerektiğini söyler:

1 – Sütünden yağ çıkarılacak koyun, inek sağılırken duşşaklı (Hayvanların ön ayaklarının köstekli olması) hayvan görmemeli. Eğer duşşak edilmiş at, adamın sağ yanına gelirse o sütü yağ yapmamalı. Sebebini söylememiş.

2 – Hartlap (Kocayemiş) yiyen ineğin sütünden yağ çalkalanırsa o yağ putur putur olur. Ama inek bir yaşılını (yeşilini) alır, yaylasını yaparsa hartlap değil, ağı çiçeği (zakkum) da yese yağından özür olmaz.

3 – Davarda belik, koyunda sürü, sığırdı nahir (keçi sürüsü, koyun sürüsü, sığır sürüsü) tüm sağılmadan yağ çıkarmak uğur vermez.

Avşar içinde bunların sebebini sorduğu kadınlar: “Duşşaklı at görmek (sağmak) davarın sütünü bağlar, hartlap sütü sulandırır, sağım işi bitmeden emlik kuzular analarına salınmadan sağımı bırakıp da boğaz derdine düşmek günahdır”, demişler. (Yalgın, 1946: 16)

Avşar türkülerinin çoğu ağıttır. Ayrıca oğlu olmayan aileler ilk doğan kızlarını erkek gibi giydirelirmiş, bu adetmiş.

Yalgın, bu anlattığı yayıkların ebatlarını vermiş, şekillerini resimlerle vermiştir.

Desti Yanlıklar

Bu yanlıklar topraktan yapılmış dibi sivri, ağzı geniş ve karnının ağza yakın yerinde bir nefes deliği olup toprak yayıklardır. Cere yanlıkta denilir. Çukurova'nın Nusayri Alevileri, bu testi yanlıklara “debliz” de derler. Konya civarında “turfan” denilir.

Bunlar yazlık ve kışlık diye ikiye ayrılır. Kışlık olanları daha büyüktür. Yazlık destiler iki kulpundan ağaca asılır, üçüncü kulptan tutularak yayılır. Kışlık testiler iki kulpludur. Bunlar yerde kullanılır. (Yalgın, 1946: 16)

Tekne, Taş ve Yalak Yanlıklar

Bir taşın çukur yeri, oyulmuş bir odun yalağı veya leğen gibi şeylerle bu iş görülür. Kollar sıvanır sonra iki el ile yoğurt veya kaymak yumurta çalkalanır gibi çalkalanır.

Türkmenler, Kaçarlar, Beylik oymakları ile Kızılkıçeli obaları arasında rastlanmaktadır.

Yalak Yanlıklar: İçi oyulmuş bir odun, tekne yanlıklar, tahta ile yapılmış tekneler, taş yanlıklar: Bildiğimiz kalaylı bakır leğenlerdir.

Adana'nın yumurtalık sahillerinde konaklayan Kaçar oymağından Gümüş Kız ayran yayarken okuduğu türkü: “gönlüm bir tazece gelinde iken / İkbal geri döndü kız rast geldi”

İhtiyar Ahmet Argın, Karakeçeli obaların birinde geçen Elif Kız için düzülen türküyü okumaya başlamıştır. Bu türkü iki delikanlı tarafından sevilen Elif'in biri tarafından (delikanlı) öldürülmesi üzerine yakılmıştır.

“Senin için obaları gezeyim / Oba kalktı, kalkmaz mısın Elif'im”

Peynir suyundan “Non” yaparlar.

Yörükler yağları ateşte eritmezler. Güneşte eritip büyük yağ kalıplarına, tenekelere koyup güneşte eritip, süzerler. Bu tür erimiş yağlara “Halep yağı” adı verilir.

2.12. Etnografya

Arguvan Köylerinde Bağlama ve Cura

Şemsi Belli

Şemsi Belli'nin kaleme aldığı “Arguvan Köylerinde Bağlama ve Cura” adlı yazıda Malatya'nın çok geniş bir bölgesini içine alan Arguvan bölgesi, Kuruçay'dan başlayıp da Aşağı Atma aşiretine kadar uzanır. Tahir, Karahüyük, Halpuz, Minayık, Germiş, Kesrik, Bemere, Mamusa, İsa köy gibi birçok köyde bağlama ve cura çalınır.

Bağlamalar: Ekseriya bir metreye yakın uzunlukta ve (13), (17), (26) perde üzerinden bağlanmış, beş tam sesli gamlardan müteşekkil çalgılardır. Esas iskeleti üç kısımdan ibarettir. Çanak, kol, göğüs ve burgulardır.

Çanak kısmı dut ağacından yapılır. Ağacın kök kısmı suda bekletildikten sonra özel aletlerle belli bir şekilde ortası oyulur. Göğüs ve kol kısımları çamlardan yapılır. Burgular yine dut ağacındandır.

Cura'nın Yapılışı: Köylüler tarafından cura veya kara düzen diye anılan bu saz, bağlamadan ufak fakat yapılış şekli bağlamadan farksızdır. Yalnız bağlamadaki perdelerin yerine curada “perde ve diğerindeki beş tele mukabil bunda üç tel vardır. Curayı bağlamadan ayıran bir yön de bu perdelerden üç tanesinin sağır oluşudur.

İlk çalmayı öğrenenler cura ile başlarlar. Sazlarında süslü püsküllerin bulunması eski adettendir. (Belli, 1947: 33)

Harput

Ali Rıza Yalgın

Yurt Köşeleri

Ali Rıza Yalgın'ın kaleme aldığı “Harput” adlı yazıda Elazığ'ın eski yeri Harput idi. Fakat eski bir Artuklu şehri olan Harput'ta değil şimdiki yeni yerine taşınmıştır. Eskide Harput halkı kökboyalı ile eşine az rastlanır güzel kilimler, türlü saf perdeler, basmalı Harput bezleri, ipek geziler, çitariler, çiçekli kumaşlar dokuyarak geçinirlerdi. Bu yöre Türkmenlerden oluşan Azeri lehçesiyle konuşurlarmış. Ayrıca, Harput'ta toprak kaplar da yapılmış. Harput tandırlarından bahsetmiştir.

Yalgın yöreden ayrılmadan önce tespit ettiği bir türküyü de neşretmiştir.

“Kaleden inen yavrunun buyruğu ilen / Güzel ele el sunarım, güzeldir” (Yalgın, 1948: 23 – 24)

Türk Halk Müzesi

Hamit Zübeyr Koşay

Hamit Zübeyr Koşay'ın kaleme aldığı “Türk Halk Müzesi” adlı yazıda bir halk müzesi kurulması fikri savunulmuştur. Bu, halk müzesinin ana programı şöyle açıklanmıştır.

1- Devlet, merkezine yakın bir yerde, çiftlik kadar geniş bir alan bu iş için ayrılır.

2- Türk halkının maddi ve manevi medeniyetinin teşhir edileceği bu yerin ana planı etnograf, şehirci ve bahçe mimarından mürekkep bir komisyon tarafından hazırlanır.

3- Halk müzesinin çalışma programı uzmanlardan mürekkep bir komisyon tarafından hazırlanır. (Koşay, 1942: 4 – 5)

Şu bölümleri ihtiva eder: **a)** Türk insan tipleri, **b)** Avcılık ve balıkçılık, **c)** Çiftçilik ve nakil vasıtaları, **ç)** Zanaatlar, **d)** Halk sanatları, **e)** Gıda, **f)** Giyim, **g)** Mesken, döşeme, tenvir ve teshin, **h)** Halk adetleri ve inançları, **İ)** Halk musikisi, **j)** Halk edebiyatı arşivi, **k)** Türk etnografyasına dair ihtisas kütüphanesi, laboratuvarlar, depolar... (Koşay, 1942: 4 – 5)

2.13. Ülkü Mecmuası'nda Türk Halk Edebiyatı Unsurları

2.13.1. Manzum Türler

Bu bölümde değişik bölgelerden gelen mecmualarda bulunan şairlerden ve şiiirlerinden bahseden yazıların bazıları Ülkü Mecmuası'nda yayımlanmıştır.

Koşma

Bu koşmanın şairi “Yolcu” mahlası biridir. Koşma: “Bu nura yanmaktan can nasıl çıkar? / Şu alev saçının teline bakın” kafiyesiyle yazılmıştır. (Yolcu, 1938: 514)

Bayburt Türküsü

Orhan Şark Gökyay

Beş dörtlükten oluşan bu türkü “Kavuşmak diledim hasrete düştüm / Ta bağırmda tüter buldum Bayburdu” ayağıyla yazılmıştır. (Gökyay, 1938: 338)

Ayaş ve Ayaşlı Şairler Hakkında

Bazı Notlar

H.T. Dağlıoğlu

Ayaş, Ankara ilinde bir ılıca merkezidir. Ve Ankara İstanbul kara yolu üzerindedir. Ayaş kelimesinin manası “Ay aşmak” tan geldiği söylenir. Bazı ihtiyarlar şöyle diyorlar: binalar yapılırken ustalara götürü olarak ve ay aşıncaya kadar çalışmak, şartıyla verildiği için kasabaya Ayaş adının verildiğini söylüyorlar. (Dağlıoğlu,1937: 261–266)

Ayaş'ta Yetişen Mühim Şahsiyetler

Ayaş'ta yetişen Güdülü Mustafa adlı bir âşıktan bahsedilmektedir. Ayrıca şair Fahri; koşma tarzında yazmış olduğu şiiirleriyle tanınmıştır. Fahri, Ankara kazalarından Zir, Yabanabad gibi kazalarda ufak memuriyetler yapmıştır. Fuzuli'nin ve Emrah'ın tesirinde kalmıştır. Ayaş'ta öldüğü zannedilmektedir. Divan ve koşmaları, H.T Dağlıoğlu'nun kaleme aldığı “Ayaş ve Ayaşlı Şairler Hakkında Bazı Notlar” adlı yazıda neşredilmiştir. Bu parçalar şu ayağa göre yazılmıştır.” (Dağlıoğlu, 1937:261)

Aşıklar, sadıklar yerde mi kalır / Altın cevher gibi alınır elbet, Omaz mı bu halden dil pare pare / Sevmedim gücendi, sevdim gücendi, Ne kemliğim gördün

nemden usandın / Yoksa cevretmelik size kar mıdır?, Ey dertler dermanı, güzeller hanı / Yanmasalar olmaz, yansalar olmaz.

Ayaş'ın şair ruhlu Çelebi Müftüsü Bay Hüseyin Hüsnü: Ayaşlı Şakir'le, Fahri'le arkadaşlık etmiştir. Kendisi Ayaş'lı Süleyman Efendi'nin oğlu olup 1286–1867 de Ayaş'ta doğmuştur. Şiirleri şunlardır. “Derdimden aşıklar neler çeker / Hüsnü çekmesün mü ah yanık yanık..., Çeng-ü rubab-i meyle / Vakti seher kum kum ”, Şair Emrah'dan bazı hatıralar anlatan Müftü'nün, Onun hakiminden verdiği yanlış bir hüküm üzerine vermiş olduğu bir parçası da şöyledir; “Sakın her dergâhda sen olma sail / Dergahi mevladır dergâh efendi.” (Dağlıoğlu, 1937: 261–266)

Ayrıca Ayaşlı Şair Müştak Efendi'nin bir divanı vardır. Bu şair de kuvvetli ve zarif bir şairdir. İki şair Hıfzıdan biri Kızılcahamam kazasının Şeyhler nahiyesinde mefdundur. Ve nihayet Güdüllü genç şair Mustafa da Ayaşlı sayılabilir. (Dağlıoğlu, 1937: 261–266)

İçleme

Orhan Şaik Gökyay

Şiir: “Bir hoş olur gönül sılan dendi mi / sular gider ben kalırım çok demdir.” ayağıyla yazılmıştır. (Gökyay, 1937: 260)

“Kürsüde, fabrikada, siperde ve tarlada; / Ooh! Yaşamak, öldükten sonra bile yaşamak” ayağı ile yazılmıştır. (Gökyay, 1937: 260)

Halk Şairlerinde Girit Savaşı ve Şair Âşık Hakkında Notlar

Nihad Sami Banarlı

Nihad Sami Banarlı'nın kaleme aldığı “Âşık Hakkında Notlar” adlı yazıda: XVII inci asır saz şairlerinden Âşık'ın şiirlerinde kullandığı bu isim ile yaşadığı zaman ve söylemiş olduğu şiirlerinden bazıları edebiyat âlemimize bildirilmiş bulunmaktadır. Daha önce Sadettin Nüzhet Ergun, şair hakkında bir kitap neşretmiştir. Sadettin Nüzhet Ergun bu kitabında Fuat Köprülü'nün âşık hakkında da verdikleri malumatı aynen kaydetmiş ve Âşık'a dair elde edilen 22 manzumeyi de neşrederek; bu manzumelerden onun edebi şahsiyeti, şöhreti, tesirleri ve hayatı hakkında neticeler çıkarmaya çalışmıştır. Böylelikle şairin kendi devrinde şöhret bulduğu: Dördüncü Murad'dan başka Kuloğlu, Kul Mustafa, Gevheri, Âşık Ömer, Karacaoğlan gibi Halk

edebiyatımızda belli başlı ustaları tarafından kendisine nazireler yazıldığı kaydedilmiştir.

Âşık, Murad'dan sonra Deli İbrahim döneminde yaşamıştır. Girid Savaşına (1055) katılmıştır.

Âşık “Girid türküsünde Türk askerlerinin milli şeref uğrundaki eşsiz fedakârlığını ve savaşı kazandıktan sonra doğan haklı gurur ve sevinci bu türkü ile dile getirmiştir. Türkü: “Türkî Girid” başlığını taşımaktadır.” Cümle adüvlerin bağı delindi / sen gül gibi açıl hey padişahım” ayağıyla yazılmıştır.

Girid'de, Hanya'dan sonra, Kendiye önlerinde, Venediklerin Türklere karşı dayanışmalarını ve bu dayanışmalara meydan veren iç bozukluklarımızı, yüksek zümre tarihçileri dilleri döndükleri kadar yazmaya çalışmışlardır.

Fakat biz Hanya'nın zaptında duyulan sevince mukabil, Kandiye önünde yok yere yıkılışın verdiği ızdırabı, Türk ordusunda savaşıyan halk şairinin dilinden de dinleyebiliriz. Bu türkü: “Türk”; şarkı başlığını taşımaktadır. Türkü “Kanlar da saçarlar yaralı dağlar / Gözlerimiz kandan açılmaz oldu.” ayağıyla yazılmıştır. Bu türkünün son dörtlüğünde şairin adı kaydedilmiştir. Bu türkünün Garip Âşık tarafından yazıldığı ihtimali üzerinde durulmuştur. Ayrıca “Garip Âşık” ın “Türkî-i Girid” başlıklı şiiri ile daha üç şiirinin bulunduğu cönkte ve (4) numaralı türkünün hemen altında olduğu ifade edilmiştir.

Âşık ile birlikte Girid savaş yıllarında yaşayan iki halk şairi daha bize bu savaşın milli hatıralarını nakletmektedir. (Banarlı, 1937: 141)

Üsküdari

Bunlardan Üsküdari'nin türküsü, gazilere gayret vermek, onları heyecana getirmek için tanzim edilmiş gibidir. Türkü: Üsküdari başlığı taşımaktadır. “Çünkü kurban için doğar anadan kaç kuzular/ Hazır olun din yolunda cenk edelim gaziler.” Ayağıyla yazılmıştır. Ayrıca bu türkü daha önce Fevziye Abdullah Tansel tarafından; Fevziye Abdullah; XVII inci asır şairlerinden Üsküdari ve Keşfi hakkında yazdıkları iki makaleye bu türküleri de kayıt etmişlerdir. (Ülkü, sayı: 44, s. 119 ve sayı 50, sahife:117). Bu cönk ile Tansel'in yayımladığı türküler arasında büyük bir benzerlik vardır.

Keşfi

Keşfi'nin türküleri Üsküdari ve Aşıkî'ninkilerle birlikte bize bu şanlı Türk savaşını bir defada halk dilinden ve Halk edebiyatından dinleyebilmek zevkini tattırarak olan çok değerli vesikalardır.

Keşfi'ye ait iki türkü neşredilmiştir. Bunlar Türkî i Keşfi başlığı taşımaktadırlar, ayaklarına göre şöyledirler: “Lutfü ihsan edüb melikülkadir / Kal'asını yıkdı top tufengile, Cenge dayanamayub yüzün dönderdi / Bir andan Fransız askeri sındı.” (Banarlı, 1937: 142)

Âşık'ın şiirleri ayaklarına göre şöyle sıralanabilir: “Bana dürlü dürlü cefalar itme / ayrılık gümandır hey karagözlüm, Tatlı canımdan usandım / Ayrılık gibi derd olmaz, Rahmedüb halime eyle nigahı / düşdü gönül sana dermana geldi, Her kez etdüğini mahşerde bulur / sen de (bana) etdüklerini bulasın dilber, Gamzelerin okdur gözlerin huni / bu dertli sinemi deldi de gitti, Aşinalık niyet etdim yâdın oldum ben senin / Ey gönül sen suçlusun cellâdın oldum ben senin, Âdemi uğratar her dürlü derde / Aşkı dilber gibi sevda olur mu, Canım kurban olsun yârin uğruna / Ko desünler şu biçare göçündü, Ben dururken eller sarsın gül tenin bu yol mudur / Ne beladır senin aşkın beni mecnun eyledi, Başın için doğru söyle / Hemen vaz geçdin mi benden, Seyid Gazi gibi veli / Analar da sevdi güzeli, Ne meclisinde oturub / Ne bir bade içebildim” ayaklı 12 şiiri neşredilmiştir.

Ayrıca, Banarlı Âşık'ın altı şiirinin kendisine Bay Vahit Lütfi tarafından gönderildiğini ve bunlardan (9), (10) numaralı manzumelerin Âşık'a ait oldukları hakkında şüphe ettiğini de mektubuna kaydetmiştir. (Banarlı, 1937: 142–145)

XVII inci Asırlık Halk Şairlerinden

Keşfi

Fevziye Abdullah Tansel

Üsküdari ve Kâtibi'nin şiirleri bulunan yazma cönkte Keşfi'nin yedi adet türküsü de mevcuttur. Bu nedenle hayatı hakkında bilgi vermek pek mümkün olmamakla beraber edebi şahsiyeti hakkında az çok bilgi edinebiliriz.

Fevzi Abdullah Tansel'in kaleme aldığı “XVII' inci Asır Halk Şairlerinden Keşfi” adlı yazıda Keşfi'nin, sadrazamın Girit'i zabtından bahsedilmektedir. Buna dayanarak onun XVII inci asır saz şairlerinden olduğunu ifade etmiştir.

Yine bu yazıda Keşfi'nin mevcut şiirlerini dörtlüklerle, koşma tarzında yazmakla kalmayıp, şahsi duygularına, nasihatlerine de yer verdiği ifade edilmiş, aruz vezniyle yazılan bir şiirine rast geldiği gibi, hece vezninde en çok kullanılan 6-5 vezni ile şiir yazdığı, ekseriya duraklara ehemmiyet vermemekle beraber, nadiren ihmal ettiği, çoğu zaman yarım kafiyeyle yazdığı, ifadesinde bir coşkunluk, bir samimiyet, bir şairlik gördüğünü ifade etmiştir.

Bu makalede neşredilen şiirler ayaklarına göre şöyledir: “Tuna seli gibi durma ak indi / Gör nasibin ne yüzündendir bak indi, Girid ceziresin aldı cenk ile / Kal’asın yıkı top tüfek ile, Ümmet-i Muhammed şad olup güldü / sürur hâsıl oldu işiden cana, Söylesen ahvalin derler tabekey / Bihude yeredir etdğin imdad, Gecdi ömrüm derssem eğer gam ile / Sabreyle çekme bihude yerde, Cenge dayanamayıp yüzün dönderdi / Bir anda Fransız askeri sindi, Bendesi olduğum ol gül yüzlü yar / Hasb-i halin söyler deye alınur.” (Tansel, 1937: 117-120)

Hükümdarlara Çıkışan Şairler

Nihad Sami Banarlı

N. Sami Banarlı'nın kaleme aldığı “Hükümdarlara Çıkışan Şairler” adlı yazıda Osmanlı İmparatorluğu'nun kuvvetli zamanlarında padişahları öven, kahramanlık destanları yazan şairlerimizin olduğunu, fakat daha sonraları devlet zayıfladığında padişahları uyan, onlara karşı haykıran halk şairlerimizin de olduğunu ifade etmektedir. İşte bu tarzda yazılan iki halk türküsünü tespit etmiştir.

Türkü

Mısır Türküsü: Napole'on istilas (1798) nedeniyle ismi belli olamayan halk şairlerimizin, bütün bu acı ve hasiyet kırıcı vakalar karşısında duyulan ıztıraıları “Mısır toprakları ağzından” haykırışını gösteren örnek türkülerdendir. 105 yaşında olduğu halde Hasan Paşa ile dövüşmekten çekinmeyen bu Muhteris Abla, Gazi Paşa'nın ağzından söylenen türkü, şekil bakımından Halk edebiyatımızda, sık sık rast gelinen bir tiptir.

Mısralar arasında geçen oy, bre, aman gibi nidalar; türkünün bir zamanlar dilden dile dolaştığını gösterir. Türkü, “Hasan Paşa derki gelsin yanına / ..”, ayağıyla yazılmıştır. Ayrıca “Bilmem hayal midir yohsa düş müdür / Uyan Sultan Selim

bağrın taş mıdır”, ayaklı ve “Türkî i Mısır” başlıklı başka bir türküyüde (Banarlı, 1937: 30) “Hükümdarlarla Çıkışan Şairler” başlıklı yazısında kaleme almıştır.

Mora İhtilali

Nihad Sami Banarlı'nın kaleme aldığı “Hükümdarlara Çıkışan Şairler” adlı yazıda Mora ihtilali üzerine, Âşık Mihri veya Mahremi mahlası ile türkü söyleyen bir halk şairimizi, tespit etmiştir. Türkü; “Şevketü askerın erbabın ara / Saraskerbaşın kalbi de kara”, ayaklıdır. (Banarlı, 1937: 28–32)

XVII inci Asır Şairlerinden

Üsküdari

Fevziye Abdullah Tansel

Fevziye Abdullah Tansel'in keleme aldığı “Üsküdari” adlı yazıda, yazıcı ve zamanı bilinmeyen, başı ve sonu, arada da bazı vesikalari eksik olan yazma bir cönkte Nev'i ve Şehri'nin, Âşık'ın birer gazeli, kime ait olduğu mecmuadan anlaşılmayan bazı müfretler, Köroğlu'nun bir gazeli ve buna Ahmed'in yazdığı bir nazire istisna edilecek olursa, kalan parçaların hepsini hece vezni ile yazılmış halk şiirleri teşkil etmektedir.

Bu şiirler; gerek mecmuadaki kayıtlardan, gerek son dörtlüklerinden anlaşıldığı üzere sırasıyla Köroğlu, Kâtibi, Üsküdari, Keşfi, Safai, Geda Ahmed, Osman, Kuloğlu, Kamıl (Kâmili), Halil, Mustafa adlı halk şairlerine ait olup, düzgün ve bedii kıymetli olan türkü de anonimdir.

Bu yazısında Üsküdari'nin kaç yılında doğduğunu tespit etmek için yazdığı şiirlerinden hareketle Üsküdari'nin kaç yılları arasında yaşadığını tespit etmeye çalışmıştır.

Şiirlerinden, hayatına dair bilgi edinmek pek mümkün olmuyor. Yalnız 17. asır Avusturya seferlerine dair yazdığı parçalara istinaden, “Kendisinin bizzat bu seferlere iştirak ettiğini”, uzaktan yazmadığını, bir yeniçeri şairi olduğunu sanıyoruz. Yazdığı şiirlerinden az çok edebi şahsiyeti hakkında fikir edinebiliyoruz. Kullandığı dil, zaman zaman, klasik nazım dilinde epey müteessir olduğunu gösteriyor ki, XVII inci asır saz şairi için bunu tabii görmek lazımdır. (Tansel, 1936: 119–120)

Üsküdari'nin cenk şiirlerini bir tarafa bırakırsak daha ziyade nasihat ve hikmet hakkında ahlaki manzumalara meyil etmesi ve dünyanın birer tecrübesini görmüş bir

adam sıfatıyla, gazilere, cenk erlerine mahsus mertçe bir ahlak prensiplerini müdafaa eylesidir. (Tansel, 1936: 119–120)

Diğer asırlara nazaran hakkında en çok bilgi sahibi olduğumuz 17. asır Halk Edebiyatı şairi Üsküdarî'nin bu cönkte mevcut olan şiirlerini ayaklarına göre aşağıda neşrediyoruz.

“Çoğu kurban için doğrandı koç kuzular, / Hazır olun din yolunda cenk edelim gaziler, Müyesser eyleyüb fethin Uyvar'ın / Şad-ü handan etti Muhammed Han'ı, Nemçe lâin kalesinden yâd oldu, / Gazi vezir fetheyledi Uyvar'ı, Dün-ü gün ederim sad hezar nida / Müştakım vatana, sen gönder beni, Arif olup kendisini bilenler / Hazer edip düşmez anın peşine, Cihan içre gerçi çoktur etibba / Derdime bir derman bulunmaz, Âşık isen gel haber ver göreyim, / Bülbül nedir, gülşen nedir, gül nedir, Günden düne hazan gibi solmuşum, / Mübarek cemalin görelden berü, Tabiyatın bilmeyince söyletme, / Bir söz söyler derdi sana eş eyler”. Toplam sekiz şiiri bu makalede neşredilmiştir. (Tansel, 1936: 119–122)

XVII' inci Asır Saz şairlerinden

Bursalı Âşık Halil

Sadeddin Nüzhet Ergun

Âşık Halil 17. asır saz şairlerindedir. Meşhur tezkereci Belig'in kendi el yazısıyla mevcut olan müsvedde halindeki Güldestei Riyaz-ı Erbab-ı Kemal-i Bursa adlı eserinde şaire ait kayıtlara tesadüf edilmektedir.(Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde)

Bursalı Halil'in XVII. asır saz şairlerinden olduğunu Âşık Ömer'in “Şairname” adlı çok kıymetli bir manzumesindeki şu beyitten de öğreniyoruz: (Ergun, 1936: 433)

Bursalı Halil'de sadedir lisan

Güzel methetmekte yok ona akran

Sadedin Nüzhet Ergun'un kaleme aldığı “Bursalı Âşık Halil” adlı yazıda Âşık Halil'in âşık tarzının olgun şiirlerini veren kıymetli bir şair olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca bu yazıda yayımlanan şiirler ayaklarına göre şöyledir.

“Taş taşa dokunur aşkın elinden / çıkılıp akmağa sel incinir mi, Ahu gözlü yârim senin elinden / şikâyet etmedik beyler mi kaldı, Gece gündüz firkatinden / sinemi dağlar gezerim, İsmi diline alınca / Şeytan olur zelil derler”, ayaklı dört şiiri neşredilmiştir. (Ergun, 1936: 123-124)

Şiir

Fevziye Abdullah'ın bu sayıda bir koşması ve “Kaybolmayan Bir Akşam” adlı iki şiiri mevcuttur. Koşma;” Ovalar, mor dağlar aşım / Yar izini sora sora”, ayağıyla yazılmıştır. (Tansel, 1936: 299)

XVII inci Asır Saz Şairlerinden

Kâtibi Hakkında Notlar

Fevziye Abdullah Tansel

Kâtibi hakkında bilgiye ve onun topluca şiilerini, Sadeddin Nüzhet'in eserinde buluyoruz. Yazar, kitabının başındaki bibliyografik malumattan sonra, şairin hayatı, eserleri, edebi şahsiyeti, şöhreti ve tesiri hakkında da izahat vermiştir.

Fevziye Abdullah Tansel'in bu yazısında “Kâtibi Hakkında Notlar” yazısından şairin hayatı ve edebi kişiliği üzerinde durulmuştur. Türkün Mecmuası'nda yayımlanan bir iki şiiri üzerinde durmuştur. Bu şiirlere istinaden Kâtibi'nin XVII inci asır halk şairleri gibi seferlere iştirak ettiğini tespit etmiştir. Ayrıca Kâtibi'nin Kayıkçı Kul Mustafa, Kuloğlu ve Gedai ile arkadaş oldukları söylenmektedir.

Bu yazıda basılan Katibi'ye ait olduğu söylenen dokuz şiir ayaklarına göre şöyledir.

“Seni sevmeyenden ırağ ol sen de / seni sevmeyenden ırağ ol sen de, Nasihatim dinle sakın gururdan / Nasihatim dinle sakın gururdan, Hakkı bir bilürsen ağlatma beni / Hakkı bir bilürsen ağlatma beni, Bihamdullah gördüm yüzün / Cana hayat oldu sözün, Eski dostu düşman olur yiğidin / Eski dostu düşman olur yiğidin, gel yetiş dil derdine imdad ile / Hasbihalin arzeder feryad ile, Beni bana koymaz divane gönül,/ Beni bana komaz divane gönül (Bu parçanın başı eksiktir.), Hor gösterin gedasına bayın / yol beğenmez seni erkân beğenmez, Konub satrane sebat eyle / oyunun iki kat eyle.” (Tansel, 1936: 351-356)

Edebiyat Tarihi

Yunus'un Mesleği

Abdülbaki Gölpınarlı

Bu yazıda Halk edebiyatı şairlerinden Yunus'un mesleğinden bahsedilmiştir. Ayrıca hangi tarikata mensup olduğu, şiirlerinde Bektaşî – Kızılbaş edebiyatının edasını

Yunus Emre'den aldığından bahsedilmiştir. Abdalbaki Gölpınarlı kaleme aldığı “Yunus’un Mesleği” (Gölpınarlı, 1936) yazıda Yunus da Vefailerden ve Babailerdendir. Tarikat silsilesi Tapduk, Barak ve Saltuk Babalar vasıtasıyla Hacı Bektaş ve Baba İlyas’a çıkmaktadır.(Gölpınarlı, 1936: 24–33)

Partimize Davet

Behçet Kemal Çağlar

22 Nisan 1936 günü yeniden Cumhuriyet Halk Partisi'ne girenleri eski partililere tanıtılması için halkevinde yapılan törende şiirler, Behçet Kemal Çağlar tarafından okutulmuştur. Şiir 14 hece ölçüsüyle yazılmıştır. (Çağlar, 1936: 225)

Bir Oğuz Efsanesi

Hüseyin Namık Orkun

Oğuz destanın en eski şekli Reşiddin'in Cami-üt-tevarih ve ondan naklen Ebulgazi Bahadır Han'ın Şecerei Türkî'sinde daha sonra da Paris'de Ulusal kitap sarayda noksan bir metin de bulunmuştur. Reşiddin'in eserinin mufassalı olan zeylinde, “Tarihi Oğuz Halkı” kısmında Oğuz ananesi hakkında izahat verilmişse de bu kısım neşredilmemiştir. Yalnız Paris'teki Uygur yazısı ile yazılmış olan metin ilk önce Radloff tarafından Kutadğu Bilig'in tabında çıkarılmış, sonra Rıza Nur 1938'de İskenderiye'de neşretmiş, en son olarak da Bang ve Rachmati 1932 de Berlin'de çıkarmıştır. (Orkun, 1935: 267–275)

Oğuz Destanı'nın manzum bir nüshası da Türkiye'de bulunmuştur. Bu noksan nüsha Uzunköprü'de ölü Seyid Ali'nin kitapları arasında iken, bunun torunu olan Edirne'de Bay Vahid yazmayı Kültür Bakanlığı kitap saraylar direktörü Hasan Fehmi Turgal'a göndermiş, bu vasıta ile de tetkike imkân bulunmuştur.

Bu manzum Oğuz destanı baştan ve nihayetten nokсандır, sekiz yapraktan ibarettir. Her yaprakta 26 mısra yani 13 beyti vardır. Metnin dili Atabe'tül hakayık'ın dilidir. Orada geçen sözler aynı manada burada da kullanılmaktadır.” Yazar metnin transkripsiyonunu olduğu gibi yayımlamıştır. Ayrıca okuyamadığı yerleri de eski yazıyla olduğu gibi belirtilmiştir.

Süleymaniye Kütüphanesi Mecmuai Hafız Ebru Damad İbrahim Paşa kitapları, arasında (909), başka bir nüshası da Paris'de Bibliotheque National (Farsça yazmalar

1361) dadır. Pelliot'nın T'oung Pao, XXVII. s. 247–358 deki tenkidi ile Rıza Nur'un Repense a un article de M.Paul Pelliot Sur l'"Oaghous-name"; 1931 de bakınız.

Not: Eser sekiz ayrı bölüme ayrılmıştır. Toplam 208 mısra. Ayrıca yazar bu 208 mısraın tercümesini de ayrıca yapmıştır.

Ne Zaman Ah Ne Zaman?

Behçet Kemal

Şair İngiltere kütüphanesinde “Eti” tarihini araştırırken orada karşılaştığı bazı tarafsız eserlerde bu medeniyetin Anadolu'yu mamur hale getiren ve ilk ana medeniyetlere beşiklik eden bir yapı gösterdiğine tesadüf eder. İşte bu eserleri gördükten sonra bir anda çoşan şair hemen gönlünden akan duyguları mısralara döker ve bu şiir ortaya çıkar.

Şiirin hamasi bir hava ile yazıldığı göze çarpmaktadır. Hece ölçüsü ile yazılan şiirde $7 + 7 = 14$ 'lü hece ölçüsü görülmektedir. Kafiye dizilişi ise: aabb / ccdd / eeff / gg şeklindedir. Dörtlükler halinde oluşturulan dizelerde son iki mısra bu düzeni bozmaktadır. Aslında şairin de dipnotta ifade ettiği gibi anında içinde geldiği gibi bir şiir olduğundan, kurallı yazmak konusu pek gözetilmemiştir. (Çağlar, 1935: 335–336)

Koşma

M. Şakir

“Koşma, en yaygın nazım şekillerinden biridir. Bu tarz, ekseriyetle ilk bendin birinci ile üçüncü ve ikinciyle dördüncü bentleriyle; 2–5 inci bentlerin de ilk üç kezalik yekdiğeriyle ve son mısraları birinci bendin dördüncü mısrasıyla bir ayakta (hem kafiye) olarak yazılan deyişleridir. Bazen, ilk bendin birinci ve ekseriyetle üçüncü mısraları serbest olduğu gibi, aynı bendin ilk üç mısraının bir ayakta olan şekli de vardır.” (Şakir, 1934: 352)

Koşmalar ekseriyetle üç bentten mürekkep ise de, dört veya beş bentli olanları da vardır. Ölçüleri, beş (serbesttir); altı $(3+3) = 6$; yedi $(4+3) = 7$, sekiz $(4+4) = 8$, on $(5+5)=10$ ve on bir $(6+5 = 11, 4+4+3 = 11)$ heceli olmak üzere parmak sayısıyladır. Şu kadar ki, bu ölçülerin en belli ve en yaygın olanı sekizle on bir hecelileridir. Ölçüler,

durakları itibariyle çift hecelilerden, ekseriyetle iki müsavi tek hecelilerde de ilk parça ikinciden daha artık hece sayısının muhtevlidir.

“Koşmaların bizim cönklerde rastladığımız kayıtlara göre (Musammet), (Yedekli) ve Çankırlı Talat Bey’in (Halk Şiirlerinin Şekli ve Nevi) adlı kitabında verdiği malumata göre de ayrıca (zincirleme-zincir bent), (zincir bent ayaklı) gibi birkaç türlü nevi vardır. Bunlardan Musammat koşmaları, her bendin ilk üç mısralarındaki durakları yekdiğeriyle bir ayakta ve hece sayısı da müsavi olmak üzere yazılır. Şu kadar ki bazen bu parçaların hece sayısının birbirine uymadığı da olur. Yedekli koşmalar da (müstezat) şeklinde yazılan deyişlerdir. Bu türlü koşmalarda ilk bendin birinci ve ikinci beyti ile her bendin nihayetine mısraın son parça hece sayısı kadar bir ziyade eklenir.

Zincirleme – zincir bent koşmalar ise, her mısraın sonundaki kelime, arkasından gelen mısraın ilk kelimesini teşkil etmek suretiyle yazılanlardır. Zincir bent ayaklı koşmalara gelince: Bunlar da zincir bent ile ayaklı adı verilen koşmaların birleştirilmiş bir şekildir ki, bu son iki şekil bütün bütün tasannu maksadıyla yazılan deyişler olup, bunara cönklerde pek az rastlanır.” (Şakir, 1934: 352–358)

Koşma tarzına, aynı şekli mahiyette olmak itibariyle destan, nefes, ilahi (Bilhassa Yunus ve muakkiplerinin) türkü, bozlak, varsağı, ağıt gibi Halk Edebiyatı mahsulleri de dâhildir. Bunlar, hece vezniyle koşma tarzında yazılıp yalnız mevzu, musiki bakımdan ayrılan ve böylece adlanan neveleri teşkil ederler.

Bu yazıda kime ait olduğu belirtilmeyen koşma örnekleri mevcuttur. Cönkte on beş tane koşma örneği verilmiştir.

- 1 - Aşlık mahlasıyla yazılmış, kaldır (hem kafiye) ayağıyla yazılmış 11’li hece ölçüsü kullanılmış.
- 2 - Koşma Âşık Abdi mahlası ile yazılmış gel (hem kafiye) ayaklı, ölçü: 11
- 3 - Koşma, Âşık Ahmet Mahlaslı, “senin” ayaklı, ölçü: 11
- 4 - Koşma, Âşık Hasan mahlaslı, “dür danesine” ayaklı, ölçü: 11
- 5 - Koşma, Burhani mahlaslı, “benim” ayaklı, ölçü: 11
- 6 - Koşma, Ceyhuni mahlaslı, “canım” ayaklı, ölçü:11
- 7 - Koşma, Ceyhuni mahlaslı, “olur mu” ayaklı, ölçü:11
- 8 - Koşma, Ceyhuni mahlaslı, “seni” ayaklı, ölçü:11
- 9 - Koşma, Ceyhuni mahlaslı, “bağıdur” ayaklı, ölçü:11
- 10 - Koşma, Ceyhuni mahlaslı, “nişanedir bu” ayaklı, ölçü:11

- 11 - Koşma, Dizari mahlaslı, “geçti” ayaklı, ölçü: 11
 12 - Koşma, Ecriya mahlaslı, “mı var” ayaklı, ölçü: 11
 13 - Koşma, Faik’a mahlaslı, “çarelidir der” ayaklı, ölçü: 11
 14 - Koşma, Fenni mahlaslı, “ gidiyor” ayaklı, ölçü: 11
 15 - Koşma, Geda Ali mahlaslı, “kerem eyle” ayaklı, ölçü: 11 (Şakir, 1934: 352–355)

16 - Koşma, Hamdi mahlaslı, “beni” ayaklı, ölçü: 11

Bütün koşmalar düz koşma (axax – bbbx ...)

Sadece 10 koşma “Musammet koşma” örneklerindedir. Ayrıca 15 koşmanın ilk bendinin üçüncü mısrası bu cönkte yazılı değildir.

Lar arasında otlakiye yüzünden çıkan kavgadan bahsetmiştir.

Yemen Türküsü

Ferid C.Güven

Bu eserde daha çok bir anı havası vardır. Yazar çocukken kendi köylüsünün başından geçen olayı anlatmaktadır. Bu masalda Emine Bacı başkahramandır. Ayrıca bu masalda Emine Bacı Yemen Türküsünü okumuştur. Bu köylü Toros dağları eteklerinde Çakıt kenarındaki Hayman adlı bir köyde yaşamaktadır. (Güven, 1935: 55–59) Bu türkü bildiğimiz yemen türküsünün bir varyantıdır.

2.13.2. Mensur Türlerle Ait Yazılar

Dergide yayımlanmış olan hikâyeler ve varyantlarından bahsedilmiştir. Anlatılara yer verilmiştir. Ayrıca bu derlemelerin içinde kısmende olsa manzum kısımlar da mevcuttur.

Bey Böyrek Hikâyesi

Pertev N. Boratav

Dede Korkut kitabının 12 hikâyesinden üçüncüsü “Bey Böre Beyoğlu Bamsı Beyrek” hikâyesidir. Bu hikâyenin çok eski ve âlemşümul destan ve masal motiflerini taşıması, mevzunun güzelliği ve zenginliği ve bilhassa beşeri vasıflar, onun zamanımıza kadar yaşamasını ve Türk illerinde çok yayılmasını temin etmiştir. (Boratav, 1938: 483)

Boratav bu yazısında ilk planda hikâyenin o zamana kadar basılmamış rivayetlerini ve parçalarını neşretmiştir. Bunlar üçe ayrılmıştır.

- a. Hikâyeye ait manzum parçalar (cönklerden toplanmış).
- b. Beyşehir rivayeti.
- c. İstanbul – Üniversitesi Edebiyat kütüphanesi, 239 numaradaki iki rivayet.

a. Cönklerden Toplanmış Metinler

Bu metinler Konya’da bulunmuş iki cönkten istinsah edilmiştir. Bunların biri muhtelif yerlerinde 1252 ve 1282 tarihlerini taşımaktadır. Yalnız a cöngünde şu ibare vardır; 1252 tarih, Seyid Ali Efendi.

Bu cönkler a ve b diye isimlendirilmiş, iki cöngden parçalar birlikte verilmiştir. (Karşılaştırma yapılmış)

“Padişahım babamdan sen ne bilürsün / Amanın bir haber verin hocalar” ayağıyla manzum parça başlamıştır. (Boratav, 1938: 481–1493)

b. Beyşehir Rivayeti

Hikâyeyi 1.10.1934 tarihinde Beyşehir’de Karabet Ağa isimli 40 yaşlarında bir Ermeniden dinleyip tespit etmiştir. Karabet Beyşehirlidir, sepetçilik ve at ticaretiyle uğraşır. Kendisi hikâyeyi Arakel Ağa isminde bir Ermeni aşığından öğrenmiştir. Onun hikâyeyi nereden aldığı belli değildir. Hikâyeye telaffuza uyularak yazılmıştır. Yani olduğu gibi. (Boratav, 1938: 481–493)

c. İstanbul Rivayeti Cild-i Sani

Haza Hikâyeye-i Bey Böyrek

İstanbul Üniversitesi kütüphanesinin edebiyat kısmında 239 numarada bulunan bu yazma Bey Böyrek hikâyesinin ikinci yarısına ait iki rivayeti ihtiva ediyor. Yazma nüshanın ebadı 17,5 x 24,5 santim, yazılı kısmın ebadı 11,5 x 19 santimdir. Her sahife numaralandırılmıştır. 46 sahifeden ibarettir. Yazısı rıkadır. Yazısı ve kâğıdı yeni olan bu kitabın eskiliği üniversite kütüphanesi memurlarından Bay Sabri Bey’e göre en fazla altmış, yetmiş senedir.

Yazmayı neşrederken sahife kenarlarına sahife numaralarını koymuştur. Ve sahife başlarını (Boratav, 1938: 26–32) işaretiyle göstermiştir.

Transkripsiyonda İstanbul şivesini esas tutmuştur. Mamafih kitaptaki halk hikâyelerinin hususiyetlerini muhafaza etmeye çalışmıştır.

Yazar hikâyeyi olduğu gibi bu sayıda neşretmiştir.

Pertev N. Boratav**Bey Böyrek Hikâyesi**

Geçen sayıda Pertev N. Boratav'ın kaleme aldığı "Bey Böyrek Hikâyesi" (Boratav, 1938)'nin devamıdır. (Boratav, 1938: 21-32)

Bey Böyrek Hikâyesi**Pertev N. Boratav**

Not: Bu hikâyede manzum parçalar da mevcut.

Pertev Naili Boratav'ın kaleme aldığı "Bey Böyrek Hikâyesi" adlı yazı serisi bu sayıda da devam etmektedir. Bu yazı 64. sayının devamıdır. (Boratav, 1938: 425-433)

Bey Böyrek Hikâyesi**Pertev N. Boratav**

Pertev Naili (Boratav)'ın kaleme aldığı "Bey Böyrek Hikâyesi" adlı yazıdan daha önceki sayılardan yayımlanmaya başlanan yazının devamı mevcuttur. (Boratav, 1938: 347-350)

XVII. Asır Halk Edebiyatı Şairlerinden Budala Hakkında Notlar**Naci Kum Atabeyli**

Naci Kum Atabeyli'nin kaleme aldığı "XVII inci Asır Halk Şairlerinden Budala Hakkında Notlar" adlı yazıda, Budala hakkındaki bilgileri Ahmet Koçak denilen birinin elindeki yazma cönkte, Hasan Dede'nin ve onunla ilgili Bektaşî şairlerinden bir kaçının manzumelerinin arasında Budala isimli birinin sözlerine rastlanılmıştır. İşte muharrir bunu görerek bu yazıyı kaleme almıştır. Bu cönkte dört parça şiiri tespit edilmiştir. Dört şiir ayaklarına göre şöyledir: "Kadıoğluyla Yusuf Paşa gelince / Taylı Mamalıyı vurdu Beğdili, Avcının dilinde güllerin namı / Sakin ol tellerin yoldurmayı gör, Ne yaman ağlattın şu edna bizi / Biz ağladır kendi güler şen kuğu, Meleşir gelir kuzusu / Koyunu koşalı m'ola.

Kırıkkale kamusuna bağlı Hasan Dede köyünde Mimar Sinan Camisi'ne bitişik türbesi bulunan Hasan Dede, menkıbeleri etrafında yazılan manzumelerin üçü, Budala'nın mahlasını taşıyor. Şair hakkında Sadettin Nüzhet Ergun, Bektaşî şairleri kitabının 205-207 sayfelerinde tercümeihal zikretmeyerek, yalnız onun adı altında birkaç manzumesini veriyor. Yukarıda verdiğimiz şiirlere dayanarak şairin III.(1776)

Selim sıralarında yaşadığı tespit edilmiştir. Yukarıdaki şiirlere ait menkıbeler yazıdan neşredilmiştir. (Atabeyli, 1937: 321–325)

30 Ağustos

Münir Müeyyet Bekmen tarafından “30 ağustos” adlı şiir yazılmıştır. (Hamit Dereli, 1935: 130–131)

Eğer

Yazan: Rudyard Kipling, Çeviren: Hamit Dereli

Tercüme olan bu şiir serbest ölçüyle yazılmıştır.

Hoş Geldin Köylü Kardeşim

Kamuran Bozkır

Serbest ölçü ile yazılmıştır. (Bozkır, 1939: 74–75)

Necdet Rüştü'nün “Saz Şairinin Ölümü” isimli serbest ölçü ile yazılmış bir şiiri mevcuttur. (Necdet Rüştü, 1935: 280–289)

Celal Sahir Erozan'ın vefat münasebetiyle yazılmış olan serbest ölçülü bir şiirdir. Kamuran Bozkır “Celal Sahir İçin”.

“Yüreği Kara Heriflere Dair” adlı şiir Kamuran Bozkır tarafından yazılmıştır. 21.10.1935, serbest ölçü ile yazılmıştır. (Bozkır, 1935: 227–230)

“Canımız Armağan Olsun”, Münir Müeyyed Bekman, şiiri. (Münir Müeyyed Bekman, 1935: 230)

Süreyya İşgör'ün kaleme aldığı “Giresun Zıhar Köyü”, (İşgör, 1937) adlı yazıda köyde Kadı Hasan Oğlu Salih adında bir halk saz şairi vardır. Her hadiseye destan ve ağıt uydurmaktadır. 1934 yılında bu köyde yirmi beş yaşlarında bir genç, kinin yerine tilki zehri içerek öldüğü için koşma yazılmıştır. Bu koşma: “Yazık oldu sana İbrahim sana / iller naklettikçe dert olur bana” ayağıyla yazılmıştır. Ayrıca İbrahim'e zehir veren Gülşen adındaki kadının adı da bu koşmada geçmektedir. (İşgör, 1937: 445–452)

Atasözü

A. Süreyya İşgör'ün kaleme aldığı "Giresun Zıhar Köyü" adlı yazıda köyde tespit ettiği dört atasözü de kaydedilmiştir. (İşgör, 1937: 446)

Köroğlu Hakkında Notlar

Şükrü Murat Elçin

Köroğlu, Hasan Paşa'nın nişanlısını kaçırdıktan sonra Hasan Paşa'nın askerleri ile karşılaşınca: "Çok yemişem mal yemezsin malını / Güzellerde arzımanım (meragım) galmadı" ayaklı koşmasını okur. Köse Emmi, Ayvaz ile Köroğlu'nu barıştırırken Köroğlu : "Ayvaz sana bir güzel getirdim/....." ayaklı koşmayı okur.

Köroğlu'nun Bolu Beyi İle Çarpışması

Bir derviş tarafından Köroğlu'nun yanına Karkatlamaz (Kırkatlamaz) ve Abullabut adında iki çoban gönderilir. Köroğlu bunları içki ile sıladıktan sonra kaçakları arasına katar. Bir gün Köroğlu'nun sazının teli kopar. Ayvaz'a emir verir. Abullabut, Kırkatlamaz ve Ayvaz'ı, Bolu Beyi'nin Turna düzüne gidip Turna kırmalarını emretti. Çünkü onun kirişinden (bağırsağından) saz teli yapacağım (eskiden ibrişim yoktu) dedi. Ayvaz ve bu iki kişi Turna düzüne giderler. Fakat orda uykuya yatarlar. Bolu Bey'inin askeri bunları yakalar. Bunu duyan bir ihtiyar atına biner Köroğlu'na haber verir. Köroğlu Bolu Beyi'ne şu dörtlüğü söyler: "Beyler çok bakmasın Ayvaz'ın yüzüne / Gönderisin Ayvaz'ı göresim geldi." Ayaklı dörtlüğü okur. Köroğlu yola çıkar, yolda bir çiftçi ile karşılaşır. Bu köylüye şu koşmayı okur. "Her yanında çifte ganat / Gelür hor ay hor ay"

Bağdad Seferi

Köroğlu'nun Bağdad seferini anlatan bölümdür.(Elçin, 1937: 227–236)

Köroğlu Hakkında Notlar

Şükrü Murat Elçin (I)

Yeni İstanbul Rivayeti

Ş. Murat Elçin'in kaleme aldığı "Köroğlu Hakkında Notlar" adlı yazıda, bu notları İstanbul- Beşiktaş'ta Şebinkarahisar'ın Toku Ağıl köyünden arabacı İbrahim

oğlu Mehmet Köroğlu'ndan tespit ettiğini ve kişinin bütün bildiklerini İstanbul'da, adlarını hatırlayamadığı âşıklardan öğrendiğini söylemiştir. Kaynak kişinin okuma yazması yoktur. (Elçin, 1937: 270–285)

Bir rivayette vaka Rumeli'nin Silistre şehrinde cereyan etmektedir. Ayrıca Köroğlu'na ait şu dörtlükler tespit edilmiştir. Köroğlu'nun saz ustasına söylediği dörtlük: “Usta sedef döşe sazın yüzüne / Usta gazanalım gayır sazımı, Usta: “Birkaç sedef var, senin sazının göğsüne yapıştırırım, telleri ne biçim olsun.” Aldı Köroğlu: İpekten sırmadan olsun telleri / Usta kazanalım gayır sazım, Usta: “sedeften saz, ipekten, sıramdan tel yapmam” diyerek, Köroğlu'nu kovar. O da bir tane kaldı söyleyeyim der:” Elim demir topuzu usta kafa ezerim / Usta kazanalım gayır sazımı.”

Ayrıca Reyhan Arap ile kapışmadan önce şu koşmayı okur: “Ayvaz'ı alma elimden / Aman ireyhan Arap aman.”

Hasan Paşa'ya şu koşmayı okumuştur: “Bekâr kızlar gibi göğsü nakışlı / Ala gözlü kız perçemli kırat gel ” ayaklı şiir tespit edilmiştir.

Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motifler ve Kelimelere Ait Notlar

Abdulkadir İnan

Abdulkadir İnan'ın kaleme aldığı “Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motifler ve Kelimelere Ait Notlar” adlı yazısında: Dede Korkut kitabında, Türklerin İslam'dan önceki zamanlardan kalma akide ve itikatları İslam diniyle beraber giren adet ve akidelere daha çoktur. Dede Korkut'taki kahramanların hiçbiri tarihi şahıslar değildir. Ayrıca Dede Korkut'ta adı geçen bazı kahramanların tavsifi Kazak Kırgız ve Altay Türklerin şaman dualarındaki ilahların, ruhların tavsifini andırmaktadır, der. Ve bu yazıları destekleyen örnek metinleri de bu makalesinde kaleme almıştır. (İnan, 1937: 76–80)

Oğuz Destanına Dair

Hüseyin Namık Orkun

Bu yazıda Oğuz name'den bahsedilmektedir. Ayrıca eser tahlil edilmiştir. Hikâyelerde geçen tabirler üzerinde durulmuş, bu günümüz Türkçesiyle karşılaştırılmıştır. Hikâyelerin ortak özellikleri tespit edilmiştir.” (Orkun, 1935: 412–420)

Kendileri İle İlgili Destan Anlatıları

Bağçe köyünde Ahmet oğlu Mehmet Ağa, eskide yaşamış olan Bozdoğanlı bir kahramanın (Aşığın), Kulaziz adlı aşığın hikâyesini anlatır. Ayrıca Kulaziz'in söylediği türküyü eline kulağına götürerek okur. Ayrıca devletin idaresizliği yüzünden (Bu türkü "Benim efendim" ayıklıdır.) Binboğa, Berit, Nurhak, Gabur, Boğa dağlarında birçok defalar Cerit, Tecirli, Bozdoğanlı, Aydın'lar arasında otlakıye yüzünden çıkan kavgadan bahsetmiştir.

"Bunlar arasında gezen insanlar aşiretin bu acıklı hikâyelerini istediği kadar dinleyebilir. İşte Kulaziz'in burada okuduğu türkü de her halde böyle bir Yörük kavgasının canlı hatırasından başka bir şey olmasa gerektir."

Bu Yörükler arasında ateş, taş, Bozkurt efsaneleri de milli totemimiz etrafında hala bütün vuzuhuyla muhafaza edilmektedir.

Şair bu türküsünde Boz okların düşmanları olduğunu gösterdiğine göre Bozdoğanlıların "Üç ok"lara bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemde (1934) Bozdoğan isminde Anadolu'da bir kaza merkezi ile üç köyümüz vardır.

Edebi Tenkitler

Ali Gündüz

Yunus Emre'nin Bir Mezarına Dair

Ali Gündüz'ün kaleme aldığı "Yunus Emre'nin Bir Mezarına Dair" adlı yazıda, Afyon'a bağlı sandıklı kazasına yarım saat mesafede Çay köyü adlı bir kariye vardır. Bu köyün güney doğusuna da yazları kuruyan, iki çaycık akar. Bu iki çayın birleşip yarım ada olduğu yerde halk tarafından Yunus Emre'ye ait olduğu söylenen bir mezar vardır. Bu mezarın batı tarafında 150 metre uzaklıkta bir mezar daha vardır ki bunun da Yunus'un Şeyhi "Emrem"e ait olduğu söyleniyor.

Eskide valide olmayan kadınlar bu mezara, cumartesi – pazar günleri gidip, kurban keserlermiş. 30 – 40 kadar kadın el ele tutuşup halka olurlarmış. Ve Allah'a dua ederlermiş. "Ya Rabbi bana bir oğlan ver, adını Yunus koyacağım" dermiş. Ve hakikaten bu ziyaretten sonra çocukları olurmuş. (Gündüz, 1938: 525)

Gündüz bu köyde Yunus'a ait bir rivayeti de Çay köyünden 102 yaşında Yörük Ali Ağa'dan dinleyerek nakletmiştir. Bir gün Yunus kırk yıldır ben bu kapıya hizmet ediyorum bir şeye nail olamadım der, kaçır. Yolda iki dervişle karşılaşır. Onlarla yola devam ederler. Acıkırlar, sırasıyla dua ederler, her iki kişi ayrı ayrı dua ettikten sonra

sıra ile birer tabak yemek gelir. Sıra Yunus'a gelir. Yunus'ta dua eder. Fakat üç tabak yemek gelir. Diğer iki kişi Yunus'a sorarlar. Sen kimin adına dua ettin derler. Yunus; ben sizin adına dua ettiğiniz kişiye dua ettim, der. Yunus der ki siz kimin adına dua ettiniz. İki kişi biz Yunus denen bir dervişin adına dua ettik, derler. Yunus böylece hatasını anlar, tekrar Şeyh'inin yanına döner. Şeyh'in karısı Yunus'u görür. Şeyh, camiye gitti. Gözleri görmediği için sen kapının eşiğine uzan, o sana eşiği ararken sopasıyla dokunur. Bu kim diye sorarsa ben Yunus diyeceğim. Eğer bizim Yunus mu derse kendisinden af dilersen, der. Şeyh asasıyla dokunur, bu kim der. Karısı, Yunus der; Bizim Yunus mu der. Bunu duyan Yunus af diler, Şeyh'in elini öper. (Gündüz, 1938: 526–527)

Bey Böyrek Hikâyesi

Osman Turan

Osman Turan'ın kaleme aldığı "Bey Böyrek Hikâyesi" adlı yazıda: Bu hikâyeyi daha önceleri Bayburt'ta duyduğunu ve o bölgede yaşadığını görmüştür. Bu tespitte üç rivayet tespit edilmiş. Bu üç rivayette birbirine uymaktadır. Bu üç rivayeti A, B, C ile gösterip bunlardan kendi düşüncesine göre en uygununu, orijinal olanını esas olarak almıştır.

A rivayeti, Bayburt'un Vahşin köyünde İbişoğlu Zarif isminde 38 yaşlarında birinin ağzından tespit etmiş. B rivayeti Orta Okul Müdürü Mahmud Kemal'in delaletiyle, Bayburt'un Hopur köyünden 60 yaşında Çiloğlu Yusuf Çavuş'un ağzından alınmıştır. C rivayetini de yine Bayburt'un Vahşin köyünden Keziban adında 40 yaşlarında bir kadın ağzından tespit edilmiştir. Ve tespit edilirken anlatanın ifadesine sadık kalınmaya çalışmış, onların anlatış tarzına göre icap eden yerlere tenkit işaretleri koyulmuş, anlaşılması güç bazı mahalli telaffuzlar izah edilmiştir.

Ayrıca bu tespitte, halkın bazen Bey Böyrek hikâyesiyle Hazreti Ali'nin oğlu Muhammed Hanefî hikâyesiyle karıştırdıkları görülmüştür. Bu yazıda üç nüsha karşılaştırılarak, farklarıyla birlikte ifade edilmeye çalışılmıştır. (Turan, 1938: 403–413)

Bir Romancı Profili

Nahid Sırrı

Nahid Sırrı'nın kaleme aldığı bir halk hikâyesidir.

(Sırrı, 1937: 357)

Amazon

E. Behnan Şapolyo

Tarihte yaşadığı söylenen Amazon kabilesi ile ilgili yazılmış olan ilginç bir hikâyedir. Amazonlar kadınlardan müteşekkil ve Anadolu'da yaşayan bir Türk kavmidir. Bunlar aynen erkekler gibi onlara ihtiyaç duymadan her işi yapabilmektedirler. Ancak her sene belli zamanlarda Kafkasları aşarak orada İskitlerle ve onların erkekleriyle bir araya gelerek, onlarla temas ederler ve bu ihtiyaçlarını gördükten sonra tekrar yurtlarına dönerler. Amazonların başbuğu Baylan ile İskitlerin başbuğu Aktan yine bu iki kavmin bir araya geldiği dönemde birbirlerine olan aşklarını izhar ederler. Ancak böyle bir durum yani bir Amazon kadınıyla bir İskit erkeğinin bir arada yaşaması mümkün değildir. Bunun için ikisi de Anadolu'ya kaçarlar ve Kızılırmak civarında bir yerde iki ay gizlenirler. Ama Amazon kadınları bu ikisini bulur, birbirlerine bağlayarak bir sal ile akıntıya bırakırlar. Çünkü onlarda bu suçun cezası böyledir. Böylece bu suçu işleyenler açlığa ve ölüme mahkûm edilmiş olurlar. İşte Baylan ve Aktan'ın sonunda ölüm olur, işledikleri bu suç yüzünden. (Şapolyo, 1935: 459–462)

Anamın Düşü

Ferit Celal

Bir düşten yol çıkılarak yazılmış ilginç bir hikâye. Olaylar Osmanlının son dönemlerinde geçiyor. Özellikle birçok cephede cereyan eden muharebe ve bunun neticesi olarak da ülkenin hemen her yerinden cepheye gönderilen ve kaybedilen canlar, topraklar ve bunun Anadolu'daki bir aileye olan yansımalarını görmekteyiz bu hikâyede.

Hikâyede ki anne bir rüya görmüştür. Ve bu rüya o'nun pekte hayra yoramadığı bir rüya olmuştur. Evlerinin önündeki ceviz ağacının büyük dalına düşen yıldırım o'na daha önce görülmüş olan -anasının gördüğü- rüyayı hatırlatmış ve o bu rüyadan hareketle kardeşinin savaşta öldüğüne hükmetmiştir. Bu durumun doğru olduğu da daha sonra haber gelmesiyle teyit edilmiştir.

Bu hikâyede Osmanlının son dönemdeki siyasi ve sosyal yapısını da satır aralarından görebilmek mümkündür. Savaşlarla harabe haline gelmiş bir memleket, evlatlarını, kocalarını cephede yitirmiş ve perişan olmuş aileler hep bu son dönem Osmanlı Devleti'nin tablosunda ortaya çıkan renklerdir. (Celal, 1934: 293–297)

Arkadaş

Nâkili, J.A.Hamit

Sav köyü adlı köyde iki eski arkadaş arasında cereyan eden ve sonu hazin bir şekilde noktalanmış bir öyküdür.

Hikâyenin kahramanları Mahmut ve İsmail'dir. Bu ikili eskiden çok iyi arkadaşken, araya daha çok zengin olmak ve mal hırsı girince arkadaşlıkları düşmanlığa dönüşür. Bundan sonra ikisi arasındaki daha fazla mal sahibi olabilme mücadelesi başlayıverir. Zaman geçtikçe birinin alabildiğine zenginleşmesi söz konusu olurken, diğerlerinin talihi dönmeye başlar ve elindekileri kaybeder.

İşin içine Ceylan adında bir kız girince mücadele daha bir kızışır ve Mahmut, Ceylan'ı alınca İsmail'in ters giden talihi o'na bir darbe daha indirmiş olur. Bundan sonra İsmail erimeye, bitmeye başlar ve bir güz sabahı ölür. İsmail'in en yakın arkadaşı Tosun adındaki eşek burada devreye girer ve İsmail'in bütün malını, mülkünü ve bu arada eşeğini de alan Mahmut, arabaya koştığı Tosun'la giderken, Tosun'un eşek inadı ile kendini Sarı ırmak denen köprüden aşağı bırakması diğerlerinin de acı akıbetini beraberinde getirir. (Hamit, 1934: 225–228)

Deli Fatma

Ferit Celal

Bu hikâyede Toroslarda geçen bir acı olayın anlatımı söz konusu. Hikâyenin kahramanı “Deli Fatma” dilden dile dolaşan bir güzelliğe sahiptir. Zamanı gelince yaşadığı civarların endamlı bir delikanlısı ile evlendirilir. Adı İsmail olan bu delikanlı sonraları yaşadıkları yere gelen kantoculardan bir kıza tutulur. Bu durum bir müddet devam eder. Fatma kocasının başka birine tutulduğunu öğrenince, babasının evine gider. Ancak, Fatma bu hadiselerden sonra süzgülüşür, zayıflar, o eski güzelliğini yitirir. Daha sonra köyde İsmail ile kantocu kıza at üzerinde görünce deliye döner. Bu hadise o'nun delirmesine ve herkese saldırmaya başlangıç olur. Köylüler o'nun üç ay bir zincirle ağaca bağlarlar. Üç ay sonra sakinleşince zincirlerini çözerler. Çocuğunu görmek ister ancak çocuğu ölmüştür. Bundan sonra Fatma iyiden iyiye durulur. Artık aklını yitirmiştir. Bir kış günü, fırtınalı bir günde Fatma gözden kaybolur ve bir daha görünmez olur. Bu hikâye de Toroslarda dilden dile anlatılan dramatik bir olaydır. (Celal, 1934: 66–71)

Bir Salkım Üzüm**Ferit Celal**

Ferit Celal tarafından yazılmış mensur bir hikâyedir.(Celal, 1934: 377–384)

Bumin**Enver Behnan**

Enver Behnan'ın “Bumin” adlı bir hikâyesi vardır. (Behnan, 1933: 143–145)

Hemücük**Server Rıfat**

Server Rıfat'ın Hemücük adlı bir hikâyesi yayımlanmıştır. (Rıfat, 1933: 311–314)

Enver Behnan'ın, “Mate” adlı bir hikâyesi neşredilmiştir. (Behnan, 1933: 426–428)

“İntantanın Ölümü”, yazan: Oscar Wilde. Hamit Dereli tarafından günümüz Türkçesine çevrilmiştir. (Hayri, 1535: 130–31)

Bayrı Dost

“Oscar Wilde” den çeviren: Azize Ayla (Wilde, 1955: 455–462)

2.14. Ülkü Mecmuası'nda Yayımlanan Köy Anketleri**Köy Anketi**

Bu bölümde köylerde yapılan araştırmalar verilmiştir. Köydeki sosyal hayat her yönüyle tetkik edilmiştir.

Bursa'nın Keleş Köyü**Tektik Edenler: Refik, Ziya****Tabii Hal**

Keleş, Bursa'ya bağlı, 60 km uzaklıkta Uludağ'ın cenup inişinde bir nahiye merkezdir. “Keleş” ismi Romalılar zamanında “Keleş” ismi bir Tekfura ait olmasından dolayı verildiği bir rivayet halinde söylenmektedir. (Refik, 1934: 234–237)

İçtimai Vaziyeti

Bu bölgede düğünler üç gün sürer, dışarıdan gelenlere eğlenceler tertip edilir. Köy meydanlarında davul ve zurna karşısında oynanır. Kadın erkeğine yazın yardım eder.

Kış günleri dış işi olmadığından kadınlar geceleri evlerde toplanırlar. Elleriyle yün eğirir, çorap örerken ağızlar boş durmaz dedikodu yaparlar. Ara sıra böyle toplantılarda Âşık Garip, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Mevlit, Muhammet Haniye kitapları okunur. Sünnet törenleri ve el öpme kadınlar için eğlence vesiledir. Sürek avları düzenlenir. Düğün masrafı için öküz, tarla veya bahçe satılır.

Maarif Vaziyeti

Köyde bir yatı mektebi vardır. Köye Hâkimiyeti Milliye gazeteleriyle Ülkü Mecmuası gelir. Köyde okuma yazma oranı çok düşüktür. Arzuhalleri köy kâtibi ve muhtar yazar. Herkes okur. Halk dersanelerine gidenler okuma yazmayı öğrenmişlerdir.

İnkişaf Tedbirleri

Gençleri okuyabilmeleri ve iyi eğitim alabilmeleri için tedbirlerden bahsedilmiştir.

İktisadi Vaziyet

Köyün en tabi meşgalesi çiftçiliktir. Çiftçilik iptidai şekilde yapılmaktadır. Çiftçilik hakkındaki malumatları her günkü tecrübelerinden ibarettir. Köyde buğday, arpa, mısır ekilmektedir. Son zamanlarda anason ekilmeye başlanmış fakat fiyatının düşmesiyle oda terk edilmiştir. Köyde, bir kaç kişi kahvecilik, berberlik, marangozluk, bakkallık, duvarcılık, yükçülük yapmaktadır.

Cuma günleri pazar kurulur. Pazarda köylerin bütün ihtiyaçları bulunur.

Sıhhi Vaziyet

Halk Hekimliği

Müzmin baş ve karın ağrılarına çok tesadüf edilir. Köylülerin ekserisinin dişleri genç yaşta harap olmuştur. Sıtma; kinin ve sıtma hapları ile tedavi edilir. Verem, frengi, belsoğukluğu gibi hastalıklara pek az rastlanır. Bütün hastalıklar kocakarı ilaçlarıyla ve

okutmakla tedavi edilmeye çalışılır. Burada doğrudan doğruya hastaneye gidemiyorlar. Hastaneye kabul edilmeyenler Cumhuriyet Halk Fırkası'na gidiyorlar. Fırka vasıtasıyla hastaneye kabul ediliyorlar.

Mimarisi

Evler gayri sıhhidir. Evin altında ahır, odalar küçük pencerelidir, lağam teşkilatının bulunmaması evi gayri sıhhi hale koyar. Bir evde iki üç oda, bir eşya mağazası, bir odun deposu, bir oda ve bir de dam bulunur.

Ekonomi ve Eğlence

Köyde İş Gücü ve Eğlence

Arpa, darı, buğday ve mısır ekilmektedir. Son zamanlarda yer fıstığı ekilmekte. Ziraattan başka, at, inek, keçi, koyun beslenir. Topraklarında kara saban ve pulluk kullanılır. Öküz ile sürerler.

Eğlenceleri; Sıra yapılarak kumar şeklinde olmak üzere kâğıt oynarlar. Eskide güreş ve cirit yapılmaktaymış.

Sağlık

Sıhhi Vaziyeti: Sıtmadan başka, frengi ve verem gibi hastalıklar vardır.

Doğanların çoğu kızdır.

Mimari

Evlerinin çoğu bir odalı ve tavanları da basıktır. Pencerelemi pek az ve bir delikten ibarettir. Binalar sıhhi değildir. Abdest haneleri ayrıdır. Ahır evlerden ayrı fakat yakındır.

Hayvan gübrelemi köy içinde biriktirilmez.

Ülkü 5. sayıdan itibaren memleketin bütün münevverlerine hitap edecek bir anket açmıştır. Bu anketle memleketin hangi bölgesinde olursa olsun bu bölgelerdeki halkın hayatı bir noktada öğrenilmeye çalışılmıştır. Bütün halkın bu ankete iştirak etmesi beklenmiştir. Ayrıca ankette bir usul takip edilmiştir. (Ömer Kerim, 1933: 363)

“Ankete iştirak edenin adresi, ismi, doğduğu yer ve tarih.

Son mektebi ve bildiği yabancı dil.

Mesleği.

Halkevine yazılı ise hangi şubede yazılı olduğu,

Türkiye'nin nerelerinde ve ne kadar süre bulunduğu,

Şimdiye kadar bulunduğu köyler (varsa),

Bu ankete iştirak için tetkik ettiği köy (varsa), kazası, vilayeti, ticari istasyonu ve limanı (yahut iktisaden bağlı olduğu merkez).” (Kerim Ömer, 1933: 365)

Bizde Köy Mefhumu ve Köy Kanunu

Kerim Ömer

“Köy Nedir: Köy tabii bir teşekküldür. Köy, tabii bir şekilde ve insanların beraber yaşamak, birbirlerine komşu bulunmak hallerinde doğan ihtiyaçlarını ve menfaatlerini yatıştırmak, bu hallerden doğan müşterek, umumi menfaatleri elde etmek için kendiliğinden vücut bulmuş bir cemiyettir.” (Kerim Ömer, 1933: 222-230)

Köyde Mektep

Hilmi A. Malik

Köylülerin memlekete faydalı birer vatandaş olmaları ancak Cumhuriyetin bu köylerde açacağı okullarla olabilecektir. “Şark vilayetleriniz bazılarında göçebelik eden aşiretlerimizi de buldukları fena vaziyetlerden kurtaracak Cumhuriyetin köy mektepleridir.” (Hilmi A. Malik, 1933: 480) Bütün köylerde mektep yapmaya Cumhuriyet Hükümetinin gücü yetmeyecektir. Fakat üç beş köyü ortalayacak şekilde yatı mekteplerinin açılması karara bağlanmıştır. Mektep binasının köyün müstakil bir kenarında kurulması, ayrıca köyde kullanılmayan arazinin bir kısmı bu okullara verilerek zirai ve hayvan eğitiminde kullanılması gerektiği savunulmuştur. Çocukların 10 yaşlarına gelmeden babaları tarafından tarlalarda çalıştırıldığı belirtilmiş, köy çocuklarının altı hatta beş yaşında ilk mektebe alınması gerektiği savunulmuştur. “Köy mekteplerinde gaye köylüye yaşamasını ve ihtiyaçlarını nasıl temin edeceğini göstermekse, topraktan azami istifadeyi öğretmek başlıca vazifelerden biri sayılmalıdır. Köy mektebinde beklenen ziraatçılık hakkında yeni ziraatın ehemmiyeti, hayvan hastalıklarına karşı alınacak tedbirler, fidanların dikilmesi ve bakılması, ormanın bakılması, köylüler arasında birliğin ehemmiyeti, çiftçilik tecrübelerinin ve bu

tecrübelerden alınacak neticelerden istifade gibi şeyleri öğretmedir.” (Hilmi A. Malik, 1933: 483) Ayrıca köy mekteplerine sadece erkeklerin yollanmayacağı bunların yanında kızlarında bu mekteplere gelerek, inek sağma, çocuk bakımı, temizlik vb şeyleri öğrenmesi gerektiği belirtilmiştir. İşte bu şekilde köylü hızlı bir şekilde gelişecek, köylü ile şehirli hayatı ve kültürü arasında farklar bu şekilde en aza indirilecektir. (Hilmi A. Malik, 1933: 481–485)

Köycüler Bölümü

Memleketin her köşesinde başlamış köy alakası ve köycülük faaliyetleri başarıyla devam etmiştir. Köylerde uygulanana köy anketleri de büyük bir sevgiyle karşılanmıştır. Yedinci sayıdan itibaren köy anketine ve köy mevzuuna ait yazılar bulunmaktadır.

Ankara Halkevi'nin Köycülük Faaliyetleri

Ankara Halkevi bu çalışmasına Ankara civarındaki Kutlu düğün köyünde ilk defa çalışmış ve faaliyete geçmiştir.

“Köycüler şubesi köye tavuk ve kovan götürmüş ve köyün zirai-iktisadi vaziyeti üzerinde tetkikler yapmış olduğu gibi dil, tarih, edebiyat şubesinden bir grup da köye gitmiş, iki hafta köyde kalarak tetkikler yapmıştır. Heyet azaları tetkik mevzularını aralarında bölerek her biri köyü bir yönden tetkik etmiştir. Heyet tarafından yazılarak umumi rapor ve heyet azalarının kendi mevzuları üzerinde yazdıkları raporlar Ülkü'de neşrolunmuştur.” (Ali Rıza, 1933: 63)

Abdulkadir İnan

Halk Mutfağı ve Giyim

Köy halkının geçimi fındık, mısır ziraat ve az sayıda besledikleri koyun, keçi gibi hayvanlardan aldıkları yağ ve yünleridir.

Yiyecek İçecek Giyecek

Yedikleri sebzelerin başlıcaları; karalâhana, fasulye, kabak teşkil etmektedir. Azda olsa köylerde yetişen meyveler (fındık, elma, üzüm, kiraz, erik gibi) yenilmektedir.

Halk Sıhhati

En çok görülen hastalıklar: Nezle ve tifo imiş. Diğer hastalıklar hemen hemen yok gibi imiş.

Halk Hekimliği

Tedavi usulleri: Nezleye yakalananlara sıcak süt içirip, terletmek usulünü tatbik etmekte ve başı ağrıyan olursa pazardan aspirin getirmekte imişler.

Köylerde Yayı

Köylünün başlıca yeygileri bulgur ve hamur işlerine dayanır. Eti, hayvanı hastalanıp mısıml ölmemek için veya adak olarak kesildiğinde, yumurtayı veya tavuğu hatırı sayılır bir konuğu geldiğinde, ürünü binde bir yiyebilir. (Abdulkadir, 1936: 375–385)

Akça Köy

Ali Rıza

Gaziantep vilayetinin Nizip kazasına bağlı ve Antep’le Nizip’in arasında “İskân Türkmenlerin” bulunduğu Akçaköy adında bir köy vardır.

Köyün evleri kerpiçten ve bir yığın çamur halinde olup keresteleri yalnız kavak ağacındandır.

Köyün asayışı pek mükemmel ve çok esaslı Türkmen adetlerinden olan “Şor Evleri” (Ali Rıza, 1933: 64–65) idaresi altındadır. Şor Evleri: Cenupta Türkmen Oymaklarınca, bu ananevi bir mahkemedir. Aralarındaki davalar burada rüyet olunur.

Şor Evinin reisi de İdris Kâhya’dır. Bu siyaset babadan oğla bir kuşak takip eder.

Bütün Türkmenlerde olduğu gibi kadın erkek bir arada beraberce otururlar ve çalışırlar.

“Hatta düğünlerde davulun karşısında kadın, erkek el ele vererek müştereken halay, “raks” ederler. Bu oyunlarda kadınların bilhassa kız ve gelinlerin başlarında rengârenk boyalara boyanmış tavuk, kaz ve suna tüyleri takınmak ve oyuna girmek mutattır”. (Ali Rıza, 1933: 65)

İskân tarihinden bu yana Araplar arasında yaşayan Barakların köylerinde camiye ve minareye rastlamak mümkün değildir.

Akça köyü'nün kerpiç evlerinde pencere ve küçük menfezlerinde cam yoktur. Evlerin umumi teşkilatı bir odadan ibaret olup bahçe ve avluya da malik değildirler.

Köyün insanlarının geneli fakirdir. Çünkü köy arazisinin büyük çoğunluğu bazı ağaçlara aittir.

Barak evlerinde eşya; tencere, sahan, kazan, tepsi, leğen, halı, kilim, çul, keçe, yorgan, yatak, su kapları, süt ve yoğurt kapları gibi basit eşyalardan ibarettir.

Misafir odalarında bulunan eşya ise keçe, halı, kilim, cezve, fincan "Arap işidir" ve bazı odalarında fazlaca nargile bulunur. Misafirin yatağı gündüz oturduğu şilte dir. Odada misafirin yeri odaya girerken sağa tesadüf eden köşedir. (Ali Rıza, 1933: 66)

Barakaların eski yaylalarının adı, "Nurhak" dağında "Bilali Habeş" yaylası olduğu söylenmektedir.

Kendileri ile ilk tanışanlar soğuk davranırlar, fakat onu tanıdıktan sonra çok severler. Büyük çoğunluğu okuma yazma bilirler.

İdris Kâhya köyün okumuş en yaşlısıdır. 7/ 8 / 930 tarihinde mülakat yapılmıştır. Barak isminin nereden geldiği sorulmuş bunu açıklamıştır. Derleyici daha sonra iskâna dair birkaç Türkü söylemesini istemiştir. "Efendi, bizim Türkmen Kul Sait, İnal Oğlu adında meşhur şairlerimiz varmış. Onlarda o zamanlar da bir şeyler söylemişiler; beğenirsen dinle, istersen yaz..." Kul Said'e ait iki türkü, Hacı Nam oğluna ait bir türkü ve türküye ait bir hikâye anlatmıştır. (Ali Rıza, 1933: 68)

Ayrıca İdris Kâhya izahat vermiş "Kul Said'in oğlunun adı Şeyh Abdurrahman oğlu Ali zade imiş, burada Kul Said'in isminin Ali olduğu anlaşılıyor. Bu âşık da Torun Baraktan imiş. (Ali Rıza, 1933: 65-69)

İdris Kâhya kendine mahsus bir gururla Kul Haydar'ın Yozgat'tan çıkınca neye uğradığını anlatan bir türkü daha söylemiştir. (Ali Rıza, 1933: 68-69)

İdris Kâhya 93 yaşında bir ihtiyardır.

Orhaniye Köyü

Bahadır R.Dülger

Ahlak Telakkileri: Büyüklere karşı saygıları yerinde değildir.

Köyde durumu iyi olanlar çok azdır ve fındıkla geçinirler. Evlerin Dâhili Tertibatı: Burada iki ve üç katlı evler mevcuttur. Fakat çoğunluğu tek katlıdır. Bir evin cümle kapısından hayat denilen boşluğa gerilir. Oradan da odalara geçilir. İkidenden az ve yediden fazla odalı ev mevcut değildir. Evlerin içerisi umumiyetle tahta kapılıdır.

Ahırlar evin altındadır. Bu hal halkın sıhhatini olumsuz etkilemektedir.

Gazete

Köyde bir ziraat kooperatif var. Burda Karınca namında bir dergi gelmektedir. Sadece muhtar okumaktadır.

Yapı Malzemesi: Evler umumiyetle taş ve tahtadan yapılmaktadır. Üzerleri kiremit, çinko ve hartama denilen önce tahtalarla örtülmektedir. Evlerin geniş pencereleri varsa da çerçeveli ve pencereli (camlı) yoktur.

Haymana'nın Ahırlı Kuyu Köyü

Köy Muallimi, Osman Nuri

A – Ahırlıkuyu Haymana'ya 10 kilometre uzakta ve kazanın gün batısındadır. Köyün dört tarafında gözün erişebileceği yerlerde tek bir orman ve meyve ağacı görülmez.

“Köyün bulunduğu yer, vaktiyle yerli köylerin otlak ve sulak yeri olup ağıl, ahır, kuyu yapılmış, ondan dolayı mevkiin adına “ahırlı kuyu” denmiş. Köy buraya kurulduğu zaman mevkiin ismine izafeten köye (Ahırlı kuyu) denilmiştir. (Osman Nuri, 1934: 394–400)

1309 Tarihinde (mali yıl) Romanya'dan gelen Kırım Muhacirlerinden (Tatarlar) buraya on sekiz ev yerleştirilmiş. Kırım muhacirlerinden başka dört ev de (Kazan - Tatar) muhacir vardır. Köyde konuşma dili Tatarca'dır.

B – Yazın tarlada harmanda çalışırlar. Kışın ise yaşlı erkekler oturduklarında milli mücadele yıllarından bahsederler.

Gelenek Görenek

Toplu eğlence en çok düğünlerde olur, kadınlarında tesettür yoktur. Genç kızlar cuma günleri eğlence düzenlerler.

Kız ve erkeklerin söylediği türküler vardır. (Bunlar aslında türkü değil manilerdir.)

Kütahya’da Alanyurd Köyü

Köy Muallimi Nuri

A) Alanyurd köyünün coğrafi konumu hakkında bilgi verilmiştir.

B) Düğün ve eğlence zamanı sonbaharla kıştır. Köy de kadın ve erkekler ayrı evlerde toplanıp def, dümbelek, çalarak milli oyunları oynarlar. Hayata atılmış gençler çingene oynatmaktan zevk alırlar. Kadınların evde ve boş zamanlarında ne yaptıklarından bahsetmektedir.

Taassup şehirdeki kadar değildir. Bektaşî düşünceliler çoktur. İnanmalarının en dikkate şayan olanı şudur: (Osman Nuri, 1933: 150–160)

Efsane

“Köyün cenup kıyısında mermerden bir dibek vardır. Bunun vaktiyle erenler tepesinde bulunduğu, içinde helva yapıldığı, sonra kendiliğinden yuvarlanıp geldiği rivayet olunur. Çocuğu yaşamayan veya kısır kalan kadınları bu dibegin yanına aileleriyle gelir, başına bir yular takar, ev halkından biri yularlardan çekerek dibegin etrafında üç defa dönerler, çocuğu doğar, yaşar.”

Köyün ekonomik, maddi ve manevi durumundan bahsetmiştir. Bir köyde yaşayabilmek için gerekli olan ne varsa bahsetmiştir. Ayrıca Kütahya’da Alanyurd köyünde Taskellerin evinin bir krokisini çizerek mecmuaya göndermiştir.

C) Bölümünde köyün eğitim ve öğretim durumundan bahsedilmiştir. Sonradan, yalnız Alanyurd’dan Dil Cemiyetine 300 den fazla söz, 250 kadar neşredilmemiş sav, 40–50 kadar ot adı gönderilmesine rağmen köy konuşmasının zannedildiği kadar mahdut olmadığı anlaşılır.

D) Köylünün geçim sorunlarını ele almıştır. Zirai bilgisizliğinden bahsedilmiştir.

E) Hocasından ve sularından bahsetmiştir. Yiyip, içtiklerinden ve evlerin yapısından bahsetmiştir. Frengi yoktur, spor hiç yapmazlar, çok az (5 okka) sabun kullanırlar. Köylüler okumanın ehemmiyetini pek kavramamışlardır. (Osman Nuri, 1933: 150–160)

Yörük Mektepleri

Ali Rıza

1933 senesinde Maarif Vekâleti Toros dağlarına 4900'e yakın çadır halkı arasında (250 aşiret) açacağı mekteplerle öz Türklere en değerli yardımlarından birini yapacaktır. Konargöçer Yörük mektepleri yepyeni bir tedaris ve terbiye sisteminin de mabedi oluyor. 1874 senesinde Ruslar, Kırgızlar için böyle bir mektep açmıştır. Kırgızlarla, Yörüklerimizin hayat şartları tamamıyla birbirinden farklıdır. Kırgızların yayla ve kışlakları müstakil, konma ve göçme işlemleri muntazam ve obaları bize nispetle çok olduğu halde, Yörüklerimizin hayat şartları Kırgızlara göre karışıktır. (Ali Rıza, 1933: 236–38)

Cenupta Bozdoğanlar

Ali Rıza

Yurdumuzun güneyinde (cenubunda) yaşayan Türkmenler arasında yarı yerli, yarı konargöçer (seyyar) olmak üzere üç türlü Bozdoğanlar vardır.

Bozdoğanlar Çukurova'da yaşayan Yörüklerin arasında adama en yakın ve göreneği en geniş olan boydur. Bunlar 350 yılı önce Orta Anadolu'dan oymak oymak, oba oba Çukurova'ya sürülmüş, 1855 yılı içinde birkaç bölüğü istemeyerek köylere yerleştirilmiş ve çiftçilikle uğraşmaya zorlanmıştır. Bunlar dörde bölünmüş ve bölgenin muhtelif yerlerinde yaşamaktadır.

Yerleşmiş Bozdoğanlar içinde soyunu, boyunu unutmamış olanlar yalnız Kadirli kazasının “Bağçe, Sarımehmetli, Bey obası (Bozdoğanları idare eden beyin ikametgâhı), Aşağıbozkuyu, Cıgıcık, Kesik, Keli” adlarıyla anılan köylerde bulunur. Bozdoğanlılar ayrıca daha iki türlü ad alırlar. “Bozdoğanlı, Kütük bozdoğanlı” Yürekli obasına yerleşmiş olanlara; Kütük bozdoğanlı, geri kalan bölüklere de yalnız Bozdoğanlı adı verilir. (Ali Rıza, 1934: 356)

Kütük bozdoğan adı: Eski çağlarla bütün obaların beyi ulus ve bayrak beyinin bu oymakta bulunmasından ileri gelir. Bunların en ileri geleni Kerimoğlu Yusuf Bey adında biridir.

“Ali Rıza” bu bölgeyi araştırırken Bozdoğanlılar hakkındaki bilgileri Bakırdağı'nda göçer konar Hüseyin Emmi adlı bir kişiden derliyor.

Çukurova'da yaşayan bütün Bozdoğanlılar bugün yalnız çiftçilerdir. Göçebe koyuncusu 80–100 çadır geçmez. Yazın, Aladağın Demirkazık, Göşderesi, Bakırdağı

yaylırlıyla birazı, Binboğa, Nurhak, güzlerinde; kışın ise yerleşmiş Bozdoğanlılar arasında ve onarın köylerine bağlı yazlarda kışlarlar.

Konargöçerler daha uysal söz dinler adamlardır. Yaşayışlarında topluluk yoktur. Bozdoğanlıların yüzleri değirmi, kaşları çatık ve köşeli, dudakları ince, omuzları geniş, göğüsleri yoğun (kalın) ve tümsektir. (Ali Rıza, 1934: 356–358)

Muncusun Nahiyesi

Muallim Nuri Timur

Kayseri'nin Muncusun nahiyesi tafsilatlı olarak bu yazıda tanıtılmıştır. Yazar, bu nahiyenin bulunduğu yeri, tarihsel gelişimini geçim kaynaklarını, arazi durumunu, nüfusunu, köy kadının gördüğü işleri ve köydeki adet, gelenek-görenek, düğün şenliklerini ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Bu nahiyenin tarihi çok eskiye dayanan bir ticaret merkezi durumundadır. Ancak zamanla ve özellikle son dönemde bir tarım merkezi durumuna gelmiştir. Toprağının verimli ve arazisinin geniş ve sulak olması burada tarımı cazip hale getirilmiştir. Nüfusu da yabana atılacak gibi değildir. Köy kadınları özellikle sonbaharda kış hazırlıklarını topluca, birbirlerine yardım ederek yaparlar. Ayrıca bu nahiyedeki düğün şenlikleri ve toplantılarda eski geleneklerin yaşatıldığı bir durum arz ediyor. (Nuri Timur, 1934: 314–320)

Trabzon Köyleri

Ömer Türkmen

Giresun ve civarındaki köylerin yaşamları, geçim kaynakları ve sorunlarını ele alan ve bu sorunlara çözüm yolları öneren bir yazıdır. (Ömer Türkmen, 1934: 158–160)

Yazar, Giresun ve çevresindeki köylerin çektiği sıkıntılar üzerinde dururken yer yer köylünün bu duruma gelmesine sebep olan hatalarını da zikretmesi dikkat çekicidir. Bu hatalardan en önemlisi köylünün kahve alışkanlığı olarak ifade edilmektedir. Ayrıca evlerin gayri sıhhi bir özellik arz etmesi de yazarın dikkat çektiği önemli noktalardan biridir.

Haymana'nın Ahır Kuyu Köyü

Osman Nuri

Bu yazı Haymana İlçesinin Ahırlı kuyu köyünü bize tanıtıyor. Bu köyün yapım biçimi, geçim kaynakları, havası ve suyu, sıkıntılarında ayrıntılı olarak bahsediliyor. (Osman Nuri, 1934, 78–80)

Köylünün Çift Hayvanlarının Hazedilmesi

Yalçın

Köylünün, yazının yazıldığı dönem itibariyle çektiği sıkıntıları anlatan ve borç hususunda köylüyü gözetecek kanuni düzenlemelerin acilen yapılması gerektiğinden bahseden bir yazıdır. (Yalçın, 1934: 76–77)

Köy Muhiti ve Çocuk Terbiyesi

Hıfzırrahman Raşit

İyi bir köy evinin, iyi bir köy mektebinin ve köyün çocuğun yetişmesinde mükemmel bir terbiye sahası olduğunu iddia eden bir yazıdır.

Yazar, köyün çocuğun iyi yetişmesindeki etkisini kendine mantıklı olarak ortaya koyduğu sebeplerle ve önemli şahsiyetlerden yaptığı alıntılarla ispat etmeye çalışmaktadır. Çocuğun bizzat tabiatın içinde olmasına, onu alabildiğine ve serbestçe tanınmasının, şahsiyetinin yerleşmesinde önemli bir yere sahip olduğu ifade edilmekte ve bununla ilgili kıyaslamalara gidilmektedir.

Muncusun Nahiyesi

Muallim, Nuri Timur

Kayseri'nin Muncusun nahiyesi tafsilatlı olarak bu yazıda tanıtılmıştır. Yazar, bu nahiyenin bulunduğu yeri, tarihsel gelişimini geçim kaynaklarını, arazi durumunu, nüfusunu, köy kadının gördüğü işleri ve köydeki adet, gelenek-görenek, düğün şenliklerini ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Bu nahije tarihi çok eskiye dayanan bir ticaret merkezi durumundadır. Ancak zamanla ve özellikle son dönemde bir tarım merkezi durumuna gelmiştir. Toprağının verimli ve arazisinin geniş ve sulak olması burada tarımı cazip hale getirmiştir. Nüfusu da yabana atılacak gibi değildir. Köy kadınları özellikle sonbaharda kış hazırlıklarını topluca, birbirlerine yardım ederek yaparlar. Ayrıca bu nahiyedeki düğün şenlikleri ve

toplantılarda eski geleneklerin yaşatıldığı bir durum arz ediyor. (Nuri Timur, 1934: 314–320)

Trabzon Köyleri

Ömer Türkmen

Giresun ve civarındaki köylerin yaşamları, geçim kaynakları ve sorunlarını ele alan ve bu sorunlara çözüm yolları öneren bir yazıdır. (Ömer Türkmen, 1934: 158–160)

Yazar, Giresun ve çevresindeki köylerin çektiği sıkıntılar üzerinde dururken yer yer köylünün bu duruma gelmesine sebep olan hatalarını da zikretmesi dikkat çekicidir. Bu hatalardan en önemlisi köylünün kahve alışkanlığı olarak ifade edilmektedir. Ayrıca evlerin gayri sıhhi bir özellik arz etmesi de yazarın dikkat çektiği önemli noktalardan biridir.

Haymana'nın Ahırlı Kuyu Köyü

Osman Nuri

Bu yazı Haymana ilçesinin Ahırlı kuyu köyünü bize tanıtıyor. Bu köyün yapım biçimi, geçim kaynakları, havası ve suyu, sıkıntularından ayrıntılı olarak bahsediliyor. (Osman Nuri, 1934: 78–80)

Giresun Zıhar Köyü

A.Süreyya İşgör

Batıl İtikatlar

Salı günü yol çıkmazlar, cuma günü evden yolcu çıktığı gün evi süpürmezler. Geceleri süt ve yoğurt vermezler. Çocuğu olmayan kadınlar köydeki Çığırkan Baba'ya giderek tavuk, horoz keserler ve çocukları olması için türbeden fayda beklerler. (İşgör, 1937: 447)

Halk Hekimliği

Sarılık hastalığına tutulanların yirmi tırnağının dibinden kan almaktadırlar. Başının yarsı ağrıyanlar caminin yarısını, tam ağrıyanlar da caminin bütünü süpürmekle başlarının iyi olacağına inanmış bulunmaktadırlar. Yürümesi geciken çocuğun ayağını ipe bağlayarak cuma günü cami kapısında ipi kestirirlermiş. Bundan sonra çocuk yürürmüş. Saksagan bir eve gelirse kadınlar uğur saymaktalar ve bununla

ilgili şöyle bir masal uydururlar. “Kadınlar bir gün: neden erkekler iki, üç kadın alıyorlar da bizler birer erkekler alıyoruz diye düşünmüşler ve bu mantıksızlığı (tutarsızlığı) bir kâğıda yazarak saksağanın kanadına bağlayıp Allah’a göndermişler. Şimdi ne vakit ki bu kuş kapılarının önüne gelirse kadınlar: Acaba Allah bize de iki koca almak için emir mi gönderdi, diye sevinçle hayvanı gözeden geçirirlermiş”. (İşgör, 1937: 447)

Hava çalma diye ad taktıkları belki dört beş hastalığın topuna birden aynı adı vererek, aynı deva ile tedaviye çalışmaktadırlar. Böyle bir hastalığa yakalananı çamura yatırıyorlar veya söğüt yaprağını bala karıştırarak hastanın vücuduna sarıyorlar. Bu suretle hasta terleyerek iyi oluyormuş. Düşerek kolunu veya bacağını ezenlere kuyruk, kolunu veya bacağını ezenlere de kuyrukla karasakızın karışmasıyla meydana gelen ilaç birebirmiş. Uyuz olanlar da acı su denilen ve köye yakın bulunan bir suda yıkanmakla iyi olacaklarına inanırlar. (İşgör, 1937: 449)

Halk Bilgisi Ekonomisi

Halk umumiyetle geçimini çiftçilikle sağlamaktadır. Köyde en ziyade arpa, buğday, çavdar gibi hububat ve patates, lahana gibi sebze yetiştirilmektedir. Gurbette çalışmaktadırlar. (İşgör, 1937: 45)

Mahmut Gazi Köyü

Mehmet Tuğrul

Mehmet Tuğrul’un kaleme aldığı “Mahmut Gazi köyü” adlı yazıda, köyle ilgili bilgiler verilmiştir.

Mahmut Gazi köyü Çökeleriz dağı eteklerinde Baklan ovasının yayıldığı yerde kurulmuştur. Çal kazasına 7 km dir. Denizli’ye bağlıdır. Balkan köylerinin en yeşilidir. Üç mahalleden oluşmuştur. Işıklar, Eski köy, Hacılar mahalleleridir. Işıklar mahallesi köyün bir yarısını oluşturur. Üç mahallesinin ortasında büyük bir mezarlık vardır. Dere köyü ikiye bölmüş, Eski köy mahallesi köprü ile diğer mahallelere bağlanır. Derede akan su azdır ve yazın kurur.

Mezarlığın içinde türbe vardır. Türbe kubbelidir. Kubbe eskimiş, üzerine çatı kurulmuştur. Çatı sac ve kurşundan yapılmıştır. Türbede yatana Mahmutgazi Dede denmektedir. Türbede tarih ve yazı yoktur. Dede Horasan illerinden gelmiştir. Dede

türbenin olduğu yere uçarak gelmiştir. “Ben buraya şehire düştüm de geldim / Gölgenin battığı yerler makuf (vakuf)” dedikten sonra ruhunu teslim etmiştir.

Bilinen zamanlara kadar köyün etrafındaki tarlalardan aşar alınmış. Türbenin mütevellisi türbeyi onartır, kandil yaktırır, kurban kestirir, aş pişirip dağıtırlarmış. Daha sonra müteveli heyeti köyden taşınmış, yılda bir defa gelmiş ve daha sonraları türbeye bakan kalmamıştır.

Mahmut Gazi köyü daha önce Süslermiş denilen bir yerde imiş, Delibaş denilen çeteler köyü soyduğundan dolayı köyü ormanlık olan Çökelez dağına taşımışlardır. Bugün orman kalmamıştır. Yer yer çamlar, meşeler, pınar, ardıç, fenikeç, ahlât kelkitleri kalmıştır. Burası eski bir kültür merkezidir.

Köyün nüfusu binden fazladır. Köyden göçler olmuş. Bu göçle Denizli, Buldan, Kadıköy, Nazilli gibi yerlere taşınmışlardır. Köy erkeklerinin yarısı okuryazardır. Halk çiftçilikle geçinmektedir. Ekilecek yerler köyün doğu boyundadır. Her yıl köyün arazileri kısım kısım ekilir. Dinlenmeye bırakılan arazilerin bir kısmına nohut, burçak, mercimek ekili, diğer kısımları otlak olarak bırakılır. Aşağıdaki tarların yanına birer dam yapılmıştır. Tohum ekilirken orada yatıp kalkmak adet olmuştur. Bu damlarda hem hayvanlar, hem insanlar yatmaktadır. Tohum devresi bitince damlar sökülür. Kuru mevsimde dışarıda yatılır. Köyde yetiştirilen başlıca ürünler: buğday, arpa, burçak ve afyondur. Mısır, pamuk, susam, bostan da ekilir. Keten, kendir, tüten ekenler de vardır.

(Tuğrul, 1943: 12-13)

Köyün arazisi sulanmaz. Kuyudan içme suyu çekilir. Her kuyu kazdıranın adıyla anılır. Cimcik kuyusu, “Kisse...”, “Sindel” gibi eski devirlerde kalan kuyularda vardır. 7 misafirhane vardır.

Mahmut Gazi’de hayvancılık yapılmaktadır. Herkesin birkaç ineği ve davarı vardır. Köyde altı sürü vardır. Kışın koyunlar Denizli ovasına götürülür.

Köy halkı yeniliğe açıktır. Her türlü aleti ve tohumu kullanmaktadır. Fındık ve zeytin ağacı dikilmiştir. Ancak bunlardan verim alınamamıştır.

Gebedereli diye anılan ve ömrünü av peşinde geçiren bir köylü, köydeki ağaçları aşlamış ve aşıcılığın yaygınlaşmasına yol açmıştır. Zamanında mezarlık iyi korunmuş. Daha sonra bakımsız kalmış. Bunun gibi birkaç kişiden daha bahsedilmiştir. Molla Ali Dede diye biri köylüye kılavuzluk etmiştir. Yörük İbrahim adlı bir şahıs ömrünü hayır işleriyle geçirmiştir. 1942 yılına ölen Ahmet Esen adlı köylü, köyün bütün mektuplarını yazar ve onlara yardım edermiş.

Eğitim köyde tek öğretmenli bir okul olduğundan söz edilmiştir. Öğrenci sayısı 100'dür. Okulu köylüleri kurmuş ve öğretmenin maaşını uzun süre köylüleri ödemişler. Köyde hâkim, subay, öğretmen olarak yetişenler çıkmıştır.

Köyün her mahallesinde bir cami var ve burada imamlık yapanlar köylünün kendisidir. Köyde telefon yok, kazada ve ilde pazarlar kurulur. Köylüleri bu pazarlara gidiyorlar.

Değirmenler Büyük menderes'in kısık denen dar boğazından 100 yakın'dır. Buranın adı "Değirmen Deresi"dir. Değirmen sahiplerine "Değirmen ağası" denir. Zenginliği anlatmak için: "Derede değirmen, köyde harman var" deyişini kullanıyorlar.

Mahmut Gazi ile İsabey köyünün müşterek bir kooperatifi vardır. Köy halkı arasında söz ve ağız birliği yok. Seçimlerde ikilik kendini gösteriyor. Seçim propagandası çok canlı oluyor.

Mahmut Gazi'de güzel türkü söyleyenler, masal süretenler, lam atanlar, zeybek, oynayanlar, avcılar eksik değildir. Çalgı çalan yoktur. Dört berber, bir kunduracı, iki eskici, bir duvarcı, nalbant, üç bakkal ve bir manifaturacı var.(Tuğrul, 1943: 12-13)

Üçkuyu Köyü

Mehmet Tuğrul

Mehmet Tuğrul'un kaleme aldığı, "Üç Kuyu Köyü" adlı yazıda bu köyün coğrafyasından, ekonomisinden ve günlük yaşayışından bahsediyor.

Köyün kuruluşunun bilinmediğini anlatıyor. Köyün eski bir köy olduğu görenlerden ve haberlerden bellidir. Rivayete göre, Yunan eline askerliğe gidenler, orada yaşlı bir adam görmüşler. Bu adam askerlere; "Kara kuyu, Bel kuyu, Kuzu kuyu duruyor mu?" diye sormuş. Köyün ismi buradan geliyor. Başka bir rivayete göre de köyün ismi "Üç kıyı" kelimesinin bozulmasından meydana geliyor.

Eskiden köy dağınıkmuş. Çevrede oturanlara iyi gözle bakılmamış, ancak köylülerin koyunlarının kulakları kesiliyormuş. Daha sonra köylüleri çevrede oturanların köyde toplanmasına izin vermişler.

Köyün nüfusu bin kadardır. Başka yere göçen yoktur. Köy halkı dokumacılık, bağcılık, pamukçulukla geçinmektedir. Pamuğun bir kısmını köyde işlerler. Köyün arazisi çok taşlı olduğundan ekimi azdır. Köyde süt ineği beslenemez. Köyde beş sürü vardır. Otlak boldur. Köyde her evin eşeği vardır. Sular senekle taşınır. Kuyulara, iki

ayak üzerine oturtulmuş taş tekneden musluklar yapılmıştır. Bunlar uzaktan musalla taşına benzer. Suyun azlığından dolayı susuz sebze yetiştirilir. Bu cins sebze bostanlarına “deştiye” denir. Dokumacılık kooperatifi vardır. Bu işle kadınlar uğraşır.

Bu köyde iki kunduracı, dört eskici, dört berber, iki nalbant, semerci, tenekeci, demirci, terzi, marangoz vardır. İki bakkal dükkânı vardır.

Bu köyde iki cami, bir okul varmış. Okulun iki öğretmeni vardır. Köyde telefon ve radyo vardır. Bir kişi saz çalar, iki kişi de iyi türkü söyler. En meşhur türküler “Para havası, Demirci havası, Koca Mustafa havası” dır. Kına yapılırken türküler söylenirmiş, sonra bunlar unutulmuştur.

Köyün meşhurları, “Mülazım, Yüzbaşı, Kolağası, Ömer, Hatip Ağa, Kocaman Ayşe, Veli Usta” adlı kişilerdir. Köy költürlüdür. Köyde ikilik vardır. Köylüler buna “iki yarlık” diyorlarmış. Köydeki seçim mücadeleleri oldukça çekişmelidir. Bunun için türkü bile yakılmıştır: “Harara indirdikleri / Ankara bindirdiler ,..... Reyi için / .....’i öldürdüler”, “Gökte yıldız alaylı / iliğenler kalaylı , ...’ın elinden / Kilit alması kalaylı.”, “Dere dere giderim / Yün yapag diderim , ... Ayan (muhtar) olmasa / Ben Gömce’ye giderim” (Tuğrul, 1943: 12)

Rize Bölgesinde Aile ve Kadın

Süleyman Kazmaz

Topluluk Meseleleri

Süleyman Kazmaz’ın kaleme aldığı “Rize Bölgesinde Aile ve Kadın” adlı yazıda, Rize bölgesinde yaşayan kadınların sosyal yaşantıları hakkında bilgi verilmiştir.

Bu yazıda, kadınların ev işi görmelerinden ve kışları evlerinde çeşitli dokumalar dokuyarak evin geçim işine yardımcı olmalarından bahsedilmiştir. Ayrıca giyim hususunda ise peçenin az çok kalmış olduğunu da ifade etmiştir. Burada asıl unsur halkevleri ve halkodalarının CHP’nin programını nasıl uyguladığı ve bu uygulamadan ne ölçüde başarılı olduğudur. Bu yazıda, kadınların akşamları dışarı çıktıklarında daha önceleri peçe taktıkları, fakat halkevlerinin başarılı çalışmaları sonucu artık kadınların dışarı çıkarken peçe takmamaları başarı olarak kabul edilmiştir. (Kazmaz, 1945: 14–15)

Tire’de Sabunculuk

Akile Ülkü

Akile Ülkü’nün kaleme aldığı “ Tire’de Sabunculuk” adlı yazıda, Tire’de bozulmuş zeytinlerin yağlarıyla, iyi yağların altında birikmiş posalardan yapılan yağlardan bahsedilmiştir. Bundan sonra yağ miktarına göre kül hazırlanır. Bu küllerden asma, incir, haşhaş, mele odunlarının ocak külleri makbuldür. Bir kazanın ağzına derince bir sele ve selenin ağzına da seyrek dokunmuş dayanıklı bir bez sererler. Bu bezin üzerine üçte biri yanmış kireç koyarlar. Bu kirece su dökerek süzülmesini sağlarlar. Daha sonra süzülen bu kireç ile zeytinyağlarını bir kazanda kaynatırlar. Köpüklendikçe bunun içine kül katarlar. Evin kapıları bu arada kalır. Küllü suyun kıvamı yerine gelince sabun yapma işlemi tamamlanmış olur. Sabunun iyi olup olmadığı ellerine aldıkları nohut kadar sabunu ellerinde ezerler ve böylece anlarlar.

Küllü suyun kıvamına gelip gelmediğini (keskinlik derecesini) dilleriyle anlarlar: Dili yakarsa yakan sabun denebilir. Ustalığı az olanlar da bu denemeye sabunlu yaparlar. Yumurta bu sıvının içine atılır atılmaz üste fırlarsa su istenilen keskinliktedir demektir.

Daha sonra bu koyulaşmış sıvıyı, daha önceden hazırlanan kenarlı tahtalara dökülür ve kurutulmaya terk edilir. Kireç suyu kullanılmadan sadece küllü su ile yapılan sabunlarda vardır.

İnanış

Sabun yapılırken evin kapısının kapanmasının sebebi: Bu iş üzerine kimsenin gelmesi iyi sayılmaz. Nazar alır, sabun olmaz inancı vardır. Bunu bilen birçok kadınlar, tam bu iş üzerine gelirlerse sabun sahiplerinin iyi ve bereket olması için uğur dilerken, “çakmak taşıcı geldi” sözünü eklemeyi de unutmazlar. Böylelikle pişirilmekte olan sabunun çakmak taşı gibi sert ve beyaz olacağına inanırlar. (Ülkü, 1946: 15)

Folklor Kütahya’sı

Eflatun Cem Güney

Eflatun Cem Güney’in kaleme aldığı “Folklor Kütahya’sı” (Güney, 1946) adlı yazı, Kütahya’nın folklor güzelliklerinden bahsetmektir. Kütahya’ya ait bir türkü derlenmiş, bu türkü: “Yardan ayrılması olmuyor tekin / Esme deli poyraz gönül şen değil.”

Kütahya'da Çamlıca ve Kiraz Bayramı: Kiraz bayramında köylüler bir meydanda toplanıyorlar, karşılıklı taraflarda oturan köylüler birbirlerine türküler söylüyorlar. “İstemem almanı koynunda kalsın / ver bana gönlünü yadigâr kalsın.”

Karşılıklı kız ve erkekler aynı telden ve aynı dilden karşılıklı söyleşirler:

“Sepet almış, bağa gider üzümüne / ayrılık sürmesi gezmiş gözüne”, “Eğil bir yol öpeyim / şad olsun memlekete”, “Sevdikçe, sardıkça ballar olası”, “Suna” ma yakışır kirazdan küpe / Güzeli söyleyen diller övünsün”.

Ilıca ve Sarıkız (Masal)

Ilıca'nın şifalı suları ile ilgili masal anlatırlar. Bir anlatıya göre. Bir mağarada bir koca nine, ninenin bir sarı kızı, kızının da bir sarı ineği varmış. Bu kız çok güzel bir kızmış. Kız ineğini sağarken bir ses – sarı kız, sarı kız! Geliyorum, geliyorum! Ağlayarak mı geleyim, çağlayarak mı? Diye birkaç gün ard arda söyler. Kızda: Harlayarak gel, harlayarak! Demiş. Bir anda mağarayı sıcak sular basmış. Nineyi, ineği ve sarı kızı bir daha bulamamışlar.

Ilıcanın suları bunun için sarı ve sıcak. Gelenler Sarı Kızı anmadan ve Haslas başında bir alışma yapmadan şifa bulmazlar.

Erkekler bu şifalı subaşında şu türküyü söylerler: “Ölmeden mezara koydular beni / Şakı bülbül, sar uyandır yârimi”

Sultan Bağları Saz Şairleri

Sultanbağlar; burası halk şairlerinin beşiği ve okuludur. Saz şairleri dediğimiz âşıklar, Sultanbağlar beşiğinde kuş cıvıltıları ile büyürler. “Ötme bülbül derelerin taşında / Hem ayrılık hem sevda başımda” (Güney, 1946: 11–13)

Giresun Çayır Köyü

A.Süreyya İşgör

“Çayır”, Giresun vilayetinin Bulancak kazasının Piraziz nahiyesine bağlı (150) evli ve (865) kişili bir köydür. (İşgör, 1935: 146–152)

Eğlentiler, umumiyetle dini, milli bayramlarla, düğünlere inhisar ettirilmiştir. Bu gibi zamanlarda kadın, erkek ayrı ayrı yerlerde toplanarak davul, kemençe, bağlama gibi çalgıları çalıp eğlenmektedirler.

Pazara indiklerinde ayakkabı giymektedirler. Ekseriya yün bazen de tire çorapları giymektedirler. Elbiselik için kırmızı ve koyu sarı renkli çizgili pamuk ve ipekli kumaşlar seçilmektedir. Elbiseler genellikle fistan şeklindedir. Onun üstüne çift astarı yelek giymektedirler. Çarşaf örtme adetleri yoktur. Başlarına ve önlerine birer peştamal sararlar; bu manto ve şapka vazifesini görür. Kendi köyündeki erkeklerden kaçmazlar. Yabancılarla konuşmazlar.

Erkek Hayatı

Denizde ve karada çalışırlar. Köyde tarımcılıkla uğraşırlar. Fındık, yağ, yumurta ve hayvan üzerine alışveriş yaparlar.

Ekseriye haki renkli kumaştan yapılmış kilol pantolon ile üzerine siyah veya lacivert kumaştan ceket giyerler. Başlarında kasket vardır. Ayaklarına altı kabarlı çapula giyerler. İskarpın giyenlerde yok değildir. Gençler arasında sakal bırakanlar hemen hemen yok gibidir. Bıyıklar palalıktan çıkmış ter bıyık halini almıştır. Gençlerin belinde her daim bıçak vardır. Ayrıca geceleri çıktıklarında silah taşırlar (İşgör, 1938: 147–148)

Çocuk Hayatı

Genellikle çocuklar 5–6 yaşlarına girdiklerine evin hususi çobanlığını yaparlar. Başları açık, ayağı çıplak, dağarcığında biraz mısır ekmeği ile bir paren peynir veya bir baş soğan bulunur.

Köy Kadınlarının Yaptıkları

Yün veya pamuk eğirir, çorap örer, tezgâhta sevdiklerine don, gömlek, mintan, potur, yatak çarşafı, peşkir, havlularını dokur, diker, bu arada irili ufaklı yavrularına bakarlar. (İşgör, 1938: 147–148)

Giresun Göreleishaklı Köyü

A. Süreyya İşgör

Göreleishaklı köyü, Giresun ili'nin Görele ilçesine bağlı Eynesil kamunun merkezidir. Bölgeye Eynesil (iyi nesil) denilmesinin sebebi, Fatih Sultan Mehmet Trabzon Rum İmparatorluğun yıktıktan sonra bu bölgeyi gezmeye 15–20 kişilik bir grup gider. Bakarlar ki çalılıkların arasında duman tütmekte ve oraya giderler. Bir grupla karşılaşırlar ve bu gurup “biz de iyi nesildeniz” diyerek kendilerinin de Türk

olduklarını bildiriyorlar. Böylece bu bölgenin adı Eynesil olmuştur. Köyün Halkı Çepni Türklerindedir. Bu bölgede Çepni: (bilgisiz, görgüsüz, bön adamlara sıfat olarak kullanılmaktadır.) (İşgör, 1938: 145–151)

Sosyal Hayat

Köyde Soysal Durum

Köylü beş ayını yaylarda geçirmektedir. Yayla göçtüklerinde pek süslenirler. Bu işi hayvanlara da tatbik ederler. Onlara, çanlar, boncuklar ve püsküller takarlar. Yaylaya göçtüklerinde türkü söylerler. Söyledikleri bir türkü: “Ha bu benim gözlerim / Daima güzele bakar” ayıklıdır.

Giyim Tarzı

Ceket ve kiloda yakın şalvardır. Elbise kumaşları yerli değildir. Şehre yakın olmaları münasebetiyle şehirliye yakın tarzda giyinmişlerdir.

Kadınların giyinişleri ise kısa entari ve şalvar olup başlarına yazma örtmektedirler. Öğrencilerin dışında halkın yüzde ellisi okuryazardır.

Kadın Hayatı

Buranın kadınları erkeklerden fazla çalışmaktadır. Başlıca işleri mutfak işleri, dikiş, çamaşır, ahır, tarla teşkil ettiği kadar değirmene, pazara ve oduna gitmek de kadın işlerinden sayılmaktadır.

Yılda bir çift ayakkabı ve çorap eskitmektedirler. Tire çoraplarını giymektedirler. Sırtlarına geçirdikleri elbise ile mutfak ve ahır işlerini yapmaktadırlar. Üst başlarının temizliğine dikkat etmemektedirler.

Erkek Hayatı

Erkekler kadınlara nazaran az çalışmaktadırlar. Bunlarda kadınlar gibi zorluklar çekmektedirler.

Çocuk Hayatı

Bunlar davar otlatmak, yakın yerlerden odun toplamak gibi işlerle uğraşırlar.

Halk İnanışları

Taassup ve Batıl İnanışlar

Mart iptidasında (eski mart) sabahleyin erken su getirerek evin dört bir yanına saçarlarmış ve o gün evlerine uğursuz saydıkları kimseleri sokmazlarmış. Kendilerince sınanmış kişileri evlerine getirmeye can atarlarmış. Buna muvaffak olmayınca koyun, kuzu gibi hayvanları eve getirirlermiş ve bu suretle yılların iyi geçeceğini hükmederlermiş. (İşgör, 1938: 147)

Mayıs ayının yedinci günü bir takım aileler ellerine ip almazlarmış ve oduna gitmezlermiş, güya böyle yapanlar o yıl yılan ile karşılaşacakları gibi evlerinde doğacak hayvanların bacakları da eğri olurmuş. Halk arasında salı gününü meşum sayanlar da bulunmaktadır.

Giresun Göreleishaklı Köyü

A. Süreyya İşgör

Eşya

Bir iki ev hariç diğerlerinde yatak yoktur. Evin bir köşesinde mısır talaşı serilir ve bunun üstüne uzanılır. Yorgan olarak kıl bir çul kullanılır. Ateş evin ortasında yapılır. Tavandan asıl bir çengele kazan vs. takılarak yemek pişirilir. Su tahtadan yapılmış ağzı kapaklı nakıs mahrut şeklinde bir kapla taşınmaktadır. (İşgör, 1938: 148–149)

Halk Mutfağı

Mutfak

Pancar, mısır, hamsi, bulgur, fasulye, pirinç, üzüm, portakal, fındık ve fazla miktarda ettir. Fakirlerin hemen her gün yedikleri lahana çorbasıdır. Bu çorbalara iç yağı katmaktadırlar. Yemekte gereken ehemmiyeti göstermemektedirler. (İşgör, 1938: 151)

Köyün Ekonomik Durumu

Köyde, fındık, zeytin, portakal, mandalina, dut, gibi meyveler yetiştirilir. Duttan rakı da yaparlar. Halkın zirai bilgileri yoktur. Ekonomik olarak Trabzon ili ile Görele ilçesi ve Beşikdüzü ilçelerine bağlıdır. (İşgör, 1938: 150)

Halk Sağlığı Köyün Sıhhi Durumu

Köylerin sağlık problemleri hala devam etmektedir. Pek az kimsede frengi vardır. Bazen tifo duyulmuş, sıtma varsa da bu da dıőarından geliyor. Sağlıklarına pek ehemmiyet vermiyorlar. Gıda işlerine istenilen derecede dikkat etmezler. (İşgör, 1938: 151)

Orhaniye köyü Ankara merkezi kazası nahiflerinden Halkavun'a bağlıdır. Eski adı Miranos'dur. Bu ad eski Rumlarda kalma bir addır.

Köyün tek yeşil bir alanı vardır. Bu alana Kurban Çamı diyorlar. Kurban Dede diye biri burada yatıyor. Köylüler kendilerine mallarında veya evlerine bir felaket gelir korkusuyla Kurban Çamındaki ağaçlara dokunmuyorlar

Ayrıca köyün muhtelif sorunlarından bahsedilmiştir.

Ev Görme

Vehbi Cem Aşkun

Sivas ahalisinde yapılan kış hazırlıkları; Sivas herkesin bildiği gibi çok soğuk geçmektedir.

Halk yazdan odununu, kömürünü alır. Bir taraftan yaz ilerledikçe, patlıcan, biber, fasulye, kabak gibi sebzeler kurutulur. Hatta keşkeklik et de yazdan alınarak güneş bal bir yerde kurutulurdu. Ayrıca köylü Sivas'ta bulunan sıcak ve soğuk çermiğe giderler. Orada kırk gün kalırlar. (Aşkun, 1942: 16)

Çermiğe gidilmemişse, harman kaldıran köylüler, bulgur, yarma gibi eksikliklerini tamamlarlar. Yıkanan buğdaylar kurutulularak değirmenlerde oğtlr. Buna "unluk tutma" denir. On dört rupluğa bir "kile" derler. Artık nüfus sayısına göre, birkaç kile unluk tutulur.

Gz başlar bu seferde kıymalık, pastırma, sucuklu işleri başlar. Bilhassa havalar soğduktan sonra kırk günlük pastırma yazı vardır. Kıyma kemikli, kemiksiz olmak üzere ikiye ayrılır. Kplere veya teknelere konarak ağızları kapatılıp saklanır.

Artık bahçelerde bozulmuştur. Pezk turşuları vurulur. Bu pancarın sapından olur. Yapraklar kesilir kökler ayrılır. Buna "dip" denir. Onun da turşusu vardır. Suyu limonata gibi olur, pilavla iyi gider.

Unluk eve geldikten sonra, kuskus (yumurta ve bulgur incisinden) yapılır. Büyük bir leğenin içine bulgur konur, üzerine yumurta serpilir. Hafta un serpidikten

sonra elle karıştırılır. Bu böyle devam edilerek saçma büyüklüğünde kuskuslar meydana getirilir. Suda haşlanıp, süzildükten sonra pilav gibi yağ yakılıp üzerine dökülür.

Erişte: Yumurta ile olur (un, yumurta su ile hamur hale getirilir. Yufka gibi açılır. Ona mahsus bıçaklarla kesilir, kurutulur.)

Kadayıf: Un, süt ve su ile karıştırılarak hamur haline getirildikten sonra, yufka gibi açılır ve sonuçta pişirilir. Tıpkı erişte gibidir. Farkları: Onda yumurta bunda süt vardır. Yalnız erişte daha ince kesilir, sepetlerde saklanır.

Yufka Böreği: O da aynen kadayıf gibi olur. Fakat kesilmez, yufka gibi yaşken katlanır ve öyle saklanır. Kışın bundan da tepsi içerisinde güzel, tatlı, tatlısız börekler yapılır. Bu yazıda kış hazırlıkları ile ilgili derlenmiş beş atasözü vardır.

Kelevran Köyü

Mehmet Tuğrul

Kelevran köyü, Baklan Ovasının kuzey kenarında Büyük Menderes'in sağa kıyısında, höyüğü andıran bir tepenin üzerinde kurulmuştur.

Kelevran ismi köylülerin anlattığına göre şurdan gelir: "Vaktiyle burası bir "Keloğlan"ın çiftliğiymiş. "Keloğlan" ismi söylene söylene "Kelevran" olmuş.

Köyün hemen hepsi çiftçilikle uğraşır. Köyde okul yoktur. Sanat bilen ve çalgı çalan kimse yoktur.

Eğitmen Haydar'ın babaları Nuri Hayta'dan kalma bir cönk vardır. Bu cönkte türlü ilaç tipleri ve bazı ilahiler yazılıdır. İlahilerden bir tanesi nakledilmiştir.

"Derdin daha çoktur senin, / Gülme gülme ağla gönül". Bu yazma cönk Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Halk Edebiyatı Arşivi'ne hediye etmek ve kaybolmasını önlemek istenmektedir. (Tuğrul, 1943: 8)

Antalya'nın Solak Köyü

Kemal Turan

Yedikleri Şeyler

Süt, yoğurt, yumurta, yağ, peynir ile Aksudan tuttıkları balık, av etleri ve Antalya'dan getirdikleri sebzelerdir. Fırınları yoktur. Birkaç evde kastıra ve birçok

evlerde de darı unundan sac ekmeği yaparlar. Et sadece Ramazan'da yenirmiş, yaylacılık ve göçebelik yoktur.

Isınma ve Işıklama

Pek az petrol lambası kullanılan bu köyde ışık vasıtası daha çok çıradır. Ocaklarda yakılan odundur. (Kemal Turan, 1934: 474-477)

Yemek Mutfağı

Köylülerin yiyeceklerinin ekserisi hamur yiyecekleri teşkil eder. Sebze, et yemekleriyle muhtelif tatlılar yapılır. Giyim kumaşlarını ekseri kendileri hazırlarlar. Köyde iki kuyu vardır. Suları kireçlidir. (Abdullah Ziya, 1934: 234-237)

Halk Mutfağı

Köyde hamurlu ve otlardan yapılan yemekler yenmektedir. Hamur işlerinden: Börek, siron (sarımsaklı yoğurdun yağlı ekmeğ üzerine dökülmesiyle yapılmakta), ekmeğ makarnası, erişte kabarcık, bişi v.s. ile otlardan madımak, sırgan, evelik, yemlik, gelinparmağı, ilimiç, sığirdili, süttten de çorba, kaymak, sütleç gibi yemekler yapılmaktadır. (İşgör, 1937: 450)

SONUÇ

Ülkü Mecmuası Türk Milli Folklorü açısından Türk Edebiyatına büyük katkılarda bulunmuştur. Bu mecmua C.H.P yayım organı olarak yayım hayatına başlamış daha sonraki yıllarda Milli Kültür Dergisi ve Halkodaları Dergisi adı altında yayım hayatına devam etmiştir. Bazı siyasi nedenlerden dolayı 1949 yılında yayım hayatı sona ermiştir. 1933–1949 bu yıllar arasında memleketin birçok yerinde bulunan halkevlerinin üyeleri tarafından derlenen yazıların beğenilenleri Ülkü Mecmuası'nda yayımlanmış, tavsiyelerde bulunulmuştur. Ülkenin değişik halkevlerinde çıkan dergilerin ve de Ülkü Mecmuası'nın sayıları tam olarak günümüze kadar gelememiştir. Ülkü mecmuası'nın tam nüshası 12 cilt halinde Ankara Milli Kütüphane'de muhafaza edilmektedir.

Dergilerde yayımlanan yazılarda muharrirler derleme yöntem ve teknikleri hakkında okuyuculara tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bu derlemelerde bazı aksamalar olmuştur. Bunun sebebi derleme yapanların yaz tatillerinde memleketlerine dönen öğretmenlerin mecmuaya yazı göndermemeleridir.

Halkbilimi açısından Ülkü Mecmuası Türk Edebiyatı için önemli bir kaynaktır. Ama günümüze kadar bu mecmuanın yaptığı çalışmaların önemi pek de kavranmamıştır. Bu dergi Türkiye'nin hemen her yerinde derleme çalışmalarının Ülkü Mecmuası'nın başkanlığında yürütmüştür. Bu çalışmalara diğer halkevleri katkıda bulunmuştur.

Ülkenin birçok yerinde halkiyat ile ilgili birçok derleme yapılmıştır. Bu değerlemelerin ençok beğenilenleri Ülkü Mecmuası'nda yayımlanmış fakat diğer yazılar tam anlamıyla günümüze kadar gelmemiştir. Çünkü diğer halkevlerine ait dergiler bir araya getirilememiş ya da günümüze kadar muhafaza edilememiştir.

Köy Enstitüleri'nin yapmış olduğu faaliyetlerden detaylı olarak bahsedilmiştir. Eğitim ve öğretimde başarılı olma yolunun köylüden geçtiği kanısına varılmış, Türk kadınının eğitim, sosyal hayat ve köy hayatında aktif rol alması için çalışılmış ve bunda da başarılı olunmuştur. Her açıdan ilerlemenin ancak halkın özüne dönülerek ve halkı esas alarak başarılı olunacağına inanılmış, bunda da halkevleri üzerine düşünüleni yapmıştır.

Ülkü Mecmuası ülkülü bir toplum oluşturmuştur. Bunda halkın özü, millet sevgisi, vatan sevgisi esas alınmış, hedefleri aynı olan, sevinç ve kederde baraber olan bir millet düşüncesi oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- A. Malik Hilmi (1933), " Köyde Mektep", **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 1, sayı 5, (Haziran 1933), s.481–485
- ALANGU Mehmet Tahir (1947), "Yozgat'ta Çiğdem Pilavı", **Halkoyunları ve**
- Ali Rıza (1933) , Köy Terbiyesi, "Yörük Mektepleri", **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 2, sayı 10,(İkinci teşrin 1933), s. 236–238
- Ali Rıza (1933), "Akça köy", **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 2, sayı 7, (Ağustos 1933), s. 64–65
- Ali Rıza (1933), "Akça Köyü" **Ü.H.M.** seri 1, Cilt 2, sayı 7, (Ağustos 1933), s. 65–69
- Ali Rıza (1934), Halkımız, "Cenupta Bozdoğanlılar", **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 17,(Temmuz 1934), s.356–358
- Ali Necip (1933), "**Halkevleri**" Ülkü Halkevleri Mecmuası seri1, silt2, sayı 9, (Birinci teşrin 1933), s.233–37
- Ali Necip (1933), **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, I.seri, Cilt1, sayı I, Cilt 2, sayı 9, (Birinci teşrin 1933), s.233–234
- Ali Necip (1933), "19 Şubat", **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri I, Cilt 1, sayı 1, (1 Şubat 1933), s:3–5
- Ali Necip (1934), "Halkevleri Yıldönümü Nutku", **Ülkü Halkevleri mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 13, (Mart 1934), s. 5–13
- Ali Necip (1934), "Halkevleri Yıldönümü Nutku", **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 13, (Mart 1934), s. 13–14
- Ali Necip Bey Nutku, "Halkevleri Yıldönümünde ÜHM, seri 1, Cilt 1, sayı II, Ülkü, (Mart 1933), s. 101–103
- ALTINDAĞ Neriman (1950), "Halk Musikisinde Usul Meselesi", **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.IV, nr.41 (Mayıs 1950), s.20
- ALTINDAĞ Neriman (1950), "Halk Musikisinde Usul Meselesi", **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.IV, nr.41 (Mayıs 1950), s.20
- ARSUNAR Ferruh (1943), "Akşehir'de Kına Gecesi", **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.36 (16 Mart 1943), s.12–14
- ARSUNAR Ferruh (1943), "Çorum Yerli Oyunlarından Türkmen Kızı", **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.33 (1Şubar 1943), s. 8–9
- ARSUNAR Ferruh (1943), "Kastamonu Yerli Oyunlarından Esnaf Oyunu", **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri C. III, nr. 34 (16 Şubat 1943), s.4

- ARSUNAR Ferruh (1947), “;Türkmen Ağıdı” **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.8, (Ağustos 1947), s.34–35
- ARSUNAR Ferruh (1947), “Beydilli Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.7, (Temmuz 1947), s.32–33
- ARSUNAR Ferruh (1947), “Minarede Ezan Var” **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.8, (Ağustos 1947), s.33–35
- ARSUNAR Ferruh (1947), “Yayla Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.6, (Haziran 1947), s.36–37
- ARSUNAR Ferruh (1947), “Ağamın Giydiği”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.11, (Kasım 1947), s.34–35
- ARSUNAR Ferruh (1947), “Balalı Tavuk”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.4, (Nisan 1947), s.30–31
- ARSUNAR Ferruh (1947), “Kadın Oyunu Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.2, (Şubat 1947), s.33
- ARSUNAR Ferruh (1947), “Meryem Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.4, (Ekim 1947), s.31–32
- ARSUNAR Ferruh (1947), “Sap Kağanı Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.3, (Mart 1947), s.32–33
- ARSUNAR Ferruh (1947), “Topal Koşma”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.4, (Nisan 1947), s.34–35
- ARSUNAR Ferruh (1948), “İki Türkü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.II, nr.18 (Haziran 1948), s.34–35
- ARSUNAR Ferruh (1948), “Mor Menevşe Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.14, (Şubat 1948), s.27
- ARSUNAR Ferruh (1948), “Yoncalar”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.II, nr.16, (Nisan 1948), s.30
- ARSUNAR Ferruh (1949), “Böyl’eyleme”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr.32 (Ağustos 1949), s.35
- ARSUNAR Ferruh (1949), “Al Elma”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr.34 (Ekim 1949), s.32.
- ARSUNAR Ferruh (1949), “Bir Su Gibi”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr.31, (Temmuz 1949), s.36

- ARSUNAR Ferruh (1949), “Develi”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr.32 (Kasım 1949), s.37
- ARSUNAR Ferruh (1949), “Karpuz Kestim”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr.33 (Eylül 1949), s.35
- ARSUNAR Ferruh (1949), “Sinem”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr. 29 (Mayıs 1949), s.36
- ARSUNAR Ferruh (1949),“Erzincan Havası”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr.30, (Haziran 1949), s.37
- ARSUNAR Ferruh (1950), "Fadime Türküsü", **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.IV, nr.41 (Mayıs 1950), s.19
- ARSUNAR Ferruh (1950), "Suda Balık", **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.IV, nr.37 (Ocak 1950), s.31
- AŞKUN Vehbi Cem (1946), “Ev Görme”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.II, nr. II (16 Ağustos 1946), s.16
- ATABEYLİ Naci Kum (1937), “XVII inci Asır Halk Şairlerinden Budala Hakkında Notlar”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.58 (Birinci kanun 1937), s.321–325
- ATAMAN Sadi Yaver (1947), “Müzik Folkloru Araştırmaları”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**”, üçüncü seri, C.I, nr.7, (Temmuz 1947), s.11–13
- ATAMAN Sadi Yaver (1947), “Müzik Folkloru Araştırmaları”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.7, (Temmuz 1947), s.11–13
- ATTİLA Osman (1948), “Molla Ahmet Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.II, nr.13, (Ocak 1948), s.28–29
- AYTEKİN Sefer (1942), “Söğüt Ağacı Üzerine Deyişler1, **Milli Kültür Dergisi**,” ikinci seri, C.III, nr.26 (Birinci teşrin 1942), s. 7–8
- Azize Ayla (1935), “Oscar Wilde” den Çeviren: “Bayrı Dost” **Ü.H.Mecmuası**, seri 1, Cilt 5, sayı 30, (Ağustos 1935), s. 455–462
- BALTACIOĞLU İsmail Hakkı (1942), “Orta Oyunu” **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C. II, nr.14 (16 Nisan 1942), s.11
- BALTACIOĞLU İsmail Hakkı (1942),“Ortaoyunu”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci Seri, C.II, nr.14 (16 Nisan 1942), s.11

- BANARLI Nihad Sami (1937), “Halk Şairlerinde Girit Savaşı ve Şair Âşık Hakkında Notlar”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.56 (Birinci teşrin, 1937), s.136–146
- BANARLI Nihad Sami (1937), “Hükümdarlarla Çıkışan Şairler,”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.IX, nr. 49 (Mart 1937),s.28–32
- BAYKURT Şerif (1947), “Zigoş” **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçünü seri, C.I, nr.10 (Ekim 1947), s.31
- Behçet Kemal (1933), “Ergenekon”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 1, sayı 1, (Şubat 1933), s.14–17
- Behnan Enver (1933), “Mete”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 2, Sayı II, (Birinci Kanun 1933), s. 426–428
- Behnan Enver (1933), “Bumin”, seri 1, Cilt II, sayı 8, (Eylül 1933), s. 143–145
- BELLİ Şemsi (1947), “Arguvan Köylerinde Bağlama ve Cura”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçünü seri, C.I, nr.11 (Kasım 1947), s.33
- BELLİ Şemsi (1947), “Sarıçiçek Yaylasında Kadın Kıyafetleri”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.2, (Şubat 1947), s.31–32
- BELLİ Şemsi (1947), “Sarıçiçek Yaylasında Kadın Kıyafetleri”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü Seri, C.I, nr.2, (Şubat 1947), s.31–32
- BEYATLI Osman (1949), “Türkü Nasıl Yakılır”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr.33 (Eylül 1949), s.28
- BORATAV Pertev Naili (1937), “Eğin Türkülerinin Başlıca Temleri”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.58 (İlkkânun 1937), s.337–348
- BORATAV Pertev Naili (1938), “Bey Böyrek Hikâyesi”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.60 (İkinci kanun 1938), s.481–493
- BORATAV Pertev Naili (1938), “Bey Böyrek Hikâyesi”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, c.XI, nr.65 (Temmuz 1938), s.425–433
- BOZKIR Kamuran (1939), “Halkevleri”, **Ülkü H.Mecmuası**, seri 1, Cilt 7, sayı 37,(Mart 1939), s. 74–75
- BOZKIR Kamuran, (1936), (şiir) “Kubilay için!”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı 35 (ihmer kanun 1936), s.389–392
- BOZKIR Kamuran, (1936), “Bizim Âlem-Halkevleri” **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 7, sayı 37, (Nisan 1936), s. 158–160

- Celal Sahir (1933), “**Halkevleri Yıldönümünde Düşünceler**”, ÜHM, seri 1, Cilt 1, sayı II, (Mart 1933), s. 97–98
- ÇAĞLAR Behçet Kemal (1936), “Partimize Davet”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 7, sayı 39, (Mayıs 1936), s. 225
- ÇAĞLAR Behçet Kemal (1937), “Halkevi Haberleri”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.55, (Eylül 1937), s.87–91
- ÇAĞLAR Behçet Kemal (1937), “Halkevlerinde Çalışmalar ve Beliren Değerler”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.IX, nr.50 (Nisan 1937), s.145–147
- ÇAĞLAR Behçet Kemal (1937), “şiiir”, **Halkevi Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.56 (Birinci teşrin 1937), s.260
- ÇAĞLAR Behçet Kemal (1938), “Halkevleri Haberleri”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XI, nr.61, (Mart 1938), s.76–77
- ÇAĞLAR Behçet Kemal (1942), “Köy Tiyatrosu”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.25 (1 Birinci teşrin 1942), s.19–20,
- ÇAĞLAR Behçet Kemal (1943), “Halkevleri ve Halkodaları Sergisi”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.36 (16 Mart 1943), s.15–16
- ÇELİK Nemci (1943), “Gemerek’te Düğün”, **M.K.D.**, seri.II, C.4, nr.46 (16 Ağustos 1943), s.11
- DAGLIOĞLU H.T. (1937), “Ayaşlı ve Ayaşlı Şairler Hakkında Bazı Notlar”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.57 (İkinci kanun 1937), s.261–266
- DENGİ Zeynep (1947), “Sohbet Baranası”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.1, (1 Ocak 1947), s.32–33
- DENGİ Zeynep (1947), “Sohbet Baranası”, **ÜLKÜ Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü Seri, C.I, nr.1, (1 Ocak 1947), s. 32–33
- DERELİ Hamid (1936), (yazan: Rudyard Kipling) “Eğer”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 7, sayı 37, (Nisan 1936), s. 133–134
- DİNCER Necmettin (1948), “Ankara Sofu”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.II, nr.16, (Nisan 1948), s.31–33
- DURSUNOĞLU Temel Ziya (1950), “Oğlan Mı; Kız Mı?”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.IV, nr.37, (Ocak 1950), s.30
- DÜLGER R. Bahadır (1936), “Orhaniye Köyü” (Köy Tetkiki) **Ü.H.M.** Seri 1, Cilt 7, Sayı 39, (Mayıs 1936), s. 210–220

- E.Behnan Şapolyo (1935), “Amazon”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt 4, seri 1, sayı:24 (Şubat 1935), s. 459–462,
- ELÇİN Ş.Murat (1937), “Koroğlu Hakkında Notlar”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr. 58 (Birinci Kanun 1937) ,s.227–236
- ELDEM Mimar Sedat Hakkı (1942), “Türk Evi” **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.II, nr.22 (16 Ağustos 1942), s.10–16
- ERDEMİR Sabahat, (1948), “Ali Kemal Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.II, nr.14, (Şubat 1948), s.26
- ERGUN Sadeddin Nüzhet (1936), “Bursalı Âşık Halil”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.44 (Birinci teşrin 1936), s.123–124
- ERSOY Ahmet (1950), “Mucur’da Düğü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, c.IV, nr.41, (Mayıs 1950), s. 29–31
- ERSOY Ahmet (1950), “Mucur’da Düğün”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.IV, nr.41 (Mayıs 1950), s.29–31
- ERSOY Ahmet (1950), “Mucur’da Düğün”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri C. IV, nr.41, (Mayıs 1950), s.28–31
- Ferit Celal (1934) , (hikâye), “Bir Salkım Üzüm”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 17, (Temmuz 1934), s. 377–384
- Ferit Celal (1934), “Deli Fatma”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt:4, seri I, Sayı:19, (Eylül 1934), s. 66–71,
- Ferit Celal (1934), Anamın Düşü, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt:4, seri:3 Sayı:22, (İkinci teşrin 1934), s. 293–297,
- GALİP Erişirgil (1946),“Kırşehir Kilimleri”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.VI, nr.64, (16 Mayıs 1946), s.5
- GAZİMAHAL Mahmut R. (1946), “Halk Çalgıları”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.3, (Mart 1947), s.22–23
- GAZİMAHAL Mahmut Ragıp (1945), “Karadeniz Kemeçesi”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.VII, nr.82 (16 Şubat 1945), s.12–13
- GENNEP Arnold Van (1939), 939 (Çeviren P.N. BORATAV), “Folklor”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C:XII, nr.70 (İkinci kanun 1939), s.409–414
- GENNEP Arnold Van -Le folkloro, (1938), Paris Librairie Stock, 1924. Bu kitabın “Kadrolar” bahsi “**Halk Bilgisi Mecmuası**, (sayı 1,1928) in’da Sait Nazif tarafından tercüme edilmiştir. Mehmet Halil Bayrı’nın Yeni Türk

Mecmuasının 63 üncü sayısında (Mart 1938) ki Halkbilgisi makalesinde de eserin tarihçe ve sahaya ait iki bahsi esas tutulmuştur.

GÖKBAKAP İbrahim (1948), “Türk Halk Balladları”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr.28 (Nisan 1948), s.16–19

GÖKBAKAR İbrahim (1949), “Türk Halk Balladları”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr.28 (Nisan 1949), s.16–17

GÖKTÜRK Hüseyin (1950), “Karagöz Köyünde Düğün”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.IV, nr.37, (Ocak 1950), s.16–17

GÖKYAY O.Şaik (1936), “Bibliyografya”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 7, sayı 39,(Mayıs 1936), s.383–384

GÖKYAY Orhan Şaik, (1937), “İçleme”, **Halkevi Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr. 56 (Birinci teşrin 1937), s.136

GÖKYAY Orhan Şaik, (1938), “Bayburt Türküsü”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XI. sayı 64 (Haziran 1938), s.338

GÖLPINARLI Abdalbaki (1937), “Yunus’un Mesleği”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VII, nr. 43 (Eylül 1936), s.24–33

GÜNDÜZ Ali (1938), “Yunus Emre’nin Bir Mezarının Dair,” **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XI, nr.66 (Ağustos 1938), s.525–527

GÜNEY Eflatun Cem (1946), “Kütahya’da Folklor”, **Milli Kültür Dergi**, ikinci seri, C.X, nr.118, (16 Ağustos 1946), s. 11–13

GÜVEN Ferid Celal (1935), “Ankara Halkevi’nde Dil Bayramı Töreninde Açılış Söylevi”, **Ü.H.M.**, ser 1, Cilt 6, sayı 31, (Birinci teşrin 1935), s. 88–89–90

GÜVEN Ferid Celal (1935), (Masal) “Yemen Türküsü”, **Ü. Halkevleri Mecmuası**, ser 1, Cilt 6, sayı: 31, (Eylül 1935), s. 55–59

Halkevleri Dergisi, üçüncü seri, C.I, nr.6, (Haziran 1947), s.34–35

Hamit Dereli (1935), (Oscar Wilde) den çevri (Hikâye) “İntatının Ölümü”, **Ülkü Halkevleri mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı 31, (Birinci teşrin 1935), s. 130–131

HAYRİĞ Münir (1938), “Kukla Tiyatrosu”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XI, nr.61 (Mart 1938), s. 71–73

İĞDEMİR Uluğ (1945), “Ankara Halkevi’nin Eski Türk Kumaşları Sergisi”, ikinci seri, C.III, nr.36, (16 Mart 1945), s.11–12

- İNAN Abdulkadir (1936), (Köy Anketi) “Köy ve köylüler”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı 35, (Birinci kanun 1936), s.375–385
- İNAN Abdulkadir (1937), “Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motiflere ve Kelimelere Ait Notlar”, **Halkevleri Mecmuası**, Birinci Seri, C.X, nr.55 (Eylül 1937), s.76–80
- İNAN Abdulkadir (1938), “Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motifler ve Kelimelere Ait Notlar”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.60 (Şubat 1938), s.545–547
- İNAN Abdulkadir (1938), “Dede korkut Kitabındaki Bazı Motifler ve Kelimelere Ait Yazılar”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XI, nr.66 (Ağustos 1938), s.549–551
- İshak Rafet (1934), “Halk Edebiyat, Halk şairleri”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 5, sayı 17, (Temmuz 1934), s.349–351
- İsmet Paşa (1935), “Yeni Halkevleri Açma Nutku”, **Ü.H.M.** seri 1, Cilt 5, sayı 25,(Mart 1935),s. 1–3
- İsmet Paşa, (1934), “Yeni Halkevlerini Açma Nutku”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 13,(Mart 1934), s.1–4
- İsmet Paşa'nın Nutku, “**Halkevleri Yıl Dönümünde**”, ÜHM, seri 1, Cilt 1, sayı II, (Mart 1933), s. 99–100
- İŞGÖR A.Süreyya (1937), “Giresun Zıhar Köyü” **Halkevleri Mecmuası**, Birinci seri, C.VIII, nr. 48 (Şubat 1937), s.445–452
- İŞGÖR A.Süreyya (1937), “Giresun Zıhar Köyü”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.48 (Şubat 1937), s.445–452
- İŞGÖR A.Süreyya (1937), “Giresun Zıhar Köyü”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.48 (Şubat 1937), s.445–452
- İŞGÖR A.Süreyya (1938), “Giresun Çayır Köyü”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, Sayı 32, (Birinci teşrin 1935), s.146–152
- İŞGÖR A.Süreyya (1938), “Giresun Görele ıı haklı Köyü”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr.68 (İkinci teşrin 1938), s.145–151
- İŞGÖR A.Süreyya (1938), “Giresun Göreleııshaklı Köyü”, **Halkevleri Mecmuası**, Birinci seri, C.XII, nr.68 (İkinçiteşrin 1938), s.145–151
- İŞGÖR A.Süreyya (1938), “Giresun Göreleııshaklı Köyü”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr.68 (İkinci teşrin 1938) s.145–151

- İZET Hakkı (1942), “Köy Tezyini Motifleri”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.II, nr.21 (1 Ağustos 1942), s.12–13
- İZET Hakkı (1942), “Köy Tezyini Motifleri”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.II, nr.21 (1 Ağustos 1942), s.12–13
- İZZET Hakkı (1942), “Köy Kalın Dokumacılığı”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.25, (1 Birinci teşrin 1942), s.16–18
- İZZET Hakkı (1942), “Köy Kalın Dokumacılığı”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.25, (1 Birinci teşrin 1942), s.16–18
- İZZET Hakkı (1942), “Köy Kalın Dokumacılığı”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.25, (1 Birinci teşrin 1942), s.16–18
- İZZET Hakkı (1943), “Köy Örgü İşlerinde Çorap Motifleri”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.32, (16 İkinci teşrin 1943), s.12–13
- J.A. Hamit (1934), “Arkadaş”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt:4, Sayı:21, seri: I (İkinci teşrin 1934), s.225–228,
- Kamuran Bozkır (1935), (şiiir) “Celal Sahir için”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı 34, (Birinci kanun, 1935), s.299
- Kamuran Bozkır (1935), “Yüreği Kara Heriflere Dair” (şiiir), **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, ser 1, Cilt 6, sayı 33,(İkinci teşrin 1935), s. 227–230
- KANSU Ceyhun Atuf (1942), “Bir Düğün Şenliğinde” **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.25 (Birinci teşrin 1942), s.8–11
- KANSU Ceyhun Atuf (1942), “Bir Düğün Şenliğinde”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.25, (Birinci teşrin 1942), s.8–11
- KANSU Nafi (1938), “Halkevlerimiz”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr.69 (ikinci teşrin 1938), s.213–214
- KANSU Nafi Atuf (1936), “Halkevleri Hakkında Söylev”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 7, sayı 37, (Mart 1936), s. 6–8
- KANSU Nafi Atuf (1937), “Halkevlerinin Kuruluşu”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.IV, nr. 49 (Mart 1937), s. 7–9
- KAYA N.Şükrü (1938), “Halkevlerinin Açılış Konferansı”, **Halkevleri Mecmuası**, C.XI, nr. 61 (Mart 1938), s.1–9
- Kazım Nami (1934), “Türk edebiyatına bakış”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 14, (Nisan 1934), s.116

- Kazım Nami (1934),“Türk Edebiyatına Bakış”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 14, (Nisan 1934), s.116–125
- KAZMAZ Süleyman (1942), “Hemşire Oyunu”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr. 29 (1 Birinci kanun 1942), s. 15–16
- KAZMAZ Süleyman (1942), “Hacı Oyunu”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr. 29 (1 Birinci kanun 1942), s. 15–16
- KAZMAZ Süleyman (1943) “Aşık Oyunu”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.IV, nr. 40 (16 Mayıs 1943), s. 8–9
- KAZMAZ Süleyman (1943), “Köy Tiyatrosu”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr. 32 (16 İkinci kanun 1943), s. 10–11
- KAZMAZ Süleyman (1945), “Rize Bölgesinde Aile ve Kadın”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.IX, nr.102 (16 Aralık 1945), s. 14–15
- KIRZIOĞLU M. Fahrettin (1949), “Nuh’un Gemisi ve Ağrı Dağı”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.111, nr.31, (Temmuz 1949), s. 14–16
- KOÇ O. Mustafa (1950), “Büyük Findos Köyünde Bahtiyar”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü Seri, C.IV, nr.42, (Haziran 1950), s.33
- KORAN Akif (1943), “Yaren”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.V, nr.54 (16 Birinci kanun 1943), s.11–12,
- KOŞAY Hamit Zübeyir (1943), “Halkevleri Ulusal Giyim Sergisi”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.36, (16 Mart 1943), s.9–12
- KOŞAY Hamit Zübeyir (1943), “Halkevleri Ulusal Giyim Sergisi”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.36, (16 Mart 1943), s.9–12
- KOŞAY Hamit Zübeyir (1947), “Türk Halk Müzesi”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.10, (Ekim 1947), s.4–5
- KÖKSAL Ahmet (1946), “Çanakkale’de Toprak İşleri”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.X, nr.109 (1 Şubat 1946), s.12–13
- KÖSEMİHAL Mahmut R. (1936), “Halk için Korular”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 7, sayı 39,(Mayıs 1936),s.317–320
- KÖSEMİHAL Mahmut R. (1939), “Dede Korkut Hikâyelerinde Musiki İzleri”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri C.XII, nr.71 (İkinci kanun 1939), s.394–397
- KÖSEMİNAL Mahmut R (1938), “Cumhuriyet Döneminde Musiki”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr.69 (İkinci teşrin 1938), s.235–238

- Köy Muallimi Osman Nuri (1933), “Kütahya’da Alanyurd Köyü”, Köy Anketi, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 2, sayı 8, (Eylül 1933), s.150–160
- Köy Muallimi Osman Nuri (1934), “Haymana’nın Ahırlıkuyu Köyü”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt 4, seri 1, sayı 19, (Eylül 1934), s.78–80
- Köy Muallimi Osman Nuri (1934), (Köy Anketi), “Haymana’nın Ahırlıkuyu Köyü”, **Ülkü Halkevleri Dergisi**, seri 1, Cilt 3, sayı 17, (Temmuz 1934), s.394–400
- Köy Muallimi Osman Nuri (1934), “Haymana’nın Ahırlı Kuyu Köyü”, **Ülkü Halkevleri Dergisi**, seri 1, Cilt 3, sayı 17, (Temmuz 1934), s. 394–400
- KUKLUK İsmail (1950), “Aksakal Köyünde Yavuklu etme Adetleri”, **Halkevleri Dergisi**, üçüncü seri, C.IV, nr.40 (Nisan 1950), s.22–23
- KUKLUK İsmail (1950), “Aksakal Köyünde Yavuklu Etme Adetleri”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.IV, nr.40 (Nizam 1950), s. 22–23
- KUNTER Halim Baki (1948),“Türk Örgü İşleri Sergisi”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.II, nr.14, (Şubat 1948), s.30–31
- KÜÇÜKA Nacib Ali, (1935), (Halkevleri) “Halkevleri Yıldönümü Nutku”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 5, sayı 25, (Mart 1935) ,s. 4–7
- Mehmet Saffet (1933), “Köycülük Nedir”, **Ülkü Halk Mecmuası**, seri 1, Cilt 1, sayı 5 (Temmuz 1933), s. 222–230
- Münir Hayri (1935), “Halkevlerinde Dil İşleri Sergisi”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı 31, (Birinci teşrin 1935), s. 93–95
- Münir Hayriğ (1934), (tiyatro) “Bugünkü Manasıyla Tiyatro Nedir?”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 18, (Ağustos 1934), s.432–434
- Münir Hayriğ (1935), (Güzel Epikler), “Halk eğitimi Yolu – Kukla Tiyatrosu”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 6, sayı 31, (Eylül 1935), s. 70–71
- Münir Hayriğ (1935), (Güzel Epikler), “Halk Eğitimi Yolu – Kukla Tiyatrosu”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 6, sayı 31, (Eylül 1935), s.70–71
- Münir Müeyyed Bekman (1935), (Şiir), “Canımız Armağan Olsun”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı 33, (Birinci teşrin 1935), s.230
- Münir Müeyyed Bekman (1935), “30 Ağustos”, **Ü.H.M.** ser 1, Cilt 6, sayı 31, (Eylül, 1935), s. 64–65
- Necdet Rüştü (1935), (şiir) “Saz Şairinin Ölümü”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, ser 1, Cilt 6, sayı 34, (Birinci kanun 1935), s.280–289

- Necmettin Halil (1934), Firdevs ve Şehname, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt 4, seri I, sayı 20,
- Nuri Timur (1934), “Muncusun Nahiyesi”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt:4, seri I, sayı: 22 (Birinci kanun 1934), s.314–320
- Nuri Timur (1934), “Muncusun Nahiyesi”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt:4, seri I, sayı: 22, (Birinci kanun 1934), s.314–320
- Nusret Kemal (1934), “Köycülük Esasları”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt 4, seri 1, sayı 20,
- Nusret Köymen (1935), (Ülkü), “Ülkü Üçüncü yılında Girerken”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 5, sayı 25, (Mart 1935), s.79–80
- OLCAY Hamdi (1944), “Altın Küpe”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.V, nr.55 (1 Birinci kanun 1944), s.9–10
- ORKUN Hüseyin Namık (1935), “Bir Oğuz Efsanesi”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı 34, (Birinci kanun 1935), s. 267–275
- ORKUN Hüseyin Namık (1935), “Oğuz Destanına Dair”, **Ü.H.Mecmuası**, Seri 1, Cilt 5, sayı 30, (Ağustos 1935), s.412–420
- ORKUN Yalçın (1947), “Halkevlerinde – Halkodalarında”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.5, (Mayıs 1947), s. 43–45
- Osman Nuri, (1934), a.g.m.,(Eylül 1934),
- Ömer Kerim (1933),“Bizde Köy Mefhumu ve Köy Kanunu”, **ÜHM.** seri 1, Cilt 1, sayı 5, (Haziran 1933), s. 365
- Ömer Türkmen (1934), “Trabzon Köyleri”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt:4 seri: I, sayı:20, (Birinci teşrin 1934), s.158–160
- Ömer Türkmen (1934), “Trabzon Köyleri”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt:4 seri: I, sayı:20, (Birinci teşrin 1934), s.158–160
- Recep Peker (1933), “Ülkü Niçin Çıkıyor” **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 1, sayı 1, (Şubat 1933), s. 1–2
- Recep Peker (1933), “**Halkevleri Açılması Nutku**”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, I.seri, Cilt 1, Sayı 1, (Şubat 1933), s.6–7
- Refik Ziya (1934), “Bursa’nı Keleş köyü”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 15, (Mayıs 1934), s. 234–240
- SALCI Vahid Lütfi (1938), “Gizli Halk Musikisi”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XI, nr. 62 (Nisan 1938), s.113–123

- SALCI Vahid Lütfi (1938), “Gizli Halk Musikisi”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XI, nr.62 (Nisan 1938), s.113–123
- SARHAN Dr. Haldun (1946), “Yılbaşı Hakkında”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.IX, nr.103, (16 Ocak 1946), s.6–7
- SARISÖZEN Muzaffer (1942), “Başbar”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.II, nr.19 (1 Temmuz 1942), s.12–14,
- SARISÖZEN Muzaffer (1942), “Garkın Halayı”, **Milli Kültür Dergisi**, İkinci seri, C.III, nr.30 (16 Birinci kanun 1942), s. 10–11
- SARISÖZEN Muzaffer (1944), “İki Sesli Halk Türküsü”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.VII, nr.77 (1 Birinci kanun 1944), s.6
- SARISÖZEN Muzaffer (1946), “İki Sesli Halk Müziği”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.X, nr.115 (1 Temmuz 1946), s.15
- SARISÖZEN Muzaffer (1941), “Milli Oyunlarımızın Müşterek Noktası”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.I, nr.3 (ikinci teşrin 1941), s. 22
- SARISÖZEN Muzaffer (1941), “Sivas’ın Abdurrahman Halayı”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.I, nr.1 (Birinci teşrin 1941), s. 10–1,
- SAYGIN Adnan (1936), “Türk Müziğinin İnkişaf Yolu”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 7, sayı 42, (Ağustos 1936), s. 419–423
- SAYGIN Ferruh (1942), “Radyoda Musiki Yayınları Hakkında”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.II, nr.26 (16 Birinci teşrin 1942), s.4–5
- Selim Nüzhet (1934), (Bibliyografya) “Kitap Yazarlar Kooperatifi Neşriyatı”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 17, (Temmuz 1934), s. 381–384
- Selim Nüzhet (1934), “Ankara Halkevi Neşriyatı” **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 15, (Mayıs 1934), s. 122–124.
- SIRRI (1937), “Bir Romancı Profili”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.47 (İkinci kanun 1937), s.357
- SIRRI Nahid Sırrı (1937), “Yeni Bir Sanat Mecmuası”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.IX, nr.49 (Mart 1937), s.70–71
- ŞAKİR M., (1934), Edebiyat, “Halk Edebiyatından Örnekler; Koşma”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 17, (Temmuz 1934), s. 352–358
- ŞAKİR M., (1934), a.g.m. s. 352–355
- ŞAPOLYA Enver Behman (1938), “Anakara’da Cirit Oyunu”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr.68. (İkinci teşrin 1938), s.165–168

- ŞAPOLYO Enver Behman (1938), “Ankara’da Cirit Oyunu”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr.68 (İlkteşrin 1938), s.165–168
- ŞENTÜRK A.Turan (1948), “Ermenek Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.II, nr.15, (Mart 1948), s.17
- TANKURT Hasan Raşit (1942), “Yaylada Bir Gece”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.28 (16 İkinci teşrin 1942), s.9–12
- TANSEL F.Abdullah (1937), “Halkevleri Dergileri”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.IX, nr.53 (Temmuz 1937), s. 391–393
- TANSEL F.Abdullah (1938), “Halkevleri Neşriyatı”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr. 68 (birinci teşrin 1938), s. 183-184
- TANSEL F.Abdullah (1939), “Halkevleri Neşriyatı”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr.71 (İkinci kanun 1939), s.457–460
- TANSEL Fevziye Abdullah (1936), “Üsküdarı”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.44 (Birinci teşrin 1936), s.119–124
- TANSEL Fevziye Abdullah (1936), “Koşma”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.46 (Birinci kanun 1936), s.299
- TANSEL Fevziye Abdullah (1937), “Haberler” **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.IX, nr.49 (Mart 1937), s.77–80
- TANSEL Fevziye Abdullah (1937), “Kâtibi Hakkında Notlar”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.47 (İkinci kanun 1937), s.351–356
- TANSEL Fevziye Abdullah (1937), “Halkevleri Haberleri”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.IX, nr.51 (Mayıs 1937), s.218–223
- TANSEL Fevziye Abdullah (1937), “XVII inci Asır Halk Şairlerinden Keşfi”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.IX, nr.50 (Nisan 1937), s.117–120
- TARABAY N. (1935), “Yeni Tokat ve “Ün”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 5, (Mart 1935), s. 76–78
- TAŞKUN Vehbi Cem (1947), “Kuzugüdenli’de Evlenme Töreni”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.8, (Ağustos 1947), s.26–28
- TEOMAN Zeki (1949), “Temir Nasıl Evlendi”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.III, nr.32, (Ağustos 1949), s.18–19
- TEZEL Naki (1942), “Ankara’da Yüzük Oyunu”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.II. nr. 18 (16 Haziran 1942), s.9–11

- TEZEL Naki (1950), “Çocuk Oyunları”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.4, nr. 40 (Nisan 1950), s.19–20
- TEZEL Naki (1950), “Çocuk Oyunları”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.Iv, nr.40 (Nisan 1950), s.19–20
- TONGUÇ İ. Hakkı (1938), “Köy Eğitimi Meselesi”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XI, nr.66 (Ağustos 1938), s.501–508
- TUĞRUL Mehmet (1947), “Mehmet Gazi Köyünde Evlenme Gelenekleri”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr: 1, (1 Ocak 1947), s.17–22
- TUĞRUL Mehmet (1943), “Kelevran Köyü”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.34 (16 Şubat 1943), s.8
- TUĞRUL Mehmet (1943), “Mahmut Gazi Köyü”, **M.K. D**, seri. II, c.4, nr.46 (16 Ağustos 1943), s. 12–13
- TUĞRUL Mehmet (1943), “Mahmut Gazi Köyü”, **M.K. D**, seri. II, C.4, nr.46 (16 Ağustos 1943), s.12–13
- TUĞRUL Mehmet (1943), “Üçkuyu Köyü”, **M.K. D**, C.5, nr.50, (16 Birinci teşrin 1943), s. 12
- TUĞRUL Mehmet (1944), “Değirmenci Oyunu Bostancı Oyunu”, **M.K. D**, seri: II, C.5, nr.52, (16 İkinci teşrin 1944), s.14–15
- TUĞRUL Mehmet (1946), “Kız Oyunu”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.X, nr. 115 (1 Temmuz 1946), s. 18
- TUĞRUL Mehmet (1947), “Mahmut Gazi Köyünde Evlenme Gelenekleri”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.1, nr.1, (1 Ocak 1947), s.17–22
- TUĞRUL Mehmet (1947), “Mahmut Gazi Köyünde Evlenme Gelenekleri”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr: 1, (1 Ocak 1947), s.19–22
- TUĞRUL Mehmet (1947), “Mahmut Gazi Köyünde Doğum ve Çocuk Bakımı İle İlgili Gelenekler”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.2, (Şubat 1947), s.22.
- TUĞRUL Mehmet (1947), “Ümmü Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.3, (Mart 1947), s.30–31

- TURAN Kemal (1934), Köy Çalışmaları, “Antalya’nın Solak Köyü”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 18, (Ağustos 1934), s. 474–477
- TURAN Kemal (1943), “Malatya Sulaması ve Köydeki İki İnanış, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr. 34 (16 Şubat 1943), s. 10–11
- TURAN Osman (1938), “Bey Börek Hikâyesi” **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.59, (İkincikanun 1938), s.403–413
- UĞUR Sait (1943), “Saya Bayramı”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr.31 (ikinci kanun 1943), s.8
- ULUÇAY M.Çağatay (1947), “Hasan Ağa Türküsü”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.I, nr.11, (Kasım 1947), s.31–32
- ULUDAĞ Dr. Osman Şevki (1935), (folklor), “Balkanlarda Folklor Birliği”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı 34 (Birinci kanun,1935), s.243–244
- ÜLKÜ (1935),“Yeni Türk-ün”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 5, sayı 28, (Haziran 1935), s. 320
- ÜLKÜ (1934) ,“Halkevleri Mecmuaları”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 15, (Mayıs 1934), s. 225–226
- ÜLKÜ (1934), “Ülkü Bir Yaşını Bitirirken”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 2, sayı 12, (İkinci teşrin 1934), s. 467
- ÜLKÜ (1935), “Ankara Halkevi Köycüler Kolu Çalışması”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt 4, seri 1, sayı 24, (Şubat 1935), s. 465–470,
- ÜLKÜ (1935), Ankara Halkevinin Bir Ayda Yaptıkları” **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı 34, (Birinci kanun 1935), s. 318
- ÜLKÜ (1935), Ankara Halkevinin Bir Ayda Yaptıkları”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı 34, (Birinci kanun 1935), s. 318–320
- ÜLKÜ (1935), Halkevi Duyumları, “Ankara’da Toprak Bayramı”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 5, sayı 26, (Nisan 1935), s.158–160
- ÜLKÜ (1935),“Uludağ – Taşpınar – Kaynak – Yeni Tokat – Altan”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 5, sayı 27, (Mayıs 1935), s. 238–240
- ÜLKÜ (1936), “Halkevlerinin Çıkardıkları Kitaplar”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.44 (Birinci teşrin 1936) ,s.85–89
- ÜLKÜ (1936), Halkevi Dergileri, “Uludağ, Bursa- Ün, Isparta- Yeni, Tokat-Taşpınar, Afyon-Altın Yaprak, Bafra-Halkevi, Eskişehir-Doğuş, Kars-Sinop da Cansaraoğulları”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 6, sayı:35 (İhmer kanun 1936), s.397–400

- ÜLKÜ (1937), a.g.m. s.281–284
- ÜLKÜ (1937), Halkevleri Mecmuası, “Halkevi Haberleri”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.56, (Birinci teşrin 1937), s.179–182
- ÜLKÜ (1937), “Halkevleri Dergileri,” **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.48 (Şubat 1937), s.478–481
- ÜLKÜ (1937), “Halkevleri Dergileri”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.48 (Şubat 1937),s.478–481
- ÜLKÜ (1937), “Halkevleri Hakkında”, **Halkevleri Mecmuası**, seri 1, C.IX, nr, 50 (Nisan 1937), s.141–143
- ÜLKÜ (1938), “Halkevleri, Neşriyatı”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.X, nr.60 (Şubat 1938), s.551–552
- ÜLKÜ (1938), (Taymis-çeviri) “Halkevleri” **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri C.XII, nr.69 (İkinci teşrin 1938), s. 259–263
- ÜLKÜ (1938), “C.H.P.” Genel Sekreterliği’nin Ankara Halkevinde Tertip ettiği Konferanslar” , **Halkevleri Mecmuası**, Birinci seri C.XI, nr. 64 (Haziran 1938), s.379–380
- ÜLKÜ (1938), “C.H.Partisinin Piyes, Hikâye Müsabakaları”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr.67 (Eylül 1938), s.79–81
- ÜLKÜ (1938), “Halkevleri Konferansları”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr.67 (Eylül 1938), s.71–72
- ÜLKÜ (1938), “Kitaplar ve Mecmualar”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XI, nr.64 (Haziran 1938), s.381–382
- ÜLKÜ (1938), “Timur”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XI, nr.61 (Ülkü 1938), s.74–75
- ÜLKÜ (1938),“Kültür Haberleri”, **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.XII, nr.67, (Eylül 1938), s.73–77
- ÜLKÜ (1939), “Koşma- Yolcu”, **Halkevleri Mecmuası** birinci seri, C.XII, sayı 72 (Şubat 1939), s.514
- ÜLKÜ (1942) Milli Kültür Dergisi, Bostancı Oyunu, **Ü.H.M.** ikinci seri, C.III, nr.27 (1 İkinci teşrin 1942), s. 9–60
- ÜLKÜ (1942), “Hırsız Oyunu”, Milli Kültür Dergisi, **Ü.H.M.**ikinci seri, C.III, nr.26 (16 Birinci teşrin 1942), s. 10–11

- ÜLKÜ (1942), Milli Kültür Dergisi, “Kız Oyunu”, **Ü.H.M.** ikinci Seri, C.III, nr.27 (1 Birinci teşrin 1942), s. 10
- ÜLKÜ Akile (1946), “Tire’de İğne İşlerinde Keseler”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.IX, nr.105 (1 Şubat 1946), s.16
- ÜLKÜ Akile (1946), “Tire’de Sabunculuk”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.X, nr.109 (1 Nisan 1946), s.15
- ÜLKÜ Anakara Halkevleri, (1935), “Ankara, Bolu, Balıkesir, Diyarbakır, Isparta, Halkevleri Nasıl Çalışıyorlar?”, **Ü.H.M.** seri 1, Cilt 5, sayı 30, (Ağustos 1935), s. 478–480
- ÜLKÜ **H.M.**, (1933), “Okuyanlarımızla Konuşma”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 1, sayı 1, (Şubat 1933), s.88 – 93
- ÜLKÜ **H.M.**, (1933), “Yazıların Umumi ve Müşterek Vasıfları Hakkında Muharrirlerimizden Rica”, **Ü.H.M.**, seri 1, Cilt 1, Sayı:2, (Şubat 1933), s.94
- ÜLKÜ Halkevleri Dergileri (1937), **Halkevleri Mecmuası**, birinci seri, C.VIII, nr.47, (İkinci kanun 1937), s.401–403
- YALÇIN Hayrettin (1934), “Köylünün Çift Hayvanlarının Haczedilmesi”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt 4, seri 1, sayı: 19, (Eylül 1934), s.76–77
- YALÇIN Hayrettin (1946), “Kına Gecesi”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.X, nr.111, (1 Mayıs 1946), s.16
- YALÇIN Hayri (1945), “Gerde’de Sohbet Âlemleri”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.VIII, nr.89 (1 Haziran 1945), s.8-9
- YALGIN A.Rıza (1934), “Cenupta Bozdoğanlar”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 17, (Temmuz 1934), s.356–358
- YALGIN Ali Rıza (1943), “Halk Mahkemeleri ve Atasözleri”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.III, nr:35 (1 Mart 1943), s. 7–8
- YALGIN Ali Rıza (1946), “Anadolu’da Yağcılık”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.IX, nr.103 (1 Ocak 1946), s.12–13
- YALGIN Ali Rıza (1946), “Anadolu’da Yağcılık”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.IX, nr.103 (16 Şubat 1946), s.14–16
- YALGIN Ali Rıza (1946), “Anadolu’da Yağcılık”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.IX, nr.103 (16 Mart 1946), s.15–16
- YALGIN Ali Rıza (1946), “Anadolu’da Yağcılık”, **Milli Kültür Dergisi**, İkinci seri, C.X, nr.112 (16 Mayıs 1946), s.16–19

- YALGIN Ali Rıza (1948), “Harput”, **Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, üçüncü seri, C.II, nr.15 (Mart 1948), s.22–24
- YÖNETKEM Halil Bedri (1944),“Köylü Semahları”, **Milli Kültür Dergisi**, ikinci seri, C.V, nr.60 (16 Mart 1944), s. 7–8
- Zeki Nasır (1934), “Çılbır, Türü, Kabak Tatlısı”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 13, (Mart 1934), s. 63–65
- Ziya Fahrettin (1934), “Alsas – Loren Halk Üniversitesi Nasıl Çalışıyor”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, Cilt 4, seri 1, sayı 20, (Birinci teşrin, 1934), s.113–118
- ZİYA Mimar Abdullah (1934), Köycüler Bölümü, “Gün Geçiminde Kerpiç Köy Yapısı”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 13, (Mart 1934), s.66–70
- ZİYA Mimar Abdullah (1942), Köy Mimarisi, “Cumhuriyette Köy Yapımı”, **Ülkü Halkevleri Dergisi**, seri 1, Cilt 2, sayı 10, (İkinci teşrin 1933), s. 333–336
- Ziya Refik (1934), Köye Anketi, “Bursa’nın Keleş Köyü”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, seri 1, Cilt 3, sayı 15, (Mayıs 1934), s. 234–237

ÖZGEÇMİŞ

10.08.1972 Malatya doğumluyum. 1993 Malatya İnönü Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunuyum. Malatya Fatih Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaktayım. Fırat Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Halk Edebiyatı Bilim Dalında Yüksek Lisans Yapmaktayım. Evli ve iki çocuk babasıyım.